

Золота ПЕКТОРАЛЬ

ЛІТЕРАТУРНО - МИСТЕЦЬКИЙ ТА ГРОМАДСЬКО - ПУБЛІЦИСТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

Видання літературно-мистецького
об'єднання "Пектораль"

1-2 (65-66) 2025

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР
Володимир Погорельський

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Тарас Федюк (Київ)
Євген Баран – заступник головного
редактора (Івано-Франківськ)
Теодозія Зарівна (Київ)
Ігор Павлюк (Львів)
Василь Слапчук (Луцьк)
Павло Гірник (Хмельницький)
Мирослав Дочинець (Мукачеве)
Леся Мудрак (Київ)
Борис Щавурський (Тернопіль)
Маріанна Кіяновська (Львів)
Володимир Лис (Луцьк)
Ганна Костів-Гуска (Борщів)
Марія Вайно (Івано-Франківськ)
Йосип Свіжак (Чортків)
Ганна Осадко (Тернопіль)
Олександр Клименко (Луцьк)
Василь Шкурган (Косів)
Ігор Фарина (Шумськ)
Юлія Бережко-Камінська (Київ)

Свідцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової
інформації ТР №456-56р від
13 жовтня 2008 року

Адреса редакції:
48500, м.Чортків,
Тернопільська область,
вул. Вітовського, 26
тел.: (03552) 2-63-90;
8-097-28-85-035
e-mail: zolotapektoral@ukr.net
pektoral2007@rambler.ru
сайт: zolotapektoral.te.ua

© Золота ПЕКТОРАЛЬ.2025.
Всі права застережені

ЗМІСТ

ПРОЗА

Мирослав ДОЧИНЕЦЬ. «Душа роду».....	2
Галина ПАГУТЯК. «Сніговидіння».....	7
Василь СЛАПЧУК. Оповідання.....	10
Ольга ЯВОРСЬКА. «Під ритми гір».....	25
Віктор ПАЛИНСЬКИЙ. Новели.....	28
Богдан СМОЛЯК. «Мінина домівка».....	32
Олесь ВОЛЯ. «У плині вічному думою».....	33

ПОЕЗІЯ

Тарас ФЕДЮК. «Скарабей».....	37
Ганна ОСАДКО. «Господні жорна».....	39
Василь КЛІЧАК. «Хіба що вітер».....	44
Олена РЄПІНА. «Великодні роздуми».....	47
Олександр КЛИМЕНКО. «На протязі».....	50
Василь ТЕРЕЩУК. «Хрещені блискавками».....	55
Людмила РОМЕН. «Білим по білому».....	57
Василь ШКУРГАН. «Навколо острів».....	59
Любов ДОЛИК. «Травень умісті Лева».....	62
Євген БАРАН. «Сенси, яких шукаю...».....	64
Станіслав НОВИЦЬКИЙ. «Лист до невідомого».....	68
Євгенія ЮРЧЕНКО. «Буде по вірі нам...».....	70
Богдан МАНЮК. «Скрипка з рудого клена».....	73

ДЕБЮТ

Сергій ДЕРЕВЕНЕЦЬ. «Час збирати каміння».....	74
---	----

З ПЕРЕКЛАДІВ

«Німецькі вірші з трьох століть» (добірка перекладів Юрія Хмелевського).....	75
---	----

ЕСЕЇСТИКА

Аделя ГРИГОРУК. «Спогади про Віру Вовк».....	80
Василь ШКІРЯ. «Один день з Петром Скунцем».....	85

ДРАМАТУРГІЯ

Ігор ПАВЛЮК. «Володимир-Василь».....	91
--------------------------------------	----

СПАДЩИНА

Олександр СТЕПАНЕНКО. «Він бачив Бога...».....	116
--	-----

КРИТИКА. РЕЦЕНЗІЇ. ОГЛЯДИ

Ніна ГОЛОВЧЕНКО. «Валерій Залужний: саме новітні технології...», «Василь Мулік: «Ми – вертолітники...».....	124
Надія МОРИКВАС. «В'чеслав Гук про...».....	129

МИСТЕЦТВО

«Мистецькі обрії заслуженого художника України Василя Дутки (стаття В. Молинь).....	131
--	-----

ПРОЗА

Мирослав ДОЧИНЕЦЬ

«Душа роду»

Живна половина

Я почув про неї від матері. Вона радила моєму двоюрідному братові, який працює в Празі і буває вдома лише наїздами: «Нащо тобі мордуватися з грядками і полем? Якщо твою землю хтось хоснує, то має віддавати тобі живну половину. Це закон». Всі, хто орендував раніше землю, віддавали її власникові половину врожаю. «Навіть жиди», – багатозначно наголошувала мати. Вона знала, що каже. Їхня родина була заможною, багатоземельною, мали поля й городи в околицях кількох сіл, сади і свою «хашину», тобто лісок. Дід, працюючи в шахтах Франції, весь час прикуповував землю.

Може, ті гени озвалися і в мені. Терен моєї дачі теж обкошує сусід, що має корову. На бережку за потічком тримає десяток вуликів. Щотижня приносить молоко, а під осінь – банку меду. Виходить, це моя «живна половина». Хоча спочатку я боявся, що доведеться когось наймати, аби доглядав територію. А вийшло простіше, та ще й з користю. Земля – продуктивна сила, «живна» цінність.

Свіжа газета

Вранці зателефонувала мама, діловито наказала:

- Купи мені свіжу газету.
- Яку саме?
- Будь-яку, але дуже свіжу.
- Щось сталося в світі за ніч?
- Сталося: міль забралася в мої шухляди. Вона не любить запах газетної фарби...
- Я її розумію, бо й сам не люблю газет, – відбуркуюся я, та все ж неохоче плетуся на пошту.

Мама сповідається...

«Мені стільки років, панотче, що гріх сам мене оминає. Живу, як та пташина – ледве не самим духом. День минув та й дякую Богові. Чесна й перед Ним, і перед рідними, і в думках своїх... Та все ж маю один гріх, і то майже щоденний. Люблю пройтися ранком на ринок, він поряд. Мало того, люблю пристати до бесіди, прицінитися і збити ціну на якусь копичину. Чи на гривню-другу... Не тому, що скупа – така натура. А не всім це до дяки, дехто сердиться. І правду

має. Людина ревно зрошувала свій овоч, а прийшла якась панія-баба і понижує ціну. Я їх розумію...»

«Я й вас розумію, бабусю, – всіхається священник. – Бо й сам грішний. Але як на ринку не поторгуватися?! Здається, що без цього й продукт не такий смачний...»

Мама телефонує подрузі

«Марусю, це ти?»

«Я, Мілочко».

«Господи, а я гадала, що ти вмерла. Тричі ‘м дзвонила і ніхто не озивався».

«Телефон старий, дає дуже слабкий звук... І я дзвоню, а ти не береш».

«Може ‘м не чула, а може, телефон розрядився».

«Чисто вмерла, думаю собі, і ніхто не дав знати».

«Та де, я живу».

«Хвала Богові».

«А ти як, Марусю? Що поробляєш?»

«Та живу...»

Душа роду

«Тобі треба бути священником», – казала мені баба Марта.

«Не хочу проповідувати, хочу писати», – відбивався я.

«Одне другому не вадить. Хіба все, що пишеться, не має бути проповіддю...»

Від марця до грудня ходила босоніж. Навіть до «ковперації» за сірниками і гасом. Взувалася лише до церкви. Більше нікуди не ходила. Всі ходили до неї. На завжди прибраному столі лежав Псалтир, який вона читала онлайн, як сказали б нині. Кафізму за кафізму. Сторінки були перекладені десятками паперових стрічок, нарізаних із полів газети. На них були записані ми – нащадки її великого роду. Нашим душам там було затишно, безпечно і спокійно. Це вона навчила мене, що в книжці між сторінок і рядків повинна жити Душа. Тоді вона – Книга.

Моя баба Марта Гаджега. Замоглива селянка-русинка з села Гребля над Боржавою. Видатна городниця і садівниця, берегиня домівства, зільниця, жартівниця, мудра казательниця, мироносиця і завзята читальниця. Душа роду.

Гріх нарікати

Шпетить мене мама:

«Чому, де не обернешся, весь час хтось тобі на вуха сідає. Щось розказують, тлумачать, доводять... Чому?»

«Бо я – слухаю».

«А чому слухаєш?»

«Бо самому лінки говорити».

Іншим разом. Мама з сусідкою сидять на кухні, смакують її сирником. Чую з сусідньої кімнати, як мама розмірковує вголос:

«Гріх нарікати. І квартира в мене, як шкатулка, і пенсія слава Богу, і діти з онуками тішать, і одягу повні шафи, і на ліки дають знижку... Аж не хочеться вмирати».

«Живіть», – зично каже сусідка.

«А хто замість мене вмере?...»

Усміхаються крадькома кожна собі. Щоб не зневажити серйозність теми.

Доста одного сонця на небі

Я дуже любив бабу Марту. І вона мене любила, каже тепер мама. Мабуть, це вгадувана генетична спорідненість. Щодалі, старіючи, стаю все більше схожий на неї – довговидим обличчям, сумовитими очима, ходою, а головне – вдачею, селянською розважливістю, спостережливістю, робітністю, гостротою слова і невибагливістю в побуті. Люблю, як і вона, воду, гострі страви, садовину, люблю ходити босоніж і молитися у вечірній тиші.

Гадаю, що її рід замішаний на татарській крові. Навіть у прізвищі це проглядається

– Гаджега. (В моєї внучки Патриції мигдалеподібні азіатські очі). Песиголовці, як називали тут татар, любили надовго зупинятися на тучних намулистих заплавах Синявки і Ходиша. Любили тутешніх жінок. Недалеко звідси, згідно з переказом, якийсь вельможний татарин мав масток із золотими ворітьми. Я про це писав у «Криничарі».

Моя баба звідти, з села Гребля на Іршавщині. А вийшла заміж у село Нижній Шард (Болотне), що, оточене болотами, сховалося в лісовій ярузі. Люди там бідніші, але розумні, з творчим потенціалом. Федір Потушняк, учителюючи, записав тут багато фольклору. Чимало священників звідти вийшло, і навіть письменник Юрій Станинець, двоюрідний брат моєї мами. Публіцист-богослов Йосип Тереля з Канади теж заповів поховати себе тут. Ну й, до всього, це місце з'яви Божої Матері біля джерела Джублик, звідки ми в дитинстві носили «фрішну» (завжди свіжу) воду. В назві Джублик, до речі, теж відлунує щось татарське.

Коли баба Марта хотіла підкреслити цінність якоїсь речі, багатозначно казала: «Людська праця». Взагалі, «праця» була для неї основою основ, наріжним каменем людського тривку. Роботящих «честувала» понад усе. Казала: «Чоловік, який красно робить, миліший мені за брата». Для таких помічників завжди мала добрий частунок. «Коли годують, аби не здох, то й робити буде, аби не впрів».

Ще дещо з її приповідок. «Доста одного сонця на небі». «Хвіст гузицею не крутить». «Нами замісять, нами й приправлять». «Як захочеться пса вдарити, то й палиця найдеться».

Або ось про молоду сусідку, яку мені «раяла» в наречені: «Дівка – як хліб. Добра і довкола кругла».

Батькова рука

Була ніч, темна й сльотова. Ми з батьком верталися від його брата, мого дядька, вузькою вуличкою, тісним прогоном. Стріпував крильми якийсь птах на гіллі і щось шемрало в лопухах попідтинню. Батько насвистував попереду, а я підтюпцем біг іззаду, і серце моє тріпотіло в чобітках. І раптом – чого найбільше боявся – щось мене схопило за руку, за плечі, зірвало шапку з голови. Я крикнув у морок, обмираючи тілом і духом. Батько вернувся і визволив мене з лабетів напасника.

«Не бійся, це корч, – мовив сміючись. – Всього-на-всього корч шипшини. Бабуня запарює її на чай».

І поклав руку на плече, і вона гріла мене й захищала решту дороги.

А це вже було на Тисі. Батько рибалив, а я бігав босоніж бережком. І тут побачив змію, що вилзла з води погрітися. Дивилася на мене холодними жадібними очима. Я побіг, а вона за мною. І вчув, як щось пронизливо вжалило в п'яту. Скрикнув і заточився на гарячу траву... Потім наді мною схилився батько. Він дістав гострий рибальський гачок і торкнувся болочної ранки.

«Не бійся, це колючка. Всього-на-всього тернина всохлого будяка».

І сказав, що змія мудріша за людину, і ніколи нас даремно не зачепить.

... А коли я лежав у гарячці, без руху й голосу, і лікар винувато відводив погляд від благальних материних очей, батько сидів поряд і тихо шептав:

«Не бійся, це лише вірус. Всього-на-всього маленький капосний вірус. А ти вже достатньо великий і сильний, щоб побороти його».

І спасенна прохолода руки торкалася мого розпаленого чола.

А на десять років дістав від нього подарунок – велосипеда «Орлятко». Пів-зарплати віддав, зітхала мати. І я, окрилений, пустився на велосипеді в долину із замкової гори. Зупинив наш лет придорожній пені. Обдерті коліна та лікті, розквашений ніс. На передньому колесі – «вісімка». Я тремтів не стільки від болю, як від очікування покари. А батько дістав інструмент і заходився ворожити над колесом. Вигинав, випрямляв, а подекуди міняв дротики. І заспокоїливо приказував:

«Не бійся, це лише спиці. Всього-на-всього спиці. Тільки нічого не кажи мамі».

Я ріс і віддалявся. З'явилися поруч ті, кому тепер потрібна була моя рука. І батькова все рідше торкалася мене – але ці доторки ще довго будили гарячий струм у тілі й душі.

... Спливли роки, багато часу минуло, але й досі буває, що в п'яті снів ти шукаєш батькову руку. Женешся за чимось, ідеш, бредеш – і щось тебе стримує, гальмує, тягне назад, плутає ноги, завдає ран у дорозі, тілесної і душевної болі, і хтось встромляє палиці в колеса підступами, заздрощами, інтригами, домислами...

І тоді ти кажеш собі словами батька:

«Не бійся, це всього-на-всього корчі... Не бійся, це всього-на-всього тернини... Не бійся, це всього-на-всього вірус... Не бійся, це всього-на-всього спиці...»

І колесо твого життя крутиться далі...

Засолодження днів

Батько, повертаючись із роботи, завертав до «Черемшини».

«Зважте мені найбільший банан».

«Для кого ви завжди купуєте банани?» – питали продавчині.

«У мене лише одна челядина, для якої я купую все найліпше», – відповідав батько і ніс банан матері.

Коли сезон бананів закінчувався, купував один апельсин або два мандарини. Мати все це ділила навіп. І так щодня. Шкірки бананів сікла і настоювала

у воді, якою поливала квіти. Ні в кого на вулиці не було таких розкішних квітів. А з шкірок цитрусових робила медові цукати. Іколи я приїздив із світів додому, підсувала таріль: «Не хочеш мало засолодитися?» Ті ласощі були солодко-гіркувато-кислуваті. Як, зрештою, і смак наших днів...

Робити так, як Бог приказав

Літа мої дитячі минали в селі. Я був слухняним хлопчиком. І на все просив дозволу в баби Марти. «Можна мені те робити?» – «Не можна». – «А можна те?» – «Не можна». Поки дід мене не наравив: «Ти спочатку зроби, що хочеш, а тоді вже питай. А краще не питай взагалі. Так я чиню». З того часу моє життя помінялося. Я зрозумів, що в цьому світі можна все робити і можна мати все, якщо не питати дозволу.

До слова, мій дід Михайло народився в багатодітній селянській родині на Іршавщині. Завдяки рукам і кмітливому розуму набув земель і лугів, мав свій лісок, повні стаї худоби, реманент, коней, якими безплатно орав удовицям. Малописьменний, став головою села Нижній Шард, радником уряду і членом різних комісій. У першій хвилі трудової еміграції поїхав до Франції, де в шахті дослужився до десятника і повернувся додому шляхетним «мусьє»... Навіть при комуністах, залишившись ні з чим, давав собі раду, влаштовував і навчав дітей, плекав сад-виноград, будував новий дім, читав Псалтир, опікувався сільським храмом, де мав до кінця життя своє почесне місце в першому «шорі» (ряді). І ні в кого не питав дозволу, що і як чинити. Тільки в Одного: «Якщо хочеш, аби було зроблено так, як Бог приказав, роби сам».

Просто життя

Телефоную матері:

«Привіт. Чим займаєшся?»

«Я вже нічим не займаюся. Просто живу...»

Те, що нас насичує

Пам'ятаю, в дитинстві вечеряв із бабою Мартою. Житній хліб ми вмочували в свіжу пахучу олію з пінкою. Заїдали зеленими перами цибулі. А запивали криничною водою. Після вечері баба хрестилася і втішно промовляла: «Ситна страва, правда?»

Чомусь згадалося це сьогодні при вечері. На столі я мав печеного тунця, малосольні черевця сьомги, квасолу, тушковану з цибулею, салат із помідорів, корфіолу, салатку з перцю, огірків, руки, майорану й часнику, чилійське вино, трав'яний чай і халву. Легка вечеря, бо п'ятниця. Але ж я той же нібито онук своєї баби...

Милостиня

З дитинства. Пам'ятаю, прийшла на бабин двір циганка. На руках дитина, у саквах – друга, ще й живіт стримить. Попросила щось «заїсти». Баба винесла їй грудку сиру і скибку, намащену смальцем. Та сіла на поліно і похачем усе вм'яла. А баба:

«Я ж винесла їду дітям, а не тобі».

«Дітям піде цицькою», – сито заусміхалася циганка.

Філософія велосипеда

Мій дід Юрко їздив на роботу в пекарню на чеському велосипеді, який подарував йому брат, легіонер війська Людвіга Свободи. Це була найвартісніша його річ, його пристрась і його філософія. «Біциглі, – казав він, – мають бути в чоловіка бездоганні, як у жони панталони». Щовечора мив колеса в ривчаку, протирав насухо, а цеп і «зірочки» змащував олією. Велосипед, як і дід, пахнув хлібом. Спиці бриніли, як струни. Цей велосипед не скрипів. Скрипіли дідові кістки, але не доглянуте залізо.

Іноді він залишав велосипеда біля шинку, бо легше було вернутися на ногах. Наступного дня його прикочували в пекарню і діставали за це два буханці «крутлого» і кубик дріжджів. Дід випікав хліб, а любив вино і велосипеда.

«Біциглі – як життя, – розмірковував він. – Держиш балянс, крутиш педалі – і світ побоку. І пан Біг тобі брат. А от коли везешся легко – значить котишся в долину...»

Коли занедужав, на велосипеді став їздити зять. Дідові це не подобалося. Кріпився, поривався встати, щоб сісти в своє сідло. Так і не сів.

«Знаю, ви занапастите біциглі. Айбо не спішіть їх спроводити з двору, віддавати циганам. Почекайте мало...»

Що чекати від мотлоху, ніхто не знав. Але чомусь так і не зважилися здати його в брукх. Переносили з шопи в повітку, з повітки в сарай, із сараю в гараж, пересували з кутка в кут.

... Недавно я побував на тому обійсті, що зазнало модерної перебудови. Побачив той велосипед, і на хвилику здалося, що старе тверде залізо перейняло крихту дідової м'якості.

Солодка гіркота

Зубчики молодого часнику білі, як перли, пахучі, хрусткі і ... солодкі. Лише зараз я зробив це несподіване відкриття смаку. Та що дивуватися! Мій дід Михайло по матері, відійшовши трохи від паралічу, весь час сидів на осонні в дворі і мовчки спостерігав за тим, що діялося довкола. Бувало, баба варила сливовицю і підносила крапельину в чарці і йому. Паленка, маючи сімдесят градусів, забивала дух. Дід куштував і схвально казав:

«Добра. Солодка...»

Цукерки

На Михайла вечеряли в мамі. На десерт були шоколадні цукерки з вершковим праліне «Emilie». Коробка розпаковувалася з деякою врочистістю.

– Нарешті й для мене зробили цукерки, – засміялася мама – Емілія Михайлівна.

Ім'я

Онука розповідає бабусі про хрестини, з яких повернулася:

– Назвали дівчинку Марисабель.

– Вона що – каліка чи байстрючка?

– Та ні, нормальна.

– Хіба можна давати нормальній дитині таке ім'я?!

Ці книги...

«Над чим працюєш?» – питає мама, насипаючи мені борщу.

«Над собою», – кажу.

«Чи пишеш зараз якусь книжку?»

«Якусь пишу», – відповідаю, як завжди неохоче, на такі запитання.

«А вже знаєш, як буде називатися?»

«Знаю».

«А як це можна знати, якщо книга ще не готова?»

«Готова в голові. Лише перенести на папір», – відповідаю, краючи хліб.

«Чи довго ще писати?»

«Не дуже».

«А як знатимеш, коли закінчувати писати?»

«А ти як знаєш, коли борщ уже доварився?..»

Град

«Тут град налетів такий, що побив у людей яйця...» – кричить мама в телефон.

«У яких людей?»

«На базарі».

Свіжительні воздухи

Пригадалося, що моя баба весь час, до морозів, тримала свій визір (вікно) напіввідкритим. Щоб чути церковний дзвін, оголошення часу з радіо на «ковперативі», щоби видіти, хто йде вуличкою і поклонитися, щоби держати на оці мене, малого, щоб кишнути на капосних курчат, щоб зустріти корову з пасла і вчасно зогледіти «міліцішту», котрий нишпорив по селу в пошуках «циліндерів» (самогонних апаратів)... Її білий визір був її зором, вікном у маленький білий світ, повсякчасною її присутністю в ньому. Її «свіжительними воздухами», як вона казала.

(Не знаю, чи це випадково, але майже всі свої книжки я написав сидячи при вікні, біля свого, теж білого, визора. Позираючи на дерева і людей. Зазираючи в себе.)

Баба любила примовляти: «Усіх людей нам посилає Бог.

Послав Бог у двір сусіду – найди для нього крихту приязні і добре слово.

Послав родака – погости його, як батька, як брата.

Послав чужака – зустрінь його, як свого.

Послав жебрака – нагодуй сіромаху.

Послав прохача – вислухай челядника.

Послав у двір майстра – дай йому роботу.

Послав дівка – найди для нього лакомину.

Привів у двір поштаря, священника, вчителя чи урядника – викажи їм честь».

Так казала і так чинила моя баба Марта.

Я слухав її, придивлявся до нашого двору, де завжди хтось був, де хвіртка ніколи не зачинялася, і думав: «Який мудрий Бог, знає куди посилати людей...»

А з часом я збагнув, що кожен із нас теж посланець – для чогось і для когось.

Пізнання тиші

Мій дідो по матері Мигаль Чейпеш, землероб, садівник, візник, шахтар-емігрант, староста села Нижній Шард, був ще й філософом. Любив казати: «Котрий хоче щось знати, слухає і мало говорить. Котрий много знає, много мовчить. Котрий нич не знає, в того 'ся писок не запирає».

Коли заробив у Франції гроші, то вдома купив клаптик лісу і постійне місце в храмі. Бо любив бути серед дерев, а до церкви приходив, коли там ще нікого не було. За цілий день дідо міг промовити лише кілька фраз. Либонь, він пізнав найбільше благо – тишу. В собі.

Смак усмішки

«Ти знову купив лимони з товстою шкіркою», – бурчить мама.

«Такі сьогодні були», – мляво виправдовуюся.

«Не думаю, що на цілому ринку всі такі були».

«Я купую лимони завжди в однієї жінки».

«Чому?»

«Бо вона гарно сміється».

«Є й інші продавці, що посміхаються», – розмірковує мама.

«Так, але якось кисло. Хоч і не лимони продають...»

Мамин клопіт

Мамі дев'яносто. Несподівано, завдяки колишній учениці, дісталось їй кілька паків французької гуманітарки. Повна шафа вбрання. Весь час одягає інше до церкви, в поліклініку, на прогулянку набережною. Каже:

«Мушу жити, бо хто все це переносить...»

Довгі дні, короткі роки

Пригадуються ті літа – найлітніші, найтепліші в житті. І ті ранки, що наставали так рано.

«Спочинь собі, дітино, – шептала баба Марта з-під образів. – Сон – паче царства. Не пилуйся вставати. Літня днина довга, як вік».

Ані сном, ані духом я тоді не відав, якими довгими бувають дні і якими короткими роки.

Зародження смаку

У ранньому дитинстві день починався з раннього рана. Вогонь у плиті прокидався раніше, ніж сонце. А оскільки наша кухня тоді була одночасно і сінями, і вітальною, і спальною, і дитячою, то я цілий день всотував у себе звуки куховарення, аромати їства і смачні слова.

Підбивана пасуля. Дзяма з чабриком. Левеш ниділяшний. Куряча поливка. Руслики з вустом. Рибка з токанцем. Чир накруто. Мачанка з буракового листя. Гомбовці з сливами. Пітя в прийзлях. Паленята, качані в кокові. Лашка з сиром. Жолудкова кнминянка. Кокоші з тингириці. Капусниця з буженими ребрами. Скибка з мастьов. Шкварьки з цибульков. Кляганиць із свинських папірьок. Ратота з цибульовим пером. Шовдарь. Пікниця з чесночком. Майош із печінков. Колочена пасулька. Реселовані кийзлики. Різанці з сиром. Лашка з молоком. Пуцо-галушки. Труска в

сметані. Коложваріка з рішкашов. Щипана торгоня. Шойт. Гурка. Начанка з кропом. Печені голубінки. Голубці у винному листі. Капустка з олайом. Топтані крумплі. Солонина-попрігашка. Дараб хлібця. Прятаное молоко. Солонина на рожнови. Жминька посонячника. Студений дзер. Рудош із оріхами. Пішковта, перемашена бороцквовим лекварьом. Пшеничний книш. Палені на папери цукрики. Кіфлик з маком. Вар із сушениць. Киселиця з огірків і гірків попрігов. Горнятко самокиші. Мися вурди. Черепок росолю. Товкан жентиці. Пахливий йохманчик. Цятька паленочки. Штемпелик сливлянки. Скляниця житнянки. Корчажка леаньки. Погар вина з дідового корча...

І кухня вже не та, і куховарок тих немає – готують ангелам, і з тісної русинсько-материнської бесіди вийшов я на широчінь Мови, але й далі кожне слово я пробує на запах, барву і смак.

Неурочний зошит

Про таких, як мій дідю Юра, казали: «чоловік без місця і ремесла». Любив ходити з міста в село, а з села в місто. І ніде довго не затримувався, бо в селі не мав ґрунту, а в місті – професії. Він любив цей проміжний стан, власне – простір свободи у всьому – у змінних заняттях, поглядах, звичаях, стосунках. І хоч малописьменний, а в душі був доморощеним локально-мандрівним філософом сковородинівського стибу. Проходивши чи не все життя в одних штаних, сорочці і капелюсі-крисані, усім своїм п'ятьом дітям дав добру вищу освіту. А мені ще в дівтацькому віці відкрив

чар Слова, його принадно-терпкий аромат. Перше, що я згодом записав у «неурочний зошит», це – його приповідки.

Срібні слова Срібної землі. Коли я це перечитую, то подумки знімаю крисаню перед пам'яттю діда і моїм карпаторуським народом, який вирізьбив ці словоперсні. Мали рацію античні мудреці: «І залишиться після всього тільки ім'я або безіменне слово...»

Так зародилася моя книга «Мудрість Карпат».

Пророцтво батька

Щоразу, коли мій батько отримував зарплату (працював верстатником на лісокомбінаті), то йшов не до пивбару, як інші, а до книгарні. Часто брав і мене, малого. Поверталися ми додому з паком літератури. Мати зустрічала черговий бібліошопінг легенькою сваркою. Бо в тісній кімнаті привільно було тільки книгам. Пригадую, щоб підтримати батька, я довірливо сказав йому:

«Коли виросту, я теж збиратиму книжки».

«Цього мало», – зреагував він.

«Ну й читатиму їх».

«Це кожен може».

«А що можна ще робити з книжками?» – здивовано запитав я.

«Писати їх», – сказав батько і проникливо заглянув мені в очі.

Буває, одна відповідь, одне слово визначає нашу долю.

Василь Дутка. «Метеора. Гранатові скелі», полотно, олія (91х91 см), 2020 р.

Галина ПАГУТЯК

«Сніговидіння»

Якось випав сніг. З кожним роком це трапляється дедалі рідше, і не завжди той білий покрив повністю застеляє землю і сяє первозданною чистотою. Було це на Святвечір чи ні, може й було, бо вже під вечір траса, що розтинала село впоперек, завжди така жвава, геть спорожніла. А може то була просто неділя. Той, хто проминав село, встигав помітити бетонну зупинку, церкву, «ошляхетнену» євроремонтом, кізову фігуру Ісуса під золотим куполом, а далі дорога збігала вниз і там за нею ховалось пару хат перед мостом. Насправді село було довге і впиралось горішнім кінцем у гору. А долішнім – у інше село, між якими вже не було дистанції, так усе забудували заробітчанськими кам'яницями, де більше не мешкали, ніж мешкали.

Сніг почав падати увечері, і падав пів ночі, і на ранок його цілісність порушили автівки – легкові й вантажівки, рейсові автобуси. Останній автобус був о 8-й вечора. Він їхав у віддалене село і там ночував на обійсті водія. Слід від нього вранці буде чітким і глибоким.

Читати сліди на снігу – це наче читати книгу. Хто вміє читати, той прочитає. А хто ні, то просто дивитиметься на затоптаний сніг з почуттям жалю, хоч сліди свідчать про життя, яке триває навіть взимку. А хтось буде охоплений тривогою, помітивши на своєму подвір'ї чужі сліди – людські і нелюдські, й буде міркувати: хто приходив, з якою метою, як посмів увійти у браму. Якщо то звісно не на Різдво, коли ходять колядники, хоч господарі вже поснули і в хаті темно. Є такі, що на то не дивляться – все одно стають під вікном і колядують. А в інший день господарі йдуть питати сусідів, чи не чули, не бачили, хто то попід хату ходив, і разом вибудовують усілякі версії. Життя від того стає цікавішим, бо говорити взимку не дуже є про що. Треба сніг прометати, а на вечір добре позакривати на всі замки й вікна позатулювати. А якби не дай боже хтось постукав у вікно ввечері, то у самотніх жінок враз «з'являються» чоловіки: «Зара чоловіка покличу.» І вже їхня уява створює міцного хлопа з кулаками як довбні, охоронця дому, що має мисливську рушницю на всякого непрошеного гостя.

Комусь треба їхати з села і він топчеться на зупинці, а далі переходить на другий бік, хоч там зимніше, але видно здалеку як наближається автобус, світлячи фарами. Нема й нема, чоловік собі проходитьесь і раптом помічає сліди, що ведуть у поле, прокладені в пухкому снігу, що міг би блищати на сонці, але

сонце того дня сховане за повстю хмар. Сніг не торканий, від середини ночі чи пізнього вечора, фист нападало. То добре, снігу мусить бути багато, то для землі добре. Аби хіба не падав зараз, аби не знявся вітер і не закурив дорогу. Бо тре доїхати. Були такі зими, що на два тижні закурило дорогу, люди брали сани і коней і їхали до сусіднього села, бо не могла проїхати ані одна машина. Перше росли яблінки коло дороги і корчі, то не замітало ніколи, а потім то все постинали й дороги могло закурити. То вже певно років двадцять як був дійсно великий сніг, що техніка не могла собі з ним дати раду. Теперка небо щораз скупіше на сніг, на дощі, а про повені на ріці вже давно забули.

Отже, сліди. Людські. Йдуть навпрост у поле, а куди, і головне – пощо? І назад не вертають. Хоч там яри, щільно зарослі терням, які треба обходити, і дорога, якби й була, то веде до лісу, далекого лісу, де тільки звірині сліди. Піти туди – означає замерзнути, пропасти. Можна припустити, що людина свідомо вирішила пропасти, і навіть уже й встигла це зробити. А як ні, то треба її рятувати. Таке може спасти на думку людині, яка колись хотіла піти у засніжені поля і згинуть. Її навіть не зупиняло, що тіло знайдуть навесні, обгризене звірами і обдзьобане круками. Бо що їй до того? На той час душа її буде вже дуже і дуже далеко від тіла. Зупинило її інше – усвідомлення порожнечі, через яке треба буде пройти, хвилини чи години нерухомоті можуть виявитися нестерпно довгими. А чи переможе інстинкт життя, сильніший за бажання піти з цього світа. Можливо, оті міркування, уява перезапущили в самогубця двигун життя, перезавантажили свідомість. І була ще й додаткова винагорода – зник страх смерті, зруйнувався поріг між смертю і життям, двері зняли з завіс, щоб вони вже не зачинялися ніколи, хай буде тепер вічний протяг, він загартує, подарує вічний імунітет від душевного нежитю. Ясна річ, що піти по слідах, залишених невідомою особою, міг лише такий чоловік. Або дитина, що не має страху, бо знає, що коло неї, принаймні, доки вона не виросте, стоїть янгол-хоронитель. Потім він піде майже від усіх, залишиться хіба біля блаженних.

І нарешті – звідати сліди піде сам янгол. Він безтілесний і безмовний, і не може втручатись у чийсь вибір. Одне слово – інкогніто.

Хто б то не був, але він занурить своє зимове взуття у сніг і піде читати письмена самотності. Білий день – це безпечно. Будь-якої миті можна вернутись назад. Щоб не перетворювати сніговий текст на палімпсест, він не ступатиме у слід, а йтиме паралельно. Для стороннього ока це виглядатиме наче прогулянка удвох. Правда, слідів янгола ніхто не побачить, бо нащо йому зимове взуття, коли в нього є крила. Та й дитина може ступати слід у слід, але уважний читач відразу це помітить і може подумати, що батько прокладає шлях дитини, для якої сніг вищий. Мабуть кожен з нас має спогад про дуже великий сніг у дитинстві, про те, як батьки прокидалися зранку і відкидали сніг, аби можна було дійти до стайні, дров'ятні, студні й фіртки. І кучугури, що сягали до

носа, плечей чи пояса. Ну, хто б то не йшов, але врешті буде здивований, вражений і залякне на місці, коли побачить, що сліди нагло увірвались, як недописаний рядок. Людина зупинилась і не вернулась назад – зникла разом зі своїми слідами. Їх немає попереду, збоку, ніде, скільки б не придивлялись – зворотнього сліду нема. І це не кримінальна загадка для любителів такого читива. Це щось таке, від чого кров приливає до голови і стає парко. Хтось наважився зруйнувати реальність з такою шанованою нею наукою. Ми то наче й не відкидаєм цілковито Бога, про всяк випадок, і навіть вельми побожні люди прагнуть наукового пояснення, коли йдеться про буденність. Вони не вірять і в прибульців з інших планет, теорію світової змови, шість днів Творіння, еволюцію, привидів – та всяке інше хоча б тому, що бояться виглядати неосвіченими, власне, простими людьми, хоч насправді як то солодко втішатись пророцтвами мольфарів, ворожінням на картах і по руці. Всім без винятку.

Тут же все зрозуміло – власник слідів вознісся. І сталося це напевно перед світом, коли жодна жива істота ще не переступила поріг свого дому. Тож важливо насамперед прояснити хто і звідки. Перша версія звідки – хтось із села. Навіть якщо це чоловік чи жінка живуть самотньо, то рано чи пізно хтось зауважить, що дим не підіймається з комина, і сніг на обійсті не порушений, й наробить шуму. А як виявить, що нема нікого вдома, то ще мине час перш ніж почнуть шукати. І ніхто не пов’яже це зі слідами, що раптово уриваються посеред білої снігової пустелі. Почнуть перебирати родину, що ближча і дальша, а вже під весну треба буде щось з городом робити і тим загоном під горбом, що восени спокладили. Не може господар лишити просто так землю, коло якої ревно упадав ціле життя.

Ну, а як не з села, а прийшлий, то ніхто й не помітить. Нема тіла – нема проблеми.

А тепер – хто? Чоловік, жінка, дитина. По сліду можна здогадатись, хто. Але як звати і звідки прибув, і що його змусило покинути дорогу, на якій рано чи пізно спинився б рейсовий автобус, і піти в поле, щойно перестав йти сніг і вся перетворена на пух небесна волога опинилася на землі, а небо натомість прийняло вознеслого. Хто б то не був, якого віку і якої статі, він мав тіло, неповторне лице, одягу, легшу чи важчу, і може навіть у кишені записку, де могло бути щось написане «Я йду від вас. Пробачте.» В моїй смерті нікого не винуватьте». Таких записок було сила-силенна і буде, доки існує в людині потреба піти з життя трохи раніше, не дописавши цю книгу і не завершивши бухгалтерію. Хоч ліпше не треба, бо самогубців священник не ховає, тільки гріб запечатує. То гріх страшний. Людина ж не знала, що від неї не залишиться нічого, що з усіма тягарми життя її прийме небо, всупереч усім законам фізики і віри, що душа легша за сніжинку, бо ж сніжинка підкоряється земному тяжінню. Атеїст скаже, що то прибульці з космосу забрали, бо щоб вознестися потрібна енергія, потужний сплеск енергії, щось подібне до смерчу, але в наших краях не буває

смерчів, та й на снігу б лишився слід. А там – нічого. І сталося це без зволікань, наче з небес простяглася рука, вхопила людину за комір і підняла догори, як котятко. То певно збоку виглядало кумедно-безвольне тіло, заціпеніле від холоду й безвиході, майже паралізоване. І принизливо навіть. Тому хочеться відкинути з обуренням подібний варіант, навіть якщо то був не праведник, але вже й не маріонетка, радше геть не потрібна нікому людина. Абсолютно нікому. Є такі, однак вони звикають до подібного стану, намагаються продовжити своє існування, ніколи не втрачають надії, що їх хтось знайде, якщо самим не вдалося знайти когось. Надія здатна вчепитися пазурами навіть у цілком скрижаніле серце.

З огляду на це важко сказати, де легше вижити – в селі чи місті. Це залежить від того, де краще оточити себе муром. І в селі, і в місті самотні чи зрозпачені люди можуть померти так само покинутими і занедбаними, відмовитись від Бога, звісно, потай. У них нема потреби піти в сніги.

Хто ж потрапив вознестися і чому? Несподівано знаходиться відповідь – той, хто втратив надію.

Старий знав, що не переживе цю зиму, а тому щонаочі йому снились зелені дерева, шовкова трава, птахи, які щебечуть. Далі – цвіт опадав, на вишнях і яблінках зав’язувались плоди, наставало літо зі солодкою шовечірньою втомою, бо сонце пізно заходить, а доки сонце, то треба щось робити. Потім вишні здзьобували шпаки, яблука падали і на їхньому тілі залишались садна, листя всихало, жовкло, город порожнів, вороння збиралось у зграї, але нікуди не відлітало. А зима йому не снилась. Його не було в тій зимі, але зима була в ньому. На Святвечір він вийшов на роздоріжжя, йому здавалось, що там він побачить подорожного, що не встигає додому і марно намагається упіймати одну з тих машин, що поспішають додому, чи до родини. Його бабця казала, що то велике благо, коли до хати на Святу вечерю прийде подорожній, бо то напевно янгол чи навіть архангел. Але хата їхня була не крайня, а в самій гущі хат, то як і були якісь подорожні, то вони потрапляли до інших людей. Аби малий не журився, що до них ніхто не приходить, то бабця казала: в хаті товпляться душі померших, тільки ми їх не видимо. Вони приходять на вечерю, і я, і ти колись так будемо приходити. Сі слова так запали йому в душу, що він не боявся смерті. То сталося не зразу, спочатку він став її боятися менше, потім ще менше, а як став немічний і кволий, то став її чекати як бажану гостю. Зроду вже в селі нікого не лишилось, але на Святвечір їхні душі вертались, хтозна з якої далини, і він гостив їх кутею, святою водою в келішку і кусником хліба. Кутю йому принесли сусідка Мариня. Вже не кликала до себе вечеряти, хоч також вечеряла сама. Старий уже давно признався, що в нього буде вся родина, цілий рід, і як то виглядатиме, що він лишить їх і сам піде до чужої хати. Яюсь нефайно, Мариню. Справді, не файно. То вже як він піде зі світа, не доживши до весни, духи не прийдуть, бо їх не покличуть. А зараз, заки живий, мусить в своїй хаті

їсти своє. Тільки жаль, що до хати не прибуває вже подорожній, що не встигає до родини, яка через нього довго чекає в хаті, що помалу холодне, бо перестали підкладати дрова. І так банує за ним, виглядає і лишає ще один келішок і ложку куті на тарелі для нього, живого, і молиться за нього окремо. Як родина мудра, то звісно, не мішає духів і живих докупити.

Старий не здогадується, що все не так просто. Його логіка – сучасна. Насправді, моляться на купу, бо людина в дорозі, не належить цьому світу – точніше, вона десь межи світами, чи то зарібник чи той, хто мешкає на чужині, чи навіть не встигає з роботи, а автобус поламався. Чи поламалась його машина. Але ж обіцяв, тому й чекають. Світ – небезпечний, і можуть напасти вовки чи серце вхопить пішу людину, яку обов’язок змушує прибути додому. І чи то коні зблудили, чи машина поламалась, чи чепився блуд і пішов подорожній не на той вогник. Але серце поза часом. І по вечерявши убого, бо скільки старому діду треба, він сидить за столом і думає, що життю його чогось бракує, і як на тамтому світі стріне бабцю і скаже, що за тридцять літ від її смерті так ніхто й не прибував до їхньої хати, то баба дуже засмутиться, бо он до людей приходили, а до нас ніхто. Не порятувала їхня хата жодної живої душі, нездала тота хата. Бабця була дивною, мама гнівалася на неї, закочувала очі догори. Але ж хтось уклав бабі в голову таку думку. Хто? Не хотіла повісти якусь таємницю чи може хотіла, щоб святвечірній прибула виявився янголом. Дочекавшись колядників, хіба одних, бо дітей в селі майже не лишилось і всі вони збирались вкупі й ходили з Вифлеємською зізвздою на тичці, старий не погасив світло і не поліз на п’єд. Серце його забилося в грудях як замолоду. Він узвусь у шматяні чоботи-бурки, взяв пальто, що в ньому завтра піде до церкви, цегейкову шапку, паличку, і пішов, намагаючись не ступати в діточі сліди з обійстя. Може, там, на роздоріжжі, зараз стоїть якийсь бідака, вперто намагається спіймати попугку, або ще гірше, сидить на лавці в будці, скулений і до рана замерзне. Або ще гірше – померзнувши, рушить пішки на третє чи четверте село, змучиться, сяде перепочити і вже не встане. Вчинить фатальну помилку. Чи перестріне його вовча зграя. Старий розумів, що світ нині замикається зсередини навіть у таку особливу ніч, і отримати відмову – для когось гірше ніж смерть у дорозі. Що йому тяжко пройти і подивитись, чи є хтось на роздоріжжі, натішитись снігом, що так густо падає, давно на Різдво не було снігу?

Він минув Маринину хату і світло у ній погасло, певно, лягла вже спати. Зате, чим ближче він доходив до роздоріжжя, тим ставало ясніше, бо хати нові, багаті, челяді повно, і ще ялинки блимають. І не так вони, як сніг додає світла. По дорозі псячі сліди бесідують з людськими, навіть хтось встиг проїхати. Може, вертає до міста чи ближчого села, але чи захоче підібрати подорожнього чоловіка? Не знати. Ще й місця може не бути в машині. Прикро буде

тому, хто сподівається ще втрапити нині додому. Чи знає шофер, що в таку ніч зло не приступить, і що то може бути янгол чи сам святий Петро, апостол: перевіряє, чи милосердний чоловік?. Не хотів би старий, аби його байдуже проминула машина, скільки літ світ обіцяє, що стане ліпшим на Різдво, але не стає.

Церква темніла попереду як скирта соломи в полі, теж закрившись від світу, хоч би мала бути отворена всю ніч, аби дати прихисток самотньому подорожньому. Правитися там буде аж у сьомій рані, сказав отець, тоді й засіє все у ній і довкола неї, і скінчиться служба, як тільки зійде сонце.

Сніг перестав падати. Доста з нього. Старий допіру дійшов до роздоріжжя і став вдивлятися у сліди, ті, які вели в темряву, що відділяла людське життя від життя польових істот, що кожна мала як не нору, то дупло, то гніздечко. Ситі чи голодні, аби дах над головою. Тільки син Божий колись не матиме даху над головою. У старого при цій думці закололо в серці. Хто ближче до Ісуса – той, хто має 12 страв на столі, теплу хату, чи той, хто зі світла ступає в темряву, від якої віє страхом?

Старий стоїть у порожній засміченій недопалками і папірцями від цукерків буді зі цвілими мокрими стінами, від яких тхне мочою. Хлопи з переповненими міхурами облегувають їх за будою. Сніг вкрив зараз ту нєндзу, і здається, що довкола буди чисто. Випрятано як у доброї газдині.

Чоловік стоїть, його не видно з дороги, непорушної і чистої. Той момент непорочності, який зупиняє Всесвіт. Ніщо не рухається, жодного звуку. Зачарований миттю, Старий теж зупиняє годинник свого життя, без жодної шкоди здоров’ю. Принаймні так йому здається, що навіть серце його не жене кров у жилах. Його переповнює спокій. А потім бажання вирушити самому в далеку подорож до того місця, де його чекають, де він буде не господарем, а непроханим, однак бажаним гостем. Він лишає сліди спершу на дорозі, а потім сходить убік, аби його ніхто не перейняв, бо зараз просто хочеться йти...куди хочеться. Задиханий, спітнілий він зупиняється в полі, щоб подивитися угору на різдвяну парадну зірок і розуміє, що зараз трапиться всупереч закону земного тяжіння.

Трапиться – Вознесіння.

2024

Василь СЛАПЧУК

Книжки у холодильнику

У холодильнику, як завжди порожньо. (Десь я вже про це писав, подумалося йому). Кір не стримався, аби не грюкнути дверцятами. А чому, власне, «як завжди», адже колись цей холодильник був заповнений ущент? У цьому холодильнику було *все*. Зараз же у ньому навіть світла нема. До речі, здається, Тетяна просила його подивитися, чому лампочка в холодильнику не світиться. Бо і без світла добре видно, що жерти нема чого. Кір повторно відчинив і з розмаху хряпнув дверима холодильника. Холодильник здригнувся й нервово загудів. Кір ще дужче роздратувався, шарпнувши за дріт, вирвав штепсель із розетки. Щоб і електроенергії марно не переводив.

А їсти все одно хотілося.

— Ти хочеш їсти?.. — Тетяна звужувала очі. — Давай гроші! Давай... І я тобі тричі на день накриватиму стіл.

Так, не вполював він сьогодні мамонта, не вполював. Але ж вона могла б якихось корінців накопати, травички наскубти...

— Чому ти не їси там, де пропадаєш цілими днями?

Презирливий вигин уст ранив йому серце.

— Чому ж, їм іноді. На презентаціях... — Кір шукав примирення. — Я ж не до бабів ходжу... Я не гребую жодним підробітком... Я ці довбані інформаційки лише до шкільних стінних газет не пишу...

— Користі від твоїх підробітків!.. Якби ти стільки часу на роботу тратив, як ти у спортзалі проводиш...

— Фізична форма допомагає мені підтримувати творчу...

— То ти письменник чи спортсмен?

Запитання супроводжується глумливим смішком. Цілить Тетяна у його самолюбство. І влучає. Влучає. Рука у неї добряче набита.

Кір подумки перехоплює цю руку й цілує. У цьому уявному поцілунку його любов до себе об'єднується з його любов'ю до Тетяни.

— До спортзалу не лише спортсмени ходять, — відказує спокійно.

— Тільки бандити туди й ходять, бо нормальні люди роботою зайняті, — говорить Тетяна рівно, холодно, з притиском. — Тільки бандити хоч гроші з людей вибивають, а такі, як ти ні на що не здатні. Ні на що! Повторюю... Виділяю курсивом, ні, жирним шрифтом... Ні на що!

Тетяна рубає навідмаш, не озираючись. Кір дає задній хід. (У подібних випадках завжди поступається

він. (Хтось же мусить бути мудрішим)). Йому здалося, що трапилася нагода розрядити атмосферу.

— Що ж мені у бандити податися? — Таке питати можна лише жартома.

— Іди! — різко й твердо вимовляє Тетяна. — Якщо ти більш ні на що не здатний... Якщо ти дорожиш дружиною та сином... Якщо ти справжній мужик...

Кір подивований. І це йому каже жінка, про яку він думає, що знає її, як себе.

— То, може, мені взяти праску і прикласти тобі до живота? — перемиряє дружину поглядом. — Аби ти не забувала чоловіка в пору годувати...

Тетянин спокій уривається, вона люто зблискує очима:

— А я знаю, чого ти у тому спортзалі товчешся! Знаю... Ти там від мене ховаєшся...

Дружина зачинається у ванній. Курить там і беззвучно плаче лихими й чорними від туші сльозами.

Кохала його Тетяна так само рішуче й безоглядно, як і ненавиділа. Ці два почуття були, як орел і решка. І ніколи не було знаття, яким боком впаде монета.

Боротися з голодом даремне, голод треба вгамовувати.

До плити Кір і не підходив: відтоді, як Ярика відправили до діда з бабою (Тетяниних батьків), дружина майже зовсім перестала куховарити.

Куди податися голодному письменникові? Аби не ходити далеко, Кір вирішив, що не буде гріха, якщо він потурбує сусідів. «Попрошу у Людки парочку яєць (яйця зварю) та кавалок хліба. Людка хоч і дурепа невмивана, але жіночка душевна, з голоду сусідові не дасть померти».

Не сходячи з власного порогу, натиснув кнопку дзвоника поряд з сусініми дверима. Відчинила йому якась перезріла німфетка у чудернацьких панталонах, котрі могли бути шортами для домашнього вжитку. Скрививши рот, подивилася на нього, ніби він своєю появою зневажив гідність її мами, потім презирливо й запитально здвинула головою, мовляв: чого треба, почваро?

«Якби Набоков *отакою* надихався, перо в нього на «Лоліту» не піднялося б», — подумав Кір.

— Позич зо двійко яєчок. З голоду помираю.

Його слова прозвучали, наче пароль. Сезам одчинився.

— Ну-у заходь.

Німфетка провела Кіра на кухню. Виявилося, що до товариства. Товариство складали: здоровенний мордань — бик, який (прикидаючи на око) уже років на три прожив більше від Лермонтова, і пацан, цей мав літ не більше, ніж Рембо, у ту пору, коли зав'язав із літературою. Товариство випивало (пляшка майже порожня). І закушувало, ясна річ. Наразі для Кіра актуальним було останнє.

Німфетка підштовхнула його до столу, відступила на крок:

— Писатель, — театральним жестом вказала на Кіра. — Яєць просить.

«А мала письменників недолюблює... Мабуть, вчителі у школі дістали».

— А може, по яйцях?! — ги-гикнув пацан.

Бик виглядав серйозним. Потягнувся зо квашеним огірочком.

— Писатель, значить?

Кір кивнув:

— Письменник.

— Що пишеш?

— Вірші. Всяке різне...

Лише після цього бик відправив огірочка до рота.

— Писати, бля, у нас всі майстри... — Із хрумкотом розжував. — А робити хто буде?!

Пацан розреготався.

— Нехай скаже, що писателі чмошники, — попросила німфетка бика. — Тоді дамо йому яєць.

«Однозначно недолюблює...»

— По яйцях, — наполягав пацан.

— Чув? — ворухнув щелепою бик.

«Вічна історія», — з прикрістю зітхнув Кір.

Його нога описала траєкторію над столом і зустрілася з головою бика. Бик із гучним гуркотом перекинувся з табуретом і впав під батарею. Пацан залишився сидіти із роззявленим від подиву ротом.

«Хороший удар, — похвалив себе Кір. — Навіть пляшка не похитнулася».

Взяв з тарілки огірка. Вдоволено хрумкнув.

Пацан зірвався на ноги, схопив зі столу ножа і відступив у куток. Кір посміхнувся до німфетки, заодно переконався, що під рукою у неї нема ніякої пательні. Бик не ворухився. Кір перевів погляд на пацана.

Пацан стискав у п'ятірні ножа. Кір зважував на долоні виделку. Крутнув її пальцями — тільки замигтіла. Пацан, як загипнотизований не зводив з цього пропелера настрашених очей. Кір зупинився.

— Один удар — чотири дірки. Сумніваєшся?

Пацан із зусиллям ковтнув слину.

Заворушився бик. Із бестямним поглядом сів на підлозі. Покрутив головою.

Кір кинув виделку на долівку. Звелів пацанові:

— Підніми.

Пацан підняв.

— Поклади на стіл разом із ножем.

Пацан послухався.

— Людка де? — запитав Кір німфетку.

— Я — сестра Людчина, — скорчила мордочку, ніби перед нею стояв дільничний міліціонер. — Я тут прописана.

Бик звівся на ноги, сів на табурет. Обмацав лице. Скривився. Дістав з кишені кілька зім'ятих банкнот, подав пацанові:

— Збігай за пляшкою.

Кір сів до столу.

О цій порі Тетяна повинна вже бути вдома, але Кір не став дзвонити — відчинив двері своїм ключем. Останнім часом дружина надто знервована, не хотілося її зайвий раз напружувати. Недавно, коли він, після того, як кілька хвилин протокся біля дверей в очікуванні, мав необережність запитати Тетяну, чого так довго барилася, вона відповіла майже грубо:

— Невеликий пан, міг би й сам відчинити.

Кір намагався не звертатись до дружини із жодними хоч би й дрібними проханнями. Навіть у такому безвинному запитанні, де сіль, вона бачила

якийсь подвійний зміст і прихований підступ, а просьба подати йому чашку чаю, то й зовсім виводила її з рівноваги:

— Я тобі не прислуга!

Чомусь Тетяні видавалося, що він у такий спосіб зумисне прагне принизити та зневажити її людську й жіночу гідність.

— Я не дозволю тобі наді мною збиткуватися!

«Потерпи, — просили Кіра Тетянині батьки, — у неї зараз складний період».

Від першої їхньої зустрічі Кір готовий був терпіти (ні на мить не сумнівався, що вона цього варта) заради Тетяни що завгодно і скільки завгодно. Але, як виявилось, не саму Тетяну.

Тетянин складний період затягувався.

Дружину наче підмінили. Це була *інша* жінка.

«Потерпи, — просили Кіра тесть із тещею. — Все налагодиться».

Спочатку поведінка Тетяни бачилася Кірові у світлі подружніх проблем, які рано чи пізно виникають у кожній сім'ї. Проте скоро помітив, що й із Яриком вона тепер не знаходить спільної мови. Тетяна стала не тільки *поганою* дружиною, але й *поганою* матір'ю.

Коли з'ясувалося, що не він головний винуватець нервовного стану дружини, Кірові начебто й одягло від серця (перестав відчувати себе зрадженим), та одночасно виникло занепокоєння іншого роду: він не бачив жодних поважних причин для неадекватної поведінки Тетяни, а відтак не знав, де шукати рятунку. А що негаразди серйозні сумніватися не випадало. Кір допускав, що Тетяна може його розлюбити, але збайдужіти до сина — ніколи. Ярик — для неї святе. Це був її син.

Кір вважав, що вихованням хлопчика, аби він виріс повноцінним чоловіком, повинен займатися батько. Кір ніколи не був жорстким із Яриком, лише іноді заради справедливості виявляв суворість. Тетяна завжди брала бік Ярика:

— Не смій сварити мого сина! — Насувалася холодною брилою айсберга.

— Не забувай, що це і мій син.

— Мого сина могла виносити і народити тільки я, а на твоєму місці міг бути хто завгодно, — оскільки льоду ранили йому серце.

Кір ображався й забирався з дому.

Але повертався. Завжди повертався. Як і сьогодні.

Кір увійшов до квартири.

У кімнаті панувала темрява. Світло горіло в коридорі та на кухні. Але на кухні Тетяни не було. Із ванної доносився шум води.

«Треба було б кросовки помити, — подумав Кір роззуваючись. — Таке враження, ніби я зібрав усю грязюку в місті». Вішаючи куртку, вловив власний запах поту. Невдоволено скривився: смердить, як від коня. А дезик закінчився. Парфуми для нього завжди купувала Тетяна, але, здається, останнім часом їй байдуже, як він пахне. Верне від нього носа. Одеколон востаннє ще минулого року на день народження дарувала. Байдуже їй, що лосьйону на два гоління зосталося. Прийдеться бороду відпускати. Кір пошкріб колюче підборіддя.

Двері до ванної лише причинені. Мабуть, дружина якісь лахи положе. Бо, купаючись, починається зсереди. Кіра страшенно дратувала ця її нова звичка. Готовий був двері вибити. Ледве стримувався. Як було не поцікавитися в дружини:

— Чого це ти стала мене соромитися?

Відповідь прозвучала холодно й відчужено:

— Можу я хоч у ванній на самоті побути?!

Дружина потребувала самотності. А Кір звик, що він — головна її потреба.

Не так то й просто відвикати од думки, що ти вже не є центром всесвіту для іншої людини. Довкола нього уже нічого не крутилося. Тепер він сам безпорадно крутив головою на всі боки у пошуках пояснень.

Тетяна лежала у ванні й читала книжку.

— Здрастуй! — привітався Кір.

Дружина від несподіванки здригнулася, мало не вкинула у воду книжки. Напевно, за шумом води не чула, як він прийшов. Звичайно ж, розсердилася:

— Не смій за мною підглядати!

Якщо звіритися з Тетяниним лицем, то можна було подумати, що перед нею — найперший її ворог. У цей час риси обличчя дружини робилися настільки гострими, що він ранився, здавалось, не тільки душею, але й тілом.

Кір ще знайшов у собі сили попросту вибачення.

— Я не хотів тебе злякати.

Щільно зачинивши двері, прихилився до них плечима. Повне безсилля паралізувало його фізично міцне тіло. Стояв і, без жодної думки у голові, дивився на свої брудні кросовки.

— Навіщо ти напхав холодильник книжками?

Голос у Тетяни сухий, аж ламається.

— Щоб не псувалися, — буркнув Кір.

Не скаже ж він їй, що це його п'яна витівка. Для великого приколу.

— Духовними харчами запасаюся. Чого така скриня буде порожньою стояти?

Пробує віджартуватися, знаючи наперед, що це йому не вдасться.

— Ти б перше розумом запасся...

Раніше б сказали, що Тетяна піддає Кіра нищівній критиці. Тепер цей процес можна відобразити одним словом: «розмазує». До подібних «наїздів» дружини ніколи не звикнеш. Радий би «відмазатися» — а чим? Таки змусить вона його колись собі «дах» шукати.

Кір відбивається від Тетяниної тиради іронічним вигиним уст:

— Ти б краще запитала, чому я не зберігаю сала у книжковій шафі, — робить коротку паузу і розводить руками. — Бо нема.

Тетяна презирливо кривить губи, набирає у груди повітря...

«Що ж це за тема така пішла?! — Кірові прикро за себе. — Чи ж я найголодніший?! Що з нами трапилося? Чому ми не можемо дійти згоди? Адже розуміли одне одного з півслова...»

Нічого окрім безпомічності його риторика не виражала.

— Нам треба спокійно поговорити, — Кір вивішує білого прапора. — Ми постійно сваримось, причому без жодної серйозної причини. Я не хочу тебе ображати, не хочу, щоб ти на мене гнівалася... А ти замкнулася у собі. Я розгублений... Може, я роблю щось не так? Може, чогось не знаю?

Тетянині батьки вважають, що в доньки нервові розладнання після дорожньої автоаварії. Маршрутка, в якій їхали Тетяна з Яриком, зіткнулася з зустрічним авто і перекинулася. Одна жінка загинула, ще кілька людей дістали поранення. На щастя, дружина з сином не постраждали. Як мовиться, відбулися переляком. І Богу дякувати. Зітхнули полегшено — та й забули, це не автокатастрофа століття. Зрозуміло, батьки шукають Тетяні виправдання, але до чого тут, скажіть, водій маршрутки, коли у них сім'я по швах тріщить? А якщо в Тетяні справді проблеми з нервами, то їй потрібно лікуватися, а не рідних тероризувати.

— Ти дуже змінилася, — мовив Кір зі смутком та ніжністю в голосі.

«А оцього не треба було казати», — осмикнув себе, але вже запізно. Тетяна сприйняла його слова як звинувачення.

— А ти не змінився?! Тебе ж окрім їжі нічого не цікавить. Я тобі потрібна лише як куховарка та прачка...

— Це неправда, — заперечив Кір, він навіть зважився обійняти дружину. — Я кохаю тебе. Якщо є у моєму житті якийсь смисл, то це — ти і Ярик.

Тетяна, хоча й не відштовхнула його рук, дивилася кудись убік. Відчужена й відсторонена. Незворушна. Та коли Кір зазирнув їй в обличчя, побачив, що воно мокре від сліз. Дружина звела на нього очі.

— Чого ж ти мене так мучиш? — Тетяна схлипнула.

Кір розгубився. Знову вона перевернула все з ніг на голову. Це було його запитання. Вона приписує йому ті вчинки, за які мала б відповідати сама.

— У мене більше нема сил... — крізь сльози говорить Тетяна, ховає мокре лице у нього на грудях. — Ярик мене не слухається, батьки взагалі ніколи не розуміли, я так була поглинута тобою, що розгубила всіх своїх друзів... А ти... ти вічно десь пропадаєш або щось пишеш — і я не маю права підійти... Я залишаюся сама... Я весь час сама. — Плач переходить у ридання. — Я так боюся тебе втратити! Так боюся втратити!.. Що готова тебе вбити...

Сорочка на грудях темніє від сліз і липне до тіла, наче мокра від крові тільняшка.

«Чому я завжди мушу бути винуватим? — із безнадійною тугою подумав Кір. — Хто відвів мені цю незавидну роль?»

Не зважаючи на те, що життя на кожному кроці спонукає до лукавства, Кір прагнув бути щирим бодай з собою, відтак йому довелося визнати, що навіть, коли на дурні запитання знаходяться правильні відповіді, вони все одно не розв'язують проблему. Безадресні запитання — лише вияв слабкості, у кращому випадку — імітація супротиву...

Кір відчував себе загнаним у глухий кут, однак цей глухий кут видавався дуже дивним, оскільки

оточували Кіра не суцільні безвихідні стіни, а цілий ряд навстіж відчинених дверей, які начебто вказували на те, що він абсолютно вільний, напевно, так воно й було, але ця підкреслена демонстрація свободи якимось чином повністю сковувала його істинну свободу. Кір став підозрювати, що для нього свобода — це не можливість вибору, а захист від вибору, цебто людина вільна лише тоді, коли не стоїть перед вибором. А позаяк вибір — це відповідальність, то напрошувався висновок: він уникає відповідальності.

«Так до чого завгодно можна додуматися». — Кір обірвав копірвання у собі.

Втім, легко сказати «обірвав», кожен із нас погруз у собі по саме горло, захлинаючись, наковтався себе... Тож і Кірові не одразу вдалося відпливатися.

Кір зітхнув. Він сидів за кухонним столом, перед ним стояло горняк з вистудженим чаєм — вечере. — Ти вже йдеш? — запитала з кімнати Тетяна.

Зовсім нелегко жити під одним дахом із жінкою, яка любить тебе до смерті.

Дружина стелила постіль. Сьогодні вони спатимуть у одному ліжку. Викричавшись, виговорившись, виплакавшись, викинувши негативну енергію, Тетяна пройнялася до нього ніжністю і прагнула близькості, щоб, з'єднавшись, переливатися одне в одного. Вона почувалася чистою, прозорою, бентежно-розчуленою. Притік емоційних сил та розкаяної любові кидав її в обійми Кіра тоді, як він почувався повністю виснаженим.

Кір ще раз зітхнув. Якби ж то Тетяни вистачило надовго. Завтра ж усе полетить шкереберть. Вгамує голод тіла, і знову з м'якеньких лапок випустить кігті... Усе повернеться на крути своя. Кір хоча й надіявся ще на якесь чудодійне повернення прекрасного «раніше», але більше не знаходив у собі сили дурити себе. Тетяни не змieniш, а він уже настільки переінакшив себе заради того, аби бути з нею поряд, що ще трохи — і перестане себе впізнавати, ризикуючи назавжди розминутися з самим собою.

Бляшаний карниз за вікном видобув першу ноту — дощ налаштував інструменти, за якусь мить каштан (вершечок нарівні з вікном) змахне гілкою, як диригентською паличкою, і оркестр ушкварить симфонію. «Якась мура в голову лізе, — скривився Кір. — «Ушкварити» могли б лабухи в ресторані...»

Зиркнув у бік вікна. Замислився, наче перед «Чорним квадратом» Мілевича. Втім, хіба «Чорний квадрат» — не фрагмент шкільної дошки ретельно витертої перед уроком? Тільки ж суть залишилася на ганчірочці, а ганчірочка — у руці чергового...

У шибі відображався згорблений чоловік з білим, мов крейда на пальцях учителя, лицем. Ще трохи — і потягнеться Кірова рука до кишені, аби кинути сіромі копійчину...

— Зараз, — відгукнувся.

Звівся з-за столу.

Тетяна так сильно його любить, що готова вбити. Дивно, але він її розуміє. Адже Кір і сам ловив себе на думці, що тепер уже не боїться втратити цю жінку, але страшно йому загубити кохання. Якби його хтось запитав, що він розуміє під коханням, він відповів би: усе те *прекрасне*, що було пов'язане з Тетяною.

Іншими словами, все те, що він раніше від неї отримував щоденно, а зараз має по великих святах.

У прихожій Кір спинився. Його оточували двері.

Кір потягнувся до куртки на вішаку. Ступив до виходу.

На вулиці його зустріла ніч. Його зустрів дощ.

І гріх було жалітися на самотність.

Табурет, прибитий до підлоги

— Чоловіче, — казали йому, — обережніше на поворотах.

Не в смислі безпеки дорожнього руху, а в розумінні: скромнішим треба бути.

Чоловік старався.

— Брешеш! — Слідчий гунав попільницею об стіл. — В очі дивитися!..

По очах все видно. Кому, як не міліції, знати.

Очі завше видавали чоловіка. За цими особливими прикметами його впізнав молоденький сержант дорожньої міліції.

Затримала чоловіка за перевищення швидкості — офіційна версія.

— Та я тоді взагалі без машини був! — протестував чоловік.

Слідчий наполягав, що з машиною, але «без руля».

Поки чоловік ні в чому не зізнався, внутрішніми органами розглядалися дві можливі підстави для арешту: або за зберігання зброї, або за зберігання наркотиків — остаточно поки не визначилися.

Чоловікові демонстрували речові докази.

— Яка ж це зброя?! — не здавався чоловік. — Мій дід від цієї штуки прикурював.

— До вечора ти в мене підпишешся, що з цієї рурки розстріляв колону Червоного Хреста з гуманітарною допомогою, — обіцяв слідчий.

Чоловік за себе не ручався.

Били його не раз. Де тільки і хто тільки. Чоловікові довелося навіть провести один день у полоні у ворогів. Але ніде його так професійно не били, як у рідній міліції. Недарма внутрішніми органами називаються.

— А ти знаєш, скільки за наркотики дають? — навідав слідчий.

Чоловік не знав. Будучи чоловіком педантичним, про всякий випадок уточнив:

— Грошей чи років?

Слідчий замахнувся на чоловіка попільницею:

— Зараз, як...

Можна було й не уточнювати.

Коли речі стають речовими доказами, починаєш замислюватися над річчю у собі. Особливо — коли визначив (на щастя, тільки на око) вагу попільниці в караючій десниці слідчого.

— Це якесь велике непорозуміння...

— Це твоє народження було непорозумінням! — Слідчий прикурив нову сигарету від щойно докуреної.

«Якщо так економити на сірниках, на цигарки грошей не вистачить», — мимохідь зауважив чоловік.

Намірившись виголосити вагомий аргумент на власний захист, чоловік глибоко вдихнув, та одразу ж закашлявся, похлинувшись цигарковим димом.

— Ось ти вже й просльозився, — реготнув слідчий.

Чоловік не курив. Кинув. А кинути курити тяжче, ніж кинути жінку. Власне, це чи не єдине, що свідчило про його силу волі.

Слідчий отруював йому життя в прямому і переносному розумінні.

Чоловік витер рукавом очі, хустинку в нього вилучили разом зі шнурівками.

— Навіть коли у когось знаходять звичайну сірникову коробку з пральним порошком — один раз шкарпетки попрати, то свідчить це лише про те, що у нього пітніють ноги, а шкарпетки ще не прані. Це вам будь-яка експертиза підтвердить.

Слідчий із погрозливою неквапливістю відірвав сидниці від стільця, перехилився тілом через стіл.

«Або знову за попільницю вхопиться, або покличе асистентів». — Чоловік сидів на табуреті, як на палі.

Слідчий тепер уже зумисне видихнув чоловікові в обличчя струмись диму.

— Якби експертиза взялася досліджувати твоє тіло, запросто могло б виявитися, що ти поступив до нас у вигляді трупа не першої свіжості. — Повернувшись гузно на місце.

У слідчого було почуття гумору, правда, не завжди. Тільки, коли видавали. Так само, як пістолета.

У чоловіка почуття гумору відібрали під час обшуку.

Двері кабінету прочинилися. Здоровань без тіні інтелекту на лиці (явно асистент) переступив однією ногою поріг.

— Ти ще довго?

Слідчий зиркнув на годинника.

— Зараз.

І не встиг чоловік зогледітися, як його прикували наручниками до батареї.

— Я вимагаю адвоката! — закричав чоловік.

Асистент зиркнув на чоловіка трохи подивовано, ніби той щойно перед ним матеріалізувався, вхопивши п'ятірнею за лице, штовхнув долу:

— Заткнись, потворо, — мовив з виразом гидливості, але без злості. — Не псуй апетиту.

Клацнув дверний замок.

Чоловік обливав пересохлі губи, силився пригадати, коли ж він по-людськи обідав, так — щоб і перше, і друге, і третє.

«Цікаво, що в них на перше? — Чоловік прихилився плечима до батареї, витягнув ноги. — Асистент візьме борщ, а слідчий — який-небудь суп харчо. Обидва, ясна річ, — котлету з гарніром. Асистент — подвійну порцію. І обов'язково бодай півсклянки сметани з булочкою. А слідчий — салатику. Ну й компот... Як же без компоту?...» — Зітхнув, уявивши всю цю ідилію.

Та не голод мучив чоловіка.

«Ох і влип же я!» — Почухав хребет об ребро батареї.

— А хіба ми тебе не попереджали?! — казали доброзичливці у подібних випадках (а подібні випадки (подібні до подібних) з чоловіком траплялися).

Чоловік заплющив очі, розслабився. Думки безвільно рухалися в ньому, як здохлі рибки (догори

животом) в акваріумі. Аж це котрась із думок подала ознаки життя — ворухнула хвостом. Чоловік тут-таки засукав рукава й негайно її виловив:

«Де ж це мій Ангел-хранитель?! Треба йому якось повідомити — нехай виручає». — Більше чоловікові не було на кого надіятися.

Чоловік розклепив повіки, роззирнувся по кабінету — Ангела-хранителя ніде не вгледів.

«Завжди так: коли не просять, вулицю без його нагляду не дасть перейти, а коли край — не докличешся». — Не міг же чоловік дозволити, щоб цілий день тільки одного його винуватили, мусив на когось стрілки перевести.

За вікном над головою в чоловіка туркотіли голуби, стукаючи в шибку то крильми, то дзьобом. А може, кігтями. Чоловік зацікавився: кохаються голуби чи сваряться? Звівся на ноги.

Ангел-хранитель сидів знадвору на віконному карнизі, притулившись щокою до шибки, дивився на чоловіка скошеним оком, ніби риба з-під криги. Однією рукою він тримався за стіну, встромивши кінчики пальців у щілину між цеглою, а другою шкріб нігтями по склу, аби привернути чоловікову увагу.

«Зараз зірветься донизу! — замість того, щоб зрадіти, чоловік розсердився. — Тільки цього мені бракувало!»

— Ти чого туди забрався?! Не знайшов більше, де свіжим повітрям подихати?!

Ангел-хранитель подавав чоловікові якісь незрозумілі знаки.

За дверима почулися кроки. У замок встромили ключа — повертався слідчий. Чоловік квапливо повернувся спиною до вікна, так, щоб заступити собою Ангела-хранителя. Так він нічого й не втямив із його пантоміми.

До кабінету увійшли троє. Мініатюрна жінка, одягнута так, наче щойно з вулиці. Лисий у цивільному та лисий у погонах підполковника. Жінка сіла на стілець за столом. Лисий у погонах став по праву її руку і трохи позаду, щораз нагинався, нашіптуючи жінці щось на вухо. Лисий у цивільному присів на стілець, що стояв біля самих дверей, тримався так, наче потрапив сюди випадково.

Жінка дістала сигарету, не прикурюючи, вертіла її в пальцях, ніби тільки для того, щоб продемонструвати, яка красива у неї рука. А осьлиця її з відстані тих кількох метрів, що їх розділяли, чоловікові так і не вдалося розгледіти — очі починали сльозитися, зір туманився, а відтак риси обличчя розпливалися, мовби роздівлявся їх крізь залиту дощем шибку.

Ніхто з них не квапився відтігнути його від батареї. Ніхто не ставив йому запитань. Таке враження, що ця дивна трійця прийшла, аби лиш на нього помилуватися.

У чоловіка здали нерви:

— Я вимагаю адвоката!

Лисий у цивільному поправив краватку. Краватка — поганий знак.

«Чим я міг зацікавити цю контору?!» — стривожився чоловік.

— Буде тобі адвокат, — прогудів лисий у погонах, знову нахилився до вушка жінки.

Жінка кивала. М'яла пальцями цигарку.

— Мені потрібно вийти в туалет, — порушив мовчанку чоловік.

— Буде тобі туалет, — відповів йому лисий у погонах.

«Мені це сниться, — подивився на носики своїх черевиків. — Не вистачало лише обмочитися в ліжку».

Лисий у погонах обійшов довкола стола, щоб пред'явити чоловікові кілька, а може, й кільканадцять паспортів, були серед них і закордонні.

— Звідки в тебе це?

— Це не моє.

— У кожному вклеєне твоє фото, — підполковник «не брав на понт». — Оцей виписаний на Арсена Кіриєнка, цей — на Григорія Олійника, цей — на І Ван Сина... Щось на китайця ти не дуже схожий, — констатував без тіні усмішки.

У чоловіка підкосилися ноги.

— Це чийсь лихий жарт, — витер долонею враз спітніле чоло. — Я не знаю, як це пояснити... Справа в тому, що я письменник... Якись із цих імен — мої псевдоніми, інші — імена героїв моїх творів...

Жінка встала з-за столу. Спочатку чоловік подумав, для того, щоб підійти до нього. Потім налякався, що вона побачила за вікном його Ангела-хранителя.

Жінка стояла поряд і дивилася крізь брудне скло на вулицю. І тільки зараз чоловік краєчком ока зумів розгледіти її чіткий і холодний профіль.

«Ніби на золотій монеті». — Із зусиллям ковтнув слину, здавалося, зробив це занадто гучно.

Плащ на жінці дихав мжичкою і туманом, буцім справді щойно з вулиці прийшла.

— Осінь, — мовила жінка, але якось так, що чоловік мовби не розчув її голосу, а саме лише слово, і розчавила незапалену цигарку об підвіконня.

Навряд чи з вулиці комусь вдалося б розгледіти згорблену самотню постать чоловіка, прикутого до батареї, що дивився на верхівки дерев із вікна міліцейського кабінету.

Ангел-охоронець кудись зник і поки не об'являвся. До того місця, де він шкрябав шибку, прилип жовтий кленовий листок. Чоловік притулив свою долоню до п'ятипалої долоні листка і, здалося йому, через скло відчув її вологе тепло.

— Осінь, — повторив чоловік. — Осінь за шокою.

Якось йому приснилося, що він так назвав книжку. Прозову чи поетичну — у сні не уточнювалося. Приснилася лише назва.

«Не знати, до якої страви ця приправа, але варто скористатися», — подумав чоловік і одразу ж забув про сон.

І тільки тепер згадав і зрозумів, що це означає.

Відчув осінь у себе за шокою.

Відчув її, як ключ від наручників. Як ключ від дверей, що ведуть на волю.

Так просто — осінь за шокою.

Lady Rain

Ішов дощ. Чи то пак ішов Ого, а дощ падав. Якщо бути абсолютно чесним — Ого теж час від часу втрачав рівновагу. Ого трохи більше двадцяти, падіння не видавалося йому крахом, як і остаточна розлука з подругою, оскільки не сумнівався, що попереду на нього чекає інша, а він, впавши, підніметься. Падіння для нього було звичайною фізичною вправою, яка сьогодні надто часто повторювалася — це Ого не бентежило. Він був молодим, фізично витривалим і, якщо не зважати на окремі прикрі інциденти, психологічно врівноваженим.

Дощ квапився. Ого не поспішав. Він повертався від дівчини, від звичайної дівчини, яких у міських гуртожитках — мільйон штук. Він простував до дівчини незвичайної, чистої і неземної, яку вимріяв у своєму серці. Усе життя йому уявлялося маршрутом від однієї дівчини/жінки до іншої. А між ними бар та кав'ярня. Ого не належав до затятих і безнадійних романтиків, лише зрідка (особливо у нетверезому стані) його підстерігали приступи романтизму. А алкоголем він не надто зловживав.

Ого брів чужим нічним містом. Вулиця не освітлювалася. Вікна в будинках не горіли. Дощеві тут, напевне, вже доводилося бувати. Дощ почувався впевнено. Ого — незалежно. Усе йому було пофіг. І це місто. І цей дощ... Єдине, що дошкуляло — хотілося курити. А цигарки закінчилися.

Дощ не курив.

Ого спочатку почув, а за три кроки й побачив, що в цьому місті їх троє. Третій стояв посеред калюжі і, згорбившись та затуляючись від вітру, викрешував сірники, силкуючись припалити. Ого підступився до стрічного впритул і чемно, як його вчили в школі, запитав:

— Вибачте. У вас не буде закурити?

Ясна річ, у школі Ого привчали до ввічливості, а не цигарки стріляти.

Стрічний випростався, сердито жбурнув сірникову коробку під ноги. Туди ж полетіла цигарка.

— Не буде. Свої треба мати, — відповів голосом на октаву вищим, ніж очікував Ого.

«Е-е-е, пацан, так з дядьками не розмовляють», — Ого зробив спробу розсердитися. — Оскільки я сьогодні добрий, то вдарю його лівою».

Рука не здійснювалася. Ого розм'якнув під дощем. До того ж чомусь саме в цей момент знагла у саме серце його вразила думка: «А що коли таких дівчат не буває?! Або ж їх уже розібрали... — Ого відчув себе страшенно самотнім і безпорадним. — І залишусь я і без коханої, і без курива...»

— Чого ти такий лихий? — дорікнув пацанові. — Може, від цієї цигарки моє життя залежить. Не годиться так, брате, — поклав тому долоню на плече.

Пацан стряс його руку і штовхнув у груди. Ого заточився, але не впав.

— Ах ти ж синок!.. — Ого вилаявся. — Капець тобі!

До активних дій він не встиг перейти, бо пацан і без сторонньої помочі повалився в калюжу і взявся лупити кулаками по воді.

Ого розгубився.

«Йоханий бабай! — нарешті словесно оформив свій подив. — Припадочний якийсь».

Пацан борсався у калюжі, видаючи звуки, ніби хотів кричати, а йому затуляли рот. Ошелешений тим, що відбувається, Ого стояв над ним у заціпенінні.

Може, плаче. А може, блює.

Нарешті він поборов збентеження.

— Ну, чого ти, братику? — Присів перед ним навпочіпки. — Я ж не хотів тебе образити. Я тільки цигарку попросив. Закінчилися, а курити хочеться — дороги не бачу. Але як нема, то нема. Я без претензій... Так вийшло. Я б хліба не попросив, а цигарки не запаadlo просити...

Пацан хлюпав носом. Голосніше, ніж вода під ногами.

Ого взяв пацана за плечі, щоб допомогти звестися, але той вперся, дозволив лише посадити себе і одразу ж відштовхнув протягнуту руку примирення.

— Взагалі-то я збирався кидати, — Ого розвивав тему. — Та все якось рішення не прийму. Головне — прийняти рішення. А сила волі знайдеться. Не віриш?.. Клянусь: від цього моменту я не викурю більше жодної сигарети!.. — Ого зробив паузу. — А ти покури, покури... Нерви трохи заспокоїш. У мене запальничка є. Бо сірниками за такої погоди не прикуриш, а ще як відсірили...

Ого клацнув запальничкою.

— О-о! — вихопилося в нього.

Танцюючий язичок полум'я висвітлив тонкі дівочі риси. Грязюка на обличчі лише підкреслювала його привабливість.

«Вродлива», — не знати чому подумав це зі співчуттям.

Може, п'яна. А може, нещасна.

Дівчина вдарила так, наче ляпас йому відважувала. Запальничка згасла і плюхнула кудись у грязюку.

— Ти чого така дурна? — сів поряд з нею в калюжу.

Дівчина не озивалася. Він вхопив її за волосся і притягнув до себе — лицем до лица, аж носами торкалися. Відчував на собі гаряче вороже дихання.

— Можеш не відповідати.

Іншою рукою взяв знизу за підборіддя так, що два пальці — мізинець і безіменний — лягли на горло. Стиснув.

— Ця запальничка дорожча мені, ніж твоє життя. Ніж будь-чье людське життя, — уточнив. — Мені її подарував друг. Він загинув... Підірвався на гранаті. — Дівчина вчепилася обома руками в його руку, очевидно це був автоматичний жест, бо спроб звільнитися вона не робила. Ого перевів подих. — Але я тобі прощаю. Друга я все одно буду пам'ятати, а запальничка мені більше не потрібна — з куривом я зав'язав. Живи...

Мовчки сиділи у калюжі. Дівчина розтирала підборіддя. А Ого — нічим не зайнятий. І тільки дощ ішов, не оминаючи і не переступаючи, по їхніх головах. Ішов донизу так, як люди ідуть вгору. І в калюжі він мав їх усіх.

Ого подумав, що пора б йому вже вилазити з цієї калюжі й клигати далі.

Дівчина вовтузилася поряд, очевидно також збиралася рушати. Торкнулася до нього рукою.

— На.

Він не одразу збагнув, що означає цей її порух.

В мокрій долоні намацав мокру пачку з цигарками.

— Мокрі, — мовив Ого. — Це тому, що ти в такий дощ без парасолі.

Ого знову запустив пальці дівчині у волосся, притягнув її голову до себе. Вони легенько буцнулися лобами.

Відчував, що зріднився з цією калюжею. З цим дощем. З цією дівчиною.

Ого майже ні перед чим не мав страху. Єдине чого він боявся — прикувати себе до одного місця.

— Не підкажеш, як мені пройти до вокзалу?

Дівоча долонька була маленька й холодна, мов зелена жабка у літню спеку. Якби виявилось, що руки у цієї дівчини (або й уся вона) зелені, Ого не дуже б і здивувався. Тепер він не мав певності чи справді бачив її лице при вогнику запальнички, чи це був спалах його уяви.

«Людам як можна більше часу потрібно спілкуватися у цілковитій темряві, — подумав Ого. — Темрява відкриває величезний простір для фантазії. Темрява збуджує і заінтриговує. У темряві ти сам змальовуєш собі все, на що наштотхуєшся», — покрутивши думку в умі, визнав, що вона варта того, аби її оформити як ращпропозицію.

«Але ж які великі й страшні розчарування чекали б на людину після просвітління», — заперечив собі.

«Так мало людей приходять до світла, що більшість із них певні, що їхні хибні уявлення про світ — істинні...»

— Я тебе проведу, — дівчина перервала його внутрішній діалог. — Зле коли на пероні не залишається хтось, хто помагає тобі на прощання рукою.

Холодні пальчики в його долоні ледь-ледь здригнулися.

Ого осмислював пропозицію. У решті-решт так і трапляється, що рука, яку ти недавно тримав у своїй, махає тобі здалеку. Для когось це вихід, для когось безвихідь. Але хіба при бажанні він не може дістати з кишені й показати долі-провідниці два квитки?.. Дорога була б довгою. Вони мали б досить часу, аби в потязі зачати дитину. Це був би хлопчик з чудовою координацією рухів, він вільно ходив би по дрозі. Або дівчина, яка танцювала б на кулі. Втім, у потязі дуже легко збитися з ритму і схибити. Он скільки п'яних еквілібристів та кульгавих балерин вештається по сцені. Із цим не варто квапитися.

«Дорогі мої, мамо і тату, знайомтеся, цю дівчину я знайшов у калюжі...»

То й що?! Декому щастило цілу царівну на болоті надбати.

Одному подорожньому потрібен попутник, іншому лише — палиця.

— Цієї ночі у цьому місці без провідника мені явно не обійтись.

— Це моє місто, — мовила дівчина.

«Це моя ніч», — подумав Ого.

Лише дощ ні на що не претендував. Дощ втрачав силу. Дощ збирався іти геть. А Ого мусив сказати це при свідкові.

— Виходь за мене заміж.

На якийсь час дощ перестав крапати.

— Я не думала, що ти настільки п'яний, — нарешті озвалася дівчина.

— Ти мене ображаєш, — м'яко дорікнув Ого. — Я не п'яний. І я не приколююся. Я серйозно.

Він справді не був п'яним або ж не настільки хмільним, щоб списати його поведінку на алкоголь. І це очевидно дівчину непокоїло.

— Ти при своєму глузді?

— Поранень у голову не маю. Лише контузія...

Дівчина розсміялася. Навіть її долонька у його жмені потеплішала.

— Ти хочеш взяти мене за жінку? Прямо з цієї грязюки?

— Так, — підтвердив Ого. — Я люблю тебе брудну і невмивану.

Сміх дівчини передався Ого. Тепер вони реготали обоє. На хвилику дівчина перервалася:

— І в нас буде весілля?

— Аякже! На триста душ, — не вагаючись відповів Ого. — З кожного боку.

Новий напад реготу кинув їх одне одному в обійми. У дівчини від сміху підгиналися ноги, вона хапалася за Ого, щоб знову не сісти в калюжу. Він як джентльмен підтримував даму, але тримався на ногах так хитко, що й сам кожної миті міг опинитися на землі.

— Не смійся, — просив Ого. — Я не жартую.

— І товста тітка, перев'язана стрічкою, розпише нас у загсі? — крізь сміх розпитувала дівчина.

— Ні, до загсу підемо потім. Спочатку ми повинчаємося.

— У церкві?! — її сміх став схожим на схлипування, але Ого дарма непокоївся, очікуючи істерики. — А якщо ми з тобою не однієї віри?

— Ми з тобою — однієї крові, — показав Ого.

Вони реготали так голосно й довго, що дощ, зацікавившись, повернувся.

Дівчина перевела подих, зітхнула, мовила йому в плече:

— Так весело я сміялася лише в дитинстві.

Ого тримав дівчину в обіймах. Бережно охоплював її худеньке тіло. Відчував під пальцями не тільки грубі рубці одягу та усі її дрібненькі кісточки, але й, здавалося, родимки на шкірі. Уткнувшись лицем у мокре волосся, вдихав її.

— Як я пахну?

Дівчина пахла дощем.

— А ще зовсім недавно я пахла іншим чоловіком.

Слова її прозвучали, мов удар, яким вона недавно вибила з його руки запальничку.

Не здригнулася жодна риса на обличчі Ого, жоден нерв не защемів у середині. Ревнувати до минулого все рівно що зі страху стріляти в темряву. Ого не мав страху перед темрявою. І не боявся того, що вона могла приховувати.

— Дивно, що ти про це пам'ятаєш. Це було так давно, — сказав спокійно.

— Справді давно, — погодилася дівчина.

— Цей світ — великий, але переповнений тролейбус. Не можливо проїхатися так, щоб ні до кого не діткнутися, щоб не начіплятися чужих запахів.

— Це не був чужий запах, цей запах був рідним, — дівчина відсторонилася, Ого розімкнув руки. — Але я загубила слід. Цей дощ... Я стояла, як прибудна сучка, підібгавши хвоста... Скажи, якби я захотіла з цього тролейбуса вийти, ти б зважився разом зі мною? — вона знову наблизилася, діткнулася тілом.

Ого її запитання не здивувало.

— Знаєш, я так довго стояв біля дверей, що я майже звідти... Я — захожу. Ти — хочеш вийти. Ми зіштовхнулися в дверях. Ти хочеш, щоб я вернувся?

Дівчина мовчки пригорнулася до нього, тернулася щогою до його щок.

— Хочу вчути, як ти пахнеш. — І все, більш нічого вона від нього не хотіла.

— Привиди не пахнуть.

— А ти привид? — у темряві зазірала йому в обличчя.

Ого не відповідав. Нехай сама вирішує.

— Але привиди мають нюх?.. Ти б відшукав мене, правда?

Ого мовчав. Вона й сама знає.

Тепер кожен дощ йому буде пахнути цією дівчиною.

— Напевно, мені доведеться тебе викрасти...

Він ніс її, але не так, як несуть наречену до шлюбу, а так, як виносив би пораненого друга з бою.

— Досить мною жонглювати, — просилася дівчина, і навіть дощ, що поглинав усі звуки, не міг заглушити її дзвінкого сміху. — Я ж важка, як кам'яна баба. Надірвешся.

— Ти важиш не більше від оберемка квітів, — запевняв дівчину Ого і, запалюючись від її сміху, вигукував, наче варіят на канікулах: — Я вродився на те, щоб носити тебе на руках... Я буду цілувати твої лопатки — і в тебе виростуть крила... Я буду чистити тобі пір'ячко, як голуб голубці...

— Тихіше, люди сплять!

— І ми з тобою теж спимо... У різних ліжках, у різних кінцях світу, спільний у нас лише цей прекрасний сон. — Ого поставив дівчину на ноги. — Ти повернешся додому і знайдеш себе сплячою...

— Я не хочу прокидатися, — пошепки мовила дівчина.

Ще мить і її сміх покриється іншим печалі. Ого похукав дівчині між брови.

— А я все одно щоранку будитиму тебе поцілунком. Буду приносити тобі каву з бутербродом. (Ти бутерброди з чим любиш?) А ти просинатимешся з усмішкою і казатимеш, що я тобі снівся. Я буду тобі снитися щоночі.

— Ти неперевершений брехун, — розсміялася дівчина, в її голосі чулося полегшення, було б шкода, якби їхня гра припинилася. — Мені знову пригадалося дитинство. Ти любиш згадувати дитинство?

— У дитинстві мене часто били.

Ого своєю усмішкою торкався дівочої щок. Вони обійнявшись стояли під дощем у темному проваллі міста. Уже кілька разів дотикалися устами, але це не був поцілунок.

— Чому ти мене не поцілуєш? — дівчина підставляла йому своє лице.

Це ж яким бевзем треба бути, щоб дочекатися подібного запитання від дівчини! Та чомусь Ого не згорів від сорому. Напевно, тому, що намок під дощем. Цей дощ задавав ритм його серцю. Ого прислухався до дощу, прислухався до серця — звів із тим, що ховала ніч...

— Бо ще не з'ясував, чи ти цього хочеш.

— Спочатку я боялася, що ти почнеш лізти, як усі чоловіки, і все зіпсуєш... А тепер, коли з'ясувалося, що ти не такий, як усі чоловіки, — дівчина розсміялася, — мені захотілося, аби ти мене поцілував. Бачиш, яка я з тобою відверта.

Ого усміхнувся в темряві, на цей раз його усмішка торкнулася дівочих уст.

— Гадаю, після того, як ти дозволила мені себе поцілувати, я можу поцікавитися твоїм ім'ям?

— Я прийшла до тебе без імені, — відповіла дівчина, долонькою провела по його щоці від скроні до підборіддя, ніби витирала дощові краплини. — Я відгукнуся на ім'я, яким ти мене назвеш...

Ого поцілував її холодні пальці.

— У тебе буде багато імен.

— Чому у твоєму місті так темно? — запитав Ого дівчину. — Де крамниці з освітленими вітринами? Де неонові написи?..

— Можливо, електроенергію відімкнули. Тепер таке часто трапляється. А може, сплять усі. Хоча це майже центр міста, але куток досить глухий. Частина старого міста, більшість будівель давно вже зайняли чергу на знесення.

— Світло — це не обов'язково електроенергія. Можна й свічку запалити... Хоч би де одне вікно світилося. У твоєму місті, мабуть, запалюють світло і ставлять його під ліжку або накривають посудом.

— Ти читав Євангелію?! — здивувалася дівчина.

— Багато разів. Усе своє дитинство. Моя бабця погано бачила, я їй читав уголос. А ти?

— Моя старша сестра — сектантка. Дивись! Он світиться. — Дівчина вказала його рукою (вони йшли, тримаючись за руки) на жовту цятку в темряві. — Бачиш?

Ого бачив, проте не дуже зрадів виявленню маячкової:

— Це одне вікно погоди не робить.

— Тобі не подобається моє місто? — Її пальчики змінили потиск.

— Я полюбив твоє місто, — відповів Ого. — Але я дуже вимогливий до тих, кого люблю, — він замовк, а потім зізнався: — Я вмисне наговорюю на це місто, щоб не було шкода, коли доведеться його залишати.

— І на мене ти будеш наговорювати?

— З тобою я не збираюся розлучатися.

— Хіба я тебе проводжу не до вокзалу?

— Ні, ми просто гуляємо нічним містом під дощем у пошуках світла.

Дівчина зупинилася.

— Ти боявся у дитинстві темряви?

— Звичайно, — відповів Ого. — Як і всі діти.

Ого чекав, що скаже дівчина. Це мусили бути якісь дуже важливі слова. Дівчина поклала йому руки на груди, ніби розгладжувала долонями мокру сорочку. Ого не квапив її.

— Діти бояться темряви, а дорослі — світла, — піднявшись навшипінки приблизилася до нього своє лице. — Ти готовий подивитися на мене при світлі? Ти готовий, щоб я тебе побачила? Ти не боїшся?..

Дощ ішов своєю дорогою.

Вони рушили у бік світла.

Мандрівка на рожевому дирижаблі

Стою біля вікна, курю у кватирку — остання цигарка на ніч, — скося спостерігаючи за зграбними і звабливими рухами Коли. Кола стелила ліжку. Тіло у Коли, як у рибки-малька. Це тіло щоразу несподівано висковзає з моїх обіймів якраз у ту мить, коли я остаточно переконуюся, що мені пощастило впіймати золоту рибку, і ось-ось має збутися моє перше бажання.

Я завжди мусив обмежуватися лише одним бажанням.

— Але хіба я не виконувала його тричі? — із Колиного ротика видувалися пухирці слів.

Кола висковзала.

«Дивно, що мені взагалі вдалося виловити цей екземпляр, — розважливість давалася мені напрочуд легко. — Це ж скільки ловців розставляють на неї сіті, а мені вдалося вхопити голими руками».

Я підходив до дзеркала, аби захоплено подивитися на самого себе.

— Ще б пак, у тебе між пальців навіть вода не протікає, — не забарилася покепкувати з мене Кола.

Я вдавав, що не помічаю її іронії, однак перед вимогливим лицем справедливості та єхидною мордочкою Коли мусив визнати: моєю здобиччю вона стала добровільно. Тут таки напрошувалося запитання: кому це потрібно?.. Аби із незручного становища не загнати себе у глухий кут, я відступав на попередні позиції, де тихенько гордився власною спритністю.

Кола схожа на срібну рибку-малька із золотими очима.

— Дай затягнутись. — Колина шийка беззахисно стримить із коміра просторого халата.

— Ти ж не куриш.

— Зазвичай — ні. Лише в екстремальних випадках.

Мовчки підношу їй до вуст цигарку. Мені зовсім не хочеться з'ясовувати, яка така екстрема збудила в Колі потяг до нікотину. Наскільки Кола прагне знаходитися в центрі екстремальних ситуацій, настільки я намагаюся бути осторонь. У мене й без цього надлишок адреналіну в організмі. І хоч Кола нетерпляче жде від мене вияву уваги до її непростих душевних станів, я лиш люб'язно посміхаюся і встромляю цигарку їй до рота. Про Колу я знаю достатньо, аби не бажати знати більше.

Кола сердито затягується, поперхнувшись димом, закашлюється. На очі їй накочуються сльози.

— Що за гидоту ти куриш?

— Я курю свої цигарки.

Кола стелив ліжку.

Шукаю очима попільницю. Доведеться чавити недокурка у вазончику.

— Тільки спробуй!

Таким голосом вартовий кричить: «Стій, стріляти буду!»

— Ти нелогічна, — шукаю собі виправдання. — Ти ж бачила, що я стрясаю у вазон попіл, і мовчала...

— Попіл — це добриво. А твій смердючий бичок — сміття.

Змушений погодитися. Однак по інерції докидаю:

— Були б хоч квіти, а це ж — колючки одні.

— Кактуси лише з вигляду жорсткі й агресивні, а насправді вони тендітні, — Кола сміється: — Ти мені також іноді схожий на кактуса.

— Дякую.

Викидаю недокурка в квартиру.

Кола нагинається. Мій погляд ковзає їй за пазуху.

У Коли маленькі груди з твердими сосками. Я буду довго шукати їх у темряві. По всьому тілу.

— Збоченець, — каже Кола і випростується. —

Мені подобається, коли ти за мною підглядаєш.

— Збоченка, — кажу я і підступаю до неї.

Відгортаю комір халата. Цілую ключицю. Кола заплющує очі, відкидає голову. І не позбавленим еротизму голосом шепоче:

— Я хочу їсти. Я голодна.

— Розпочинається.

Беру Колу в оберемок, закидаю на рамено, і ми йдемо на кухню. Кола верещить і бовтає в повітрі ногами. Напевно, уявляє собі, що її вхопив який-небудь сексуальний маніяк Змій Горинич і волоче її у затишну місцину, де б міг без поспіху, віддавшись насолоді, чинити над нею гвалтування і наругу. Кола подає жалібненький і благальний голосок:

— Правда ти не відбереш у мене йогурту?

— Я з'їм твої булочки з родзинками.

Грізно гарчу і кусаю Колу за стегно. Кола здійсмає гвалт і щодуху волає пробі. Її воання не лишаться без уваги: хтось із сусідів у відповідь заходився люто грюкати по батареї, вимагаючи негайно припинити це неподобство.

Садовлю Колу на табурет біля столу. Вона відхекується (рибка-мальок із роззявленим ротом) і лає невірноважених сусідів:

— От же ж свині, навіть повечеряти спокійно не дадуть...

Я відчиняю холодильник.

Роблю для Коли бутерброди. Машу окрась хліба маслом, кладу на нього два кружальці ковбаси, а зверху — два шматочки сиру.

— Офіціанте, чому сир без дірочок?

— Я їх повиїдав, щоб не зіпсувалися. У дірочок дуже короткий термін споживання.

— Мені краще смакує сир з дірочками.

— Та й дірочки поживніші, якщо вони із сиром.

Розбовтую для Коли в горнятку капучіно.

Кола розпочинає трапезу.

Стою спиною до чорного вікна, ледь-ледь присівши на підвіконня, і дивлюся, як Кола їсть. Час від часу відсorbую з великої чашки. Я заварив собі міцного чорного чаю. Витряс рештки.

— Нічого собі рештки! — обурюється Кола. — Та цим чаєм можна було б три рази гостей відбити! І

взагалі — це не мій чай, а Лінин. Її особистий. Розумієш? Вона сама його принесла, бо не хоче пити всяке сміття. Так і сказала. Прямо помішана на чаї.

— Нехай вийде за нього заміж.

— За кого?

— За чай.

— Але й смішно, — кривить ротика Кола. — Теж мені Остап Вишня знайшовся.

— Що ж мені через твою Лінку спати лягати чаю не пивши?

Помішую чай ложечкою. Обережно, не торкаючись стінок чашки.

— Я тобі в пакетиках купила.

— Я не люблю чаю у пакетиках.

— Випив би кави.

— Ти ж знаєш, я не п'ю кави на ніч.

— Ну тоді розлучися з нею.

— З ким?

— З кавою.

У Коли закінчилися бутерброди.

— Офіціанте, десерт!

Виставляю на стіл слоїк з вишневим варенням. (Це її улюблене). Батую буханець білого хліба. Подаю Колі чималий кавалок. Кола береться за ложку.

— Хороше варення. Без кісточок, — голосно цмакає. — Ти якось приніс із кісточками. Але ж я тоді намучилася!..

Кола зазирає у своє порожнє горня. Подає до рота ложку з варенням і, скосивши очі у мій бік, другою рукою протягує посудину:

— Хлюпни мені трошки свого чифіру. Я розведу — і буде якраз.

Кола їсть не як жінка, за якою стежить чоловік, а, наче мала дитина, яку не сковують правила та умовності. Дивитися на неї можна було або з розчуленням, або з відразою. На щастя, мені не доводилося вечеряти з Колою в ресторані.

— Офіціанте, серветку!

Беру рушник, зволожую один його край під краном. Кола підставляє мені лице. Витираю їй губи та підборіддя. Спочатку мокрим, потім сухим кінцем.

— Ось! — Кола протягує тендітні й липкі пальчики, відводить рушника рукою. — Ні... Оближи.

— Розпочинається...

— Я прийму душ, — каже Кола.

— Я — з тобою.

— Ні, ти прибереш усе це неподобство, — носком дрібноюсінкової ніжки буцає черепок на долівці. — Коли минулого разу ми приймали разом душ, то зрушили ванну і затопили сусідів низу.

— Не варто й згадувати. Це не наш рівень. Коли повинь наших почуттів сягне піднебесся — і захлинуть сусіди зверху, отоді лише з гордістю зможемо визнати, що ми кохалися, а не розхитували ванну.

Я шукаю цигарки.

— Базікало! — Кола складає пальці, щоб клацнути мене щиглем по носі. — Мені інколи здається, що я — тільки матеріал для якогось твого оповідання, а як пощастить — роману.

— Я також іноді побоююся, що ти — витвір моєї фантазії.

Цигарки залишилися в кімнаті.

Кола бере з холодильника дзеркало.

— Боже ж мій! Я заляпалася варенням із ніг до голови!

— Солоденька моя...

Кола слинить пальці, тре щоку.

— Я не можу ні до чого торкнутися, бо одразу ж прилипну.

— Торкнися до мене...

Кола бідкається, що доведеться прати халат. Та й варення у слоїку залишалося на цілих два пальці. Ще якби намастив тим варенням її та облизав — не шкода.

— Я не їм багато солодкого.

— Що ж мені гірчицею намазатися?

Кола робить пальці віялом і продовжує найжджати на мене за розлите варення. Кажу їй, що це вона сама перекинула слоїка.

— Ти переконаний?

Киваю.

— Не пригадую, — каже Кола безвинним голосом дівчинки з білим бантиком. Голосом дівчинки, яку дорослий дядько на хвилику відволік від гри у класики. Дівчинки, яка грається в дівчинку, ставши жінкою.

Згадую про недопитий чай. Сідаю на підвіконня.

— Знаєш, що я сьогодні зауважив? — не зводжу з Коли очей, вона чекає продовження без особливого інтересу. — Ти тепер стелиш ліжко, мов жінка після двадцяти літ заміжжя. Ніби головна наша мета добре виспатися, а не чим скоріше зайнятися коханням.

— Але хіба я тобі щойно не віддалася на кухонному столі?

Що означає: я протестую!

Я усміхаюся: протест прийнятий.

Відпиваю з чашки великий ковток. Чай холодний і терпкий.

— Я десь читав про китайця, який одночасно вдовольняв шістьох жінок.

— Це ж яким чином? — пожвавлюється Кола.

— Одна жінка сідала верхи на прутень, другий він обробляв лоно язиком, ще дві лягали так, щоб він міг пестити їх руками, а п'яту й шосту китаєць доводив до оргазму великими пальцями ніг.

Кола замислилася. Либонь, силкувалася візуально уявити цю унікальну конструкцію. Наморщила носика, ворухнула ним, наче їжачок.

— Не хотіла б я бути китаянкою.

Я ледве стримуюся, щоб не розреготатися. Кола зиркає на мене з підозрою. Я ховаю очі у чашці з чаєм. Сьорбнувши, швиденько ковтаю, щоб не пирскнути.

— А з якого дива ти приплів цього китайця?

Знижую плечима. Кола, вліпмавши мій погляд, наближається. Нагинається. Впирає очі в очі:

—Ну?! Зізнавайся!

Я щулюся, втягую голову в плечі. Склеплюю одне око, інше настрашено примружене.

— Ото ж то! — вдоволено каже Кола.

Біля дверей вона спинається, повертає голову. Скошене око хитре й веселе.

— Гаразд, наступного разу я запрошу до себе п'ять подружок. — Відчиняє двері. — Тільки щоб завтра ж купив мені нове горнятко.

Кола іде приймати душ.

Покидає мене. Одначе залишає прочиненими двері.

— Ти ще там довго? — кличе мене з ванної Кола. — Я вирішила прийняти ванну. І мені скучно...

— Зараз, — відгукуюся. — Останній штрих... Уже йду. — Полощу ганчірку під струменем гарячої води і вішаю на батареї сушитися, вдоволено люблююся результатами власної діяльності. — Кухня світиться, наче молода на весіллі.

Кола кидає моє ажурне порівняння під каток власного життєвого досвіду:

— Я була на одному весіллі, то там молода своєму нареченому весь костюм заблювала. — Аби донести цю достовірну інформацію до моїх вух, вона змушена підвищувати голос, оскільки я все ще не вибрався за межі кухні. — Я тоді дала собі слово, що ніколи, ні за які гроші не вийду заміж.

— Не обов'язково за гроші, можна по-любіві.

Стаю в дверях ванної. Дарую Колі свою найкращу усмішку.

— Що в тебе за капосна звичка перекручувати мої слова? — Кола здійсмає хвилю і сердито здмухує пасмо волосся з чола.

— Ти сама мене провокуєш на це своїми двозначностями.

— Ні, це ти зумисне до мене прискіпуєшся, — не погоджується Кола. — Особливо після того, як я тебе на якомусь промахові підловлю. Як оце зараз.

Показує мені язика.

Я сміюся. Витягую вперед руки, показую, що склав зброю.

— Дарма ти зареклася. Нехай постраждав костюм молодого, але чому ти повинна страждати? Не така вже й дивина — молода на четвертому місяці вагітності. До речі, попри різні незручності та прикрі випадки вагітна жінка не позбавлена привабливості. Є такі естети, які вважають, що лише вагітна жінка композиційно викінчена як творіння Боже, і краса її неперевершена та неповторна, — завершую з пафосом.

Сідаю на край ванни.

— Чому ж неповторна? Ще й як повторна, — іронічно складає уста і, наче кораблика, пускає на воду. — Хіба матері-героїні не доказ цьому. Не кажучи вже про дівчаток, які не встигають аборти робити... — переможно зиркає на мене. — Вчися висловлюватися однозначно.

Кола блаженно всміхається і приплющує повіки. Її голова виглядає із води, густо виспаної чорною січкою, мов голова професора Доуеля.

Вії у Коли довгі й лапаті. Такі вії я бачив лише у маленьких дівчаток. Із віком дівчатка з таких вій виростають, жінкам вони у спадок не передаються. Кола ж якось зуміла винести ці дивовижні вії зі свого

дитинства. Чорні її контрастують із неприродно білою шкірою. Колина шкіра теж гідна подиву. Вона виглядає так, ніби бачила тільки місячне світло. Засмага до цієї шкіри не чіпляється. Лише довкола очей шкіра жовтувато-синя, мов підмальована, і ледь-ледь підпухла. На перший погляд — ознака хворобливості або ж перевтоми. Проте Кола здорова, як молода весняна кішка.

Загрібаю січки у жменю. Нагадає третьосортну заварку грузинського чаю.

— Що це за сміття?

— Ніяке це тобі не сміття, це трояндові пелюстки. Щоб пахнути. Для тебе.

— Он як! Вибач...

Кола розплющує очі. Дивиться хитро, з викликом, мовби малий бешкетник, якому довгий час потурають.

— Але якщо ти дуже наполягаєш, то я поступлюся — вийду заміж. Тільки весілля не буду справляти. Ти візьмеш мене заміж?

— Якщо обіцяв, то візьму. Але не на зовсім.

— Я знала, що ти надійний хлопець.

— Твоя мама може спати спокійно.

Кола заходиться сміхом.

Кола сміється, її маленькі груди здіймають шторм. Вода вихлюпується з ванни. Я схоплююся на ноги, обтрясаю штани.

— Не знаєш ти моєї мами, — каже Кола. — Чого ти одразу лякаєшся? Я ж у — хорошому смислі. Правда. Вона надзвичайно вродлива. У сто разів красивіша за мене. Я схожа на батька, — кривиться і морщить носика. — А моя мама ні на кого не схожа. Якби ти зустрівся раніше з нею, то тепер не вона б тобі тещею приходилася, а ти мені — вітчимом.

— Но-но-но! — роблю застережливий жест. — Маю зауваження з двох пунктів. Пункт перший: ти так не жартуй — я не готовий обзаводитися ні тещею, ні пасербицею. Пункт другий: хіба твоя мама не живе з чоловіком, твоїм батьком?

— Ти запросто її відбив би, — каже Кола і занурюється з головою під воду, випірнувши, витирає обличчя долонями. — Заради тебе вона б його покинула.

Кланяюся, дякуючи за комплімент. Знову сідаю на край ванни.

— Навіть, якщо ти і схожа на свого батька, ти дуже-дуже симпатична дівчина. Не треба його так ненавидіти.

— Не треба мене виховувати, — Кола демонструє мімікою втому й нудьгу. — Ти мені не батько. І навіть не вітчим, — останні слова супроводжує знущальною гримасою.

Мавпочка. Не простила таки мені пасербиці. Чи, може, тещі.

— Чомусь я з цієї причини не дуже то й сумую, — на очах у Коли виготовляю для неї усмішку.

Закладаю ногу на ногу. Єдине, чого мені зараз бракує — цигарки між пальцями. Пригадую, що куриво в кімнаті. Кола прочитає на моєму лиці всі бажання.

— Ні! — рішуче каже вона, щойно я роблю рух, щоб звестися. — Я хочу дихати випарами трояндових пелюсток, а не нікотинном.

— Ти недавно просила в мене покурити... Де ж тут логіка? — намагаюся присоромити Колу. — До того ж, тут прекрасна витяжка. — Кола пірнає під воду. — Гаразд, тоді я піду на балкон.

— Ні, не йди! — Мов поплавок, вихоплюється з-під води, хапає мене за руку. — Якщо ти залишиш мене саму, я можу втопитися.

— Якщо я залишусь з тобою, то я тебе сам втоплю, — погрожую.

Номер не вдався. Доведеться потерпіти. Хитруха Кола знаходить спосіб підлеститися:

— Як розпочинається твоє нове оповідання?

Не люблю говорити про речі, над якими працюю, але ж Кола все одно не відчепиться, і я, як кожен чоловік перед лицем (та всіма іншими частинами її тіла) жінки, змушений іти на компроміс:

— Вечір. Жінка розстеляє ліжко...

— Оповідання краще розпочинати з пробудження, а не з приготувань до сну. Тоді попереду весь день, а за день може трапитися стільки, що й у романі не опишеш. Ти сам себе лишаєш простору дій.

«Не вчи мене. Ти мені не редактор. І навіть не критик», — мав би сказати я, але я не злопам'ятний.

— Зранку жінка мусила б бігти на роботу, а якщо молода — на навчання... Ти хочеш, аби я описував виробництво чи навчальний процес?.. Ні, жінка буде розстеляти ліжко, уже сам цей процес має еротичне забарвлення...

— А він її кохає?

— Хто «він»?

— Ну, той чоловік, з яким вона збирається спати.

Якщо Кола і пригощає когось сиром, то подає його у мишоловці. Жінки часто плутають художній вимисел із реальністю, тому запросто припишуть тобі все те, за що мав би відповідати ліричний герой.

— Я відповім тобі, якщо ти даси визначення коханню.

Кола робить вигляд, що замислюється.

— Для мене... У-у-у... Кохання — це мандрівка на рожевому дирижаблі.

Артистка. Вичитала десь. А коли й сама придумала, то, напевно ж, не зараз.

Тепер моя черга відповідати. І я киваю:

— Так, він прив'язав дирижабля до загорожі, як у давнину прив'язували коня. І дирижабль, як вірний кінь, буде чекати його до ранку.

Кола зводиться. Виходить із води та трояндових пелюсток, мов богиня.

Витираю Колу рушником, загортаю у махрове простирadlo, несучи до ліжка. Вона вдоволено муркоче мені на вухо. Потім, наче щось згадавши, запитує:

— Хто такий Ого?

— Герой твору.

Відчуваю у своїх руках її тендітне тіло, мене зворушує його невагомість. Мені не хочеться говорити про персонажів моїх писань, я сам почуваюся героєм роману. Звісно ж, любовного.

Роман розгорнуто на сторінці, де я несучу жінку до ліжка, щоб там з нею кохатися.

— Ти його списав із себе? Це твоє alter ego?

— У якійсь мірі.

Роздмухую на скроні коротке мокре волоссячко. Я переповнений ніжністю.

— Не студи мене, — Кола шується і відвертає голову. — А чому в нього таке дивне ім'я?

— Це його ініціали.

— А-а-а, — тягне Кола.

Поки я вкладаю її у ліжко та накриваю ковдрою, вона над чимось зосереджено розмірковує. Зводить на мене дитячі очі.

— Ти обманув її.

— Кого?

— Ту дівчину під дощем. Ти обіцяв їй, що зав'яжеш із куривом.

— Я багатьох жінок обдурив, — віджартовуюся.

Моє зізнання — на межі розкаяння та хвастощів.

— І мене обдурив?

Я киваю:

— Уже обдурив.

— Це на тебе схоже.

Кола сміється. І я заспокоююся. Не личить їй вираз задумливості.

— А Кір? — ніяк вона не вгамується. — Що це за паралель така?

— Кір — це Ого через кілька років. Він начебто з іншого життя, тому ім'я я йому змінив. Ще запитання є? Більше запитань нема, — цілую її в уста, не даючи сказати слова. — Я тебе на хвилинку залишу. Не можу ж я брудним лягати в ліжко до такої чистої дівчини.

— А про мене ти напишеш? — наздоганяє мене запитанням Кола.

— Я тебе вирізблю із каменю.

Приймати душ у Колиній ванні не велике задоволення. Однією рукою тримаю над собою шланг із розпорошувачем, іншою регулюю подачу води. Відкручую то гарячу, то холодну.

Думаю про Колу, яка чекає мене у ліжку. Більшість чоловіків запевнили б мене, що знайти таку дівчинку в своєму ліжку — розкіш.

Колу я знайшов у парку. Під час своєї ранкової пробіжки. Вона, скулившись, лежала неподалік від стежки. Три кленових листки прикрашали її вивалений джинсовий костюм. Накривачка з трьох листків залегла для нинішнього ранку, подумав я і звернув зі стежки.

«Дівчина», — здогадався з віддалі кількох кроків, це відкриття мене опечалило. Присів перед нею навшпиньки. Побачив безкровне, замурзане грязюкою та блювотиною обличчя з розплющеними очима. Це був погляд живої людини. На мою появу дівчина майже не зреагувала. Обхопивши себе руками, дрібно тремтіла усім тілом.

— Ти що тут робиш?

Дурне запитання. Дурнішого не вигадасеш. Але саме так я запитав. Напевно, того холодного ранку мій головний мозок ще не достатньо розігрівся. А

можливо, це вплив американських фільмів, у яких після того, як один із героїв упаде з висотного будинку або його переїде вантажівка, інший запитує: «Ти в порядку?»

— Помираю, — відповіла дівчина, не ворухнувши устами, лише очі трішки розширилися від зусилля. Судячи з інтонації, мозки у неї добряче промерзли.

Пошкоджень на тілі дівчини я не помітив. Алкоголем від неї, здається, не тхнуло. Окрім шрамів на руках — різала вени, ніде слідів голки (принаймні, у доступних для огляду місцях) теж не виявив. Скоріше всього «коліс» наковталася або травною обкурилася. Дурепа мала.

— Помирати тут не можна, тут собак вигулюють.

— Переживуть... собаки...

Я був здивований, що дівчина відреагувала.

Застигле, мов маска, лице. Слова видушує, не розціплюючи зубів. Очі відчужені й байдужі.

— Що тобі болить?

Мовчить.

Озираюся у бік свого будинку. Не такий-то я вже господар, аби тягнути додому все, що на дорозі трапляється. Виставляю азимут на поліклініку. Там і міська лікарня, там і травмпункт. Не більше двох кеме. Беру малу за шкірку, закидаю на плече. «Кошеня ж ти, кошеня!»

Контрастний душ чудово змиває втому. Перемикаю з гарячої води на холодну. Я завжди закінчую холодною.

За тиждень я зустрівся з Колою вдруге. Вона чекала мене на приступцях біля моєї квартири.

— Як ти мене знайшла?

— Ви ж — письменник. Нас зі школи колись водили на ваш творчий вечір.

Так, я письменник, це факт незаперечний. Але якщо мене так легко розшукати, то чому до мене ще не прийшла слава?

— Я прийшла подякувати.

Кола сиділа біля моїх дверей, наче прибудне кошеня.

Я їй тоді подарував свою нову книжку.

Причісуюся перед запітнілим дзеркалом. Зумисне не протираю — сліпе дзеркало надійніше. Як і німий слуга.

— Ви формаліст? — запитала мене тоді Кола.

Я промовчав. Лише окинув її уважним поглядом. Кола кивнула:

— Я так і думала. Отже, ми можемо перейти на «ти» ще до того, як опинимось в ліжку.

Те, що дівчино дурне та нахабне не складно було передбачити.

— Якось я допоміг одній бабці перейти вулицю...

Кола ждала продовження. Я теж вичікував. Ну ось, нарешті до неї дійшло.

— Так, так, уяви собі... — скрушно похитую головою. — Також із вдячності запропонувала перейти на «ти». Після цього, коли мені здибається бабця біля проїжджої частини, я без роздумів штовхаю її під трамвай.

Кола образилася, наче дитина на жарт дорослого:

— У Луцьку нема трамваїв.

— А я їх вожу до Львова.

Я все ще стояв перед дверима своєї квартири з ключами в руці. Підкинувши їх на долоні, повернувся до Коли спиною.

— Ви не можете мене прогнати, — озивалася враз охриплим і глухим голосом. — Я прийшла до вас, бо мені нема куди подітися.

Встромив ключ у замок.

— Ще й як можу. Не треба розраховувати на людську послідовність.

— Ну то завезіть мене до Львова й штовхніть під трамвай.

Розчахую двері. Переступаю поріг. Двері залишаю відчиненими. Знявши черевики, йду до ванної мити руки.

Двері, як і були — навстіж. Кола стояла посеред прихожої і дивилася в дзеркало. Але не так, як жінки розглядають власне відображення. Вигляд мала похмурий, очі поблискували вороже, ніби зустріла свою суперницю.

— Мені сьогодні захотілося розбити дзеркало, — повільно мовила.

«Якщо їй полегшає, то нехай — не фамільна цінність», — подумалося мені.

— У мене був друг, — продовжувала Кола. — Він розбився на мотоциклі, покалічився. Я сиділа, плакала... І випадково побачила себе в дзеркалі. Мене ніби струмом вдарило: зрозуміла, що це назавжди. Того, що було — не повернеш, а те, що є... Я розбила дзеркало і осколком порізала вени...

Так, я бачив ці сліди порізів — білі шрами поперек голубих вен.

— Але я вилізла з цієї ями... Мене витягнули, — Кола говорила, втупившись у дзеркало, мова її була повільна і якась безвольна, наче у загінотизованої. — Усе налагодилося. Я збиралася заміж... Уже домовилися про день весілля. Мені купили шлюбну сукню. Я приміряла її перед дзеркалом. Стояла вся в білому, любовалася собою... І враз у мене наче вистрілили думкою: це назавжди. Я майже переконана, що ця думка з'явилася не в моїй голові, а в голові тієї, яку я бачила в дзеркалі. Думка вдарила мене так, що я ледве встояла на ногах. Я злякалася, бо не знала, куди діватиму те, що обрала. І сама не знала, куди від нього подітися...

— І тоді ти розбила дзеркало й осколком порізала вени...

Кола відірвалася від дзеркала, перевела на мене погляд, зробила невпевнений крок у мій бік:

— Ти допоможеш мені?

Зробивши останні два кроки, що розділяли нас, я легенько обійняв Колу й погладив по голові.

— Я тобі подарую свою нову книжку.

Кола відучилася бити дзеркала. Тепер вона б'є посуд.

Тутіше закручую кран, щоб не капав. Вимикаю у ванній світло.

— Нарешті! — вигуком зустріла його Кола і помахала книжкою. — Тебе так довго не було, що я вже майже всі твої вірші перечитала.

— Це я пишу мало.

Кола відкидає ковдру, запускаючи мене до себе в ліжку.

— Але ж ти й холодний! Бр-р-р! — вона пригортається до мене всім тілом. — Якщо ти мене простудиш, і в мене розпочнеться нежить...

— Я буду кохати тебе шмаркату.

— Фе! Як неестетично! — кривиться Кола.

Сама напрошується на кпини.

— Шмарката дівка — яка вже тут естетика, — роблю пісне лице.

Кола штурхає мене під бік:

— Дивись мені! Договоришся...

В'яже мене обіймами. Це означає, що її гаряче лono наразі не налаштоване приймати мене холодного. Звичайно ж не тому, що я такий холодний. Просто дівчинці закортіло побалакати в ліжку. Розмови у ліжку — Колине слабе місце.

— Світло вимикати? — запитую як робочий сцени у режисера.

— Угу.

Тягнуся до настільної лампи.

— Мені зручніше розмовляти з тобою в темряві, коли не бачу твого лица, — муркоче Кола. — На твоєму лиці завжди насмішкуватий вираз, а мене це дратує.

— Не насмішкуватий, а доброзичливий, — зауважую, гадаючи, чи не спробувати мені вибороти право на куріння в ліжку, оскільки ми все одно не кохаємося, а розмова обов'язково затягнеться.

Я лежу на спині, Кола — трохи на боці, але більше — на животі, налягла на мене, склала руки моїх грудях, оперлася на них підборіддям.

— Твій друг справді підірвався на гранаті?

«Може, простіше буде запитати в Коли, яка там знову екстремальна ситуація у неї виникла, ніж вплутувати у наші «сімейні» стосунки покійного друга?» — Поки я радився з собою, Кола, не дочекавшись відповіді, продовжила:

— Чому завжди гинуть наші друзі, а ми залишаємося?

Я готовий взагалі відмовитися від куріння, аби лиш мене звільнили від філософії голих жінок.

— Ну, чому ж? — кваплюся заперечити, розтягую паузу, бо ще не знаю, чим її продовжити. — Ми теж гинемо, ми буваємо настільки мертвими, що аж розкладаємося. А наші друзі не можуть збагнути, звідкіля це так смердить.

— Перестань! — Кола вимогливо стукає кулачком по моїй грудній клітці. — Мене знудить зараз... Не хочу слухати на ніч такої гидоти.

— У такому разі не розкопуй могил.

— Ти звинувачуєш мене у святотатстві?! — Кола звелася на ліктях, зреагувавши на мої слова несподівано серйозно, навіть жорстко. — Яким чином я осквернила пам'ять про твого друга? А може, це твоя вина, яку ти не хочеш визнати, дошкуляє тобі?! — Скидалося на те, що вона ось-ось розродиться «екстремальним випадком», яким не знати від кого завагітніла, і про який мене вже попереджала. — Твій друг лежить у землі, а ти лежиш у ліжку з жінкою... Ти не почувасяш винуватим?

На щастя я вже пережив ті часи, коли за таким робом поставлене питання готовий був викинути будь-кого у вікно. Я перехворів екстремою, але для цього мені довелося себе прооперувати.

Силоміць притягну Кола до себе, заспокоїливо гладжу по вузесенькій спині.

— У мене була своя граната. — Перебираю пальцями хребці на її шії. — І я її все ще ношу з собою.

Цілую Кола в маківку.

Її тіло напружилось в моїх руках, ледь здригнулося і тільки потім розм'якло.

— Я що, дурна?.. Зовсім дурна?..

— Просто в тебе розпочався нежить.

— Ти витреш мені носа?

Так, витру. Звичайно ж я їй витру носа. Інакше почуватимуся винуватим.

Кола спить. Права моя рука, на якій вона лежить, зовсім зацімплена, але я переборюю бажання повернутися, щоб не потривожити сон дівчини, подібної на срібну рибку. Колине дихання рівне і легке. Вона ворухнеться уві сні. Втім, ні, це усвідомлені рухи. Кола обережно, щоб не розбудити мене, зводиться, вивільняється з-під ковдри.

— Невже ти збралася доїсти варення? — запитую в неї.

— Ти налякав мене. — Голос у неї справді наляканий і зовсім не сонний. — Я думала, ти спиш.

Кола завмирає, залишаючись у тій позі, в якій я заскочив її своїм запитанням.

— Я теж думав, що ти спиш.

Розтираю відлежану руку. Рука, мов чужа, ледве слухається.

— Давай покуримо, — пропонує Кола.

— Ні, — відмовляюся. — Я кидаю курити.

— Ти на мене образився?

— Ні, просто я повинен зробити вчинок, який потребує зусиль, — пояснюю їй. — Я присвячую цей подвиг тобі.

— Не ображайся на мене, — просить Кола, але ніби з відстані, ніби не зважається торкнутись до мене, вона сідає на ліжку, підтягнувши коліна до підборіддя. — Пам'ятаєш, я тобі розказувала про свого друга, який покалічився, розбившись на мотоциклі? Він отруївся... Накотався якихось таблеток. Пролежав ще добу в реанімації, але не змогли врятувати. Позавчора був похорон. Я не ходила... Не змогла себе перебороти. — Колин голос не мокрий від сліз, а сухий і наелектризований. — Я не можу збутися відчуття вини... Я винна перед ним. Ще коли він ще був живий... Знаєш, він дуже змінився після тієї аварії. Я не маю на увазі його каліцтво, він духом зламався. З крутого пацана враз перетворився на чмошника. Я не мала сил на це дивитися... Ну, ти знаєш... А потім я ніби викреслила його зі свого життя. І ось... Потелефонувала його мати. — Кола міцніше обхопила коліна руками. — Я почувалася так, ніби сама його вбила. І на тебе розізлилася... Здоровенний, самовпевнений, якийсь залізобетонний, нічим тебе не проймеш... — Вона замовкла, знайшла

мою руку. — Я вдячна тобі, що ти терпиш мене. Я не хотіла тебе образити, просто моїх мозків не вистачає, аби розуміти всіх, я з собою не можу порозумітися... Краще б я одразу тобі все розповіла. Але я й так усі свої проблеми вішаю на тебе. — Лягає, пригортається — маленька, беззахисна дівчинка. — Ти на мене не гніваєшся?

«Дарма я кинув курити», — картаю себе подумки.

— Я лихий, як три собаки. Тобі пощастило, що я не твій вітчим.

— Тобі теж. Ти не знаєш мою маму...

Кола сміється. І нарешті згадує, що вона жінка, яка лежить у ліжку з чоловіком. Я зупиняю її. Встаю з ліжка.

«Чому завжди я повинен пам'ятати про контрацептиви?»

— Ти куди? — запитує здивовано.

— Йду дирижабля відв'язувати.

— Ти хочеш мене залишити?

— Навпаки, я хочу залишитися з тобою, щоб здійснитися до небес.

— Я не вірю тобі. Усі письменники — брехуни.

— Тому вони так дбають, аби не множити собі подібних.

Кола підганяє мене. Полискує голим тілом у сутінках, мов срібна рибка у воді. Її долоні ковзають і не знаходять на цьому тілі місця. Збуджує себе дотиками й словами:

— Сьогодні я буду такою розпусною, що ти запам'ятаєш цю ніч на все життя.

Я погоджуюся:

— Цю ніч я запам'ятаю на довго.

Цієї ночі я покинув курити.

Василь Дутка. «Дорога на полонину» (із серії «Тіні забутих предків»), полотно, олія (81 x 65 см), 2022 р.

Ольга ЯВОРСЬКА

«Під ритми гір»

Абрикоса

Абрикоса, що так рясно цвіла весною на церковному подвір'ї, подарувала багато соковитих плодів. Було спекотно. Старий монах сів перепочити й подумки поринув у дитинство, яке минуло без матері, бо та померла, коли йому не було й дев'яти років. Скорбота зморшкою засіла на перенісці, жовтий метелик затріпотів крильцями над головою, білий ангел з церковних дверей співчутливо подивився на старого монаха. Згадав, як Божа Матір відіграла його зболену душу... Прийшла у сні, коли кір звалив змучене тіло з ніг, сіла біля ліжка на стілець, доторкнулася рукою до гарячого чола і заспівала пісню.

До ранку він одужав, але відчув таку тугу, що вирішив будь-що віднайти її й побачити знову. Довго бродив думами, а потім містами, допоки не зупинився в одному із монастирів. Відтоді Мати Божа навіки оселилася в його серці, а пісня, що прозвучала спогадом, — у душі.

Поглянув старий монах на абрикосове дерево, яке світилося досягними плодами, й усміхнувся.

Букет

Світлана прокинулася на світанку з відчуттям свята: у неї день народження. Слаба на нервову хворобу мати вже ходила по сусідній кімнаті, щось переставляла, пересувала стільці, тихо співала або голосно плакала. Світлана швидко встала, прийняла душ, приготувала мамі сніданок, а опісля одягнула улюблену жовту сукню, уклала в зачіску волосся і не пішла, а побігла на квітковий базар.

Дивилася в очі квітам і не могла відірвати погляду. Довкола все дихало пахощами, від яких гуснуло повітря й хмеліло в голові.

Так легко йшла з букетом троянд, ніби у небо злітала.

Червоні та білі... Білі — сльозою на душу, червоні — кров'ю на серце...

Літній вітер лагідно голубив обличчя, торкався ліктя, проводжаючи Світлану у її самотність. З чийогось вікна лунала музика, з дитячого майданчику — сміх. Перехожі звертали увагу на молоду жінку з розкішним букетом троянд, не помічаючи в блакитних очах прихованого смутку. Досі їй дарували квіти хіба у сні, пригортали до серця — тільки в уяві.

Повернувшись додому, знеможено сіла з горнятком кави у зручне крісло, припавши очима до букета. У сусідній кімнаті, по-дитячому усміхаючись, спала мати.

Світлана святкувала свій сороковий день народження під музику з чийогось вікна, яка так безнадійно замовкла. Темним озерцем вистигала в горнятку кава, а троянди солодко пахли. Червоні та білі...

Білі — сльозою на душу... Червоні — кров'ю на серце...

Дмитруньо

Його мама залишила з бабунею ще таким маленьким, що він навіть не запам'ятав її обличчя. Поїхала в Італію на заробітки, вийшла заміж за італійця й залишилася там назавжди.

Коли приїхала вперше до села, то Дмитруньо вже навчався у третьому класі. Довго роздумувала чи брати сина з собою чи ні, але, повагавшись, відїхала без нього. Хлопчик до безтями любив бабуню Настю, що замінила йому матір і батька, якого ніколи не знав.

Звіряв скрипці душу, мріяв стати скрипалем, відвідував щонеділі церкву, бродив лісами, вслухаючись у спів пташок і мелодію вітру. Йому приносили радість мандри, бабуня, скрипка і ліс.

Синьоокий, світловолосий, майже двометрового росту юнак, із невідомою щирістю в очах, знаходив лагідне слівце для кожного, а особливого — для дівчат. Хоча ім'я «Дмитруньо» не клеїлося з його високим ростом і поставою, але так «прилипло» до хлопця, що нікому й на думку не спадало називати його інакше.

Війна застала Дмитруня в студентському гуртожитку, звідки він і подався до військомату.

Через чотири місяці, коли земля завітчалася різнокольоровим зіллям, юнака привезли на щиті. Люди з навколишніх сіл зустрічали героя навколішки, жінки й дівчата голосно ридали, суворі чоловіки крадькома витирали очі і навіть звиклі до похоронів священники, не могли втриматися від сліз.

Дмитруньо лежав у домовині, мов живий, із застиглою навіки лагідною усмішкою на безкровному обличчі. Поховали його при вході на сільське кладовище, увінчавши могилу синьо-жовтим та червоно-чорним знаменами, що символізували незламність і героїзм українського духу.

Мама на церемонію похорону не встигла. Приїхавши через кілька днів з Італії у супроводі чоловіка-італійця й двох неповнолітніх доньок, не застала удома нікого. Її матір, а Дмитруневу бабуню, з горя розбив інсульт і вона лежала без свідомості в реанімації. Невдовзі біля юнакової могили насипали ще одну — бабусину.

Три доби плакало небо, три доби великі краплі дощу прозорими сльозами падали на зелене листя, на груди печальних трав і квітів.

На четвертий день, крізь густе хмаровиння, пробилось сонячне проміння, вкотре сповіщаючи світові, що життя триває, благаючи природу заспокоїтися, бо Дмитруньо і його бабуня вже у Царстві Небесному, а воно — прекрасне.

Євгенова скрипка

Євген був скрипалем від Бога. Не вчився у музичній школі, не розумівся на нотах, але так вигравав на скрипці, що птахи у садах завмирили. Торкався смичком струн і дивовижна мелодія (то

печальна, то весела) переполювала простір пригорщами любові, краючи або звеселяючи серця.

І раптом війна... Юнак, не роздумуючи, подався до військкомату, підписав безстроковий контракт, став учасником територіальної оборони, знайшов нових друзів-побратимів з якими невдовзі відправився на фронт.

Замовкла скрипка. Батько прикріпив її на стіну під образ Богородиці, яка годувала грудьми маленького Ісуса. Мати зранку і ввечері влякала на коліна, голосно і ревно молилася спочатку до Бога, потім до Божої матері, а вкінці розмовляла з скрипкою.

– Боже великий, Боже всемогутній, змилуйся над нами. Припини війну, поверни матерям синів, дружинам – чоловіків, діткам – батьків.

– Матінонько Божа, єдина і непорочна. Ти знаєш що таке біль, не допусти, Преплагаю, найгіршого.

– Скрипонько моя рідненька, чекаю не дочекаюся, коли ти заграєш-заговориш і повернеш до нашої хати музику лісу, шелест тополі, повняву щастя.

Коли піднімалася з колін, чоловік ставав на її місце й нечутно молився. Ночами не спали. Ворог що напосів на Україну, гарбав не тільки рідну землю, але спокій і сні. Привозили з передової хлопців на щитах, здрігалися сонце, стогнали рідні гори.

Якось посеред ночі скрипка чомусь впала на землю і голосно зійкнула. Мати в розпучі кинулася до неї, підняла, притиснула до грудей і голосно заголосила, бо одна струна обірвалася. А вранці дізналася, що син отримав важке поранення, внаслідок якого залишився без правої руки.

Жайворонки

Надія місила тісто на тістечка-жайворонки. Чотирирічний Дмитрик тупцював біля неї, намагаючись привернути до себе увагу. Непрошені сльози затуманювали зір, смуток закрадався в душу, ненастанна тривога полонила серце. З тіста ліпила жайворонків, випікала і складала у виплетений з лози невеличкий кошик.

– Бабусю, я з'їм одне тістечко, – не вгавав онук.

– Почекай, нехай вистигне, бо животик болітиме від гарячої випічки. Отак і твій тато ніколи не мів дочекатися поки можна буде з'їсти смачного жайворонка. Ці тістечка – його улюблені.

Гріюся споминами коло пічки, гладжу тебе по голівці, а здається, що ще вчора його маленького отак пригорнула до грудей.

– Бабусю, а з якої сторони той Схід де татко воює?

– З отієї, – показала рукою. – Домальовуй сніговика, бо у мене дуже багато роботи. Коли вистигнуть тістечка, можеш їсти скільки захочеш.

Носила дрова, відкидала сніг, годувала курей, відчайдушно молилася, вдивляючись в небеса, бо важкі «Новини» каменюками долітали з Бахмута, де воював її син Андрій. Коли спохватилася, зрозуміла, що Дмитрика в хаті немає. Надія побігла до сусідів, на шкільний стадіон, до своєї сестри Стефи, що жила неподалік, але хлопчика не знайшла. У відчаї не розуміла що робити, не знала що скаже невістці, яка ось-ось приїде рейсовим автобусом з роботи. Бігала навколо хати і голосно кликала дитину, сусід зателефонував у поліцію, перехожі зупинилися і зі страхом озиралися на перелякану до смерті Надію.

Автобус зупинився перед брамою. З нього вийшла невістка з переляканим Дмитриком, якого побачила і впізнала через вікно автобуса за три кілометри від рідної оселі. Хлопчик рухався на Схід. У заляклих кулачках тримав тістечка-жайворонки, які, як пояснив, ніс татові на фронт.

Максимові думи

Він сидів у кріслі-візку на подвір'ї військового госпіталю, оточений молодією дружиною і трьома малолітніми дітьми. Допитливі до всього дитячі оченята з цікавістю вдивлялися в татка, який, утративши після поранення обидві ноги й зір, втупився незрячими очима в далечінь і, не витираючи сліз, гладив по голівці найменшу Катруся, що спритно вилазила на підніжку візка, простягаючи йому то ляльку, то цукерку.

Коли призахідне сонце перестало їх зігрівати, дружина, притулившись щокочу до його неголеного обличчя, винувано прошептала, що мусить повертатися з дітьми додому і він, прикусивши тремтлячі губи, мовчки похитав головою.

Молода медсестра завезла чоловіка до палати. Душа тужила й поривалася до світла. Пішов добровільно на війну заради України й майбутнього своїх дітей, заради щасливого майбутнього.

Часто ловив себе на думці, що хотів би загинути разом з побратимами, які героїчно падали на полі бою. Війна спалила його мрії, понівечила тіло, спустошила душу. Вона зжерла соні тисяч відважних воїнів, молодих дівчат, маленьких дітей, старих німечних людей. Він бачив багато поранених і замордованих, тепер усе потонуло в темряві навіки.

Лагідний голос коханої дружини, щебетання дітей подарували Максимові ту краплину щастя, на яку, здається, вже був утратив надію.

Намисто

Іван купив у Косові на базарі намисто для Христі. А як подарувати – не знав. Тендітна й ніжно-вродлива дівчина засіла у серці, та не мав сміливості наблизитися до неї. З'являлася йому у солодких снах, торкалася золотим волоссям до чола і зникала як птаха на долонях вітру. Щаслива усмішка осіяла сонні уста юнака. Вечорами писав білі вірші, грав на гітарі, перебирав пацьорки намиста і мріяв, мріяв...

Отримавши повістку, не роздумуючи, пішов до військкомату, а вже невдовзі покидав рідне село. Перед від'їздом набрався сміливості, зателефонував Христі, щоб вийшла на вулицю й, ніяковіючи, подарував їй намисто.

Обняла дівчина юнака, поцілувала в щокочу і несподівано запитала: «Коли повернешся з війни, оженишся зі мною?» Іванові забракло слів. Ніжно-ніжно пригорнув Христю до грудей: «Заради тебе я готовий вмерти».

– Я не хочу твоєї смерті, – промовила крізь сльози. – Чому ти тільки тепер, коли їдеш на фронт, сказав мені правду? Ми з тобою жили й кохали одне одного, наче в середньовіччі. Повернися живим, – благала поглядом. – Носитиму це намисто, бо в ньому – часточка твоєї душі. Зимове сонце стало нині свідком нашої радості й туги...

Плач посеред ночі

Якось у неділю пополудні, пізно восени, татусь зібрався відвідати свого брата, а мого стрія Панька. Я причепилася, мов реп'ях: «Хочу йти з вами». Отак ми, взявшись з татусем за руки, пішли в гості.

Стрийна Наталя, круглолиця й рум'яна, дуже приємної зовнішності молодиця, щиро зраділа нашій появі, миттєво застелила стіл білим обрусом, поклала на нього варені яйця, вінегрет, солодкі пампухи, вареники з сиром і ще якийсь пахучий компот, який усі називали цінквасом.

Татусь і стрій довго про щось говорили, радили один одному як щепити яблуні, роздумували про якесь будівництво, пили з чверткової пляшки самогонку й ділилися спогадами минулих літ.

Стрийна, з веселими іскорками в очах і мелодійним голосом, швидко знайшли спільну мову зі мною, чотирирічною дівчинкою.

Час минув швидко, настав пізній вечір, мені стало дуже сумно і я притулившись до стрийни, заснула. Вони, ж усі троє, порадившись, вирішили мене не будити, а стрийна пообіцяла зранку відвести мене додому.

Прокинувшись посеред ночі, я втямила, що не вдома і голосно розплакалася. Стрийна довго заспокоювала мене, давала горіхи та яблука, але, зрозумівши, що нічого не вдіє, почала будити стрія: «Паньку, вставай, веди дитину додому!»

Стрій нервувався, кидав гострі колючі слівця, сердився так, що аж маленькі вуса рухалися під носом. Я зі страху почала плакати ще дужче і наполегливо проситися додому. Стрій, голосно нарікаючи, взяв мене на плечі, перебрів через потік і, обминаючи школу, поніс стрімкою дорогою догори у напрямку нашої оселі. Ніч була дуже тихою й такою темною «хоч око вибери». І раптом, коли ми наблизилися до зруйнованої церкви, на церковному подвір'ї голосно закричав якийсь птах, закричав так страшно і грізно, що я, затерпнувши від ляку, міцно обняла стрія за шию і притулилася усім тілом до нього.

– Не бійся, – вже лагідно й умиростворено промовив стрій. – То не дикий звір, що може закатрупити людину, то сова, а вона, хоч і бачить вночі, нам лиха не заподіє. Та я такий міцний, що тебе від усіх страхів захищу.

У стрійковому голосі відчувалися такі тепло й доброта, що я перестала хлипати і ще міцніше притулилася до його плечей.

Коли постукав у вікно, мамуся тільки руками сплеснула: «Я так і знала, навіть заснути не могла. Де хто таке чув, щоб дитину в чужій хаті залишати почувати?»

Було далеко за північ. Опинившись у своєму бомбетлі і пірнувши під рідну перину, я відчула таку неймовірну радість і блаженний спокій, які бувають у найщасливіших дітей в рідному домі.

Безповоротність

Дмитро прийняв тверде рішення поїхати до Галі. Сорок п'ять літ не втерли з пам'яті її миловидного личка, засмучених очей, пишного чорного, як вороняче крило, волосся. Мусив попросити прощення. Дружину

заманили діти до міста няньчити онуків, а він, обдумавши усе заздалегідь, зібрався в дорогу.

Їхав до жінки, яку за молодих літ усім серцем полюбив, без якої не хотів уявляти свого життя і яку так бездумно втратив.

Уже на першому курсі інституту запримітив чорноброву красуню – таємничу, вабливу, ніжну. Незвідома сила вела його щовечора до гуртожитку, який світився чарівним вікном на третьому поверсі. Там була вона. І сталося диво: Галинка відповіла йому взаємністю. Удвох ходили до лісу, в кіно, у театр, цілувалися, заховавшись у нічну темряву парку, і мріяли, мріяли... Та після канікул дівчина не приїхала на навчання, повідомивши коротеньким листом, що в неї померла мати, яка була вдовою, і вона стала опікуном чотирьох молодших братів. Він написав їй кілька співчутливих речень, терпеливо чекав відповіді, але марно. Галя не відписала. А поруч опинилася Світлана – мила, добра, хоч до рани прикладай... Примхлива доля розпорядилася на свій лад...

* * *

Зійшовши з потяга, Дмитро побрів лісовою стежкою до села, щораз прискорюючи кроки. Густі нетрі чужого лісу навівали тривогу. Село, що осіло в долині, засвітилося до сонця банями двох церков, із яких у небеса злітали хрести. Плуталися думи, адже юність давно безповоротно минула, докори сумління обпікали душу, непевність холодом дихала в спину.

Таки віднайшов її хату, охайненьку, світлу, із завмираючою красою мальв біля тину, різьбленим ганком та кудлатими кронами старезних лип. Вона, наче жива музика, бентежно п'янила чоловіка відчуттям наближення до давно минулих літ.

Жінка, в голубій мережаній блузці і довгій сірій спідниці, прикипіла поглядом до Дмитра, впізнаючи дорогі риси. Час і хвороба з'їли її красу, висушили тіло, та не зачепили очей, що гарячково світилися на блідому, аж прозорому обличчі.

«Пучка духу», – подумав сумно. Не запитуючи ні про що, запросила до оселі. Найперше, що кинулося чоловікові в очі, – стелажі з книгами і білизна обруса на широкому столі. Легка зажура проглядала з темно-синіх очей жінки, передавалася Дмитрові якоюсь підступною тривоگوю, незвіданою тугою.

Невдовзі за чаєм розговорилися. Не відписала листа, бо не хотіла обтяжувати його своїми клопотами, не влаштувала життя, бо не покохала вдруге, та й хто б відважився піти на таке сирітство. Поставила на ноги чотирьох братів, які роз'їхалися, залишивши сестру доживати віку самотиною. Не дорікала, не гнівалася, казала, що він перед нею нічим не завинив, а що не шукав її, то так, мабуть, долею передбачено.

Коли повертався додому, відчував такий тягар у грудях, наче серце придавила груда каміння. Уповільнюючи ходу, кілька разів озирався на жіночий силует, що самотньо бовванів під сосновим лісом. Галя, усвідомлюючи в душі безповоротність минулого, щиро дякувала Богові за ту щасливу мить, на яку чекала усе своє життя.

Віктор ПАЛИНСЬКИЙ

Заступ

Не квапився, якось так знаскоку, розповісти цю історію. Напевне, тому, що це все нагадувало портал часу; а тут – не до жартів. Крім цього, дошкуляла певна стримувана зачасність: наче оповідь існує сама для себе і, поки не опублікована, є самодостатньою цінністю, окремішньою у своїх світах; переважає інше подібне.

Усе розпочалося в Королівському Потоці, такому собі висілку, що про нього я уже згадував в одній зі своїх новел; неподалік славного Городка. У цій місцині мій давній приятель Мирон заклав тенісні корти для тренувань майстрів великої ракетки. Я також користав з цього, хоча не був майстром тенісу. Ми з Мироном, давні прихильники цього виду спорту на рівні любителів, розігравали свої гейми, аби підтримати фізичну форму у своєму, вже немолодому, віці. Пристойно тримали набуте на хорошому рівні, доводячи собі та іншим переваги любительського спорту. Чи дошкуляла нам відсутність глядацького контенту?.. Вочевидь, – ні! Ми грали для себе... Не позбавляючись миттєвості: як у Ніцше, коли всередині нас триває боротьба Добра та зла. Зрештою, нагадав нам про це такий собі пан Дзюньо, що обслуговував корти, технічний працівник. Здавалося, він вічно був тут, на цих кортах.

Властиво, саме він познайомив мене зі своєю сестрою Владою, яка працювала у сусідньому лісництві. Жінкою середнього віку; вродливою чорнявою, емоційною та захопленою своєю роботою з вирощування саджанців майбутніх дерев.

Наші прогулянки лісом пахли різнотрав'ям і стрічками з рідкісними породами дерев, що, здавалося б, не могли рости отак запросто в наших широтах. Ні, я не почав збирати гербарій чи сушити галуззя. Лише спромігся заглянути туди, куди досі не потикався. Це були по-справжньому паралельні рослинні світи...

Одного разу, Влада запровадила мене на лісову галяву, що на ній, як відміряний посередині, ріс собі товстезний дуб, у кілька охоплень чоловічими руками. Дерево стояло так, наче пишалось собою. Влада обійшла стовбур доокіл, ніби обстежувала його. Витягнула з льняної торбинки свічку; запалила її. Не кваплячись, три рази обійшла ще раз навколо дерева. Зненацька величезний шмат кори мовби провалився всередину деревини, оголивши, подібні до зубів дракона, східці, що провадили кудись униз. Жінка одразу стала на сходинку та поманила мене рукою. Я пішов за нею – майданчик у виразному золотавому світлі прийняв нас послухом та гідно, як давніх знайомих. Довкола нього кипіло дійство:

поле бою, простролене страхом. Проте тут не було якихось театральних-кінематографічних фехтувань-сцен. По-справжньому: це два-три удари мечем – і хтось з воїв падав уже неживий. Металеві мати – на небагатьох, мабуть, найзаможніших. Такі явно вирізнялися своїми загонами з челяді, яка слугувала їм й тут.

Чимало було поєдинків: сам на сам. Знову ж таки, вони тривали недовго. Буквально кілька ударів мечем, а чи сягання списом... Тут – і добивання противника довбнею, аби не залишати йому шансів. ...А якийсь вузькокий, настромивши відрубану голову на списа, ошаліло скакав периметром на своєму присадкуватому кривоногому коні...

...Чому я тут і, назагал, не питаю, що це таке?.. Дивно, але тоді так не думалося. Влада – поруч; оце підземелля в дупластому дубі подібне до часового порталу. Чи, може, враз сформувалась у мене якась нова логічна послідовність? І ось зараз стою на золотавому окрайці землі, що захищає мене від жорстокої битви. Чую ваше запитання: звуки?! Так, я виразно сприймав людські крики, дике іржання коней, удари холодної зброї, коли аж іскрилися клинки; якісь інші нез'ясовні для мене звуки. Влада лиш кинула в мій бік: «Вони нас не бачать, і навіть не відчують. А ми не можемо заступити за межі золотавого сектора, бо там і залишимося, назавше!»

...Відчувалися навіть запахи: крові та спітнілої людської й кінської плоти. Я відступив крок назад. За усієї письменницької зацікавленості, залишатися «там» мені аж ніяк не хотілося. За ще кілька хвилин жінка жестами показала мені, що нам слід підійматися. І ми це, без запитань-відповідей, зробили. Докладні записи з'явилися в моєму робочому блокноті.

Минав час. Осмислити описані події та звести їх до амрті – джерела невичерпної енергії життя – не вдавалося... Отож залишив усе як є, в чисто літературній формі; що вам і пропоную.

...Як виявилось, історія цим не закінчилася. Лісове господарство, рідні та близькі зненацька втратили Владу. Одного звичайного дня вона просто зникла. Пошуки не вщухають й досі. В поліції кажуть, що так не буває, щоб і сліду не залишилось. Але подібно, що ця справа саме така...

Чи припускаю, що жінка переступила межу золотавого сектора? Можливо?.. Намагався й собі самостійно вступити в таємницю порожнистого дуба. Поки що не потрапив проникнути. Стверджую й зараз, що часові портали є нашою розширеною реальністю. Тільки – не для всіх. Реальністю, де не зникає зникме. Триває вічність. Власне, – заступ? Можливо, що так?.. Життєплинне – всюди.

...А ще скажу вам ось що: «Письменницьке перо є метафізичною стрілою. Тут комп'ютерні «писання» просто відпочивають. Отож бо й воно...»

Сонячний хлопчик

...Отож, не займайся тим, в що не віриш. Ніколи й не займався. Тут пригадав одну вельми непростачку історію з практики, в свою будучину науковим працівником у академічному музеї європейських культур, що у центральній частині Леопольса. Власне, стосується однієї з моїх експедицій у Прикарпаття. Навіть – не в село, а у невеличкий висілок, знаний як вкрай самобутній своїми легендами та казковими

історіями. Я задався метою та погодив свій науковий план щодо видання, націлюючись на обсяжний збірник, окремою книжкою, дуже цікавого фольклору.

...У селянській господі Іванового Грицька, саме так його чомусь тут називали, було просторо і усе геть-чисто ретельно вимито. Напевне Євдокія, його моторна дружина, – не остання господиня в цьому висілку. Обійстя, охоплене воринням-загорожею, мало б окреслювати доглянуту присадибну територію. І воно з цим впоралося.

...Моя кімнатчина – зовсім невеличка, проте рукотворні килимки, випасувані ліжники, предмети косівської кераміки робили її затишною та привітною. Та й, траплялося, тут я тільки ночував. А удень – мандри хутором. Та й у село час до часу заглядував. До слова, сам присілок місцеві називали Королівським. І струмок, що тут протікав, – також Королівський Потічок. Це спонукало до роздумів, міркувань...

...Одного разу, я почув від селян дивну розповідь про маленького осяйного хлопчика, дитину. Він з'являвся час до часу то тут, то там, допомагаючи людям у скруті для них миттєвості. Заздалегідь скажу, що тут міг бути висхідний матеріал не так для науковця, як для письменника, яким я і також є. Втім, почуте мною було радше підслухане ніж сприйняте безпосередньо. Отож вирішив погмоніти з Грицьком наодинці. А так, як у мене в нотатнику виявилась ця наша розмова зафіксованою, то й привожу її повністю.

– Пане Григорію, нещодавно випадково почув бесіду двох попутників про якогось осяйного хлопчину, що з'являється у вашій стороні. Чи знаєте щось про це явлення?..

Він довго розкурював старовинну гуцульську люльку... А я не квапив його. Було так, наче ми обоє чекаємо чогось справжнього...

– Пане Артуре, прошу я вас, сам я тую дитину не видів. Кажуть, багато світла довкола него. Привітно усміхається. Такий якийсь інакший, гейби не звідси. Знає добре ту з'яву Микола Задвірник, малий го від смерті поратував. Михайло Поворозник має нову хату, аби де жити, бо стара згоріла, то, прошу я вас, говоріть з ними. Ті хлопці всьо бачили і всьо знають.

– То ж коли у вас це все почало діятись?

– Здавен. Ще як Семко-канадєц церкву, у селі, що наш хутір від него походить, збудував, а по тім спалив. Зара нова стоїт, як дзвіночок. Найсвятіша, бо за одну ніч, з усім начинням, поставлена. То так добро зі злом боритсї. І в кожному із нас у серцевині тая битва йде. Хіба не знаєте?.. І хлопець з тих сторін приходить. Так є! Але, – хіба я знаю?..

...За короткий час я вислухав ще чимало історій про діяння сонячного хлопчика. Запропоную стисло ще одну, дуже виразну. Отож, Микола Задвірник з напарником валили букові дерева у лісі поблизу хутора. Робота рухалась, як і належить, бо не вперше цим займаються. Проте, щось пішло не так: дерево несподівано нахилилось у бік лісорубів і миттєво, з тріском, завалилось. Один з них якось відстрибнув убік. А ось Миколі привалило ногу. Попервах, чоловік болю не відчував, будучи в шоковому стані. Але за мить, побачивши кістку, що пробилася окровавлена крізь ногувицю, заревів від болю, як

ведмідь. Напарник, зрозумівши, що самому йому не впоратись, побіг до хутора: тут рукою подати. А Микола закричав ще дужче. Боліло, здається, все тіло. Дико! Немилосердно! Але у цю мить сталося щось дивне. Наче клацнув перемикач. Микола побачив як сйинуло. І хлопчик, білявенький з сачком для ловіння метеликів, стояв коло нього. Біль одразу ж вщух. Хлопчина легко дrevком сачка одсунув лускатий стовбур. А коли Микола повністю вивільнився з пастки, провів рукою вздовж травмованої ноги. Навіть сліду не залишилось ні на штанині, ні на кінцівці. ...А хлопчик почав рухатись вбік калинового гаю: так ніби летів, легко ковзаючи поверхнею. Аж поки і зовсім не зник.

...Згодом чоловіка таки оглянули лікарі-травматологи, інші спеціалісти. Проте якихось травм та пошкоджень не виявили. А його напарник стверджував, що подався у висілок за цигарками, що їх і розкурював з Миколою, слухаючи оповідь про чудесне вигоєння. «А як же дерево? – запитаєте ви?» Воно насправді було врешті повалене, але нікому шкоди не завдало...

У свої дослідницькі тексти я не вносив запропоновані щойно історії. Це, радше, – письменницьке. Тут переважають інтереси літератора-дослідника душ. Це підтвердилось і моєю пригодою у цій неспокійній місцині. Що називається, ні сном, ні духом! Цю пору в природі сприймаю як заосінену-осінь. Коли дерева безсоромно роздягаються, вимінюючи свою тінь. Й уявне подеколи стає справжністю. Прихилиє тебе до себе та нашіптує-нашіптує...

Якось, вихідного дня, я просто прогулювався лісом, придивляючись і прислухаючись. Якщо тут скажете, що мав місце контакт з природою, то – це був саме він. Ось так поволеньки вийшов до галяви доволі обсяжної площі й такої зеленючої, що аж різало очі; кричало. І посеред цього дивного простору, мало не округлої форми, купчилися яскраво-жовті, не характерні для цієї пори року, квіти. Неможливо собі відмовити зблизька оцінити це диво природи. Звісно, я попроскував до куща, але майже одразу ядуча мохната поверхня розійшлася та я почав провалюватись у масну розріджену жижу, що видавалося не має дна. Дуже швидко, не знаходячи опори, я уже був в бездонній твані по пахви. Уже коли болотяні маси доходили мені до підборіддя, помітив, що посеред цієї похмурої осінньої днини, стало ніби світліше. Я повернув голову та одразу помітив, що до болотяної пастки зближається хлопчина, не більше п'яти років; довкола нього усе сяє, як у яскраву сонячну погоду. Ось він зовсім зблизився, підняв догори праву руку, і якась невідома сила виштовхнула мене з болота та обережно відпустила на килим з шарудливого осіннього листу. Скажу одверто, не одразу й отямився. А коли це сталося помітив лише, що в небі з'явилась сонячно-пурпурова стяга. І на ній виділялась контурна легка фігура сонячного хлопчика – у біло-золотому. І величезні крила простяглися мало не на весь небокрай. Чи був це Ангел!? Не знаю. Але, безумовно, – сутність, що мандрує світами.

...Не знаю (знову ж таки) чи переконав вас, що це все ж, надається більше до літературних інтерпретацій?.. Разом з тим, у моїх письменницьких записниках ще чимало подібного. Напевне, що поділюся. Згодом.

Архіваріус

Називався він Назарко Доброгiр. Але давнi знайомцi кликали Арком Гутенбергом. Не думаю, що тут були аж такi конкретнi причини... Втiм, вiн здавна цiкавився готичними шрифтами у стародруках. I мав вiдповiдну книгозбiрню, напевне, найбільшу такого роду в Старому Мiстi.

Вiкна його помешкання видивлялись на Стару площу. I якось так золотилися сонячними ранками, нiби шибками стiкав достеменно вироблений рiдкий мед. Це дивувало мiстян. Бо у житловнях – поруч, рядком – нiчого подiбного не спостерiгалось. Я не раз бачив, як мiнялася майданська площа завдяки загадковiй золотавостi Гутенбергових вiкон. Не буду тут говорити про особливу казковiсть, але щось подiбне такi було.

Вперше я потрапив у житло Арка, коли допомагав йому перевозити, старовинної роботи iз чорного дерева, креденс з унiкальною майстровитою рiзьбою на теми давньогрецьких мiфiв.

Цiкавою була домiвка цього чоловiка! Скрипуча паркетна доiвка, добре доглянута, лише додавала щемливого шарму iнтер'єру. Наче привiтно спостерiгали за тобою. А ти пересувався, аби розглянути давнi потемнiлi шафи, виповненi книжками, парсуни невпiзнаваних облич, розгорнутi рукописи i стародруки на консольному столику в кутку кiмнати...

З того часу я, один з небагатьох, почав учашати сюди. Навiть брав деякi книги для лектури з собою. Господар не заперечував, одначе ретельно записував у свiй малесенький блокнотик, що саме було мною позичене та на якi термiни?... Так, його стародруки i манускрипти вартували дорого.

...Я добре знав, що Арко давно вже дослiджує всю цю старовину. Попри те, майже не публiкує свiх текстiв. А нацiлюється одразу на кiлька монографiчних видань, що давало б йому змогу певно заявити про себе в науковому середовищi. Додам, його iнтереси не обмежувались, в дослiдженнях, лише стародруками та рукописами. Тут слiд згадати i про архайчнi меблi, давнiй живопис, вироби iз цiнних металiв... Одне слово, неговiркий архiваріус чимало мiг би подвигнути одразу у кiлькох наукових напрямках. Ще, до слова, у мiському та обласному архiвах, в одному з яких Арко працював, його цiнували за великий обсяг оброблених матерiалiв i надзвичайну аналітичну пам'ять, що давала можливiсть Доброгору вiднаходити, нави́ть серед мотлоху, цiннi архiвнi матерiали.

...Отож жив собі над Старою площею i жив. Скажу бiльше, – не тужив.

...Подеколи до нього заходила матуся, панi Ядзя, аби приготувати синовi чогось смачненького. Тодi в мiнiатюрнiй кухонцi щось шкварчало i булькало. А старша панi лише примовляла: «Спробуйте муго, м'яска чималого. Бо немає хижi без смачної їжi!» Її м'ясо по-жидiвськи, з чорносливом, смакувало нам найбільше. Це був наїдок, яким достоту насититись було неможливо! Ми з Арком лише прицмокували. А панi Ядзя тiшила, дивлячись на таких вдячних iдцiв.

Це сталося посеред зими, коли золотавi вiкна Гутенбергової оселi виглядали особливо, на фонi холодних тонiв i тональностей. Як десь у моїх записках: «Колорит барв був скупий, але переконливий».

Гутенберг, як i частенько, чаклував у своєму прихистку над чаями та настоянками. На столику, з явно вираженими ознаками нiмецького бароко, стояли мiнiатюрнi пiали, виповненi привабливо-смагдковою рiдиною. Невдовзi ми вже частувалися трунком. I слiд завважити, що це був смак неповторностi. Нi з чим i порiвняти! Така малосiнька порцiя, а в келишку було не бiльше якихось двадцяти грамiв, подiяла одразу. Виразнiше почали проступати застиглi деталi Доброгорового помешкання. Я наче вперше побачив, скажiмо, оцей витончений секретер з кiтковими iнтарсiями, одиноке рококове крiсло... Оце так! Друга порцiя частунку вже була кольору бордо: тягучого та глибокого. I, одразу, – енергiя незвiданої сили виповнила кожен м'яз, кожну клiтину. Це – так добре, як нiколи не траплялося. Третя – звичайна сивуха, на смак. Сьорбнув, нави́ть скривився. Аркові, здалось, не сподобалось. А проте виявилось, що це – вирiшальна порцiя. Вiн пiдiйшов до незаставленого меблями простору стiни i легко провiв рукою. I у цю ж мить на площинi з'явилося щось схоже на пролом. Махнув менi другою рукою. – «Повтори за мною. Це зовсiм не складно!» Я не гавався. I ось вже навпроти мене з'яяла неправильної форми дiрище у незмiнно товстому мурi. Мiй приятель, недовго думаючи, легко проник у сусiдне примiщення. Я, звiсно, також скористався своїм проломом. Там уже сяяло свiтло. Гутенберг нишпорив у численних шухлядах, що займали повнiстю одну iз стiн примiщення. Виявилось: ми – у директорському кабiнетi iсторичного музею. Ото вже скуштували настоянки! Арко без зайвого поспiху знайшов те, що шукав. А саме, – у шафi ренесансного перiоду в Италії. Та ще й з пластичними медальйонами. Я знав стиль цей мебльовий, бо писав про нього в одній iз свiх новел. Вiн тримав у руках прозору скляну пiрамiду, доволi немалих розмiрiв, всерединi якої сяяв, нави́ть при цьому освiтленнi, своїми численними гранями дiамант. Менi здалось на якусь мить, що й сам Арко почав сяяти. Ми без зайвої метушнi попрямували до свiх проломiв. Доброгiр, вже у себе, крутнувся доокolo, на одній нозі, мiцно тримаючи дорогу цiннiсть. I вми́ть прохiд у стiнi заволокся, нiби й не було його. Я повторив рух майстра: усе вiдбулося за аналогiєю.

...Нi, без якихось охiв та ахiв! Доволi спокiйно поспiлкувалися. Я лише уточнив, чи були ми в примiщеннi саме iсторичного музею. Арко ствердно кивнув. I додав при цьому: «Дорога цiннiсть, себто унiкальний дiамант, я у цю ж нiч поверну на попереднє мiсце. Лише сфотографую. ...Це «Зоря Сходу», що її в грошовому еквiвалентi й оцiнити неможливо. Украй шляхетна обробка та природнi розмiри роблять її по-справжньому безцiнною. Є мрiєю дiамантових королiв... Тобi незадовго покажу унiкальнi знiмки...

Насправдi, незабаром достачив менi цiлу купу вироблених фото в натуральну величину каменя. Добряче попрацював майстер. Допитуватись чогось бiльше, самовiльно вiн менi не говорив, було марно. Що може назагал дозволити собі, проходячи крiзь стiни, – лише здогадуватись?! Знаю, тут таки кортить запитати про банкiвськi мури?... Отож бо й воно; заздалегiдь: не проходить! Ха-ха!..

...Друзями залишаємось i нинi. Але «крiзь стiни» – ані-ні. Напевне. Бо ж – статус архiваріуса...

Р. С. Дiамант Назарко повернув у директорську шафу в цю ж нiч.

Птахи

...Птаства, здавалося, було так багато, що воно, мимоволі, майже затуляло небо. Ці грізні летючі створіння вилискували металом навіть у негоду. Саме так, матеріал їхньої плоти, що його достеменно визначити на відстані було неможливо, безумовно, – метал, або щось подібне до нього... Я та інші мисливці рясно стріляли у нападників, одначе, видавалося, це не дошкуляло їм. Бо наші заряди не завдавали шкоди. Склалися додолу, як горішки з ліщини. Мій бельгійський вертикально двоствольний мисливський карабін був, як завше, – бездоганний. Проте ні одна птаха, розміром у два-три орлиних, не падала ниць на простору верховинську галяву, всіяну досвідченими мисливцями з добротною зброєю. Ось так, ми не змогли завдати шкоди цим небаченим птахам, що вже якийсь час убивали овець; висмоктуючи з них кров; залишали туші на поталу іншим хижакам.

Насправді, на цей раз, не вийшло бодай ідентифікувати цих потвор, не кажу вже підстрелити. Одначе, і прив'язані до кілків, загнаних глибоко в землю, худоби вони не дісталися. Як за командою, вмить згуртувалися та зникли за горизонтом...

...Минув певний час. Проблеми, як кажуть, народжують нові можливості, якщо не пручатися, а йти собі далі прокладеним маршрутом. Отож я почав ретельно вивчати феномен нетутешніх птахів-кровопивців. Нишпорив у якихось свої-несвоїх записах; розпитував старших людей про подібне, розмовляв із хранителями природничих музейних фондів, архіваріусами... Питань, звичайно, поназбирувалося значно більше, ніж відповідей. Втім, чогось подібного я й очікував. Згодом викристалізувались певні напрямки пошуків. Очевидною спонукою стало і те, що літаюче залізне громаддя якимось накинулося на автомобіль, що в ньому їхали люди. Ніхто не постраждав, проте авто було подірване, наче друшляк.

...Отож, одна із стежок привела мене до кремезного, але вже у літах, мольфара Данила. Замешкував у висілку, неподалік тієї місцини, де я колись вперше стикнувся з пернатими прибульцями.

...Пригадую наша розмова точилася і доколя порталів між вселенними світами, і посланниками цих світів, і як розрізняти, особливим вмінням, добро та зло, і відчувати геопатогенні зони... Насамкінець, Данило сказав мені, що знає навіть, чому я дошукувався його. «Та і патрони у твоїй шкіряній торбі лежать... Мабуть, здогадливий і досвідчений. Давай їх мені, попрацюю з ними.

...Ти виведеш цю гидь на чисту воду... Візьмеш хороший військовий бінокль, знайдеш посеред зграї, вкритих бронею, вожака з рубінами замість очей. Стрілай один раз подвійно. Вцілиш межі очіці, то й досить. А надалі воно само си поверне, бо добру справу робиш».

...Я побував у його обійсті ще один раз, аби забрати особливим способом приготівані патрони: той «єдиний» та інші, очевидно, – запасні. Усього – сім.

– Серйозний запас...

– А хто його знає скільки треба буде?..

– Мабуть, мабуть?.. Ти з першого влучиш. Ти годин!.. він – черлений.

Ми не тиснули один одному руки. Лише подав мені ці набой обережно, наче якусь реліквію. А ще, – золотий наконечник для стріли лучної...

– Ти знаєш, що з цим робити. Даси його своєму лучнику, він прилаштує.

...Уже повертаючись, обмірковував цю зустріч, наче давніх знайомих; збагнули один-одного з півслова. І те, що я на цей раз залучив до справи лучника Івана Голоту, мого давнього приятеля, чемпіона Європи з лучного спорту, не знав ніхто, крім нас двох... З іншого боку, що тут дивного? – Сказано – «мольфар». І – навсібіч... Все ж, – не у самих реліктових Карпатах замешкав, а лише – в їхніх відродах?.. Багато знає, а ще більше відчуває. Напевне, така його життєва програма?.. Наввипередки йти. Енергії – амріти – чимало в ньому. Достойник справжній. Не часто такого у житті здибаєш.

За якийсь час, я з мисливцями знову «зустріч» на полонині влаштували. На цей раз, вівці у загоні не вешталися, навіть прив'язувати їх не довелося. І знову – ранній – ранок; на душі кепсько від неусвідомленої негоди, нез'ясовності, вповні, – перебування тут. Птаство, як і годиться у доповненій реальності, з'явилося зненацька, одразу входячи у круті віражі. Мисливці марно вважають себе вільними стрільцями, тож команду на постріл їм давати не довелося. Стріляли поодинокі, як хто собі вицілив. Я ж виокремив, через бінокль, головного. І у нього насправді в очіках виявились два великі іскристі рубіни. Я не зволікав. Напрацьованим рухом звів рушницю, прицільно вклався, м'яко натиснув на курок двічі, випустивши одразу, один за одним, два набой. Очільний птах якимось дивно завертівся на місці, а після Іванової стріли у груди, штопорно пірнув униз. Інші «броньовані» у цю ж мить і собі подібним чином почали зближатися із землею. Вони падали беззвучно, безударно. Як з'ясувалось згодом, на поверхні трави від кожного з них залишалася тільки пучка попелу, всіяного іскристими кришталіками... Що є загадкою й нині? Бо дослідники, які мали зібрати ці рештки, наступного дня не знайшли нічого! Хоча ні дощів, ані бурі, на той час, не спостерігалось...

Господарі не забули про мисливців. Кожен зі снайперів отримав по овечці в дар. Нічого собі отак хлопці попрацювали. Отож бо!..

З часом моє письменницьке не забарилось. І, взявши товстезного блокнота, подався до, як здавалось мені, знайомої садиби на відлюдді. І яким було моє здивування, коли на місці нічого подібного не знайшов: лише чагарники та висока самосійна трава. Так, місцина знайома, але ніякого навіть натяку на півгражду гуцульської забудови. Дарма я нишпорив цими околицями до темряви, нічого так і не вдрів. Подався звідти ні з чим...

Цю тему не полишав і згодом. Зустрічався з людьми, які вивели мене на Данила; розмовляв з краєзнавцями... Усі вони лише руками розводили. Дивувались, що я аж так наполягаю. Ніхто з них нічого подібного, нібито, мені не розповідав! І Данила не пам'ятав! Моторошно стало, повірте. Але світ не закінчується ніде. Він лише розпочинається всюди.

Богдан СМОЛЯК

«Мінина домівка»

Новелета

Страшна кумедія: життя за два метри від міни.

І так уже другий рік.

Міна має свій простір – ліворуч від подвір'я, куди не можна ступати. Ні дворовому псові, ні когутам з курями. І вони про це знають, якимось дізналися, – спостерігаючи за рухами, стежками людей, позаяк усіляка живність ходить, як і діти, слідами господаря.

Міна ображена: кого-кого, а птицю чи навіть Бровка, таких легеньких на крок, вона б не зачепила. Та й дітей (ще недавно прибігали на це подвір'я), правда, бахурі здатні на щось загрозливе навіть для протитанкової, а вона така, навіть у ній щось відкрутити. Надто цікаві ж. І тому міна постійно як на голках. Була. Донедавна. Увесь той час, коли в напівспаленій хаті мешкала сама баба Ганка, а в сусідніх хатах, запущених і так само підсмадених, – нікогісінько.

Баба не так пильнувалася міни, як пильнувала її. От поблискує на сонці зеленуватими гранями, та й під місяцем ніби ворухиться. Запорошується, припадає снігом... Потроху забуває про танки й бетеери. Старенька не помилилась, уздрівши щось таке. Їй, міні, назад би на склад, додому, а радше в яму для знищення. В перетворення, – якщо не в таке-сяке добре, то в ніщо. З нічого ще може вийти щось путяще. Десять так гадають і Ганка, і сама міна. Бо доки ж?..

Але нині видно рух. Вернувся до села сусід від садка, пристаркуватий Степан. Колись воював зі своєю жінкою за порядність, а як пересвідчився, що й дитяти не буде, кинувся воювати з московськими зайдами. Ті, народивши, псують своїх нащадків. Звалюють на їхні рамена страшні гріхи ненависті й убивств. Закопують під хатою смертоносну міну...

І Степко, накульгуючи пригноєною після поранення ногою, приніс мобільника, щоб викликати мінерів. Заходив на різні подвір'яні локації, тут і в себе, та покриття, бодай якогось, не здибав.

Міна знала – місце покриття під нею (чи над нею), і сказала б, зацікавлена, якби могла. Якби це допомогло. Взагалі ж, міні дозволено озватися лиш одним словом, і воно – вибух. Якби це не вбивало-руйнувало...

Розміновувачі таки приїхали, самі, позаяк село активно поверталось до життя. А необстежене. Приїхали і немало здивувалися, зайшовши на Ганчине обійстя: просто очей – щось на взір дощатої хатинки над джерелом, зі стінками, ще й мальованими, і толевим дашком. Ось тільки без дверцят. Степкова досконала робота. Перше, що зробив, повернувшись додому, і дерево замовив своїм коштом у райцентрі. Добрий початок. Відтак взявся рихтувати свою хату.

А що баба Ганка? Та нічого. Хоч інколи сплюне через плече на думку: тоті міна ледь не прижилася в неї.

А що Бровко? Мешкає в міниній домівці.

2024

Василь Дутка. «Світанок над Афінським акрополем», полотно, олія (85х90 см), 2020 р.

Олесь ВОЛЯ

«У плинні вічному думок»

Роздуми (скорочено)

ПЕРЕМОГА БУДЕ – ТІЛЬКИ НЕ СПІШІТЬ...

Війна

Перемога буде – тільки не спішіть...

Перемога приходить до того, хто її бажає й думає про неї як люблячий чоловік про свою дружину й дітей на фронтах війни, перебуваючи на межі життя і смерті...

Найчастіші, найболоччіші поразки в оскажених перемогах.

Щоб достойно перемогти не обов'язково звірити...

Кажуть, аби перемогти, треба наступати. Але куди? На кого? Навіщо? Невже щоб знову повторити помилки й страждати по загиблих...

Війна вчить нові покоління тим сатанинським хитрощам, убивствам, зрадам і обдурюванню, про які наділений здоровим глуздом і гідністю людині страшно навіть уві сні згадувати. І вина за злочини головню в тому, що жменька світових космополітів – олігархів довела (й продовжує доводити) людство до ще жахливішого дияволизму. Як довго це триватиме, ніхто не скаже, не знає, не передбачує...

Сила слабкого гнітить, ну а слабкий не витримує сили.

Мета втікає, коли ти дурний, а перемога в дурачках губиться...

Перемогою треба жити в кожному дні, а не так, що одержав її – і можеш сидіти, склавши руки. А ще гірше ледарювати, як нищий гувліса.

Соромно в цьому навіть зізнаватися: до того наші українські ура-патріоти «доперемагалися», що соромно одне одному в вічі дивитися. Але все одно велика Перемога над загарбниками зріє, неминуче настане, як свято із свят, як перемога добра над злом, як торжество життя над смертю.

...Від перемог можна й учадити...

Поразка виправдань не потребує, але вимагатиме ще кривавіших битв.

Кожна війна – мала чи велика – своєрідна необхідність – репетиція перед військовою наступною, котра приходить у супереч бажанням. Користь від такої репетиції незамінна. Але краще для ошалілого в безумстві й грабунках війн людству подібні «репетиції» зупинити. Назавжди зупинити.

Я завжди казав і не втомлююся наголошувати: війна – суспільна шизофренія. Окрім руїни, пролиття крові, горя, страждань і лютої ненависті, нічого з собою не приносить. Війни на планеті Земля мають зникнути як ганебний анахронізм...

Хвороби – не завжди фатальні, не обов'язково невиліковні, тому й закінчуються. Так і війни.

Не романтизуйте, не навіюйте туману й дурману щодо війни, не переконуйте мене, пани й підпанки, слухняно «йти вперед»: не вірю я вам, бо на війні той «перед» – смерть...

Може, в кінцевому результаті героями називатися мають право лише ті, що мужньо самовдосконалюються в гуманізмі, а не зомбують на смерть законослухняних мешканців-простаків, котрих у силу дурних, антилюдських обставин зробили затятими ворогами.

Жити в наш час – уже героїзм. Жити, а не виживати, чи скімлити, протягуючи жалюгідну руку допомоги, чи посипати себе й свого ближнього попелом...

Коли життя не розумієш, то ти не живеш, а тільки роки марнуєш...

По суті героїзм – весь зі страху.

Без романтизації, без поетизації героїзм, певна річ, мав би сірий відтінок убивства однієї людини іншою, котра різниться, скажімо, кольором шкіри, переконаннями, вірою, талантом чи відсутністю його. Таких причин нескінченно багато.

Героїзм звершується не випадково, не в результаті раптових почуттів, котрі, можливо, призводять до погибелі; героїзм – почуття вроджене, рідкісне, високе, котре диктується матінкою Природою й Батьківщиною.

Потреба в хоробрості, героїзмі й жертвуванні своїм особистим життям в ім'я ближнього свого – відомого й невідомого – ніколи не відіре...

Хитка людина, в сумніві, страху, однак рятуює героїзм.

Найпоширеніші брехуни про війну ті, що не воювали.

Коли воюємо, відчуваємо себе героями, насправді ж – варвари, вбивці...

І в наймодерніших війнах ціна людському життю печерно низька.

Ми не миримось всередині себе, відтак, воюючи, вкрай болюче, жертвовно прагнемо миру.

Переможцям у війні надається негласне право брехати про свою хоробрість. А їм особливо вірять закохані дівчата, тонкосльозі ветерани й м'якосердні жінки.

Коли мізки з якихось історичних причин працюють по-воєнному, люди воюють навіть між собою, і тоді точиться громадянська війна.

Розпочату війну вчасно не зупинить сам Бог...

Якщо у війнах кров очищається, то чому досі в людей стільки брудної, затхлої крові?..

Методи ведення війни невідомо змінилися, а ми лишаємось такими ж, якими були в своєму “мавпячому” періоді: кривожерливими, агресивними, дурними.

Війну зі смертю виграють лише патріоти, але ми ніскільки не гарантовані, що і про них може згинуть пам'ять після майбутньої, не приведи Господи, ядерної війни...

Не війна породжує хижих звірів-людей, а хижі звірі в образі людей винуватці війн.

Справедливі війни сильніші смерті.

Хочемо миру, тож не обходимося без війн...

Навіть беручи участь у справедливій війні, справедливим не станеш.

Війна пахне грішми, негідниками, вбивцями і кров'ю.

У війну добрішаємо, хоча й убиваємо один одного.

В будь-яких перемогах чи поразках визрівають ембріони нових війн.

У сучасних війнах перемагають не військові чи техніка: гроші.

Війна – спектакль, але сльози й кров у ній натуральні.

Федір Достоєвський вважав корисною ту війну, що “для ідеї, для вищого і великого принципу...” Але ж людина не принцип, не ідея; людина – окремий духовний космос, і забрати життя в неї може лише Бог. Ні, Федоре Михайловичу, надавати право розпоряджатися життям людині суперечить божественній таємниці створення і призначення людини. Виходить по-вашому, як хірург задля

здоров'я організму видаляє якісь аморфні частини тіла, так можна в ім'я суспільного здоров'я, чи, пак, вищого і великого принципу, винищувати ту чи ту частину людей на землі. Це щось не те, Федоре Михайловичу.

Смерть на війні змушує дивитися на світ безсмертними очима.

Невже приток свіжої крові людство одержує для себе лише тоді, коли воює...

На війні першими гинуть герої.

Таке враження, що ми на війні не вбиваємо нещадно один одного, а граємося в убивство.

У війні важливі дві речі: перемога й те, що ти опинився серед живих.

На золоті тримаються війни. В ім'я золота воюють. Золотом тих, на чиєму боці його більше, війни і припиняють.

Війни без крові – не війни, а ігри політиків.

Той, хто побував на війні, про неї вже не бреше, хоча... мовчить.

Змушують воювати того, хто війни боїться найдужче, або не чекав її.

На війні ми такі ж, як і в мирному житті, тільки набагато кращі.

З усіх війн найбезглуздіша – громадянська.

Майбутнім поколінням байдуже, хто там, з ким і проти кого воював: вони самі прагнуть прославитися в новітніх битвах.

Раніше війни були частішими, але вбивали на них значно менше людей.

Необхідність війни в такій же мірі виправдана (чи не виправдана), як і миру.

Для декого війна – найсправедливіший час у їхньому житті...

Найбільша несправедливість між людьми, коли вони довго не воюють...

На війні переслідує невідступно єдине бажання: щоб не вбило; проте чимало з тих, кого Бог милував, мирне життя настільки розчаровує, що вони воліють згинуть.

На війні стаємо іншими: або чистими, як боги, або ж невинуватими негідниками-вбивцями...

Війна забирає кращих.

Сверблячка по нових війнах не дає людству спокою й на день.

Війна – божевільня, але мирне життя божевільніше.

Божеством війни є війна.

Війни тривають завжди довго, навіть коли вони кількогадинні.

Дякуючи війнам людина вийшла з печер, проте війни туди її й заженуть...

Війна жадлива, але про людяність дбає над усе.

Загроза війни страшніша самої війни.

Людину не переконаєш, що війна – жорстокість, допоки їй не проломлять череп, або скалічать душу.

Люди вбивають, щоб їх не вважали за дурнів і бидло, а виходить навпаки.

Світ – війна, але люди в ній не переможці, а жертви...

Коли якесь покоління живе в мирі, за нього в трикратному смертовбивстві воює наступне.

Від того, що війну назвеш “війнонькою”, звіряча її сутність не міняється.

Війна – не об’єктивна закономірність, а закономірне безглуздя.

На війні думати пізно: на війні вбивають...

На війні проявляємося у справжній своїй іпостасі: з в і р я ч і й.

Ще під великим знаком запитання, хто кого терпить: люди війну, чи війна людей...

Якби війни стали “музейними експонатами історії”, люди перестали б сумніватися в існуванні Бога...

Морально жити в мирі важче, ніж на війні фізично.

Війна – утвердження гуманізму й кривавого людиновбивства одночасно.

Правда про війну невідгідна насамперед тим, хто на ній наживає мільйонні капітали.

Війна дає шанс проявити себе в ній щонайзвичайнішому обивателю, і в цьому її безсумнівна притягувальна сила.

Війна сама не знає, навіщо вона, але у спричинювачів війн єдиний інтерес: влада й чужі багатства.

На війні кров хоча й проливається ріками, але таки очищається від гнилі й хвороботворних бактерій...

Воюючі сторони називають своїх воїнів героями, і що більше героїв, то більше смертей...

Де ще смерть і погріється, як біля палаючого вогнища війни...

Війни – найжирніші віхи-крапки на шляху світових злочинів.

Війна – узаконене беззаконня вбивати.

Хто себе і у війні не знаходить, той вже ні в чому себе не знайде: його душу повністю обснував диявол.

Не на мудрість великих філософів, не на мудрість прискіпливих моралістів зважають війни: остерігаються мудрості матерів.

Щоб покінчити з війною якомога швидше, до неї дуже довго й ретельно готуються.

Той Дух, котрий воює у собі, перемагається найлегше...

Кулі мають закономірну властивість повертатися до тих, хто починає стрілянину першим.

Війна сама по собі не приходить: її бажають ті, що на ній наживають гроші, тішачись химерією слави.

Поки війна десь далеко, її не бояться.

На війні щасливий той, кого не вбило, а живий – хто вбивцею не став...

Найтваринніший спосіб існування людства – війна.

Привід почати війну завжди знаходять, а в разі перемоги в ній – звинувачення на переможених.

У війні всі воюючі сторони приречені на поразку.

На війні стріляють і вбивають насправжки. У війну граються лише діти.

І сміливість, і хоробрість, і відвага й честь на війні, – все це добре, але ще краще, коли ці риси проявляються в мирному житті.

Слава Богу, що героїв серед нас не так уже й багато...

Про війну, як і про смерть, думають, що вона стосується будь-кого, тільки не нас.

Кількість війн скоротиться в тисячу разів, якщо на вбивства посилатимуть лише тих, що до війни закликають...

Мірилом масштабів і трагедії війни є кількість пролитої в ній крові.

Війну, коли вона почалася в душах як заразлива хвороба, зупинити неможливо.

Не маєш могутньої зброї – ти ніхто.

На війні, на жаль, гинуть не ті, кого треба знищувати...

Думати важче, ніж воювати, проте на війні не думають: на війні виконують накази.

Війна вичерпується війною...

Свідомих ворогів у війні знищують.

Коли розуму не вистачає, хапаються за зброю.

На війні підлість людська, як і любов, безмірна...

Війна – шизофренічна хвороба на агресію.

Війна забирає що крові, що сліз порівну.

Згинути на війні в ім'я так званої химери безсмертя – дешеве гасло для безумців, дурнів і простаків.

Під час війни гуманно думати заборонено.

Сучасна війна – насильницький перерозподіл капіталів серед світових хижаків-олігархів.

Таки й справді, є люди з вродженим комплексом вояк і злочинців – тож наповніть ними психіатричні лікарні, в'язниці, але не тримайте серед нормальних людей...

Усі великі гуманісти світу не спроможні зупинити навіть маленької війни.

Війна добрішими нас не робить, але на війні добрих людей більше.

Можливість розв'язання ядерної війни – це той Рубікон, на якому перевіряється людство: чи воно збезуміє й почне війну, а отже – загине; чи зберігатиме здоровий глузд і продовжить своє існування.

Розмови про війну лишалися б розмовами, погрози захрясли б у погрозах, якби війни не фінансувалися...

Василь Дутка. «Колядники з Криворівні», полотно, олія (60х90 см), 2018 р.

ПОЕЗІЯ

Тарас ФЕДЮК

«Скарабей»

(з рукопису нової книги віршів)

гіркий осінній ель
холодні клавесини
осинний переліт
з останніх синіх слив
гусині небеса
метелик на коліні
і срібло полинів
між сріблами олив
нічого не було
крізь виноградні грати –
лиш піраміда слів
у піраміді книг
нема кого люби-
ти і кому казати
нікого на землі
щоб це хотів і міг
завершується цикл
спіраль замкнулась колом
містраль як лис рудий
мете хвостом в полях
завершується світ
вечірнім валідолом
й пасьянсом уночі
на мертвих королях
і діркою від бу...
де мала би – сториця
і подивом глухим
над шурхотом мурах
і пам'яттю яка
немов підбита птиця
розбризкуючи кров
ще б'ється в бур'янах...

не набирай мене тепер тепер сніги
не набирай тепер в снігах нема нікого
ні диму цигаркового терпкого
ні кави ні тепла а ще до того
ні іскри божої та і самого Бога
лиш вмерзлі в чорне море береги
пощо тобі сніги і самота
старих книжок печери і завали

нас мила й кращі дні не врятували
коли ми бути вдвох були і мали
коли нам дня і ночі було мало
і я не той і ми не ті і ти не та
бо й що ти скажеш врешті крім «привіт»
а я і геть не маю що сказати
зв'язок поганий сніг і вічні втрати
то друзів то тебе то світла хати
лиш світіться кисневі апарати
тримаючи мені цей білий світ
не набирай не набирай ці номери
чорт набирай!! чорт набирай! чорт забори...

сніги сеньйорито романо-германські сніги
летять на зустрічні собори мости і кав'ярні
годинники ратуші і єзуїтські лікарні
і ще – на поплутані нами твої береги
камінчики холод століть і носаті жінки
що хрестяться так мов сніжинки од губ відганяють
сніги сеньйорито летять і з далекого краю
назустріч снігам над снігами летять літаки
але ще мелодія павла святого петра
але іще мрамур поживклий і ми випадкові
сніги сеньйорито от тільки нам двоє любові
ще не вистачало мені залишитись пора
виклацування на валізі замків золотих
викочування до валізи старого фіату...
це місто хороше щоб жити і щоб забувати
живи. забувай. я лечу щоб забути не міг

і поки світ не перестане
текти між пальці і людей
коти своє життя гімняне
мов кульку чорний скарабей
коти через горби і доли
без відпочинку і мети
летять у небі гей соколи
сопуть на вигонах скоти
а – ні сопіти ні в польоти
лише вперед без вороття
перекидаєшся і котитиш –
бо це ж і є твоє життя
і тільки потім дуже потім
нескоро але менше з тим –
у піраміді поруч з Тотом
лежиш предметом золотим

NN

ми купимо лимон
на березі морському
у дівчинки яка
лимони продає
і наш декамерон
й піратська діжка рому
і перстень твій який
аж світитиметься бо є
нам воля ми втекли
від всього що поволі

затягувало нас
у зашморги й сітки
пластмасові столи
і діжка алкоголю
і перстень на руці
і чайки що з руки
клюють грузинський хліб
розламаний надвое
для чайок і для всіх
хто може надійде
і ми з тобою як
поезії герої
де є лише любов
лимон і золоте
майбутнє що летить
легким заморським змієм
пірнаючи між хмар
тріпочучи своє
ми купимо лимон
ми все в житті зумієм
допоки ця любов
аж світиться бо є

день і ніч ворухаться в золі
в небі літаки гуркочуть данські
жовтий круг від лампи на столі –
саме час перечитати данте
і перелічити все що є
і ковтнути синю аква віту
й шепотіти тихо про своє
у стару ікону алфавіту
підійти до тріснутого скла
де пейзаж із вибитим лиманом
де ще вчора тінь її була
з нереально витонченим станом

де на підвіконні у кутку
день котрий і ніч уже котору –
сяють мов свічки у свічнику
шість набоїв кулями угору

облітає у безвість кружляючи сніг
я не можу один відбиватись за всіх
ви померли і там у едемах своїх
вам і ворог не ворог і сніг вам не сніг
вам амброзії дали і вам цигарок
фіміями між зграйками райських морок
світлі привиди тихо шепочуть без слів
світлі привиди ваших найкращих рядків
ну а тут унизу темнота пустота
і не ті перехожі й дорога не та
лише кілька людей поміж тисяч усіх
яких я захищав й захистити не зміг
я не можу. темнішає чорна земля.
і шістнадцять копит тупотять іздала
тільки вітер між кинутих в полі звияг
лиш гойдається пам'ять подерта як стяг
але я іще тут над останню межу
я ще ваші своїми словами скажу
я не знаю що буде та що б не було –
синя жилка ще б'ється в холодне чоло

Василь Дутка. «Домініканський костел у Львові», полотно, олія (90х60 см), 2018 р.

Ганна ОСАДКО

«Господні жорна»

Чистий Четвер

У середині квітня приснився Оксані Господь.
Стоїть на подвір'ї, мружиться, каже: «Оксано,
виходь!

Стільки часу минуло, відколи я вмер на хресті,
Розкажи, що нового у цьому земному житті».

– Та, — розводить руками Оксана, — воно ніби й
нічо,

Та життя в Україні — перчене, як суп харчо,
Їсти можна, та надто пекуча ота бурда...
Вічні зради, інтриги, запродаństwo, глум, орда,

Знову війни (вони регулярно, як «добрий день»),
І живеш серед того — неначе жива мішень.
Та надіюся, Боже, що врешті все буде о'кей,
Як не в нас (це вже точно) — то хоч у наших дітей.

– Зрозуміло, усе по-старому, — зітхає Господь. —
Не змінилося ніц, хоч щороку до вас приходь.
Але чуєш, Оксано, таке ще скажи мені,
Я ж воскреснути маю уже за чотири дні,

Ви іще пам'ятаєте? Той Гетсиманський сад,
Поцілунок Іуди, гучне «Розіпни», Пилат,
І той хрест, на якому вмирає за вас юдей...
– Та звичайно! Святкуємо! Все у нас, як в людей!

– Як приємно! Та ще і погода така весіння!
Розкажи, як святкуєте ви моє Воскресіння?
– Ну, спочатку, готуємось. За день, коли Ти помер,
Треба вікна помити. Конче у Чистий Четвер.

Попретати в хаті, на глянец випрати штори-тюлі,
Замісити паску в мидниці чи великій кастрюлі...
– Почекай-почекай, а паска — це ніби маца пісна?
– Та де, Господи, чи то я вже геть дурна?

Два десятки яєць, цукор, дріжджі, ізюму пів
кілограма,
Класний рецепт! Мені дала його ще моя мама!
Потім — вудимо шинку зі свині, котору вбили
учора.
– Як цікаво! — дивується Бог. — Зі свині! Ну а як
же Тора?

– Та котора то Тора? Це ж зовсім інакший світ!
Чи ж забувся, Ти Боже? Ти дав нам Новий Завіт.

Там — нічо про свиню! Там — Тебе не згадувать
всує!

– Я ж не проти, Оксано! Чого ти? Нехай смакує!

– Ще женем самогонку, робимо хрін і варимо
холодець,
Але той холодець — то в суботу вже, то вже
насамкінець,
Розмальовуєм писанки, ховаєм цукерки від
пасхального зайця...

– Інтересно! Звідки в моїй історії з'явилися кріль і
яйця?

– Та хз. У суботу треба в кошик усе зібрати,
Посвятити продукти у церкві, прийти до хати,
Але їсти одразу не можна, хоч смачного багато.
Тільки в неділю, як гості прийдуть. На саме свято.

– Ну це ж треба, стільки всього! Як несподівано і
цікаво!

– Та вже, Боже. Так історично склалося. Може,
зайдеш на каву?

– Та ні, Оксано, завтра ж мені умирати. Оце
дзвонили, нагадували із раю.
А, іще... Вікна можеш не мити. Я тобі дозволяю.

pogranychchya.com

Ця безмежна країна із електронною поштою
pogranychchya.com,

Ця генетична мішанка, ці сусіди, що воріженьки
або дотичні,

Ця народна розвага —
щовіку щороку білити дерева вапном,
Бо, по-перше, це гарно,
а по-друге, так склалося історично.

Бо весна і війна, як завжди, паралельно,
бо треба картоплю садити,
Рискаль і вила — інструменти народні,
та граблі — у центрі цієї сансари,
У цієї країни по цілому світу розкидані
(*вирвані із корінням*) діти
Із генетичною пам'яттю регулярно приймати
(*краще би завадати*) удари,

Із пограничною впертістю інтелігентного ходіння
в народ,

Із локальною амнезією, з незакритим гештальтом
досі,

Цю безмежну країну сотні раз рятували диханням
рот у рот

Ті, що люблять.

І вона ще не вмерла, як співають дзвінкоголосі.

І мені болить — пам'ять і попереки — від історичної
фізкультури
(*підвелися_упали*) упродовж століть (*з колін на*
коліна),

Бо pogranychchya.com — це завжди велика
спокуса і авантюра —

Покористатися з неї_безмежної
і звалити до якогось Берліна.

Бо тим, що не люблять — насправді однаково.
А нам тут жити і поживати.

Бо дорога кожна травинка її, кожне слово і кожна її
дорога.

Бо застрягає клубок у горлі — *підкресли потрібне* —
з каміння а, може, вати,
Бо воли ревуть — і ніяк не вгамуються.
І чайка квилить небога.

Пізній серпень, і ніч, і не варто казати що-небудь,
І пливе молоком над рікою зірок вишиття,
Ти — маленький горобчик — стоїш біля хати — і в
небо

Пильно дивишся,
повен по горло водою Життя.

Хто б вони не були — їх немає уже, тільки світло.
Де би їх не носило стежками буденних доріг —
Всі зустрінуться Тут.
Їх змете, наче листя за вітром,
На оце Місце Сили,
на твій цей не твій поріг.

Хай так буде: хатинка_дитинка_пухнаста киця,
І черешні солодкі — ген там, при отій межі,
І на чорній горі геть засохла сосна-черниця,
І Сарматського моря крихкі,
як любов, коржі.

Бо не має ні часу, ні віку, ні слів — нічого,
Що було і що буде — той хлопчик і той поріг,
І зірок нетутешніх Чумацька стара дорога
Посивіла від солі,
пречиста, як перший сніг.

Будуть трави, і травень, і ящірка шмигне шпарко
Між каміння нагріте, кудись в глибину століть,
І ще яблінка буде — дикунка, смішна школярка,
Що стоїть над рікою.
Що досі отам стоїть.

Синові

Він косить вперше — мій дорослий син.
Його коса, як сотні гілйотин,
стина кульбабам голови пухнасті —
безжально і усміхнено, як Бог.
(«А тут ми, мам, посіємо горох»)
Бо травень, бо настояні на щасті

і день, і ніч. Бо жаби й солов'ї —
співають! Бо любов — як буква ї —
така наївна і така прозора!
Бо літо, бо — гей-гей ще — літ і зим!
Бо косить син, і ангел косить з ним,
і береже, і подумки говорить,

як я говорю: «Травень промине.
Живи щ-о-м-и-т-т-ю, щоб не було «не»:
(не долюбив, не зважився, не втримав).
Живи — як дихай — глибоко. Живи,
як у бою підносять прапори —
на себе сподіваючись й на диво».

Він косить — вжить! Він косить травень — вжить!
Життя біжить, немов ріка біжить,

і дні в стіжок складуться, ніби трави.
Скуштуй усі, впізнай усі в лице,
бо цей мине, і цей мине. І це
солодке літо промине ласкаве,

як я урешті — тихо, наврошкі
пиду за обрій. Та твої стежки —
немов нитки безмежні в гобелені...
... Він косить вперше: дзвякання коси,
зітхання саду, бджілок голоси,
і світ, і ріки трав — такі зелені.

Травми такі шкільні, трави такі шовкові,
вересень нюшить дим — палять бадилля з ночі,
Всі врожаї — в мішках, діти усі — у школі,
Добре, що вже не я, й згадувати не хочу

Ту — півніму, малу — зайчика золотого,
Білі банти_бинти над ешафотом парти,
«тихо!», «сидіти!», «фас!» — і одного отого...
Він промовчав про те, що би сказати варто.

Голосе дивний мій, гола гора і камінь —
Пам'ять з усіх життів — ті що були і будуть...
А унизу, поглянь — править в сільському храмі
Дивний коректор душ.
«Душно», — зітхають люди.

Осінь, оса сумна — де ж бо варення з вишні?
Трави сухі — ні сліз, ні нарікань, ні жалю.
Вересень нюшить дим, бульбу збира Всевишній,
Фірман бере мішок, фірман співа про Галю,

Про молоду, про ту, що до сосни за коси,
Ні, не шкода, бо що ж, краще б сиділа вдома,
Голосом п'яним в ніч, в осінь глуху голосить,
Пил,
і Чумацький шлях,
сіно_любов_солома.

На дев'ятий день прокинулася — обрубком тіла
без рук.

Не обійняти вже — жодного — хата пустою.
У кімнатах віддуння звук.
Тільки у снах хочеш торкнутися — утікають,
пливуть.

Каламуть.

На дев'ятий день прокинулася — обрубком тіла
без ніг.

Не наздогнати їх — жодного.
Всі дороги позамітав сніг.
І у горлі — від слів несказаних — німота.
Ма і та.

Наснився дім — уже чужий. Ми дві —
Я і сестра. І двері навстіж. Кроки —
Туди, углиб. Зарубки на лиштві,
Де Ані-Олі три-чотири роки.

Де білий пес? Де книги, як птахи?
З усіх рослин — лише гірке алое.

Бабуся де? Дідусь? І де батьки?
На цілий світ нас двоє. Тільки двоє.

Тримаючись за руки, ми йдемо
По коридору, через всі кімнати,
По тому сну, неначе по кіно,
Гукаючи намарно маму-тата.

Де всі? Гримить Катрусин кінозал,
Стікає кроків порване намисто,
Бо це життя — лише вокзал. Вокзал.
А всі — чотири горбики за містом.

тримайся...

І коли чорні дні — наче ночі: глухі, тісні,
І знести — ані вгору, ні вниз — почуттів несила,
«Ти найстарша тепер, — каже тихо татусь у сні, —
Як немає опори — тримайся за землю, мила».

І коли видається — не бути уже весні,
Бо могилою ковдри увесь білий світ накрило,
«Ще розквітне твій сад, — тихо каже матуся в сні, —
Як немає коріння — тримайся за крону, мила».

І пливеш — а чи тонеш? — у сліз золотім човні,
Та підхоплюють подих вітрила (а може, крила),
«Ти тепер не сама, — тихо каже Господь у сні, —
Як немає батьків, то тримайся за діток, мила».

Так, роботка не цукор...
Дивні такі, недосконалі такі істоти.
Шумовиння емоцій! —
і ненавидять, і кохають — незмінно палко.
Чуєш? Знову планетку руйнують.
За моєї пам'яті, мабуть, всоте.
Бачиш — граються.
Ігри: розуму, рольові, в доньки-матері чи стрілялки.

Я не знаю, може, їм просто нудно садити город —
капусту, буряк і квіти?
Дивитись на хмари, розглядаючи в них
овечок і крокодилів пухнастих?
Ну ти й вигдавав, Боже, службу — стерегти їх над
урвищем.

Це ж вічні нечемні діти!
Вони ж сплять і бачать — як би встругнути якусь
дурницю,
як би болючіше впасти.

Та ні, я не скаржуся, що ти. Я вже звик.
Тільки крила болять понад вечір дуже.
Он мішки під очима —
ні хвилиночки спокою з ними, товчуться і
галасують,
Іграшки відбирають, пхають пальці у війн розетку —
а потім ревуть і тужать,
Брешуть не червоніючи,
мелють якесь казна-що, згадують тебе всує.

Знаєш, моя би воля — ото дав би по дупі
та розвів їх по різних кутках планети,

Хай би постояли хоч до обіду, а ще краще до
вечора,
доки їх не заберуть мами,
Але ж ти зробив для них Землю круглою —
теплою, некугастою, як ранета,
Із таким океаном прозорим!
Із такими щедрими, як твоя рука, полями!

Тут із зернинки мацьопої — просто запхай у
землю! —

ростуть в небеса секвої,
Світить сонячна лампочка день у день,
з лійки водичка тече по колу...
Хай би люди навчилися нарешті — я ж багато не
прошу! —

тільки Любові Живої,
Хай би звалили з цієї вічно старшої групи садочка
в молодшу школу.

Анька

Анька — вона завжди була слабачкою і ботанкою,
Ще на «воєнці» у школі, як вчили про хлори-
іприти,

Сиділа за своєю другою партою, як у танку,
Зітхала: «Це надто нелегко насправді —
хотіти жити

У часи, коли розсипаються — світ і будинок —
на скельця калейдоскопу,
Коли гатять по голові, коли сирена виє до сказу...»
«Я так не хочу, — казала, — всі ці дурні протигази,
всі ці окопи,

Всі ці пов'язки імобілізуєчі...
Я краще того...одразу...

Бо життя в бомбосховищі після ядерної війни —
це темно і людно,
Закінчується вода та їжа, треба кидати льоси —
кому не жити,
Бо цей бункер пливе по світу порожньому —
покинуте Ноєм судно,
Бо назовні — нічого.
Не прилетить біла голубка.
Не розцвітуть квіти.

Ну вийдеш ти потім звідти — бліда, постаріла —
у світ холодний і хижий,
Доведеться якось виживати, шукати їсти,
латати одіж подерту,
Городець розбити, посадити картоплю, за тим —
збудувати хижу».
— Та ну його в баню, — казала Анька. —
Краще від першої ж бомби померти».

А коли усе почалося — вона сиділа на ліжку —
така доросла, така нечула.
Спочатку чекала кінця, потім — дзвінка від нього,
потім — Господнього знаку.
Бахнуло у сусідів — аж весь світ розколовся —
і Анька той знак почула.
Бачиш, тягне на спині двох чужих немовлят
і брудного, як сніг, собаку?

І сипав сніг, і засипав віки:
Небесна манна чи «столовська» манка.
Весь світ — по колу. Обертотом руки —
Repeat. Repeat. Повторення. Шарманка.

Вродився-жив-помер. І навіть ти,
Якби в середньовічну шкуру вліз би,
Відчув: дерева — риб'ячі хребти,
Ворони на снігу — як цятки віспи.

У когось вчився. Потім вбив когось.
Весною нюхав котики вербові.
Вродився-жив. Ні знань не додалось,
Ні мудрості, ні жалю, ні любові.

Кололо очі коливо імлі,
Дороги, полустанки і вокзали,
Що вже й не певен — чи вони були
Насправді — всі, кого ми поховали.

Жінки у серпні закрутки роблять на довгу зиму —
(*хто буде їсти?*) — у банках сльози із огірками,
Роки гортають, неначе книги, тримають спини,
Кричить сирена, як навіжена,
вони ж руками,

Вони ж віками
колишуть тишу, прядуть куделю
(*яка куделя?!*) — шукають в неті мішки для тіла,
Оті що чорні, оті що треба, лупають скелю,
Оту гранітну, оту, що біла, як кості — біла.

Чекають довго, чекають вперто, уже не плачуть,
Бо що ті сльози? — така пустеля пуста постеля,
Нехай на волю — хоч не до нього — бодай на
дачу! —

Садити квіти, допоки Боза сніги постелить.

Німе сестринство — як чорна сукня — піде
руками,

Позичиш Ірі, тоді Світлані, тоді Марії...

Пливуть качата у дім печалі —

назад, до мами,
Пливуть рядочком,
пливуть, як хмари,
пливуть, як мрії...

Всі вони стоять за моєю спиною — в ряд:
Мама тримає відро з помідорами, Сашка — свій
автомат,
Тато — консервний ключ, і мружиться: «Такий у
Раю врожай!
Але тобі, маленька, ще рано до нас у Рай».

Мама сміється: «Та вона і отам, за Землі,
Тягне на собі, як бронік — справи великі й малі,
І закручує літо у банки, закручує, як дурна,
Ніби танго танцює на кухні — але уже одна».

Сашка нічого не каже, всміхається тільки — як і
завжди.
— Не спішися, зозулько. Видихни. Видихни — і
зажди.

Тут у Бога до тебе ще кілька нагальних справ.
Що, не віриш? Мале-е-енька... Я вчора із Ним
літав...

Tango

— *Na froncie m.Ńi Hani nosii pseudonim Tango*, —
Розповідає на презентації у Варшаві перекладачка.
Зала модного клубу вирує молодими білими
усмішками,

Winko, так само *biaie*, стікає поміж столами,
зникає поміж словами,

І люди —
добрі чужі люди,
сердечні та співчутливі,
такі зовсім чужі люди
дотуляються поглядами до твоєї зимної мушлі тіла —
твердої та півпрозорої,
пальчиками торкаються недовірливо й співчутливо
до малесенького рачка твоєї душі,
ледве живого уже,
дивляться із партеру світового театру вибачливо:
— *Ojej, jakie to smutne*.

— *Hani maz tanczyl tango*, —
говорить перекладачка,
і передвоєнна Ріо-Ріта пливе затуманеною залюю —
уявна, але така присутня
отут, у мирній іще Європі.

Скільки мирній іще Європі?

Та словосполучення, сказане цією м'якою мовою,
трохи шорсткою на дотик,
як моя оксамитова сукня із минулого життя,
словосполучення
tacczyi tango
танками мені лізе,
танками й танками
лізе,
підминаючи під себе
і мене, і його,
і цю мирну іще бруківку,
усміхнених ще людей
на планетці оцій,
де ніде насправді не заховатися від війни,
час якої настав.

Він лежить в тій зеленці, над ним там гуляє вітер —
Той що з пісні, який десь пов'яв і степовий,
Так давно вже лежить, що і спогади вітер витер,
Не згадати паролів і явок, хоч вовком вий.

Та немає вовків, тільки пси з хуторів далеких
Уночі ще приходять на тризну — йому й не жаль,
Хай собі поїдять, ну бо що ж... Журавлиний клекіт
Попри лінію фронту смиренно летить удаль.

І зеленка уже не зелена, а жовто-чорна,
Бо звернуло на жовтень, життя попри все трива,

Бо змолоти на попіл цю землю Господні жорна,
Бо розтяжки_так_тяжко_не спати_вогонь_трава.

І з тамтого життя — тільки спогад, одна сторінка:
Тепла хата, і вечір, і кіт, що несе калач,
Мама мастить зеленкою збиті його колінця
«Тс-с-с-с, маленький... Я зараз подмухаю ще. Не плач...»

На виораному городі історії
збирати уламки трипільської кераміки,
ходити розпеченим чорноземом,
з якого стирчать хирляві рядочки фермерської
кукурудзи,
порпатися пальцями і витягувати із лона землі
осколки чужих невідомих життів —
з орнаментами чи без,
понівечені й нікому вже не потрібні.

Я ніколи не складу із них глека,
я ніколи не наберу в нього води:
надто багато загублено,
надто багато стерто на пил.
Але глина — вона пам'ятає.
Глина — вона як жінка.

Всю вашу зброю, чоловіки мужні,
що помирали завиграшки, наче стрибали в річку,
всі ваші списи й сокири,
кулі всі ваші й шаблі —
все це ковтнула земля,
жадібно і пажерливо —
і ніц не лишилося, ані крихточки щонайменшої —
все це іржею покрилося і розчинилось навечно,
як і мусило статись.

... Тільки глина і тільки трава.
Тільки кожна нова весна — як ще один шанс.
Як ще один сон
про те,
як я ліпила колись цього глека
в якомусь поза-
поза-позаминулому із життів.

Їдло

— Ця планета цілком заточена під процес
харчування.
Гамають всі усіх! У порядку живої черги отак:
«Гам!»

— А любов? — зітхала вона.
— Уф-ф-ф, не сміши мене, Аню!
Яка в дупу любов на голодний шлунок? Поглянь,
отам

Люди ходять на свою роботу, якої не люблять ні
разу,
Ходять щодня, все своє безглузде життя — щоби
купити поїсти,
Повертаються в дім, тягнучи за собою торбу харчів
і відразу
(Ту, що огида) — стартапери і старпери, повії та
комуністи,

Майже всі, словом, крім сонцеїдів
(та в нашому кліматі й вони зимою),
Тричі на день, згідно з графіком —
народився_сніданок_обід_вечеря_помер,
Як в Коцюбинського майже, біжать полем життя
дорогою ціною
По канві кулінарного шоу, що створив Головний
Режисер.

— А прикинь... якби Він просто зараз, цієї ж миті,
забрав у всіх шлунки!
Ну, так, аби не було потреби їсти зовсім — нікому-
нікому!

Цікаво, що би робили люди? Малювали картини?
Будували міцні стосунки?
Садити квіти довкола свого маленького блакитного
дому?

— Хм-м-м, я не знаю. Вони насправді не вміють
просто так жити,
Щоби не надкусити чуже яблуко, коли навіть своїх
є ціла комора,
Праця і хавка, хавка і праця, і так по колу. Які в біса
квіти?
Квіти — це не ресурси. Квіти — це надлишок. Квіти —
флора.

Часом теж нічогенька — ну там
картопля_буряк_ананаси...
Але, Аню,
Фауна значно смачніша і досконаліша — теж сама
себе пожирає.
Розумієш, це всесвітній порядок:
булімія_заїдання_недоїдання,
Кругообіг продуктів — із рота в рот — за воротами
Раю.

— Слу, а чого вони сплять і бачать, щоб жити вічно,
якщо і так нещасливі?
Ну нафіга їм те вічно?
Вічно підйом по будильнику?
Вічно те «дім-робота»?
— Та забий. Вони й на суботу-неділю не мають
планів.

Сидять у тік-токах і пиві.
Людина — справді нераціональна і захланна істота.

...так вони сиділи й балакали, попиваючи
біле_сухе на кухні,
І любові тоненька свічечка — попри все —
мерехтіла між ними,
І смажилася вечеря, бо якщо прилетить уночі і
цей світ рухне,
Так приємно і так важливо побути отак —
живими.

Василь КЛІЧАК

«Хіба що вітер»

Пам'яті Тараса Мельничука

Так ще ніколи не смакували черешні.
Трійця поетів. Луганщина. Зоряний час.
І не хотілося їм зазірати в прийдешнє.
Звали поетів Микола, Василь і Тарас*.
ГУцул і два східняки — отаке товариство.
Часом Тарас мандрував самотою в степах.
А як приходив, витягував аркуші чисті.
Мовчки записував вірші свої попервах.
Згодом ті вірші в господаря дому залише.
Не забариться знов термін тюремний йому.
Буде в УАЗі кризь ґрати дивитись на вишні
і пригадає покинуту хату саму
десь там у горах. Іще її не зачепили
руки мерзенні, що тільки спричинюють зло.
Час промине. І постане на місці могила,
голому місці, де буйно розквітне зело.
Вірші залишені... Є в них чіткими мазками
бачення світу через десятки літ.
В них напророчить поет війну з ворогами,
через яких перервався його політ..
13. 12. 2024

*Микола Мірошниченко, Василь Старун, Тарас Мельничук.

Душа віщувала — не буде добра.
Всю ніч разом з нею проплакав.
Здавалось, настала щаслива пора,
така благодатна для розквіту злаків.

Ти їх потоптав, як стрімкий буревій.
І де вже тебе не носило?
Згортає судьба пережитий сувій,
в якому вона відтворила

твое запаскуджене інше життя,
якого складаються пазли.
І те, що в минуле нема вороття —
далеке від істини гасло.
1 грудня 2024

Дубочок, що садили ми з онуком,
Щоденно чує грімкотливі звуки.
І попри все він тягнеться увись.
Вже нас обох, як бачиш, переріс.
І його знімок я передаю
тобі, онучку, у чужім краю.
Хоч там, звичайно, є свої дуби,
але позбавлені жахиття щодоби.
12. 11. 2024

Що на листках записано осінніх,
те перепишуть на листки нетлінні.
Те зафіксують на якийсь пергамент,
на той, що берегтиметься віками.
Той, хто фіксує, той і підбирає.
Оце — годиться. Це — нехай вмирає.
Чи падають листки, аби вмирати?
Чи їхні тексти суджено до страти?
Листки, листки з таким огроном літер ...
Хто прочитає їх?
Хіба що вітер.
25. 10. 2018

Глорія

Пам'яті Антона Морговського

Заходив у кімнату гуртожитську,
брав платівку і «Глорію»* включав.
Вривався хор потужний католицький,
а він сидів. Заглиблено мовчав.

Заповнював блокнотики й блокноти
своїм химерним почерком дрібним.
У нашої студентської спільноти
він виділявся поглядом сумним.

Хоча сміявся інколи, не часто.
І сміх був голосистий, заливний.
Боявся відчуттів несвоєчасних,
що полювали кожен день за ним.

Нестерпно — просто думати і знати,
що та, з косою, йде на перегін.
Йому одне лишалося — писати,
й нічим не спокушатися взамін.

Стояв не раз з блокнотом на зупинці.
Як кажуть, так виходив ув астрал.
Аж поки задощило по сторінці,
він записи непокvapом зібрав.

А згодом приїжджав у гуртожиток
І «Глорію» на платівці включав.
І відчував, що дуже хоче жити.
Сидів і зосереджено мовчав.
16 листопада 2024

* «Глорія» — Нічна Різдвяна меса у католиків.

Прояви уважність до ставка.
І поглянь — мозаїка яка!
А дерев відбитки — справжня рідкість.
Промені заломлені на міткість.
Двоє, мов звисаюча драбина,
хоч бери і досягай вершину.
Хоч бери і діставайся неба.
Та чи є у тім така потреба?
“Хоч і тут приємно, — каже пес. —
Хочеться торкнутися небес”.
Лапкою спочатку обережно,
потім сміливіше і бентежно.

Далі, як охота розбере,
хмари він на клоччя роздере.
По драбині спуститься униз,
проявивши небувалий хист.
Хоч драбина та була хитка,
проявив уважність до ставка.
31 жовтня 2024

Мовчанка

Говоріть про що-небудь.
Говоріть. Не мовчіть.
Навіть так, без потреби.
Все одно говоріть.

... Стрілянина ущухла.
Тихо стало навкруг.
Просить з кавою кухля
геть утомлений друг.

І підступна мовчанка
вже затягує вглиб
чи в окопі, чи в танку,
як водоймища – риб.

Вона згубна для тебе,
як північні вітри.
Говори про що-небудь.
Говори. Говори ...
18 жовтня 2024

Стріла

Здригнулась земля.
То не був землетрус.
То впала стріла
на Радянський Союз.

Вона приземлилась
поблизу латать,
що відсвітом вікон
тюремних ряхтять.

І тюрми оті
спалахнули уміть.
Здається, що деяка
досі горить.

А ті, що постали
на місці золи,
все ‘дно не уникнуть
нової стріли.
8 жовтня 2024

Криївка

*Навіяне відновленням і освяченням криївки ОУН
у горішньому лісі в моєму рідному селі Рудники на
Прикарпатті*

Дочекалась вона на свій час –
у горішньому лісі криївка.
Відновили.
Є лампа і гас.
Божа Матір.
І стіни, й долівка
пообб’явані дошками в ній.
От і стала новим артефактом.

У культурі достоту своїй
самобутній у неї характер.
Бачу, як оживає вона
в сорокові.
Йдуть хлопці по росах.
Їх сліди – то не їхня вина.
Та вже зрада іде по дорозі
і пайдошників лютих веде.
«Прокидайтеся!» — вигукнув «Хмара».
І крізь гілля, від сонця руде,
видно здалеку їх, мов крізь шпару.
Бій запеклий.
З шести лиш один
уцілів.
То був рудницький Рожко.
Він же «Хмара».
І в той часоплин
йому жити лишилося трошки.
Знов сюжет продивляюся. Знов.
Молоді і просвітлені хлопці
в місці сили.
В основі основ
почуваються, як переможці.
1 жовтня 2024

Пам’яті Віталія Жайворонка

Ми з Вами вихохали сад.
Йому ще цвісти й цвісти.
І Ви мені, мов старший брат,
показували в акурат
де має те чи те рости.

Так, Ви – чудовий садівник,
що прогинатися не вмів
і легковажити не звик,
опрацював увесь Словник*,
до рівня справжнього довів.

Ми віддали йому сім літ.
Зібрали добрий урожай.
Триває стільки грецький міт,
в якому прикрощів і бід
поназбиралось понад край.

Який Ви, друже, трудівник!
Моє захоплення святе.
Де Ви тепер, як садівник?
Як словникаря, що свій Словник
усе поповнює. Проте...
23 вересня 2024

*Словник української мови. Відповідальний редактор Віталій Жайворонко. – Київ: ВЦ «Просвіта», 2012.

Піхота

Із почутого в ютубі
Піхота зневажає тих,
хто вивищив її звитяги.
І мало, дуже мало тих,
хто заслужив її поваги.
І біль страждань вона взяла
і всенародний біль на себе.
Які ще виміри тепла
потрібні під блакитним небом?

Піхота зневажає всіх
за поведінку непростиму.
А особливо трутнів тих,
що їздять тачками крутими
і уникають рубежів,
які утримує піхота.
Їх потік хвалебних слів
їй слухать зовсім неохота.
25 вересня 2024

Пам'яті Петра Слободяна

Неймовірна така емоція.
Неймовірний душевний стан.
Гол забив з усієї моці
головою Петро Слободяна!
Розгубилась тоді “Баварія”.
Не чекала таких подій.
Мов зненацька попала в аварію
на шляху до одної з мрій.
Як раділо тоді Прикарпаття!
Як пишались твої земляки!
Кожен з них мав тебе за брата
в сімдесяті оті роки...
А сьогодні — річниця смерті.
Як там, друже, тобі в небесах?
Припускаю — такий же впертий
і не губишся при зірках...
16 грудня 2024

Побачення

Альтанка на березі ставу.
На столику — пляшка вина.
Усе ніби є для забави,
але не відчутна вона.

Так тихо. Лиш інколи жаби
лякаються вмиль мого пса.
І хлопець іще молоджавий,
і дівчина — просто краса.

І що їх обох поєднало?
Чи висидять тут аж до зір?
Сидять. Попивають помалу,
встромивши у гаджети зір.
21 вересня 2024

Моя вірна мово

Із Чеслава Мілоша
Моя вірна мово,
тобі я служу.
Щоночі ставлю перед тобою
блюдця з барвами,
які б нагадували
і березу, і цвіркуна, і снігура,
захованих у моїй пам'яті.

То тривало багато літ.
Ти була моєю вітчизною
через відсутність іншої.
Мріяв, що будеш також посередницею
поміж мною і добрими людьми,
хоч би їх було два десятки, десятків,
або не вродилися ще.

Зараз зізнаюся собі у сумніві.
Бувають хвили, коли здається,
що все життя змарноване,
бо ти стала мовою збезчещених,
мовою нерозумних і таких,
що ненавидять себе швидше може
від інших народів,
мовою стукачів,
мовою божевільних,
хворих на власну невинність.

Але хто я без тебе?
Почуваюся школярем тут, у далекому краю,
А success, без страху і принижень.
Але таким, яким є без тебе.
Таким собі філософом, як кожен.

Тямлю, причетне до цього моє виховання:
Із ореолом індивідуальності набурмосеному,
мені, спудеєві моралітету,
червоний диван підстелила Велика Хвала,
а в той саме час ліхтар магічний
відбивав на полотні картини
людської і божої муки.

Моя вірна мово,
мушу тебе рятувати.
Тому ставитиму й надалі перед тобою
блюдця з барвами,
ясними і чистими, якщо то можливо,
адже в біді потрібна якась гармонія
чи краса.
Berkeley, 1968

Іванові Грекулякові

Закінчив школу. І подався тоді
В редакцію районної газети.
Дали рекомендацію мені
На вступ до університету.

Подякував. А ти провів мене.
І пам'ятаю, що в якійсь задумі
Ти був. І мав тоді лице сумне.
Про що — згадай! — тоді ти, друже, думав?

Соромлячись, зізнався я тобі:
Грошей не вистачає на автобус.
Ти вийняв жменю копійок й рублі.
«Бери», — сказав. Був теплий в тебе голос.

Поїхав я до Києва. Вступив.
І пам'ятаю — ти радів за мене.
І пам'ятаю, як мене провів
На шлях, тобою теж благословенний...
15 квітня 2024

Ярославі Василюшин

Я пам'ятаю дні юначі,
що свій означили пунктир.
Як біля плеса Вас побачив,
що употужнювало вир.
І що мене враз надихнуло
стрибнути хвацько? І на дні
єдина думка промайнула —
чи Ви те бачили чи ні?
9 вересня 2024

Олена РЄПНА

Із циклу «Великодні роздуми»

Плакала любов

І коли Він наблизився, і місто побачив,
то заплакав за ним...»
Євангеліє від Луки 19:37-41
Благословен, хто йде в ім'я Господнє!
Благословен, хто йде!
Благословен,
Чия любов виповнює безодні,
Кого пророки бачили здавен.
І віття пальмове тріпоче прапорами,
Так входили царі в Єрусалим —
Лише царі — з трофеями й рабами,
Із вільними — ступає Божий Син:
Сліпі прозріли — дивляться у вічі,
Воскреслих — рідні горнуть до грудей,
А нагодованих — ніхто уже не лічить,
А прокажені — чисті між людей.
Уста німих вигукують: «Осанна!»,
У прощених — відразу до спокус —
Іде Любов — радій Обітована,
Ступає пророкований Ісус!
З гори Оливної відкрилось Боже місто.
Господь спинився — мовили уста:
— Як тих курчат вас кликав — стало пізно...
Котились сльози із очей Христа...
Кам'яносерді — бачили й мовчали,
Змієязики — чули і сичали...
— Що ще могла для вас і не зробила? —
Всесильна плакала Любов...
Безсило...

Чистий Четвер

Горять м'яким вогнем пасхальні свічі,
Ягня із травами гіркими на столі,
І запитально дивляться у вічі
Дванадцятро кращих на землі...

— Месія йде на царство? Геть тривоги!
— Настав наш час не бути ліжником!
Лиш дівся десь слуга, щоб мити ноги,
І Бог підперезався рушником...

— Та ми за тебе! — ревню клявся Симон, —
Та ми лишили все — човни і насть...
І плакав Бог вгорі над любим Сином,
І мовив Син: один із вас продасть...

І покотився горницею шепіт,
Як набирає сили течія:

— Чи то не я? — і страх, і біль, і трепет...
Питався кожен: Господи, не я?

І стало тісно в горниці просторій,
І загірчило душу з праних трав,
І дивлячись в лице Святій Любові:
— Чи це не я? — і юда запитав...

На ту вечерю йду, немов на сповідь,
Нехай турбує совість-печія:
Дай, Боже, перейдем війну і ковід,
Лиш вбережи, щоб зрадником — не я...

**Страсна П'ятниця
(на 800-ий день війни)**

Наша страсна п'ятниця — вісімсота:
Зрита вся окопами ця Голгота,
І підперли небо на всі світи
Наші синьо-жовті нові хрести.
Бачиш, всі Марії попід хрестами,
Моляться і кличуть Тебе сльозами,
Щоб заради істини і лицарства
Ти згадав синів їх в Своему Царстві.
Ставки все зростають, ціна все вище —
Як же нам набридло Череповище:
Ми тут протоптали не дні — роки,
Продані за юдині срібняки.
Писанку нам пише кривавий стилос,
Боже наш Всевишній, промов:
«Звершилось»!
Третій вже Великдень в солдатській касці —
Запеклася болем сльоза у пасці...
Але знищить світло орду зміїну —
Молитвами вишиймо Україну.
Проростаю вірою, як насіння:
Вірю
в Перемогу
і Воскресіння!

Хрест і Симон

«І одного перехожого, що з поля
вертався, Симона Кірінеянина,...
змусили, щоб хреста Йому ніс».
Євангеліє від Марка 16:21
Божий Сину, що йдеш,
Наче Агнець, один на страту,
І важкого хреста
Після ночі страждань несеш,
Де ж ті учні,
Що мали б з Тобою цей шлях долати?
Побратими,
Заради яких під хрестом падеш?
Слава Богу,
Що Симон зустрівся Тобі на путі,
Цей язичник святий,
Цей простий землероб з Кіреней,
І хоч він не впізнав,
Що Ти Бог во плоті —
Він, і працею зморений,
Все ж не зрікся від ноші Твоїї...
Я стою на Голгофі,

І здаю на сумління тест:
Хто я –
Учні чи Симон,
Що поміг Тобі нести хрест?

«...ми чітко сказали, що не будемо втручатися,
ні на суші, ні в повітряному просторі...»

Єнс Столтенберг
06.03.2022.

Ця синьо-жовта ейфорія:
Гучні слова на всі лади,
А Україна, як Марія,
Іде між чорної орди...

Складає світ хвалебні оди,
Співають Гімн усі міста,
Та задля миру і свободи
Усе ж – роз'пяти би Христа...

Пилат шляхетно вимив руки,
Сказав, неначе взяв своє,
І налетіли чорні круки –
Марії неба не стає...

Христос припер хреста до брами,
Накинув броник і мерщій,
Допоки світ співав у храмах –
Пішов із хлопцями у бій...

Недаремно

Не жаль ні втрат, ні сліз, ні болю,
Ані зусиль, ані мети,
Не жаль ні долі, ні недолі –
Лиш знати б – даремно ти...
Не жаль ні буднів нескінченних,
Ні вепрам кинутих чудес,
Нехай. Лиш знати б достеменно –
Все пережите має сенс.
І навіть кров, що запеклася,
І бій, і жертва, і зима –
Це не про смерть. Це все про щастя,
Якщо, звичайно, не дарма.
Втрачає силу страх і відчай,
Коли ти знаєш – все одно
З твоєї муки аж у вічність
Сягне окроплене зерно.
І навіть Ти, о, Сину Божий,
Знання того потребував:
– Згадай мене, як переможеш, –
Розбійник з вірою сказав...

А Бог ще вірить.
Може, ти не віриш –
Усього бачив у житті – погас,
А Бог заштопує в озоні нашим діри
І вірує у кожного із нас.
Віками вірить Бог –
Людині вдасться
Свій темний бік таки перерости –

Воскресне врешті для життя і щастя,
Навіки щезнуть зради і хрести.
А Бог ще вірить,
Що не тільки в горі,
Не тільки на свята до Нього йду,
А просто так, коли весна і зорі,
І тиша у розквітлому саду...
А Бог ще вірить –
Так як Бог лиш може,
З тією вірою на хрест покійно ліг –
Любов таки у серці переможе!
І тої віри вистачить на всіх

Наш воєнний Великдень

Наш Великдень настав на тугому замісі болю,
Із родзинками віри святих небайдужих сердець,
І високий, як дух наш до неба, що любить волю,
І величний, як Син, що Його воскресив Отець.

Наш великдень окріп у тривкому вогні імперій,
У огненній печі боротьби, де відваги – вщерт!
Наш Великдень, як правда – гострий, як паска –
щедрый,
Наш воєнний Великдень відспівує смерті смерть!

Наш Великдень святиться благаннями і молитвами,
Прокладаючи шлях серед відчаю і тривоги.
Наш Великдень відчинить велично небесні брами –
І увійде Христос з перемогою перемог!

Земле моя кохана,
Квітни, Христос Воскрес!
Ангел прилинув рано
З вісткою із небес –
Білим пелюстям мовив,
Шовком весняних трав:
Той, що Любов і Слово,
Смертю смерть поправ!
Квітни, душе, для щастя,
Линь до високих зір,
Всупереч всім напастям
Квітни – наперекір!
Болю у світі – ріки,
Нумо плекати рай:
Квітни – це також ліки,
Темряву проганяй.
Квітко моя рутвяна,
Доле моя земна –
Земле моя кохана –
Вічна моя весна...
Ранок зорею дише,
Серед криштальних рос,
Хай у ранковій тиші
Стріне тебе Христос...

Берег

«...ночі тієї нічого вони не вловили. А як
ранок настав, то Ісус став над берегом...»
Євангеліє від Івана 21:3

Буває так: риплять старі човни,
Усі зусилля, як порожні сіті,

І ти – один, вертаєш, як з війни,
Попереду й позаду тільки вітер...

Є помилки – ятять, печуть, болять,
І втрати є, і годі приховати,
І шлях відрізано – ні кроку вже назад,
І що попереду – ніяк не розгадати.

Є тільки смужка берега і ти,
Генісаретський шторм реве несито,
І, може, крок, пів кроку до мети –
Та легше вмерти, ніж його зробити.

На тому березі стояла я не раз
І точно знаю, як стається диво, –
Хтось запитає у досвітній час:
– Дитино, маєш хоч якусь поживу?

– Не маю, Господи, – скажу Йому, як є, –
Безплідна ніч і болісний світанок,
І так цей шторм і вітер дістає,
І змерзла, і голодна наостанок...

– Ходімо, Я давно тебе чекав,
Розклав багаття, спік хлібець і рибу,
Закинь по праву руку і дістань
Своїх зусиль, своєї праці скибу...

Як смак тієї риби на вогні,
Я відчуваю – буде ще багато,
І повних сітей, і нових човнів –
Лиш треба смужку берега здолати...

Подорожній

«І ото, як вони
розмовляли, і розпитували один одного,
підійшов Сам Ісус, і пішов разом із ними».
Євангеліє від Луки 24:13-16

На шляху в Еммаус, мов надщерблений глек душа,
Із якого ще скапує лунко на брук розпука,
І не те, щоб дорога — згубилася навіть межа,
І німі запитання кружляють, як чорні круки.

На шляху в Еммаус — надто близько все — я сліпа,
Надто боляче, коле під серцем, скипає втрата,
І ятрить нездійсненого рану — не сіль — ропа,
На шляху в Еммаус вже усього таки забагато.

— А ми думали, Господи, ось вона — наша ціль!
А ми думали — врешті на вулиці нашої свято,
А натомість — всі мрії, як хустка, що з'їла міль,
Наче пустка на місці, де вчора біліла хата.

На шляху в Еммаус я бреду, як похилена тінь,
Бог пристане й піде, як звичайний земний
перехожий,
І почне говорити до мене крізь смутку тлінь,
І крізь нехіль мою, і крізь тон нарочито ворожий...

А коли на вечері преломить в молитві хліб —
Раптом зникне полуда, і пазли складуться в ціле —

І все те, що ятрило і мучило стільки діб,
Стане чорним тире, що нарешті упреться в біле...

Коли знята з хреста, без надії, що все мине,
Йду, не бачачи білого світу, куди вже йдеться,
На шляху в Еммаус Бог чекатиме знов мене,
Аби вкотре піти пліч-о-пліч — зігріти серце.

Побратимство

Кому знати, як не Тобі,
Що таке побратимство:
Ти Своїх віднайшов у юрбі,
Як збирають з перлин намисто:
Цей зречеться, а цей продасть,
Ці втечуть, лиш один не здасться —
Майже всіх Ти збереш назад
І назвеш це щастям.
Бій гудів, ти один, як перст,
Сам диявол у Тебе цілив,
А зі зброї у Тебе — хрест
І прибите на цвяхи тіло.
Та здобувши — одну на всіх —
Наступивши на горло змію,
Ти найперше — шукав своїх,
Щоб вернути і їм надію.
Не в чертоги святі небес
Ти подався під арфи звучні —
Сорок днів ще, коли воскрес,
Ти не міг залишити учнів,
Бо ж три літа ділив навпіл
З ними хліб, чудеса і муки,
Глузувань і насмішок сіль,
А тепер ще й — пробіті руки...

Так солдатів, що бій пройшли,
Що вціліли, як світ палає,
Що своїх на собі несли —
Побратимство не відпускає.
Хоч мине і десятки літ,
Пережите засіло в пам'ять,
Ті, що разом спасали світ, —
Побратимства свого не зрадять.
Божий Син, як вертав з війни,
Сатанинське зборовши царство,
Не медалі та ордени,
А здобув найцінніше — братство.
У святий Вознесіння час
Вірних друзів зміцняв словами:
Я навіки — один із вас,
Доки світу — Я буду з вами.

Олександр КЛИМЕНКО

«На протязі»

Муза й amator: урок віршування

Прийшли сюди вдвох. Вона мала повітря, він –
зошит.
Сказала: – Не варто зволікати: вже й сонце зійшло.
Мала на увазі сонце натхнення та чисті аркуші.
Запитав: – Це початок історії?
І, не чекаючи відповіді, написав перше речення:
«Якби день міряти у словах, тоді б ніч не настала».
Не глянувши на аркуш, схвально кивнула.
«Якби ніч вимірювати...» – віршував далі.
Перервала: – Тільки не згадуй про зорі, дозволю
тебе поважати.
«Якби ніч вимірювати ніччю...»
Поцікавилася: – Сподіваюсь, це не зупинило б
народження дня?
«Якби ніч вимірювати ніччю, я б зустрівся з
тобою в іншому...»
Вона усміхнулася: – Подивися на клени. Навесні з
них тече сік,
у корі живуть шкідники. Сонце над ними й вони
під сонцем.
Потрібне для щастя поруч, маєш усе – тут і зараз.
Те, чого немає, не принесе тобі радості.

Французьке кіно

У світлі трави. З діркими кишенями, а ще краще –
голим.
«Все, що колись нагадувало кримплен і парчу,
тепер стало мною,
моїм новітнім безпам'ятством і новітньою вірою –
вбранням,
яке залишу на березі перед входженням у воду, в її
чесний лід».
Горизонт наспівує тілу пісню про кораблі.
Щогли ввижаються нагій душі – у її вертикальному
леті.
Навскіс – листя, навскіс – дерева і листя.
Я йду, ти йдеш: ми можемо йти. Він, вона – їх немає
з нами давно:
вони теж можуть йти – так пронизує землю
гострий пирій, гострий пирій.
– Ти любила Годара.
– Я взагалі – любила.
У траві, як у французькій кіно. Орган звучить, наче
потойбічна іоніка, –
і спляча красуня у броньованому скафандрі
занурюється в зафіксовані
Кусто і Малем океанські глибини.

Уражений амнезією макабричний вершник
пам'ятає
наземний паслін, зелені скрині пасльону і
двадцятигривневу банку фарби
з луцької крамниці, біля якої – апостол із
дерев'яними ключами,
з олов'яними ключами, зі скляними.
– Прикметників зайві слова... Униз головою...
Вивернутий плуг між космічних тополь –
гігантська літера виораного мовчання.

На протязі

У тебе. У нас. У тих, які випадково знаходять те,
що загубили ті, котрі не мали нічого губити.
Спіткнись: камінець для твого черевика, як для
когось – твоя душа:
не римуй ні пів слова всує.
Купуй книжки, аби їх читати. Читай книжки, аби їх
писати.
Пиши, щоб весняний пагін вrostав між ребер
пасхальними мальвами.
Грійся на віддалі й мерзни біля вогню, облутаний
спрутами лілій –
спрутами миготливих ілюзій.
Ти промовиш сьогодні: «Ми». Ті, котрі вчора не
здогадувалися
про існування нас, інших, завтра скажуть: «Вони».
Ввійшовши до словесного лабіринту, будь
последовний у стоїцизмі.
Упавши в обійми життя, не зрिकाйся смерті,
бо й вона, зі святкових обіймів вислизнувши, тебе
не зрикається.
Живий, промовляй мінімалістичні слова, в яких
мало сенсу.
Гучним словам, які не рятують, даруй забуття.

Коростишівське доміно

Глина у роті, квіти на стелі, пам'ять – поперек
кімнати.
Той, хто віщає з черева великої риби, взявши факти
з рук бога,
аби дарувати їх іншим, сказав: збережи ностальгічну
дрібничку,
піднеси до абсолюту, стань Геродотом і пливи
історичним струмком –
аж до Стрижівки...
У 1982 році Віктор, зять дядька Михайла, мав
тридцять шість років.
Втратив око, працюючи на коростишівському
електроапаратному заводі,
а пошкоджену під час тієї аварії руку йому
ампутували –
факт, відомий лише для тих, хто про це знав і не
забув.
Щовечора у літній бесідці під грушею чоловіки
забивали козла.
Коли одноокий Віктор вдаряв здоровою рукою по
столу,
вигукуючи: «Кінчив!», що означало: «Риба!»,
Михайло, сміючись, передрікав зятеві: «Кінчиш на
бабі Зойці!»

Тут і завжди

«Тут» завжди означає «завжди».

Слова – з них тече ріка, росте очерет,
в них пасуться білі єдинокорги і чорні вівці.
В них відпочивають, знявши черевики з тіла,
а тіло від’єднавши від душі.

Як фавн по обіді – відпочивають під сонцем і в
затінку.

І трудяться. Як ті, хто трудиться до смеркання,
бо світанки народжуються у валторнах ночі.

Словами розтуляються вуста закоханих і
ненависників.

Озвучуються прості іменники, кольори, складні
фарби, фальш.

Слова – з живими. Слів багато: так гласить аксіома.
В однині ж слово проходить крізь одну і лише одну
землю.

З одним-єдиним небіжчиком, котрий жив,
був для себе найдорожчим скарбом,
а перетворився на бляклу літеру, на кокон, з якого
й випурхнув.

Він відчиняє двері дверей, щоб відчинити, щоб
нічого не зрозуміти...

Стою з Целаном, з Редоном. Я сам.

Падаю. Мене не існує. І вже знову я є:
камінь не має свідомості, але, вкинутий у струмок,
на дні лежить.

Думка, яка прижилася:
вівці та єдинокорги, хвилі та хмари – одне й те саме:
повітря, яке – вітер...

Говори зі мною. Я про це не прошу: закляття –
теж слово.

Аби я тут завжди був – говори. Аби падав, стояв,
щезав, об’являвся.

Ти – у своїй пустоті. Займенник на початку
речення

пишеться з великої літери.

Стою, падаю, вірю у великі літери, йду долиною
смертної тіні...

Гігантські риби тримають світ – не моляться, не
грішать.

Риби німують: «тут» означає тут «завжди».

На світлі

Павутиння на стелі, у закутках, пил на підлозі.

Ми ферментуємо. Живемо, щоб не ферментувати
двічі.

Ми давно ввійшли у світло ікон – у світло
непідробної сталості:

мовчки вдивляємося у калюжі та силуети верб,
наш зір не тьмяніє у нашаруваннях бруду.

Ми в любові украли своє.

Окрадений Бог дивився в інший бік,
і ми ніби взяли своє – двічі.

Ми полювали на час – нам поцілили в серце із
позачасся.

Не існує речей, істот без іржі, ферментації,
плісняви, смерті.

Вапняні стіни, орнаментальні звиви, фрески –
свідки занепаду, і не лише.

Але ми – всередині храму.

Нічого, що Його погляд спрямовано вбік, – Він
по-доброму хитрий:
дивиться на нас, стежить не навмисне, молиться
до нас –

аж ніяково нам. Світло, прибуваючи,
нагадує про невагомість наших злютованих
свідомостей.

Оksamит і мох, кілька мокриць – чим можна краще
прикрасити колони
у запилюженому храмі?

2005, щоденникове

У той рік міністром культури стала Оксана Білозір,
а в Кайлі Міноуг діагностували рак.

Від нового міністра звершень я не чекав, за Кайлі
переживав:

від цієї хвороби померла Квітка Цісик (в моєму
плейлисті на щодень

Квітчині пісні, в серці – її голос.)

Про австралійську поп-діву я дізнався від доньки,
з Оксаною Білозір –

у паралельній групі – вчилася моя двоюрідна
сестра.

«Зелене жито, зелене» – наша родинна пісня:
коли були живі тітка й дядько, ми на свята співали

про хороших гостей
за столом, про нашу велику – з кількох поколінь –
родину,

а батько акомпанував на чорному, наче
начищеному небесним гуталіном,

баяні, на поверхні якого мерехтіли світельця.

(Коли батько лежав у труні, ті ж відблиски бачив я
на його лакованих туфлях...)

P. S. Багато років поспіль пісню про жито я граю
подумки:

Can't Get It Out Of My Head.

Almost blue

Кораблі щезають у западинах.

З хрестових походів повертаються одиниці.

Їм є що розповісти, але немає бажання говорити.
Нерукотворних дітей, створених з небесної сперми

й аквамарину яйцеклітин,
продають у кайдани, в рабство – зрозуміле, як

висохла емаль у бляшанці.

У них замість волосся – пух, за плечима – море, а
замість крил –

списи з наконечниками.

Метал іржавіє. Плоть гниє. Йдеш – і нічого:

дні мусиш перетерпіти так, як буття перечікує твоє
існування.

Всі кричать – на мостах, у воді тільки риба
мовчить.

Ні в чому не відбувся. Відбився у дзеркалах,
завішених рушниками.

Я – самотність, скажи це собі. Западина для
кораблів і хрестовий похід,

з якого повертаються одиниці, аби нічого не
розповісти...

Платівка кружляє. Труба з металевими клапанами –
труба Чета Бейкера.

Сонце – це звуки, мовчання – звуки теж.

Верлібр без назви

Не любив прикметників, але приносив на їхній
вівтар
впольованих верлібровими мисливцями білих
куріпок.
Стоматолог, залюблений у вірші Голобородька,
радив мені схаменутись, я ж уперто стискав
надщербленими зубами
кам'яні, аж гранітні пташині тільця.

Достатній мінімум

Був тут менше секунди, мало чому навчився.
Домашня бібліотечка
ще тримає, але горизонт – поїзд, що наближається,
поїзд, що від'їжджає.
Батьки співають космічну пісню. Слухаю її, навіть
тоді, коли сплю
й не думаю про час: багато риб я бачив у небі,
збагнув засади плавання
зоряним кролем: ніхто не налякає небуттям.

Поїзд прибуває на другий перон

П'ята година ранку, перон. Колись знайомий
сказав:
– Аматори ждуть натхнення, професіонали
чекають на поїзд.
Мав на увазі, що той, хто вміє писати вірші,
може зробити це на пероні – за хвилину до
прибуття поїзда.

Мартін Іден

Вийшов на палубу так, як виходять з труни –
без причандалля для дайвінгу, з алгебраїчним
крилом під пахвою.
Сонце світило звідти, куди зібрався плисти.

Відриваючись від землі

Аллі Загайкевич

1
Не міг написати про це іншими словами.
Я сказав їй: – Я відчуваю. Ми і ніщо – різні речі
наперекір омонімічній римі. І все ж поцілене
блискавкою
дерево у воді – на одній нозі.

2
Амадей, буревій, метапрозорість –
корабельні слова приречених чекати.
Парусів паруси – брижі античної райдуги:
Одісей пливе, пливе, ніколи не припливає.

3
Жив байстрюком, планетарним бастардом,
але знав слова – спориш, дорогою ціною, Нечуй:
блакитне коріння вірить вогню, розпалюваному з
жовтої каністри.
Автодафе.

4
Ніжність готичних пагонів, павуки
у волоссі, макабричний танок на вініловій платівці.

– Дай мені білої солі, цукру.
– Тримай, любий. Це сіль, це білий цукор.

5
Вітер гуляє у пластмасових бур'янах: увігнана в
грунт лопата
ділить землі на великі й малі – ускладнений варіант
дитячої гри в ножики,
вигаданий задовго до пришествя екзистенціалістів.
Незбагненні речі – гігантські, наче уламки
гігантських айсбергів.

6
Міць первоцвіту – стебло до стебла:
діти бавляться в завтрашнє світло, у чанах грає
кульбабове вино.
Кожне слово римується, кожна рима – унікальна:
теорема ще треба довести, аксіоми – засвоїти.

7
Важливе складається на тонкому рівні свідомості:
жасмин і лотос, Трублаїні і Гессе, бог і Бог.
Менше випадкового – менше ентропії і
страждання.
Правильні аналогії виводять на світло.

8
Мовчання квітів краще за вірші апологетів,
за музику анемічної романтики, явленої штучним
схилам.
Воли тягнуть осмієвий. Воли тягнуть плуг. Воли
тягнуть осмієвий
плуг.

Давно

Я риба-камінь, ти риба солі: ми – у житті.
Намалював силуети чайок у повітряному шурфі,
щоб тебе розвеселити,
але попливла навскіс – за течією.
Підшкірний щербінь, сутінковий дрейф, йодовані
хащі:
елементи неприйнятої реальності кам'яніють
акварельним
палеолітом.

Монограма

Сонце існує. Існує сонячний Бог
і горизонтальні тіні між вертикальних сосен.
І ми – у делікатному прикметниковому тілі.
І птахи – у риб'ячій лусці. І риби – у пташиному
п'р'ї.
Безліч варіантів – гіркий ентропійний шлак.
Коли душа випромінює доцентровість,
тоді люди, риби і птахи – єдина монограма, єдине
тіло,
яке розтинає упереджено скальпель
патологоанатома,
щоб не знайти у ньому мертвої душі –
і мертвої не знаходить.

Написане не-словами

Написане не-словами. Між натюрмортом і пейзажем.
 Де немає людей. Де кріт прокладає вертикальні шурфи під акрополем,
 де масло – масляне, а смола – смоляниста.
 Коли звук недиференційований, а колір надлишковий.
 Коли кипариси – тополі української ночі Архипа Куїнджі.
 Квіти, фрукти, посуд. Галявини, діброви, узлісся, річкові береги.
 Щось, що нанизує мовчазні символи на вербовий прутик.
 Чужа присутність – раптовий переляк.
 Власна відсутність – предтеча заніміння.
 Опромінені світлом війни виходять у поле.
 Зашиті у тінь, як у черево хлібної риби, – з них хмари та м'ята на згадку.

14 липня 2022 року

Лютневий липень:
 прикметниковий злет там, де ті, невидимі, залягли в горизонті.
 – Стерти слова – слова, записати слова – їх записати.
 – Як жертвопринесення чи як свідчення зла?
 – Як завтрашню перемогу блакитних кульбаб.
 Смерть у знеструмленому місті, але липи серед уламків квітнуть.
 «Біла риба в живій воді, сонце буде завжди, зачекай і зажди-но...»
 – Ти співаєш – униз?
 – Ти йдеш – за собою?
 – Ця ріка, наче сон: пливеш промерзати – серед мармуру лілій апокаліптичним човником веслувати.
 – Будь як бесаме мучо, будь як *light my fire* і – не забудь про калину: збережи ці ознаки смислів і меч любові у своїй руці.
 Пісні, яких співали. Пісні, що ввійшли у пам'ять, як метал – у тіло.
 – Господь запитає: як?
 – Співаємо «мамо, мамо...»
 – Діти горять у вогні, а дияволу – мало.
 – Примаченко стоїть у житах. Піросмані стояв би поруч.
 – Горів Житомир, бомбардували Овруч.
 – Кріт любив би глибини та тишу, чорноморський дельфін – так само.
 – «Стефаніє, мамо...»

Ахроматичні черешні

Знайомий приніс платівки – гігантські ахроматичні черешні.
 Ще недавно мій знайомий був як рок-н-рол, як довоєнний Елвіс – із нашитим на сумці жовто-блакитним пацифіком.
 – Сьогодні не читаємо елегійних віршів: в епічні часи не потрібні елегії.

Не молимося на крицю мистецтва: найсуворіше море – Азов.
 Не маримо завтрашнім днем, перебуваючи всередині реального міфу.
 Питьма прийшла з півночі, і невмирущі герої явилися – ти чув, ти знаєш цю пісню, пам'ятаєш слова?..
 Мій знайомий – колишній володар тисячі та одного вінілового диска:
 у мирному житті у мирному Харкові мав платівкову колекцію.
 Кілька місяців тому він був як Елвіс, як довоєнний Преслі.
 У безжурні часи його дівчина нашила йому пацифіка на сумку.
 Казав, поплескуючи по полотняному сховку, де завжди лежали платівки: «Стара школа» – мав на увазі те, що лише невибагливі до саунду тинейджери слухають Моррісона на CD.
 Повторював: *all you need is love*. І правильною та чистою, як лотос чи як жасмин, була віддзеркалювана ним бітлівська думка.
 А потім прийшли рашистські вбивці.
 Їм не вдалося забруднити білі пелюстки, але горе в Україну вони принесли.
 Коли знайомий поклав платівку під голку програвача, я сказав:
 – Чув, знаю цю пісню, пам'ятаю слова про українських героїв, – а потім додав – так, наче перепрошував, наче промовляв уже вдруге слова співчуття:
 – Диск схожий на гігантську ахроматичну черешню. Гарна музика.
 Знайомий знизав плечима: – Але тепер вона не наповнює мене смыслом.
 Ці платівки – все, що у мене залишилося.
 Я його розумів, як і він розумів мене, а тому не зреагував на неадекватний прикметник – ахроматичний. Я вжив це слово, бо й сам живий і ніхто з рідних, на щастя, не загинув від фосфору і свинцю.
 Знайомий переставив голку, аби ще раз послухати *Let It Be* – пісню, в якій згадується ім'я Діви Марії.
 – Моя дівчина вийшла до магазину по хліб та сіль, але ракети вже летіли туди, де вона мала загинути. Вона вийшла по хліб, але я кажу – по хліб та сіль, бо те, що з нею в той день сталося, волає з безодні:
 ми – сіль святої землі...

Коноплі

З'ява равликів, їхня смерть:
 над нами схилився Великий. Він уникає. Обсервує. Прощає і таврує. Смальить немедичний канабіс.
 Уникає, обсервує і прощає майже так само, як і ми уникаємо,

обсервуємо, прощаємо. А таврує без зайвих
конотацій:
так тече вода, так бджоли збирають пилок і так
горять у геєні
тельбухи скажених рашистських псів – скажених
не в смислі
якоїсь зашкальної бездуховності, а в сенсі
зараження
індиферентним нейротропним вірусом.
Коноплі – рослини українські й високі, їх можна
знайти
у поліській Іванівці, біля польського кладовища у
Житомирі
та єврейського – у Коростишеві. Тобто: можна
було знайти. Колись.
Але тепер це ремарка для нас, смертних. Йому ж,
Великому,
у чий владі – життєві цикли равликів і наші
реінкарнації,
не випадає вірити у викошені конопляні хащі: для
нього це –
чергова байка на кшталт людських історій про
вимирання
тиранозаврів і загибель цивілізацій.
Він ходить у гостролистій траві, рахуючи людей та
равликів, –
ходить із самокруткою в щілині невидимих вуст.

Болісне поле

Прокинувся у бузку: фіолетовий лід – назавжди.
Прозора надземна Марія, надземний прозорий
Ісус...
Смерть існувала ще до війни: її німота поступиться
звуку,
а морок – мінімалістичному сонцю.
Тисячі вбитих людей, тисячі вбитих дельфінів –
вирізьблене в українському повітрі.
Слова логічні, як паліндром, писаний для одиниць,
але розгерметизований для всіх. Слова логічні,
як вимикання вимкненого, як вмикання
ввімкненого.
Хлопчик із конвалією, дівчинка з міоелектричним
протезом замість руки.
Ми йдемо через болісне поле і ще будемо йти.
Та не нас приведуть до могили, але ми приведемо
туди ворогів,
аби дати відповідь до того, як запитають.

Тоді й тепер

У місті, де всі ми були живі, світло осяювало
обличчя,
тіні лягали на землю. У місті екстазів та помилок,
яким його знали,
ми читали Свідзінського, купували на базарі сливи
та підчервину.
Наші душі омивало дніпровською водою,
чорноморські краби заповзали
у закамарки сновидінь. Безтурботно зловживаючи
епітетами,
ми чекали воскресіння мертвих, зате й весні раділи –
всі.

Тепер підчеревина кровоточить, сливи кривавлять,
Свідзінський –
у вогні мобільного крематорію.

Соняшники

Згвалтовані жінки не мають статі, не мають статі
вбиті чоловіки:
замість калинового лаку – кров, поверх зірваних
нігтів – бучанська земля.
Поховання у лісі, блакитний барвінок і
візантійський чистець.
Соняшники намалював Ван Гог – жовті, під
пуантилістичним сонцем Арлі,
ціною в мільйони фунтів стерлінгів. Соняшники
намалював Гуменюк –
вичорнені у часі війни, ціною в українське життя.

Birds of Fire

Маклафлін грає на електричній гітарі з далекого
сімдесять третього:
птахи полум'я стають птахами у полум'ї, будинки
будинків – місячним пейзажем.
Музика ж, біль увібравши, боєм не стає. Як не
стає сіллю, розчинивши
солоні кристали, вода. З упертим дальтонізмом
Бенксі малює
на стіні зруйнованого будинку чорних солов'їв –
над чорним калиновим кущем.
Усі слова віднині слід писати з помилками.

На другий рік

У горщику – гіацинти, на підвіконні – крильце
бедрика,
в березневій посадці – субтильні проліски й
привиди автолізу.
Життя як пейзаж. Життя як *martwa natura*. Життя
як смерть:
квитки до раю зберігаються разом із ключами від
крематорію.
Будда вчив, Магомет вчив, Ісус вчив, Лідія
Тимофіївна в школі вчила.
Наука пішла до бука й у ліс завела – вітер її розвіяв,
вода затопила:
світло вимкнули, сонце згасло, другорічників
заслали у космічне небуття.

«Ой, край милий, де я народився...»

Надто коротка ця пісня – як не вв'язатись у спів?
Надто сумна –
як не згадати її скінчену тривалість і не піддатись
ще більший журбі?
Світло моє – вночі, місяць – в моєму човні, зорі –
у верболах.
Діти біжать від війни у грозу через урбаністичний
місточок,
я їх впізнаю – дівчинку, хлопчика, вітаюся із ними: –
Добридень...
Їхня кров ллється сьогодні в душу: їх немає, вони
не воскреснуть.

Василь ТЕРЕЩУК

«Хрещені блискавками»

Чоловікам мого роду

Чоловіки мого роду
вмирили зазвичай
без сповіді, –
може, не хотіли
обтяжувати інших.
Навіть Бога.
Або ж вірили у власну святість.

Німби їхніх картузів
Проступають
На давніх знімках.

Чоловіки мого роду
Міцно стояли на вітрах,
Як дерева,
Хрещені блискавками.

Вони не залишали заповітів,
Тільки сліди на стежках,
Що зникали під першим снігом.

Жовтий відблиск їхніх картузів
Ще й досі пропалює сутінки.

Вірші про війну

Втомився від віршів
про війну,
написаних губною помадою,
тушшю для вій,
краплями вина
з недопитих келихів.

Втомився від слів,
що пахнуть парфумами,
від болю з подарункових
пакунків на Миколая,
від рим, що
випадають зі строф.

Війна не витирає серветками
сльози в теплих кав'ярнях.

Вона має трупний сморід,
впивається кров'ю
з глибоких ран,
відлунує стукотом милиць
на вулицях.

Так, тобі пощастило жити
подалі від неї.

Тому прошу:
не пиши
про цю
війну...

х х х

По утекших від війни
судять про тих,
хто у ній залишився.

– Їхні чоловіки
боязкі, бо ховаються
за спинами
жінок і дітей.
– Вони люблять хильнути
на дурняка.
Підбирають
залишені нами хліби
для бідних.

– Їхні жінки
одягаються, як повії.
Вони виходять
на лови наших
мужчин.
– Так. Їх краса –
безсоромна
і через те не підлягає
прощенню.

– Їхні діти
бавляться у війну
чужими іграшками.
– Вони малюють сонце
своїї землі,
але розмовляють
вже нашою мовою...

– Хіба такі люди
здатні до опору?
– Але хто ж тоді за них
воює?
– Є чутки,
що ту землю
боронять ангели...

Стежки померлих

Уві сні ми часом
натрапляємо на стежки
померлих.
Вони проминають нас,
роззяв на узбіччі,
як сліпі
і потомлені переселенці.

Вони програли
свої війни
за право бути.
І тепер шукають
хоч якогось виходу.
Та всі двері довкіл –
намальовані...

Ми хапаємо їх
за рукави,

щоб допомогти,
та вони розсипаються
на порох.

А ми знову прокидаємося
у колиці,
якою несамовито шарпає
вітер життя.
13.02.2025

Відьма

Відьма, що вдосвіта
доїла наших корів,
по обіді забігала
позичити солі.
Коли реготала,
її зуби сяяли
біло
від краденого
молока.

Ходила без хустки,
у барвистій спідниці.
У потаємній кишені
мала дзеркало
і гудзика від сорочки
сільського війта.

Уміла знімати пристрій,
чоловічу неміч
і варити борщі
з кропиви.

Ми підкидали їй
у прочинене вікно
малих ящірок –
вона гладила їх
і відпускала
на волю.

Увечері
сиділа на призьбі,
лічила зірки.

Ночами чоловіки
чатували на неї
в стодолах.
Та коли вона
врешті приходила
перед світанком,
то не спали
лише корови...
07.04.2025

Каїн

Каїн зійшов
з ранкового поїзда
на станції Львів.
Мав порожній
рюкзак,
що висів
на плечі,
як тінь брата Авеля.

На пероні двірця
його зупинила
байдужість:
“Біженцям тут
не раді”, – попередила.

“І нехай.
Я турист”, –
буркнув Каїн.

Він ішов бруківкою,
і слухав
відлуння кроків тих,
хто ніколи
більше
не повернеться.

На Ратуші годинник
запізнювався
на дві епохи.
Голуби клювали крихти
загублених спогадів.

Каїн шукав того,
хто міг би
змінити історію
цього світу.

У дзеркальній вітрині
кав'ярні
угледів обличчя,
схоже на своє.
Зайшов усередину
і замовив дві кави.
14.03.2025

Вітрильник

Ніч перебирає вулиці,
як хребці
на спині міста,
припалює цигарки
від світлофорів.
Ходить босоніж,
зазирає у сни міщан.

За рогом, де ще вчора
була кав'ярня,
сьогодні припнули
морського вітрильника.
Його щогли тримають небо,
а палуба пахне океаном.

Ти заходиш всередину,
замовляєш рому,
розгортаєш якусь газету,
де заголовок кричить:
“Усіх було врятовано,
але ніхто не вижив.”

Бармен підморгує:
– Не вір у те, що пишуть.
Особливо у снах...

Людмила РОМЕН

«Білим по білому»

СВІТЛІЙ ПАМ'ЯТІ Анатолія Криловця

За мотивами поезій Анатолія Криловця

(Ронделі)

* * *

*Страсну свічку удвох в негоду
Захистімо крильми долонь.*

А. Криловець

Я тебе, наче страсну свічку,
Між крильми найніжніших долонь,
Обхоплю. Поцілунок – вогонь, –
Спалахнеш! Освяти тіла річку.

І волосся мого світла мичка
На плечі розлилась. Не схолонь.
Я тебе, наче страсну свічку,
Між крильми найніжніших долонь.

Упірни у пульсуюче вічко –
Розгойдаємо Світ посолонь.
Поміж стегон – солодкий полон.
Обів'ю в зорепадну цю нічку
Я тебе, наче страсну свічку.

Лиш збережи кохану...

(ТриКоло)

*І долю закликаю я: не смій!
Мені встромляй ніж в серце, а не їй.
Плачу життям. Лиш збережи кохану.*

А. Криловець

Я долю закликаю: ти не смій!
Мій муже, воїне, твоя молитва
Всевишньому на одязі, як лиштва,
Як долі відгапований сувій.

І Слава, Слово, Числа – в Бога рій.
Майбутнє, ПРАВда від очей закрита.
Я долю закликаю: ти не смій!
Мій муже, воїне, твоя молитва

Сльозинкою сріблиться поміж вій...
Своїм життям хтось платить за нас мито,
Відважне серце кулею прошито,
І жах війни розповзся, як пирій...
Я долю закликаю: ти не смій!

2.

Мій муже, воїне, твоя молитва:
«Плачу життям. Лиш збережи кохану.
Хай Сонечко стріча раненько-рано,
Поки в бою стою на полі битви,

А ворог наглий, злий і ненаситний,
Вбивати нас щодня не перестане».
...Мій муже, воїне, твоя молитва:
«Плачу життям. Лиш збережи кохану».

Бліндаж. Земля траншеями порита.
Сестричка перев'язує вам рани...
Я бачу серцем. Ти – живий. Світанок.
І до щокі тулю твою я бритву...
Мій муже, воїне – моя молитва...

3.

«Плачу життям. Лиш збережи кохану.
Я долю закликаю: ти не смій!
Не вий кубло на грудях їй зі змій.
Яке двох тіл було щасливе танго!..»

Немов джмелі, «Шахеди» і «Герані»
Гудуть, ревуть, лиш глипа оком Вій...
«Плачу життям. Лиш збережи кохану.
Я долю закликаю: ти не смій!

Сьогодні ми облогу протараним.
Я так люблю її! Я ще живий!..
Але тут пекло – на передовій...
Чи Ангел і сьогодні поруч стане?..
Плачу життям. Лиш збережи кохану...»

* * *

*Люблю тебе, як горне небо став.
І де тут взятись хоч краплині бруду?!*

А. Криловець

Твоя любов прозора і свята,
Ти – дивний сон, який не переснити,
Цілунком палахтять мої ланіти,
Ти небом задивився у мій став.

Пірнув, як блискавка між губ-лататъ.
Який вогонь! Тобою – ним, налита.
Твоя любов прозора і свята,
Ти – дивний сон, який не переснити.

Розкрилася купавка золота,
У чистих водах лиш лілейно квітам,
І жінка, розпашіла жаром Літа...
Не лічимо з тих пір свої літа.
Твоя любов прозора і свята.

* * *

*Хочу жити на персах-вулканах
Все життя.*

А. Криловець

Як небом цілував мої уста!
Ти знав, – як сніг, на грудях я розтану,

Киплячі пробудились перс вулкани,
Двигтіла вся природна нагота.

Лилась молочна, тепла чистота,
А ти мене всю наскрізь – як тараном.
Як небом цілував мої вуста,
Ти знав, – як сніг, на грудях я розтану,

Звиватись, піддаватись рухам стану,
І буде ніч солодка, буде ранок.
На віях досі – зоряний серпанок.
Ти пив, співав, жагуче всю ковтав.
Як небом цілував мої вуста!

* * *

*...Після нас будуть жить слова –
У любові зачаті діти.*

А. Криловець

Сакральна сила, закодована в словах,
Бунтує дух, бунтує душу непочату,
Любові Словом цілий Світ Творцем зачатий,
І окриля митцеві мислі Сонця птах.

В яких не був би ти незвіданих Світах,
Твоя душа завжди стоїть у Слів на чатах.
Сакральна сила, закодована в словах,
Бунтує дух, бунтує душу непочату.

Слова – як діти. Не плоди лишень невдах,
Хороші діти у батьків при добрій хаті –
При мудрій голові не буде потерчаток.
Рід Вирієм зорить. Ти Слову запрясяг.
Сакральна сила закодована в словах.

(Дворимне тетраКоло ронделів)

1.
Білим по білому вишить –
Снігу нема і нема, і нема...
Видалась тепла, дощиста зима,
Чорні лиш пишуться вірші...

Третій¹... А стан лише гірший,
На прикордонні – руїни, пітьма.
Білим по білому вишить –
Снігу нема і нема, і нема...

Пустка. Стріляють у тишу.
Ночі на друзки розбивсь каламар.
Наче худий торопкий паламар,
Місяць на небі лепече невітшний...
Білим по білому... вишить ...

2.
Снігу нема і нема... і нема.
Вклякла в поклони згорьована вишня...
Вітер повіяв холодний, горішний.
Хата розрита, відчахля, німа...

Стежки обпалена, шерхла тасьма
Грушу собі прив'язала і тішить...

Снігу нема і нема... і нема.
Вклякла в поклони згорьована вишня...

Сливи корінням до неба – сторчма.
Пес приблудився на тому ще тижні –
Очі сльозяться, неначе він грішний,
Бродить, скавчить по безлюддю дарма...
Снігу нема і нема... і нема...

3.
Вклякла в поклони згорьована вишня
У самоті на подвір'ї сліпма.
Ноги обкутав вологий туман,
З ним у цій пустці їй трішки затишно...

Як же цвілося і весело, й пишно! –
Білим по білому. Диво письма.
Вклякла в поклони згорьована вишня
У самоті на подвір'ї сліпма.

Хай би навідався живий хто... Лиш прийшлий
Дощик гуля по руїнах – відьмак.
Сонце не блисне. Нависла тумам².
Сплутані думи. До чого затишшя?..
Вклякла в поклони згорьована вишня...

4.
У самоті на подвір'ї сліпма
Білим по білому вишить...
Вітер зашпортався в листві,
Пальчик вколов – червоніє кайма.

Дим не кільчить у угору. Димар
Збоку лежить на землі і не дише,
У самоті на подвір'ї сліпма.
Білим по білому вишить...

Більмами вікна. А де й без більма.
Вечір спроквола надходить опішний³,
Наче з коня, біля хати він спішивсь –
Хата – пів хати, його обійма
У самоті на подвір'ї сліпма...

26.01.25 – 01.02.25

¹Третій рік російсько-української війни.

²Тума – чорна хмара.

³Опішний – лінивий, повільний.

Василь ШКУРГАН

«Навколо остривИ»

*вічність триватиме допоки є ті,
хто ступає слідами нашими
Олена Герасим'юк*

Навколо остривИ сіна, сіна...
Много трав некошених чекают...
Косит смерть. Кішні грімкА луна
ДосегАє у найдальшім краю.

Поки то відлУнчі заслабе,
Поки Бог нарешті в нас повірит —
Рабство вдосконалює себе
Й нас лиш розгудзОвує допіру.

Ви, заброди, вишкребки босОти,
Думали-гадали нас провчити...
А лиш нарозумили усоте,
'Би нашпанувати в'Ємлі жили.

Ув окопах воїни-сини
Пишут історичні манускрипти
Саперними лопатками в землі,
'Би 'сте правдов не могли крутити.

Диким, вам, закімувАти варго:
На нулю й тепер Степан Бандера,
Буде тутки завтра й післязавтра.
Бо лиш си зачела єГО ера!

Поки фатум у руках верствИ
Вторувати слід, аби прожити,
Світ... валЄси навколо остривИ
Й ни спішит згрібати та сушити.
24.01.2025

*ВерствА — ровесники, покоління.
В'Єлі — обезсилені.
ГрімкА — дуже голосна.
ГудзувАти — вузлувати.
ДосегАти — досягати.
ЄгО — його.
ЗакімувАти — запам'ятати.
МнОго — багато.
КішнЯ — косовиця.
ОстривА — стовбур тонкого дерева, переважно
смереки, який закріплюють в землю вертикально для
зберігання сіна у стозі.*

'Сте — уживається в значенні «ви».

Си — ся.

ШпанувАти — натягувати, піднатужувати.

*Слів нема, є цвєки, але то
не люди винні, то я безсилий...
Євген Баран*

Поговори ані про шо зо мнов...
Ні про шо найлекше говорити.
Тут слова підсвічені водов —
СпуцОвані в роках каменорити.

ТотА різьба дорожча єк процес,
Шо жИвит, від безвірности ратУє.
Я долото, душев — каменотес.
Я прошу: говори до мене всує.

Най си проціжу жель и біль,
Най лишитси лиш лють лЮтенна.
ЖертУй шош... про баї, про хміль.
...Най з мене вибухне благословенно!
6.04.2025.

*Бай — набуток, застілля.
ЖертувАти — жартувати.
ПуцувАти — чистити до блиску.
Си — собі.
ТотА — та.*

Твій заборонено шшЄсний дзвінок,
Єк молитва!
Аж завстидаласи невтихаюча битва,
Вмовкла на миг. Нашпорошила слух.

(...Гупає в пульсі ковальський обух.
Клепче дрібонько чийс автомат.)
Я твОму гОлосови незмірно рад!
Диханню твому, нашому дому,

Нашому старшому, тий малому!
Га? ...Оповісти, шо я тут вижу?
ЛЕжу собі, під акацієв лЕжу:
Видпочіваю, жнікАю канапку.

ГАдку гадАю: поставити крапку
Ци на кремлі, ци на тім мавзолеї?
(Очі — на хмарі, снуют коло неї —
Вимацуют дрона, 'би взєти на мушку.)

Люб'ю вас дуже! Признатиси мушу:
Мрію про доню, подібну на тебе.
То, єк си верну з-під цього неба...
Чуєш... у чому найдужча потреба?

(Вижу, горит їх броня край дороги
Й... парують чийс ниспотрЕблені ноги.)
Гай... ни затЄгуймо. ДЄкую грєчно!
Зи мнов усе добре. Я тут безпечно.

...А шо там так бахкає? Я вже ни чую...
...Рідненька, цу ніч из тобов заночую
В цих стримбухАх обдертих, коравих.
Тежчий лиш хрест, шо ношу на правім.

На лівім: — БратЮ, тримайси! ...Ші дише.
Біг оден знає, хто й'го колише...

Брехня, шо смерть на землі одна
Й всіма одержИма...
Кожний має свою —
Носит, ади, за плечима.
1-2.12.2024

АдИ — бач, диви, ось; ну й маси.
Би — аби, щоб.
Біг — Бог.
ГадАти гАдку — думати думу.
Гай — як правило, уживається перед дієсловом з погодженням чи, радше, заохоченням в значенні «давай».

ГрЕчно — галантно.
ЖнікАти — жувати.
ЗатЄгувати — тут: затягувати час.
Й'го — його.
Миг — мить.
НиспотреблЕний — нікому непотрібний.
Пульс — тут: скрона.
Си — ся, себе.
СтримбУх — стирчак.
Тий — і.
ШшЄсний — щасливий.

Втішно би була... твоїм автоматом:
Хоть в запальній пімстІ, хоть проти влади,
А най у розпуці, але-ко разом —
Ци на бігу, ци в засаді, ци плазом.

Най буде так, ек повелиш — стрілети,
Би-смо від зла нам рідню вборонити!
На ворогів би лиш ревкав тай ревкав,
Д' тобі — пестивси, співав соловейком.

Я би стрільбу та прискорив подвійно,
Слав би всі кулі май цільно, май бійно.
Стук твого серця ловив би прикладом.
Ти би си тішив тай шмАйсера гладив.

...Бо ек би-с кулю собі попритримав —
Я би шош витворив, йой, би заклинив.
Мой, би замовив, заклЄв усі кріси.
...Я би те вивела відтив, ни бійси!
13.01.2023

Відти — звідти.
Д' тОбі — до тебе.
ЗаклЄти — наслати прокляття.
ЗамОвити (тут: зброю) — заговорити, заворожити, зачарувати.
Кріс — гвинтівка, рушниця.
Май — слово для позначення вищого ступеня в значенні «трохи».
Мой — звертання в значенні «ти».
Пімста — помста, відплата.
Си — себе, собі, ся (частка, що уживається в дієсловах зворотної дії).
Тай — і.
Те — тебе.
Ци — чи.
ШмАйсер — автомат.
Шош — щось.

Три вчешашні слові

*Б'ю раз по голівці цвяха,
А два рази по пальцях...
Богдан Радич-Маринюк*

Другу десетку років
ДрИжі ни злАзі з голОв.
...Май завитИли нас цмоки
З хитро-брехливих промов.

Жила собі любА під трепетов.
...Лишивси з трепети лиш вуглик-штирпАк.
...Він загиб у бою. В'на — вендету
Дронами чинит на зАйд-посіпак.

Поки слово лиш присмачує поет
Єк поклони б'є крутий «предтеча» —
Крутит світ китайський турнікет,
Аби спЕрти смертну кровотечу.
7-9.04.2025

В'на — вона.

ГолОв — голова.

ДрИжі — дрижаки.

ЗавитИти — переважити в чомусь, перемогти.

Зайда — приблуда.

ЗлАзі — злязять.

ЛюбА — кохання.

СпЕрти — спинити

ШтирпАк — кілок.

*До неба кохання
звіздками прибито мішень,
а я ще від тебе
додому себе не чекаю.
Василь Кузан*

Памнітаю ек ти сполотніла,
Єк согодЕнь рвав душу від тіла:
...Іх у слЮбнім ховали вбох разом,
Героїв — посмертно... указом.
...На роздоріжі в'ни поручелиси,
...В небі янголами в'ни звінчелиси.

Рас тулиласи скрушно до мене
Усім діточкам бабця и неня.
Певно ввижСлоси: й ми дес двоє
Мінусуємо вбивців из зброї...
Бо закрайно, запізно змирити,
Такі хтос когос мусит убити!

ЦисЯ вОйна бесАжит утрати.
УнА жЄсно задумана стратов.
Напис «гвалтовня» на церкві чужій
Ніхто ни киває. Острі ножі...
Кілько нЕнависти у любови —
Міріє вОйна пУтнями крові...
12-13.04.2025

БесАжити — наповнювати і нести бесаги — дві торби з цільного полотна, що їх носять перекинутими через плече.
В'ни — вони.

*ЖЄсно – страшно.
Єк – як.
Путня – відро.
Рас, раз — уживається для підсилення якості чи ознаки предмета.
СлЮбне – шлюбне (про одержу молодят).
Согодень – сьогоднішній день.
Тє – тебе.
УнА – вона.
ЦисЯ – ця.*

*Ватра знов пролигнУла поліно...
Сумна жінка на людех сховала слозу..
В бліндажИ аж дриже джавеліни...
Добіжу, донесу... Мусит стати цісу!*

*...Попри регіт п'єнЮг з ресторанів,
Над загАти брехні, попід танків гробки.
Увожєй! Ці роззявлені рани
Май острішші від збитих корчів штирпакИ.*

*...Позад біженців здіблена ера
Стала в чергу здавати порожні флешкИ.
А завидне більмо живодера
В шпАру глипає — хАрькнути наделекИ.*

*ПОдлуг серця — броня. Уно варте
Не упасти у жель, у ярмо перемов.*

*Ци настільки жите марнотратне,
'Би мінєти на меч, шо стинає голОв?*

*Заростають зажмурені міні.
Відблиск вибуху кліпнув тий згас на слозі.
Щкутильгає різдво України,
Піксель їй прикриває протез наразі...
31.12.2023 – 1.01.2024*

*'Би – аби.
ГолОв – голова.
ДрижЄ – дрижать.
Й'му – йому.
Май – слово для позначення вищого ступеня в значенні «трохи».
Піксель – брюки ВСУ тактичні камуфляжні.
ПОдлуг – замість.
ПролитнУти – проковтнути.
Тий – та й, і.
Уно – воно.
ФлЄшка – пляшка.
ШпАра – цілина, шпарина.
ШтирпАк – загострений дерев'яний кілок.*

Василь Дутка. «Князь і княгиня» (із циклу «Родина»), полотно, олія (85Х80 см), 2022 р.

Любов ДОЛИК

«Травень у місті Лева»

Ми всі колись минемося й минемо.
І станем хлібом, травами, дощем.
Стебло підіймемо, розквітнемо едемом.
Зів'янемо. Чого нам треба ще?

Лиш пам'ять вічну – наче схлипи птиці
на гілці в передранішній росі.
Лиш знати – слід слюзи на ваших лицах
Зійде веселкою по грозах на ріці...

Ми всі колись минемося й минемо.
А нині – я щасливо так живу!
Бо дихаю! А пелюстки вишневі –
чись життя,
що лине у траву ...

Лелечі гнізда – в білім сповитку.
І вся земля, немов гніздо лелече,
під білим снігом спить.
Іще нема
ні кривди,
ні відступництва, ні зречень.
Початок світу.
Роздештво.
Зима.

Боже, за що триматись,
коли вже аж так лихоманить?
Чуєш, говорять гармати?
Кров'ю спливають рани.
Сонце кров'ю спливає
на заході мирного дня.
Ракети. В Грозу. В Ізраїль.
У Харків. У світ навмання.
Поцілять вони сьогодні?
Сховатися встигнеш, ні?
Боже, яка безодня
в страшний і безглуздій війні.
Вечір пригасить світло,
втишить і біль, і жах.
Світе, навіщо зі світом
до бою став на ножах?
Гаснуть мета і сенси.
Вижити допоможи,
Господи милосердний.
Ми усі на межі.

Боже, за що триматись,
коли аж так лихоманить?
Як кровоточать стигмати...
Як Твої чую рани...

Небо – в хмаринках рожевих.
Небо – блакитний зефір.
Травень у місті Лева – дорогоцінний сапфір.
Міниться, має і квітне ніжний трояндовий цвіт.
Ви до війни вже звикли?
Я – ще ні....

Нема ніякого потім.
Банально – живи тепер.
Працюй до сьомого поту,
люби, радій – не помер!
Живи!
І подякуй Богу
за дар, що повітря йде...
крізь твої прострілені груди.
крізь тіло твоє молоде...

Апельсинове сонце – першOVERесневий обрій.
Амальгама небес і тепло – зачерпни і пий.
Вечір ще бешкетує невгамовним веселим хлопцем.
Тільки плечі діткнув прохолоди цілунок сліпий.
Тільки зграв птахів розсипається в небі намистом,
раптом стала тужливим акордом цих дивних часів.
І полинула пісня. Красива і лагідна пісня.
Осінь – літо доросле. І час на прозоріння без слів.

Спаковано листя золоте
у чорні поліетиленові мішки,
як двохсотих з поля бою.
Дерева на війні з холодом
втрапили мільйони золотих дітей...
Їх вивезуть за місто, напевно...
Чому ця осінь так гірчить?
Чому вона нині в чорному?
Господи...
Не сподівалася від себе такого вірша
про осінь.

Ув'язнений вітер

Щось болить у мені,
кличе і мучить,
ніде від цього подітись.
Наче для першого вірша
узятю ручку,
наче живе у мені
ув'язнений вітер.

Себе, як новий материк, відкриваю
наче дійшло уперше:
ми померемо,
так і не звідавши раю,
як у тринадцять збагнула –
і у мене виростуть перса.

Просто,
як смак сльози скуштувати, –
таки солоня.
Просто, як мамина лагідна
вранці розбудить долоня.
...Ну от і виписалася.
Написала. Дякую небу.
Хай мене мучить ув'язнений вітер.
МЕНІ ТАК ТРЕБА!

Серпневий день

Блакитний мед
серпневого
повітря.
А я –
малесенька
бджола –
туди,
де сонце
квітне!

Поглянь у небо.
Чуєш крик трави?
Тривожні хмари
підібгали крила.
А звуки ті –
лови чи не лови –
уже розбіглися,
як діти, полетіли.
І я благаю:
хай хоча б один
до тебе прийде,
до твоєї шиби.
Торкнеться –
серед натовпу годин...
Так безголосо
кличуть
дивні риби.
Так гучно–гучно
закричить трава,
що проростає спрагло
з мого серця...
Гукаю...
Та мовчать
усі слова.
Хай небо нині
тихо усміхнеться.
І замість мене –
сонечком торкнеться...

Залишився маленький
Шматочок-уламочок літа.
Залишився лиш серпень,
лиш серпень, лиш серпень-серпок.
А уся твоя ніжність
теплом у цей вечір налита –
кожну гілочку, квітку,
щирі усмішки зірок.
Я читаю у небі
твою нетерплячу морзянку,

загортаюся шаллю
ласкавих вечірніх дощів.
Я чекаю – й пірнаю
у нічку оцю до світанку.
Я тебе відчуваю,
коли ти далеко – й без слів..

А ти хотіла зупинити час?
Так палко мріяла –
нарешті – зупинила?
Ти думала – Господь забув про вас,
ти думала – твого кохання сила
врятує вас від смутку і тривоги,
врятує вас від розпачу й розлуки...
а час – пішов..
Усе пробачив – Бог...
та сиві – коси..
і погасли – руки...

Львів
свіжими ранами
дивиться в тихий ранок.
Серце болить.
Валер'яною
не зупинити біль.
Мабуть, за кілька годин
знатиму,
де потрапило.
Серце ж моє все чує
і без новин "телеграмів".
Серце болить пекучо...
Господи, дай же сил...

Боже Великий!
У темні часи
Будь мені силою,
Шляхом і світлом!
Боже, наповнюй,
веди і спаси!
Розпачу сльози
витри!
Дихаю небом високим Твоїм,
Та захлинаюсь від болю...
Скільки смертей, і каліцтва, й руїн.
Скільки ж біди накоїли
Ті, що, здавалося, були людьми, –
Плем'я проклятих каїнів!
Хай же пощезнуть, неначе дим,
ті, що одвічно
мало їм!
Господи Світла,
Любові, Добра!
Сяй же в моєму серці,
щоб Україна перемогла,
Вистояла в цім герці!
Щоб відновилась,
неначе трава
На попелиці страшному.
В серці зростають молитви слова...
В небо летять,
додому...

Свген БАРАН

«Сенси, яких шукаю...»

(верліброві рефлексії)

Кожна історія, яка приходить до мене, вимагає своєї форми. Ці верліброві рефлексії, які прийшли до мене весною 2023 ще іноді виринають. Чому – не знаю. Але так є. Я підготував і видрукував дві книжечки таких верлібрів – «Щоденник Пилата» (Харків. 2024) і «Мова каміння» (Харків. 2025). У цій добірці історії, які прийшли після укладання книжок. «Якщо сонце світить, значить це комусь потрібно», – залишається мені тут повторити.

Вам читати або ж ні.

дивна штука література
скажеш забагато б'ють
недокажеш сварять
де та межа
коли закінчується
слово
і проростає життя

Книжка прийшла до мене
з переказами мами
й досі не знаю кращого
розповідача відомих сюжетів
відтак була романтична ілюзія
дружби бо й досі люблю переглядати
чотири танкісти і пес як моя донька
кохається в фільмах про гаррі потера
і хоч вона не пише й читає те що її цікавить
але я знаю що в душі вона дитина
яка вірить у казку
моє читання було хаотичним
не від браку культури а від браку поведиря
університет дещо скоригував але так мало
що я пам'ятаю двох людей
професора денісюка і однокурсницю генералюк
вони змінили мій світ
а ще режисер баціян в самодіяльний тіатр
якого ходив два останніх студентських роки
зі своїх однокурсників ніхто не запам'ятався
лише петро рудий з яким пройшли карпатами
від черемошної через гору скупово до криворівні
коли 2015 дізнався від марійки беген про смерть
двох однокурсників ще у 2008 василя хвирточку
і гриця клюса лиш перехрестився
василь запам'ятався незвичним для юнака
черевцем
і біганням за їдною дівчиною
раз я застав їхнє спілкування повернувшись
з дому двері кімнати в гуртожитку

на пушкіна нині славного чупринки були закриті
часи змінюються й тепер там
авдиторія факультету журналістики
пані на прохідній сказала що хтось там є
двері були шкляні фарбовані але котрийсь до нас
продер фарбу і залишив у шклі зарубку заглядайку
я заглянув хвирточка у кінці кімнати
біля балкону активно розмовляв з дівчиною
якої бачив задерті оголені молочні сідниці
що гойдалися на хвиртичних плечах
під скрип пружин
і васько пихтів зверху як ленінський паровоз
се для мене була новина відразлива
бо до закінчення університету я не міг на
таке спілкування ні дивитися ні коментувати
гриць віддав мені своє ліжкомісце
пішов у кімнату де з подружками жила жона
жив я “зайцем” умова проживання проста
їду додому привожу пляшку самогонки
випиваємо разом за принципом
“ти мене поважаєш”
то й було причиною чому я їздив додому
раз у квартал
померли вони різно
хвирточка як класний керівник
підписував атестати
так його вранці й застали
схиленого на столі холодними очима вдивляючись
в учнівське безталання
учителем він був на диво хорошим
бо й нині окремі учні за ним плачуть
гриць як натуральний алкогілик
випив і не проснувся
чому я про це розповідаю
це теж книжка якої я не напишу
бо писати нікому не потрібні книжки
і вірити що вони комусь треба
може лише той що тридцять літ
б'ється головою до стіни і ‘го не болит
коли в криму я потрапив на військову
перепідготовку в 1989 як-не-як мав
звання молодшого лейтенанта
указ підписаний міністром устиновим
і в керчі прожив три місяці в казармі
вечорами читаючи українські журнали
й книжки а покликаними на курси
були в основному малороси
і коли увечері я читав новелі стефаніка
журналіст сергій родом з чернігова
сказав при кумпанії яка грала в дурня
евген хоче показати що він українець
а ми малороси
то ти сказав відповів я
просто роблю те що мене цікавить і тільки
у цьому світі в якому курви пишуть про
щемливі любовні історії
пам'ятаю їдного який мені плакався
що такого чоловічого задоволення
як від останньої неагресивної
совіцької московки
не отримував
від жінок яких знав і не знав
де аморальність ціниться вище за христа
а христос уподібнюється шевченковому
козачку якого пани допустили до оргій

тільки в такому світі живе книжка
не свята не грішна але та яка дає
силу витримати усю гидоту навколо
і говорити про світло у кінці тунелю

“Колись доживемо до днів,
в яких дурість назвавши дурістю,
не станемо зрадниками суспільства”, –
норвідівська думка і нині драстична.
Ми завжди прагнемо прокласти колію,
навіть, коли вона не наша, –
про що співав Висоцький,
імперська людина, але
життя спалювала власне, –
тому не відступаємо
і йдемо до кінця, в який
не віримо.
Світ змінний, як краса жінки,
а дні зникають швидше за останній
листок О’Генрі й не завжди знайдеться
старий художник, який готовий
пожертвувати собою, аби ми жили.

Плач немовляти є посланням майбутньому.
Ридання старця є згадуванням минулого.
Ніхто не ляментує за суєтою буднів.
Сліпці...

Що ми знаємо,
і чого боїмося,
знаходячись між двох таїн,
в які нездатні зазирнути?...

Сергієві ФЕДАЦІ

*Хтось співає –
Тиша, напевно.
Гільвік.*

Є речі,
яких я
ніяк не усвідомлю.
Не я перший, не я останній.
Останньою,
яка усвідомить
і від того
вжахнеться,
буде тиша.
Хто назве її на ім’я...

не зауважуємо
або ж сприймаємо
як норму
мертвонароджене
слово
його навіть не хоронять
як мертву дитину
наряджають і співають
осанна

і гурба затьмарених
людей
іде слідом
за мертвим словом
навіжено закликаючи
ме-сі-я ... ме-сі-я...

доба руїни
повторюється
в українській історії
спочатку батиєві орди
відтак козацька війна
правди про яку не знаємо
а кулішевої не хочемо
аж тоді невдатна
центральна рада
з лебедем-щукою-і-раком
сиріч грушевським-винниченком-
петлюрою
болбочанів розстріляли
чорних воронів загнали
в ліси
господарів винищили
нині стаємо на ті ж граблі
каже кум який поза політикою
але пробувався на європейську
стратегію
ти думаєш їх цікавлять
квартири
он у станиславського клясика
їх щонайменше штири
до лямпочки казав громило
з хвільми про пригоди шурика
їх цікавить земля
а ми втратили відчуття землі
тому доба руїни триває
поки не зрозуміємо
що єдина вартість
яка вартує захисту
земля
не воликова не гудзева
українська

Люди у владі мали би об’єднувати спільноту.
Але вони об’єднують криміналітет, а потім
пишуть публічні заповіді,
коли стає гаряче.
Бо зрозуміли одне:
Гєббельс вічний,
Бандера – прапор.
Так і живем:
нацистська ідеологія
для затуманювання мозків,
українські кольори
для героїчної смерті.
А на фронті гинуть,
за Портниковим,
ті що увірували...

квантовий компютер
передбачає кінець світу
рано чи пізно помирати
доведеться

але ж розумієш
що навіть у час
апокаліпси
якась біда
надіне
вишиваний бронжилет
і пересидить її
у людському виходку

я не очікую слів
не очікую підтримки
взагалі я позбувся
очікування
живу
відкриваю кожний день
дякую рідним
що терплять
співпереживаю
кожному вбитому
воїну
стратегічно втомився
мислити
княжі літописи
які вкотре перечитую
дратують
бо як дві краплі
води
повторюють
нинішній день
коли важко
згадую аполлінера
хіба під сонцем
нема нічого
нового

я не вмію молитися
хоча кожного вечора
читаю Отчечаш
якого навчила
бабуся Настя
втратив відчуття
реальності
власне живу в паралельній
читаю книжки
в яких не розчаровуюся
бо не пливу проти течії
але вчора написала
учениця мами
що снилася вона їй
весела і щаслива
тиждень не відпускав
цей сон мамину ученицю
поки мені не написала
може ваша мама хотіла
аби я вам сказала
що їй радісно
десь там
куди ми боїмося йти
що я маю сказати мамі
яка навчила мене
ще не вмерла
так і живу
між бабусиною молитвою
і маминим славнем...

У старому місті
де досі сперечаються
хто важливіший
граф-окупант
чи свій невизнано-
ув'язнений мойсей
нові книгарні
як дощ серед
сонячного літа
пройшов і забувся
що залишилося
осад дешевої кави
бо читачів катма
сільських кавоманів
понад очікування
чому зник букініст
чому книгарня ето
далека від
снігової людини
де ж книжка
яка вириває
із моря пітьми
читають талан
кокотюху
і в кращому випадку
лиса
о руська земле
коли почнеш
читати
шевченковий буквар

у чехівській палаті
номер шість
в яку поволи
скочується світ
кожне осмислене
слово
є поезією
бо воно дає
людині шанс
наблизитися до
першого і останнього
християнина
якого розіп'яли
аби не дразнився

хотів би знайти слова
яких ніхто не повторював
які би ворога знищили
рідних оживили
світ змінили
мама
добро
сонце
повторювані слова
неофітів віри ще би
покликати аби йшли
поки горизонт видно

Василеві Лесіву, поки живемо

У станиславів де
місцеві телевізії
старі події
відкривають з виглядом
містечкових сенсацій
є дивні птеродактилі
які немовби не помічають
суспільних перверсій
і з колінківською затятістю
фіксують світ який відходить
після запису програми
де мене розпитували про
літературу
я ж відповідав
що не знаю літератури
бо так живу
чоловік, який обмежив
себе тим що може зробити
на прощання сказав
ти мудрий
я ж знаючи як помирав
мій мудрий тато промовив
мудрі живуть важко
вмирають тяжко
напевне се ті сенси
яких шукаю

згадалося дитинство
барвисте контрасне
багато дитячого болю
від якого рятувала
книжкова радість
якогось дня
з колгоспного брехунця
залунало
виглядаю тебе ще з весняних доріг
обминаю у мріях стежини тернисті
замість тебе в саду раптом сніг раптом сніг
раптом сніг на зеленому листі
давно нічого не жду
се не значить
що не сподіваюся
але згадуючи цю пісню
повертаюся у світ
свого барвистого і контрастного дитинства
я виходити буду щодня на поріг
сподіватися буду що прийдеш колись ти
бо для мене той сніг ранній сніг ранній сніг
пізній цвіт на зеленому листі
так мало для болю
так багато аби йти

молодість завжди жорстока
старість завжди сентиментальна
американці мусують
гіперновину
майкл дуглас і
кетрін зета-джонс
розлучаються
причина проста
різниця у віці

дуглас старіється
зі своїми
старечими болячками
а зета ще молодиця
хоче світа бачити
хоче руху
тіло просить кохання
не хоче зета
бути доглядальницею
забула що старість
витягує молодість
із небуття
а молодість зраджує
старість на переправі
усе стане на свої місця
дуглас проживе
як його батько
кіношний спартак
зета зістаріється
в обіймах
молодого альфонса
гроші ж прийшли нізвідки
і підуть в нікуди
так збудований
небожий світ
антипкові кланяються
антипкові свічку ставлять
коли приходить пора
просять прощення у бога
він мовчить
на дверях раю
прохачам виносять відкупне
яке вони кидали на церкву
гадаючи що бог потребує
юдиних срібняків
і дають копняк
іди в кого просив
і кому вірив
світ непорушний
віднині й довіку

говоримо на кафедрі
про несподівану для нас
смерть колеги
такий був свій хлопець
і раптом помер
виявилося зістарівся
і все згадується розповідь
івана овксентійовича денисюка
поліського характерника
останнього великого професора літератури
львівського університету
коли він розповідав про лист
свого старшого на десять років брата
іванові овксентійовичу
вже було за 80
отак іване непомітно
до мене підкралася старість

Станіслав НОВИЦЬКИЙ

«Лист до невідомого»

Причини думок

стурбовані
обличчя моїх друзів

обачливі
усмішки
моїх ворогів
слова за якими
помста і ворожа
хтивість

мої друзі
поодинокі випадки
в поезії

вони як одині
стовпи
чужих провидінь
між
тимчасовою
реальністю

та
вічним спокоєм
смерти

Колекція

колекція потребує доповнення
картини провінційних митців
розтросені черепи інків
океани сліз та прощень

повторіть
невже колекція потребує
доповнення
невже голка потребує нитки
невже
черепи інків потребують повітря
музейних полиць та ящиків

повторюю
колекція потребує доповнення
давайте
будь ласка
нові черепи інків
нові кулі та кулемети
протипіхотні міни
протези для нових поколінь

повторіть
невже колекція потребує
доповнення
2025

Хвилини радості

радість людини
триває не надто довго

вона як
хижа тварина
підходить близько
і тихо
намагається
поглянути у зіниці
2025

Перетворення подібності

вона проковтнула вишню
маленьку і беззахисну
червону і потаємну
солонку і навпаки
вишню
червлену од нашої
спільності

не пам'ятаю
коли вперше побачив
прочинені вікна
у її квартирі
розгойдані наплічники
весняних вихрищ

лише пам'ять
друга чи третя
пам'ять
помірковано і схибно
бавиться з моєю уявою

це були дні
коли не вимовиш
потаємне і слабке

були дні
не пам'ятних календарів
та запитань
чому я замовкаю

Без автобіографії

тут сховалась істина
тендітна як пелюстки ірису
ніколи не надмірна до певного чину
не надмірна до самозбереження
власних потреб існування

їй залилось перебути власне мовчання
полишити недоторканий світ
не забути про недописані вірші

бо тільки в цій самості
можна зостатись людиною без людини

людиною без автобіографії
стати Робінзоном чи Селінджером

я знав ще з дитинства
ілюзія як смертельна змія мозку
безжалісна панна молодої крові
живе відлюдницею в нічному шумовинні
ілюзія з'їдає клітини моєї вічності
закохується у пелюстки ірису
чекає на появу сонця
ховається у затінку мого саду
любить росу і жовті дині

дивна та неприборкана стихія
дивна як цілющість брехні
солодка як улесливі слова ворога

такими були мої ранкові роздуми
дослідження власної автобіографії
читання німих стін сусідніх будинків
примітивна мара про насолоду
однаке дорогі мої «помічники»
(також їхні родичі та друзі)
мушу розчарувати вас

без автобіографії мені легше жити
без пафосу виступів та брехні
без ваших зізнань у любові
дивно
але мені вже набридли ваші погляди
тільки тішить
що у моїй кімнаті є маленька істина
вона як непомітні пелюстки ірису

Випадкова подія

вкотре забуваю
що потрібно нагадувати
власній пам'яті
про явлення весни

бо в цьому світі
тисячі кохань
і закохувань
тисячі смертей
і смерті

але кохання
більше
ніж смерті
більше у сьогоднішні
відчуттів
більше
для пам'яті
навіть для згадки

більше часу
менше часу
катма часу
весна як весна
день як день

натомість
порожні та холодні
лави
старі липи
та мертві лелеки
на білому
тлі скульптур

думав
як тобі написати
про стан
який називають
невичерпністю

стан
прийняття весни

Лист до невідомого

вчора хтось невідомий запрошував
відвідати ще більш невідомого
вчора остання арфа у місті
на березі невідомого моря вщухла
залишивши тільки одноманітне шипіння
вчора люди затуляли вуха сухим листям
будили осінь на вулицях міста
невідомого міста невідомі люди

вчора читали газети навпроти аптеки
купували пігулки з присмаком цукерок
годували бродячих псів світу і всесвіту

вчора жінка з невідомого міста
підняла на трамвайній зупинці лист
вона прочитала його уві сні
і принесла його до мене

вчора мене звинуватили у написанні
анонімного листа якогось лірика
либонь його писав поет з цього міста
невідомий поет з невідомого міста
останній пророк невідомих сумнівів

вчора я прочитав декілька віршів з листа
вчора я прокинувся після життя у сні
вчора я визнав написання цього листа

Євгенія ЮРЧЕНКО

«Буде по вірі нам...»

* * *

Ще на Спаса,
коли яблука смакували іншим,
а її незалежність була тінню
нескореної,
написала у першій вірші —
бути сіллю...
І Світла воїном...
Бути медом, гірчити травами,
бо зоря-полин саме розсипалась...
Сміятися гучно, мовчати праведно,
і засинати на березі Світязя.
Незалежно і до безмежності
сизих ранків і снів сполоханих
її воля серпнева належить
океану очей закоханих...
І щоріч, коли стиглим золотом
у покосах сяє пшениця,
надихається вона волею,
і усміхнена серпню сниться.

* * *

Жінка йде назустріч тобі босоніж...
Це її витівка, жарт, усмішка пізньої осені...
За спиною у неї взуття і чужі розмови,
М'яко ступає вона, не озираючись...

Жінка йде назустріч тобі босоніж...
Погляди стрілися — закономірність.
Очі твої зробили два кроки назустріч.
Всесвіт із вами говорить знаками.
Віриш?

* * *

Війна залишає шрами
не тільки на білому тілі.
Вона залишає рубці на серці
і вибоїни у душі,
палить кістки і жовті, й червоні.
Стікає цівкою солоного поту
по обличчю,
бринить сльозами в очах
матері і вдови...
Війна ніколи не стане звичною.
Вона не буває буденною —
ця знавісніла, у шрамах і
слідах від вибухів і тривог,
безсонна тінь.

Її ні оплакати, ні забути,
ні відкинути.
Вона сидить, закопана
глибоко в пам'яті,
і століттями
вибухає шрамами,
випалює сльозами живих,
і снами про мертвих...
І шерехом крил ненанороджених
нагадає про себе щонаочі.
Вона бинтує рани
старими, як світ, обіцянками
миру, спокою і перемоги.
Вона годує натовп
фальшивими наративами,
засліплює очі пожежами,
випалює димом від згарищ —
пустака її безмежна:
вона безупинно поглинає
народ, який тільки силкується
зняти столітні кайдани.
А на обрії, попри все,
багровіє заграва світанку
із вражої крові —
десь там народжується Воля...

* * *

У дівчини татування на передпліччі —
Дата народження війна і дата смерті.
Дівчина, неначе дитина, — це так незвично! —
З поглядом безодні житейської круговерті.

Хто в тебе, дівчино, там, у світах потойбічних?
В ратному полі його зупинилась хвилина.
Небо тепер підпирає плечем чоловічим,
Душу свою залишаючи Богові й глині.

Жінка з татуванням навчилася триматись
І дихати заново, і прокидатися вранці...
Жінка з татуванням — молода матір.
Син їй всміхається.
Жінці не можна здаватися...

* * *

Колись я писала листи
на папері
чорнилами чорними,
скріплювала печаткою...
І хтось підглядав крадькома
крізь шпаринку
у дверях...
Він, певно, був одним із
трьох твоїх янголів...
Його видавав шерех крил
і духмяність прянощів...
І тиша, яка лунала так дзвінко
у темних закутках,
а потім я довго блукала
сірими згарищами...
І згадувала те,

найсолодше,
надкушене яблуко...
Колись я писала листи
і палало полум'я —
горів оксамит
і у небі кружляли ворони...
Тепер у нотатнику —
лист, у сховищі хмарному...
Там безліч листів...
ненадісланих, Янголе...

* * *

І вічності на двох з тобою — мало,
чи жартував, чи помилявся Бог.
Куди б ми не пливли, а всі причали —
розділено на двох.

І спогадів тремких на двох забракло,
хоч повернулись птахи навесні,
і ряст стелився, все стелився м'яко —
в твоєму сні...

Ти оживав і дивував... у сні моєму,
і вигравав, мов місяць за вікном,
ще десь ясніла теплою зорею
Любов...

І проростали ми весняним рястом,
долали холод, темінь і сніги...
І Бог сміявся:
— Вчасно, саме вчасно...
— Люби!

* * *

Так плачуть за мертвими...
З грудкою слів у долонях.
Застрягло у горлі неказане і непочуте.
Так сняться сомнамбулам очі закохані сонні
Й наперсток любові розлитої/краплі цикиути.

Так мовлять немовлене місяцю, зорям і ночі.
І ще голубіють безоднею очі — сріблясті зірничі.
Та хто ж тебе, соколе, жінці у долю наврочив?
Розлито мовчання, як віск у старенькій хатинці.

І тричі по дев'ять замовлено щастям, добром і
достатком.

І тричі відспівано всіх ворогів злободенних.
І тричі по дев'ять у хустці монет, щоб роздати...
І шепіт устами зашерхлими —
буде по вірі нам...

* * *

Відлітаєш назавше, розчиняєшся у світанку,
І химерним курсивом підписуєш свій портрет...
У її віртуальному світі немає чорної рамки.
І папір, і перо, і блокнот — тепер раритет.

І римуються сльози і осінь, сніги і відбитки білі...
І срібляться непрохано коси й гарячі уста...

На ескізі твоєму виблискує синя хвиля —
Море, сонце і спогад ти їй зостав.

Залишай усі мрії свої, що колись не збулися.
Зачекає на неї до часу нічний Париж.
Багровіє на заході тихе карпатське узвишшя,
І печальна трембіта кличе у світ дивовиж.

Пелюстки облетіли з ромашок серпневих білих,
Стиха схлипує за тобою осінній капіж...
І надходить зима, замітають усе заметілі,
Що було й не було між рядками незвіданих тиш.

Сумний погляд воїна із Сум
випалює свідомість пекельним
вогнем війни...

Юнак озивається серцем,
душа — любов'ю...
У спогадах — снайперська гвинтівка.
У погляді — океан.

А тут — ще Роман... З Франківська...
У нього — милиці і щем за милою,
і сон про гори — наші, Карпатські...
Він марить Говерлою,
здіймається на вершину у снах...

І яворину садити над ним іще рано.

Солоно в його очах,
як у соляних шахтах Солотвина...

Приїздить, каже, у Солотвино
і... на Говерлу обов'язково,
бо Рома з милицями

і Говерла тепер — несумісні.

Рома їде додому і везе з собою

відлуння вибухів із Бахмута...

Сашко із Кривого Рогу чекає ранок...

Сашко із Кривого Рогу чекає дива...

І як тобі маю сказати, що чорна рана...
забрала у тебе руку?!..

Мені це зримо.

Ковтаю слова і сльози — в очах сум'яття...

І я не кажу тобі, що все буде добре...

Добре, що ще є права рука і чекає мати...

Пробач мені, воїне, це мовчання.

Пробач, Хоробрий...

Дмитро із Одеси запрошує нас до моря...

Тоді, коли шторм минеться і Сонце зійде...

У їхніх очах — Україна.

І безмір болю...

У їхніх серцях — канонада...

І клекіт бою.

* * *

Запоріжжя, що за кам'яними порогами,
було твоїм домом,
тепер твій дім — вся Україна,
і мова твоя — українська,
і як ти без неї жив, не відаєш,
не пам'ятаєш.

Все, що було до того,
 потьмарилося,
 коли вперше став трьохсотим.
 «Мої руки по лікті у ворожій крові...».
 Твої руки гарячі і трохи скорцюблені.
 І виводять серце, що повне любові.
 Очі сині — у сина залюблені.
 «Я не бачив їх два літа поспіль,
 і який тепер син, не знаю зовсім...
 Я два роки чув тільки постріли,
 доки знову не став трьохсотим
 пізньої осені.
 Не фарбуй мій танк зеленим,
 не фарбуй кольорами — він спалений!
 І не знаю, де достеменно те згарище!».
 Руки, що були по лікті у ворожій крові,
 тремтять.
 Руки пригортають до серця світлину хлопчика —
 син знайшов прихисток під чужим сонцем,
 під чужим прапором, під чужим небом,
 із чужою мовою на устах...
 Воїн із Запоріжжя гарячими руками
 виводить синьо-жовтий стяг..

* * *

Вона пише лист у космічний простір Всесвіту,
 Ти озиваєшся, хоча зник із усіх радарів безвісти.
 У вас своя абетка — полотно з акрилом,
 старі світлини, пастель, і щось незавершене
 мастихіном...

Її кумедні шкарпетки, твої гірські заморочки...
 Ваші нічні розмови, чужі заплакані очі.

Дівчисько з твоїх портретів і пані з велопогулянок,
 і безліч сумних силуетів, ще більше — несходжених
 вулиць.

Не дивишся на дзигарок — час витік безповоротно.
 Недопалок догоряє, а ніч ця така спекотна —
 до тремору, холоду в пальцях, морозного
 заціпеніння...
 Прощайся із нею, прощайся — на сході зорі
 мерехтіння.

* * *

Ти в мені — як безмежна Ріка...
 Від початку сотворення Світу.
 З кам'яними порогами сплав
 Зі свавільною силою вітру.

Ти — Ріка...
 Глибина і мости
 Між віками, роками і долями.
 Від світил,
 від Христа і хрестів...
 Ти — Ріка,
 переповнена Волею.

Ти — Ріка...
 Розійшлися береги —
 На Шляху всі загати зруйновано.
 Тільки Шлях не змілів, не змалів...
 Ти — Ріка, що зустрілася з Долею.

Василь Дутка. «Заручені» (Із циклу «Родина»), полотно, олія (85X80 см), 2023 р.

Богдан МАНЮК

«Скрипка з рудого клена»

Входимо в тишу старого
лісу з художницьким хистом.
В нього... манера ван Гога,
пензлі з розкішного листу.
Нас порятує, заблудлих,
вічними майстра штрихами:
сяйвом здолає огуди,
що височіють над нами;
міст золотий прокладе нам
через нездолані прірви —
згодом у пісню Едему,
нині — під красну покрівлю
осені, геть не чужої
першим вигнанням із літа.
Тут ми вже інші з тобою,
тут віднайдемо й засвітим
зорі опалі і свічку
в давній покинутій хижці,
де ув'язнили довічно
очі розлуки у шибці.

Непослух осені і мій непослух.
Що, пізня, скажеш — добре з ним тепер?
Гуде діжа, як ярмаркове Осло*,
аби старезний майстер не помер,
її мотиву знову не почувши.
Така вже роль в порожньої, така.
А ми, багряна, — мов небалий учень,
в замрії до останнього дзвінка.
Отямимось — долі за порогом
в обіймах невгамованих вітрів.
І що, і як, коли уже — нічого,
окрім земного духу з димарів?

*столиця Норвегії

Приходь сюди, де вічні голоси,
де страх, як птах, де з радістю — багряно.
Трава старіє швидше без коси,
якщо зітяли стебла їй не рано.

А що губити нам, аби втекти
від наших днів, мов річка, монотонних?
Кому зіткали душу із слоти,
радіє щонайближчому осонню.

Та стільки їх, тих золотих осонь,
занедбаних, чужих і не тривалих —
не для очей твоїх, не для долонь,
якими й уві сні не чаклувала.

Змінився, люба. Почаклуй мені.
І так, щоб наша осінь ще не близько...
... Дивлюся: день, що хутко даленів,
ти повернула поглядом у зблисках.

Ця наша зима, як розгорнута книга.
По білому чорним. І сотні крапок...
В ній час помирав, та зненацька оклигав.
Він — наш, бо над нами, мов той голубок
над хрещеним людом, злетів і не тане
у димці забутий на небному тлі.
Хай ми ще земні, до лиця нездоланне
тобі і мені, і вогню, і золі.
Не треба нам поспіху, втеч і повернень.
Хай буде розхристя зимових вітрів,
аби лиш любов нас зігріла, як червень,
чи, може, як серпень, що в душі забрів.

Нічна балада

Міські вітри — блукаючі блаженні,
утікачі з сонетів і катренів
на волю виривалися ночами,
аби не стати попелом чи крамом.
Такі грайливі, як птахи на Сені,
з найвищої крилатої антени,
або з дахівок, давніх, як безсоння,
шукали безупинно завіконня,
що заховало в темряві панянку,
яку поет обожнював щоранку
барвисто, рвучко, із шалінням бурі,
поки в рукопис не лягла зажура,
мовляв невдаха він, бідак і дурень.
Відтак рукою — до дверцят каміна,
аби любов спалити і уміння.
Тоді вони, міські вітри блаженні,
утікачі з сонетів і катренів
йому умить заплющували очі
та вкотре відправлялися охоче
на пошуки, здавалось, безконечні.
І ось вона, панянка, так до речі,
постала перед ними на балконі.
Злетіли, наче з Божої долоні,
назустріч їй, не вінчаній з дивами,
не силою прозорою — словами,
од полум'я врятованими вчасно,
бо як іще явитися прекрасній?

ДЕБЮТ

Сергій ДЕРЕВЕНЕЦЬ

«Час збирати каміння»

Гранітні пазли

Ставлять тавро негідника
записуючи до безрідного космополіту
час, нове покоління, переосмислення
дістають з комори історії і виливають з граніту
переосмислення осмисленого
кам'яна дробарка створює гранітні пазли
які буде важко скласти
коли настане час збирати каміння

Старий стілець

Старий стілець
новенький стіл
брудні шпалери
рвані капці
проміння сонця
палить пил
у атмосфері
рано-вранці
червоний мак
маленький сич
твої картини
гріють стіни
я сам на сам
чи віч-на-віч
з думками
зрілої дитини
зелений чай
гречаний мед
твої обійми
тепла ковдра
не відбирай
мій хепі-енд
лихая доля
хитра шльондра

Втрачене життя

Втрачене життя,
зірване намисто,
так без жалю
і навмисно,
ти ідеш у забуття.
Взірвані мости,
сплутані дороги,
за ціною перемоги –
поле,
де стоять хрести.

Спалені місця,
крапочки на карті,
на самому старті,
вже приходиш,
до кінця.
Матері слова,
ти почуєш їх,
здавека,
їх несе тобі лелека,
доки котиться сльоза.

Невідправлений лист

Привіт.
Зі мною все ок.
У мене нові друзі,
їх четверо, це стіни.
Я позбувся мескаліну
і виліз із безодні ілюзій.
Не дивлюсь серіали,
видалив всі свої акаунти,
кинув у смітник плакат “Кіпелов”.
Навіть не думав, що після свого бекграунду,
стану фанатом какао з маршмеллоу.
Взагалі виходжу на новий левел,
знайшов гарний ворк,
зібрав гроші на тревел.
Сів на дієту, займаюсь фізкультурою,
ходжу в району бібліотеку,
в мене досі цей фетіш з макулатурою.
Уяви, знову почав писати,
три сторінки на день,
не замало, але і не забагато.
Хоча знаєш,
не можу віршам дати ради,
банальні рими, метричні вади.
Нарешті віддав борг життю,
у платежу зазначив призначення:
«За народження, страждання, працю, сім'ю».
Нібито все. Пиши.
До побачення.

Я по-дитячому дорослий
Чи по-дорослому дитячий
Бо досі мрію жити в Осло
Кіно знімати для незрячих

В потужній лінзі телескопа
Побачити б, як гаснуть зорі
Та в гонці, де нема піт-стопу
Не знайду часі апіорі

У кожній дії дивний поспіх
І завжди трохи не встигаю
Спіймати цей успішний успіх
Ключі приховані від раю

А поки моя мрія плаче
Ховається у дикі сосни
Я по-дорослому дитячий
Та по-дитячому дорослий

З ПЕРЕКЛАДІВ

«Німецькі вірші з трьох століть»

(добірка перекладів)

Йоганн Вольфганг фон Гете

(1749 – 1832) – видатний німецький поет, драматург, прозаїк, науковець, державний діяч, театральний режисер і критик.

Твори, митець!

Твори, митець! Казати не треба!
Торкнутися вірша є просто потреба.

Найкраще

Коли голова і серце гудуть,
Що кращого можна бажати!
Хто більше не любить, покаянь не чуть,
Той дав от себе поховати.

Кохана

Невже я, кохана, цілую тебе це,
Звук голосу чую божественно милий!
Троянда завжди неможлива здається,
Нічний соловей незбагненним у співі.

Добра порада

Бува, не схвалений юрбою,
Не задоволений собою,
Не хочеш серцем це відчуті;
В мистецтві має інше бути?
У час лихий не поспішай,
Достаток й сила скоро, знай:
Спочив якщо в годину зла,
Удвічі матимеш добра.

Фрідріх Шиллер

(1759 – 1805) – німецький поет, філософ, історик, теоретик мистецтва і драматург, громадський діяч.

Обов'язок для кожного

До цілого прагни завжди,
як цілим не можеш сам стати,
приєднуйсь до цілого ти
службовою ланкою, брате.

Я не приніс нічого, крім вірша

На святкування твого дня
приніс я вірш на тему,
бо все, як мати каже нам,
геть дороге страшенно.

Завдання

Ніхто не дорівнює іншому,
але кожен рівний Найвищому.

Зробити це як? Нехай люди
у собі довершені будуть.

Йозеф фон Айхендорф

(1788 – 1857) – німецький поет і прозаїк епохи романтизму.

Зима

Наче ніч суцільна,
Що хотів – не знав,
Я надовго, зимно
Дуже тихим став.

Болем світ узявся,
Прагне снігу теж:
Серце, прокидайся,
Це – весна, авжеж!

Що бентежить нині,
Ніби хвиля грає,
В злиднях і гордині,
Світ не відчуваю.

Розгортай же крила
Знову, кінь Пегасе,
Відпущу вудила,
Друже, проривайся!

Згасло найдорожче:
Пристрасть, жаль у нас,
Те, за що боролись
Ми в найкращий час.

Гайда, коню милий,
До бажань без втоми
І мене щасливим
Забери додому!

Блакитна квітка

Шукаю блакитну я квітку,
Шукаю, знайду, а чи ні,
Я мрію, щоб в квітці розквітла
Щаслива удача мені.

Блукаю я з арфою через
Країни, міста і поля,
Ніде щось не видно в окозі
Блакитну цю квітку здаля.

Давно я ходив у походи,
Надіявся, вірив весь час,
Та от ще ніде я не бачив
Блакитної квітки у нас.

Фрідріх Рюккерт

(1788 – 1866) – німецький поет, перекладач, вчений і педагог.

„Der alte Barbarossa...”

*

Старезний Барбаросса,
Наш кайзер Фридерік

В підземнім царстві досі
Під чарами навів.

Не помирав ніколи,
Живе він зараз там,
Де морок сутінковий
І сон його здолав...

А з ним і слава царства
Зникає, щоб до нас
Із нею повертався
Герой у слухний час.

На троні елефантнім,
Де мармуровий стіл,
Підперши підборіддя,
Давно монарх сидів.

А борода не з льону
Вогнем страшним горить,
Пробила стіл-заслону,
Де голова лежить.

Крізь сон киває кайзер,
Ледь оком підморгнув,
Слузі через кімнату
Рукою він махнув.

І каже хлопцю сонно:
«До замку йди, малий!
Поглянь, чи круки чорні
Кружляють у гори.

Коли старі ворони
Літають поміж хмар,
Мені ще спать на троні
Сто років з волі чар.»

Генріх Гейне

(1797 – 1856) – відомий німецький поет, журналіст і публіцист.

Лорелея

Не знаю я, що за ознака,
Чому я сумую ущерт?
Із давніх переказів казка
Не йде із думок моїх геть.

Повітря холодне темніє,
Спокійно тече собі Рейн;
З гори сонце відблиски сіє
І вечір у морок бере.

Чудова красуня сиділа
Аж там, нагорі, вся цвіте
Прикрасами, чеше на тілі
Волосся своє золоте.

Розчісує гребнем зі злата
І пісню співає нараз.
І голосу ніжна робота
Умить зачаровує нас.

Аж шкіпера з крихітним судном
Охоплює туга і біль.
Забувши про скелі підступні,
Він дивиться вгору, де спів.

Я певен, що хвилі поглинуть,
Як інших, цей човен з людьми.
Зробила своїм дивним співом
Це все Лорелея з півми.

Август Генріх Гофман фон Фаллерслебен

(1798 – 1874) – відомий німецький поет, вчений-германіст, автор «Пісні німців», яка різними своїми частинами є Державний гімн Німеччини з 1922 року (зі змінами в 1952, 1991 році).

Взимку

Мабуть, зима – найгірший час:
Весна далеко так від нас!

Нема ознак зелених, ні,
Замерзлі квіти на вікні.

І не дарма втішаюсь я:
Цвіте в думках весна моя.

У мріях можу я зимою
І попри холод жить весною.
(20.02.2024)
(Ерфурт)

Пісня німців

Німеччина, Німеччина понад усе,
Понад усе на світі,
Коли мова про захист, безпеку йде
В братерському колі привітнім,
Від Маасу аж по Мемель уже,
Ще Адідже, Бельт Великий,
Німеччина, Німеччина понад усе,
Понад усе на світі!

Німецькі жінки і наша вірність,
Німецьке вино і спів
Старе прекрасне звучання й надійність
Повинні таки зберегти.
Нас надихають на вчинки гідні,
Як довго прожить зумів,
Німецькі жінки і наша вірність,
Німецьке вино і спів!

Єдність, справедливість, воля
Для Німеччини – закон!
Прагнемо усі до цього
Дружно серцем і трудом.
Єдність, справедливість, воля –
Запоруку нам дано.
Квітни в саяві щастя, долі,
Розквітай, Німеччино!

Крістіан Фрідріх Геббель

(1813 – 1863) – німецький поет і драматург, найвидатніший митець у період між Шиллером і Гофмансталем.

Молодий моряк

Там корабель вітрила
Розправив свіжим вітром!
І якір вже підняли,
Стерно налаштували,
Вже вилітають звідти.

Сміливий птах кружляє
Навколо щогли браво,
А сонце припікає,
Яскравих рибок грає
Біля гостей вистава.

Охоче я стрибнув би
У царство зелененьке!
Я молодий роками,
Тому кермую в мандри.
Куди? Однаковенько!

Емануель фон Гайбель

(1815 – 1884) – німецький поет і драматург.

Фрідріх Червонобородий

В глибині Кіффхойзер-замку,
Де ліхтар червоний сяє,
Мармуровий стіл оперши,
Кайзер Фрідріх спочиває.

В пурпуровий плащ одітий,
В обладунках він блискучих,
Сон лежить на віях царських,
Ніби темна ніч спокуюти.

На серйозному обличчі –
Лагідність у сні чола,
Довга борода крізь мармур
Золотава проросла.

Його лицарі навколо
Сяють в латах, при мечях,
Непорушно, мов картина,
Сплять так само, як монарх.

Генріх теж, з Офтердінгену
Є в загоні мовчазнім
Зі співучими вустами,
Із волоссям золотим.

Його арфа, що ліворуч,
Непорушна, без життя,
Але на чолі високім
Зріє пісня майбуття.

Тихо, тільки крапель чути
Під склепінням передзвін,

Аж великий ранок раптом
Вибухне вогнем жарким.

І тоді орел вершину
Облетить, де кайзер спав,
Щоби шелест крил орлиних
Круків зграю розігнав.

Але потім грім далекий
Через гору прокотивсь,
Імператор меч здіймає
І загін весь пробудивсь.

Гучно грюкнули завіси
І ворота мідні – стриб:
Барбаросса в латах з військом
Вийшов з темної гори.

На шоломі є корона
Й перемоги немалі,
Блиск мечів і арф акорди,
Як він рушив по землі.

І народи всі вклонились
Кайзеру за диво з див:
Що імперію священну
Він для німців відродив.
(20-22.02.2024)
(Ерфурт)

Магія полудня

Високий полудень настав в саду,
поляна сяє, крони тінь дають;
занурений у сонце і блакить,
старий собор віддавна тут стоїть.

В траві під грушою сидить донька моя,
казки читає, що читав малим і я;
обличчя сяє, Білосніжка – в ній,
Дюймовочка і королева змій.

Ніякий шум не заважає святу, –
лиш дзвін із вежі може пролунати!
Ще інколи є звук глухий десь збоку –
падіння яблука в траву високу!

Подобаються сутінки мені,
що є й було, злилось, немов у сні:
душа в полоні спогадів і дійства
в казковім царстві власного дитинства.

Оттілія Вільдермут

(1817 – 1877) – німецька письменниця, відома повчальними дитячими книгами.

Три погляди

Благословення й щастя – в праці,
мети хорошої триматися!
Три погляди щоранку сіймо, –
і день закінчиш ти спокійно!

Підносимо до неба перший,
де дім твій, як життя завершим;
а погляд другий – до землі,
де, крім могил, що є тобі?

Тож третім світ пізнати охота,
де нам призначена робота:
Працюй розкішно разом з тим
і з Богом йди шляхом прямим.

Теодор Фонтане

(1819 – 1898) – видатний німецький письменник, представник поетичного реалізму, професійний аптекар.

Питання залишається

Тихо, мовчи, взявши маску німу,
Лиш не досліджуй, чому та чому?

Тільки не бався гіркими питаннями,
Відповідь – моря шум хвилями ранніми.

За всю цікавість твою сила вища ця,
Тьма, таємниця, питання залишаться.

Пауль Гейзе

(1830 – 1914) – німецький письменник, лауреат Нобелівської премії з літератури 1910 року.

*

Кохання торкнулось тебе
Тихенько в юрбі голосній,
У хмарці ти йдеш золотій,
Це Бог так надійно веде.

Лиш поглядів вільне блукання,
Бо ніби ти щось загубив
І друзів на інших лишив,
Чи не за єдине бажання.

Прихований в'язень чуттів,
Ти марно бажаєш сховати
Корону життя і розплати,
Що сяє тепер на чолі.

Петер Розеггер

(1843 – 1918) – австрійський письменник, журналіст, громадський діяч.

Зірка в озері

Чудесна зірка
З гарячим серцем
В озерах сяє,
Красу несе.
Дівча сміється,
Сказати має:
Люблю тебе!

О, будь уважним,
Вода холодна,

І відбиття це
Небес на зір.
Зоря несправжня,
Фальшиве серце,
Йому не вір!

Йому не вір,
Коли яскраво
У барвах дивних
Цвіте на мить.
Бо серце справжнє
Без блиску фальші
Глибоко й тихо
Почне світити.

Анна Ріттер

(1865 – 1921) – німецька поетеса і прозаїк, представниця символізму і фольклорного романтизму.

Востаннє

Міркую: був би ти зі мною,
Журба моя потопом враз
Залила б серце, мов рікою,
І все, усе було б гаразд!

Сама собі киваю вперто,
Бо це – лише огарок мрій,
Яким і найвірніше серце
Не погамує смуток свій.

Карл Герман Буссе

(1872 – 1918) – німецький поет, прозаїк і літературний критик.

Картина

Картину, що раніше мав купити,
Сьогодні раптом довелося зустріти.
На ній лози віночок в сяйві сонця
Постукав зеленню в мале віконце.
Укрила мати молода дитинку,
Співає їй до сну та відпочинку.
Навшпиньки батько ходить по кімнаті,
Годинник навіть мусить там стояти.
Дзижчать на сонці мухи, як буває,
Бабуся із-за печі щось киває.
У променях ці люди осяйних
І щастя, що незримо є між них.

Гуго фон Гофмансталь

(1874 – 1929) – австрійський поет, прозаїк, драматург, представник декаденства.

Чи бачиш ти місто?

Чи бачиш місто ти, яке спочило,
Шепочеться, гніздиться в шатах ночі?
Чарівним сріблом місяць летиться мило –
Шовкова повинь все покрити хоче.

І теплий вітер ночі, ніби подих.
Незримо тихий звук почути можна:

Це місто плаче уві сні та стогне,
Бурмоче загадково і тривожно...

В моєму серці темне місто спить
Із блиском й сяйвом, болісно барвистим:
Але ці відображення щомить
Крізь ніч, як шепіт, промайнуть намистом.

Райнер Марія Рільке

(1875 – 1926) – австрійський поет-символіст,
предтеча екзистенціалізму.

В передмісті

Старенька пані нагорі померла,
що кашляла. Ми й імені не знали,
сміялися над нею й глузували,
аж поки невідомість долю стерла.

Внизу з фургоном геть не забарились.
Останній клас, святиня для спочилих,
забрала тіло, мов на чорних крилах,
а потім грубо двері зачинились.

Своїх худих коней візник направив
на кладовище легкою ходою
з життєвою вагою нелегкою,
де біль і щастя з мріями пропали.

*

Ти моя самотності свята,
ти заможна шир і чистота,
наче сад, що стрімко підростає.
Самота моя свята це ти –
двері не відчиниш золоті,
де бажання відгуку чекають.

Герман Гессе

(1877 – 1962) – німецький письменник, філософ,
лауреат Нобелівської премії в галузі літератури 1946 року.

Всі книги цього світу

Цього світу книги всі –
Не про щастя мова,
Повертають нас вони
До себе самого.

Тут є все, що ти хотів:
Місяць, зірка сонця.
Світло, про яке просив, –
Внутрішній вогонь це.

Мудрість, що шукав ти так,
У книжках сія,
З кожної сторінки всяк,
Бо тепер – твоя.

Шлях до себе

Хто до себе шлях знайшов,
Хто пірнув у сяйво лунко,

Мудрості ядра дійшов,
Мозком Бога й світ сприймає,
Лиш як образ і подобу,
Тому кожна дія й думка
Є з душею діалогом,
Що цей світ і Бога має.

Про смерть маленької дитини...

Тепер ти вже пішла, дитино,
Ніч не відчувши це життя.
А ми в зів'ялий час буття,
Старі, немов у пастці нині.

Дитячий подих, гра очей;
Повітря й світла скуштувавши,
Задосить було це, ачей, –
І ти заснула вже назавше.

Можливо, миттю німоти
Всі ігри, вирази обличчя
Всього життя – до потойбіччя
Назад, в страху забрала ти.

Коли, можливо, очі наші
Погаснуть теж, землі та дива
Не більше за життя побачать,
Аніж твої, дитино мила.

Переклав з німецької Юрій Хмелевський

Про перекладача. Юрій Хмелевський народився 8 квітня 1967 року в м. Тульчин (Вінницька область) в родині лікарів. Має дві вищі освіти, здобуті в м. Одеса (історик і магістр державного управління). Вірші пише з 11 років. Працював у школі, на державній службі, в краєзнавчому музеї. Голова Тульчинського районного літературно-мистецького об'єднання «Оберіг» (з 2003 по 2024 рік). Член Національної спілки письменників України (з 2018 року). Друкував свої твори в українських газетах і журналах. Автор поетичної збірки «Ключі до вічності» (2016), збірки гумору та сатири «Акт гуманізму» (2017), збірки лірики «Декорації змін» (2018), поетично-драматичної збірки «Не промину ще» (2020), збірки поетичних пародій «Полювання на Парнасі» (2022). Лауреат ряду літературних премій та відзнак. Протягом 2024-25 р.р. Ю.Хмелевський переклав українською мовою понад 180 віршів 100 письменників Німеччини, Австрії, Швейцарії. Значна частина цих творів чи авторів практично невідомі українському читачеві.

ЕСЕЇСТИКА

Аделя ГРИГОРУК

Спогади про Віру Вовк

Світлий образ Віри Вовк, опромінений сяйвом мудрості, життєвого досвіду, високим талантом, назавжди залишиться зі мною, хоча вже більше як два роки її немає на цій землі.

Уперше більш повно про Віру Вовк я почула, коли в Києві на початку осені 1990-го відбувався фестиваль «Золотий гомін», на який прибули письменники Нью-Йоркської групи, до якої належала й вона. Про цей феномен українського літературного життя писала «Літературна Україна», на шпальтах якої я віднайшла її прізвище, а також натрапила й на ще одне, знайоме мені зі студентської пори, — Ярослав Павуляк.

Із Ярославом через тернопільських друзів удалося зв'язатися, щоб передати один одному вітання. Але про Віру Вовк майже нічого я від нього не дізналася, окрім того, що це — літературне ім'я. Прізвище ж її — Селянська.

Саме ця інформація чомусь упевнила мене в тому, що письменниця пов'язана з нашими косівськими теренами — адже в окрузі ім'я лікаря Остапа Селянського, який жив в містечку Кутах, було майже легендарним: гуцули співали про нього коломийки, переповідали з уст в уста, як цей «дохтір» за Польщі допомагав хворим та рятував від смерті, і поміч його була доступна, не те, що «в польських дохторів».

Пізніше, вже маючи подаровані п. Вірою книги, я знайшла в них деякі новели, які підтверджували ці, як мені до їх прочитання здавалося, фольклорні гуцульські тексти.

Познайомилися ми з письменницею особисто, мабуть, наприкінці 1990-х років завдяки лікарці Косівської районної центральної лікарні Оксані Михайлівні Шкромиді. Вона повідомила мене про приїзд Віри Вовк в Україну й попросила показати їй наш коледж, оскільки письменниця дуже цікавиться мистецтвом, сама займається витинанками, кохається в художній кераміці.

Мені було приємно приймати в нашому навчальному закладі цю знамениту людину та ще й тісно зв'язану родинним корінням із нашим краєм — Кутами, Рожновом, Тюдовом...

Віра Остапівна була разом із двома лікарками — вже згаданою Оксаною Шкромидою та її інститутською подругою Марією Бойчук-Бернюгою. Виявляється, що саме із Марією Степанівною письменниця підтримує постійні контакти й під час своїх поїздок на Прикарпаття мешкає в її гостинному домі в Кутах.

Багатство нашого музею дуже вразило п.Віру. А тут було на що подивитися! Широкий асортимент виробів із дерева, металу, шкіри, традиційні й сучасні одягові моделі, прикрашені вишивкою; ткані речі — від інтер'єрних тканин до одягу та аксесуарів... А від кераміки Віра Остапівна не могла відвести очей і в захопленні призналася:

— Я була в багатьох країнах світу, майже на всіх континентах. І звідусіль привожу якусь глиняну річ — маю їх цілу колекцію, — але такого дива, як наша косівська кераміка, важко десь знайти. Вона — неповторна!

Із добрими враженнями ми попрощалися. Віра Остапівна дякувала за подарунок — косівську керамічну вазу та свистульку — коричневу, з розписом на крильцях пташку зозульку, що видавала мелодійні звуки.

Письменниця сказала, що це дзвінкоголосе пташа нагадує їй щасливе дитинство на українській землі, яке, на жаль, так швидко закінчилося, затьмарене війною, що назавжди розлучила їх сім'ю з Україною.

Я запитала її про батька. Вона, на мить замислившись, відповіла, що його образ завжди в неї у серці.

— Ми були дуже споріднені душами, — зітхнула п. Віра. — Інколи мені здається, що навіть у далекій Бразилії він поруч зі мною, хоча ніколи там не був.

Наступна зустріч відбулася в кінці травня 2000 року. Про неї в замітці «Висока гостя коледжу» інформував читачів газети «Гуцульський край» її власний кореспондент Ярослав Тимофійчук: «Зустріч організувала заступник директора коледжу Аделя Григорук. Учасникам зустрічі В.Вовк прочитала поезії з іще не опублікованої збірки «Писані кахлі». Висока гостя відповіла на ряд запитань, поставлених викладачами і студентами».

У вересні 2003-го року за ініціативи та невсипущих старань М.С.Бернюги в Кутах на будинку, в якому жила сім'я Селянських, було встановлено меморіальну дошку з барельєфом доктора медицини, громадського діяча, приватного лікаря митрополита Андрея Шептицького Остапа Селянського (автор В.Римар).

На відкриття й освячення пропам'ятної плити прибула Віра Вовк (Селянська) з Ріо-де-Жанейро та її гімназійна подруга Зоя Лісовська-Нижанківська із Швейцарії.

Тоді ж Віра Остапівна розповіла, що вони під час батькової лікарської практики у Львові мешкали в митрополичих палатах, бо Андрей Шептицький був її хресним. Брат митрополита єпископ Климентій Шептицький знайомив її з книгами бібліотеки собору св. Юра та унікальною колекцією живописних творів сакральної тематики, написаних найвизначнішими художниками Європи.

Розповідь письменниці надзвичайно вразила мене: я зрозуміла, звідки у неї ота світлість душі, мудрість міркувань, віра в чистоту людського серця, які не тільки водять її пером, а й визначили її життєву дорогу — зі смерекових гуцульських країв через Німеччину, розбомблену й зруйновану війною Європу аж в заекваторну полудневу частину Землі — до океанського узбережжя неосяжної Бразилії.

Все це засіялося в чистій Віриній душі в дитинстві під впливом батьків і високої духовності її наставників — князів церкви Шептицьких.

Наступного року Віра Вовк приїхала в Україну, щоб познайомити читачів зі своїми новими книгами. В нашому інституті вона презентувала «Поезії», «Прозу», «Крилату скрипку» (драматургія).

Марія Степанівна попросила мене організувати цю літературну зустріч і бути її ведучою. Студенти,

коли почули, що до нас приїжджає не просто письменниця, перекладачка, доктор наук, професор Університету Ріо-де-Жанейро з Бразилії, а ще й художниця, закохана в гуцульське мистецтво, — заквапилися в актову залу, щоб зайняти місця, ближчі до переднього столу.

Не обійшлося без маленького конфузу, як це часом трапляється в найневідповідніший момент. Я написала текст оголошення і попросила студента М., який чудово володів шрифтами, видрукувати його на ватманському аркуші.

Вранці гарно написане кольорове оголошення лежало на моєму столі. Я похвалила хлопця, але запропонувала вписати назву країни, звідки прибула письменниця, — Бразилія. Студент погодився доповнити текст цим одним словом, що швидко й зробив у кабінеті композиції, а потім вивісив оголошення у вестибюлі інституту.

Оголошення я більше не читала, бо яка в тому потреба: вранці дивилася.

Зустрівши гостей перед інститутом, проходимо до актової зали. Погляд Віри Остапівни зупиняється на барвистому аркуші з оголошенням, і вона, здивована, дивиться на мене.

Я не можу збагнути, в чому річ. Тоді Марія Степанівна проводить пальчиком по нижньому рядку і — о Боже! — що я бачу?..

Ріо-де-Жанейро, виявляється, знаходиться в зовсім іншій країні — Аргентині! Принаймні так виглядало з оголошення, бо замість «Бразилія» студент вивів «Аргентина».

Було дуже ніяково від побаченого, але я пояснила, чому так трапилося, і ми всі щиро розсміялися.

Однак цей «географічний казус» мені залишився в пам'яті до сьогодні. З нього винесла ще один життєвий урок: завжди перевіряти все, що доручаєш робити, щоб не траплялося непорозумінь, у яких, здається, й винних немає.

Інший, глобальний, висновок випливає із нинішньої політичної ситуації: як легко одним розчерком пера «привласнити» собі наш Крим, і Донбас, і навіть території не окуповані, й уписати їх у свою рашистську конституцію як власні федеральні землі...

У Віри Вовк щодо росії, російської мови була чітка позиція: письменниця вважала, що окупування культурно-інформаційного простору України росією свідчить про цілеспрямований і осмислений характер цих дій, щодо яких нам треба виробляти захисну протитотруту.

Пам'ятаю у зв'язку з цим такий випадок. Десь чи не на самому початку 2009-го року я підготувала короткого листа-поздоровлення п. Вірі з Новоріччям та днем уродин — письменниця народилася 2 січня — й попросила колегу по роботі відправити його електронною поштою на її адресу.

Іван Іванович (так звали колегу) швиденько набрав текст і відправив. За якийсь час прийшла відповідь: «Дякую Вам за вітання, але не розумію, чому замість українських літер «е», «и» написано російські «э» «ы», а замість української букви «і» з крапкою — російська «и».

Пояснюю Вірі Остапівні, що це трапилося тому, що у нас клавіатура — російська, бо українську поки що купити нема де — дефіцит.

На це отримую чітку відповідь: «Бачите, п. Аделью, як російська мова чітко тримається за свої позиції? Вона як була цементом російської імперії, так і досі залишається ним. І, на жаль, навіть у незалежній Україні використовується як дієвий інструмент мовної експансії та бажаної реставрації московського царства, яке, як довела історія, не може відновитися без України».

Нагадую, що цей епістолярний діалог між нами відбувся за п'ять років до початку віроломної війни росії проти нашої суверенної держави.

У березні 2008 року Вірі Вовк було присуджено Національну премію імені Т.Шевченка за книги «Сьома печать», «Ромен-зілля» та переклади творів української літератури португальською мовою.

Ми щиро привітали лавреатку.

Потім у контактах наступила перерва.

Першого серпня 2010-го року пані Віра в своєму листі пояснює тривалу павзу в спілкуванні хворобою легень, запитує, чи все у нас добре. Передає вітання кутським союзнякам, серед яких — її давні подруги, і ділиться планами своєї майбутньої поїздки Україною, під час якої хоче відвідати Кути, Чернівці, Ужгород і провести творчі зустрічі з читачами.

Ось дослівний витяг з її листа:

«Я довго Вам не відписувала, бо хворіла (запалення легень). Тепер я вже майже здорова, беру тільки інгаляції і роблю віддихову терапію.

Якщо Бог дозволить, хочу вибиратися з Зоєю і письменницею Евою Гата (Ольгою Косак, дружиною мого львівського видавця) на літературне турне по Україні. В плані також Кути, Чернівці й Ужгород, але про дати треба домовитися, бо я зможу, з кліматичних причин, вибиратися десь з половини квітня, не раніше.

Надіюся, що біля Вас усіх все добре. Тепер, знаю, в Вас — гарячий час, а в нас було пекельне літо (до 46° Цельсія в тіні!). Надіюся, що в наступному році буде краще.

Сердечні вітання також паням зі Союзу українок.

Ваша Віра»

Навесні 2011-го року письменниця прибула на рідну українську землю і, як зазвичай було в попередні роки, відвідала Кути. Теплою вийшла її зустріч з мешканцями рідного містечка. Гостю сердечно вітали посестри союзнянки на чолі з головою осередку Богданою Баб'юк і, звісно, щирою приятелькою Марією Бойчук-Берногою. Ми мали змогу в домівці Союзу українок довірливо поспілкуватися з п. Вірою, порозмовляти на різні теми, що цікавили і її, і нас. Шкільні подруги письменниці Оріся Вінтоняк, Анна Титула, щира прихильниця її творчості Віра Кулешір, яка по крупинках збирала інформацію, що публікувалася в українській пресі й ретельно систематизувала її, журналіст Василь Глібчук, письменник Микола Близнюк, художник Антон Григоруک, звісно ж, і я — усі ми мали про що запитати й про що розповісти Вірі Остапівні.

І хоч наша розмова дещо затягнулася, але вона нікого не втомила, як не може втомити зустріч рідних і близьких людей, які її довго чекали. Ми зазнімкувалися на пам'ять, навіть зафільмували наше спілкування: Ніна Васильченко-Каверіна, аспірантка кафедри української літератури Чернівецького національного університету, запросила для цього телеоператора.

У 2012-му році ми підготували й провели науково-практичну конференцію «Родина Селянських-Вовк у контексті національно-духовного і культурного життя Галицької Гуцульщини та розвитку медицини краю», а крім неї, низку заходів зі вшанування пам'яті видатного лікаря, доктора медицини і громадського діяча, яким Гуцульщина пам'ятає О.Селянського.

Віра Вовк прагнула, щоб пам'ять про батька, його самовіддане служіння людям не загубилися в плині літ, і тому схвально віднеслася до нашої ініціативи.

Скажу, що захід нам вдался через небайдужість громадськості, активної участі владних структур, серед яких — Косівської районної державної адміністрації та районної ради, Кутської селищної ради, Косівської районної та Кутської міської лікарень, організації «Союз українок».

Голови районної адміністрації та районної ради Ярослав Шинкарук і Андрій Клуб брали участь у засіданнях оргкомітету (очолюваного мною), допомагали із фінансовим вирішенням питань, залученням управління культури до наших заходів, підготовки концертів, виставок, обговорення книг і всього іншого.

Програма охоплювала заходи двох днів: 18-19 квітня 2012 року.

Діяльна членкиня Оргкомітету М.С.Бойчук-Бернюга клопоталася тим, що мало пройти в Кутах 18 квітня: панахидою біля меморіальної дошки О.Селянському, «круглим столом» у Кутській міській лікарні, концертом у селищному Будинку культури.

Я займалася всім решта: перемовинами з доповідачами, складанням програми, визначенням локацій для конференції, виставками і т.ін.

Хотілося, щоб члени родини також взяли участь у наших заходах, — і вони відгукнулися: Нестор Волянський із Сан-Франциско (США, штат Каліфорнія) — магістр політичних наук, Зореслава Брашайко — доктор медичних наук, професор (Київ), Ярема Селянський — журналіст, член НСЖУ (м. Міжгір'я, Закарпатська область), Марія Вовк (Двораковська) із чоловіком Едуардом Двораковським (м. Калущ, Івано-Франківщина).

Для проведення цих поважних заходів ми отримали благословення правлячого архиєрея Коломийсько-Чернівецької єпархії УГКЦ єпископа Миколая Сімкайла. 19 квітня вранці отець декан Косівського деканату УГКЦ Роман Іванюлик відправив подячне богослужіння в церкві св.Василія Великого м. Косова.

Учасників привітали Ярослав Шинкарук та Андрій Клуб (Косівська РДА та Косівська районна рада), а також Ганна Ерстенюк, проректор з наукової роботи Івано-Франківського медичного університету.

У рамках конференції відбулося пленарне й три секційні засідання, в яких загалом виступили 25 доповідачів — із Києва, Львова, Тернополя, Івано-Франківська, Міжгір'я, Верховини, Коломиї, Косова, Калуща, Тисмениці, Чернівців, а також з Сан-Франциско.

Робота була хоч напружена, але дуже цікава. Учасники знайомилися, жваво спілкувалися між собою, обмінювалися контактами. Над усіма витала світла гуманітарна аура, мовби відблиски духовної сили, властивої Вірі Вовк та її батькові — Остапу Селянському, якими вони щедро наділяли нас, тут, у Косові й Кутах, — і цього світла не убувало, а більшало.

На пленарному засіданні я виголосила доповідь «Тяглість національно-духовних традицій у творчості та науковій діяльності Віри Вовк (Селянської)», уважно вислухану конференційною спільнотою.

Цікавими й актуальними були доповіді всіх науковців і громадських діячів, що виступили на секціях медицини, духовності та освіти, літератури і мистецтва.

Мені запали в душу глибокі думки про мистецтво, озвучені Юрієм Павловичем, художником, членом Національної спілки майстрів народного мистецтва України, заслуженим майстром народного мистецтва України, в його доповіді «Духовно-естетичні та світоглядні ідеали українського мистця в їх образно-пластичному втіленні». Гадаю, що й Віра Вовк, почувши їх, погоджувалася з художником, оскільки знайшла в них суголосність із власними.

До цього заходу художник Антон Григорук написав портрет Остапа Селянського, який розмістили в актовій залі Косівської районної лікарні перед столом президії. Портрет автор написав зі світлини, наданої п. Вірою. Прикрашений чудовим гуцульським вишитим рушником, він органічно вписався в цю наукову подію, засвідчуючи зриму присутність поміж нас видатного лікаря і визначного гуманіста, який, вірний клятві Гіпократата, під час нальоту союзницької авіації на Дрезден не покинув пацієнта самого, щоб зійти в бомбосховище, а залишився разом із ним і загинув за операційним столом.

Дещо пізніше, десь наприкінці 2015-го чи в 2016-му році (на книжці п. Вірою не проставлена дата), Віра Вовк передала нам повість Анджея Ходацького «Лікар Селянський», польського лікаря, який вивів на книжці таку присвяту своєму старшому колезі: «Стою в ряді свідків та схилию голову до землі перед тим, що зробив лікар Остап Михайло Селянський. Нехай пам'ять про нього буде вічною гордістю у його сім'ї».

Віра Вовк, як мені здається, навіть будучи людиною вже дуже літньою і згадуючи про батька, завжди відчувала себе татовою донечкою — чи то зовсім маленькою, коли жила з ним у Кутах і вечорами слухала татусеву казку під тихий шепіт вічнозеленої туї в них під вікном, чи то вже юнкою — в Німеччині, в Дрездені, де він оберігав її від воєнних небезпек і поневірянь.

Цей міцний духовний зв'язок між ними тривав усе Віринє життя і, за Божим велінням, мабуть, продовжився й у вічності...

2013-го року Віра Вовк разом із подругою, художницею Зоєю Лісовською-Нижанківською зі Швейцарії, знову побувала в Україні. Приїхавши у квітні, письменниця реалізувала широку програму візитів в навчальні заклади та музеї, різних міст, де проходили презентації її книг, і тому в рідні Кути загощила аж у травні, у Світлий Великодній тиждень.

Яка це була чудова пора! Стояла тепла сонячна погода, наповнена пахощами зелених трав, незрівнянними ароматами квітучих садів, концертами пернатого співочого птаства, що мовби дякувало Господу за цю благословенну Великодню благодать.

Марія Степанівна Бойчук-Бернюга запросила нас до себе додому, де в затишній приємній атмосфері ми провели кілька годин у товаристві господині та п. Віри і п. Зої. Віра Остапівна розповідала про свої книги, з яких мене надто вразила «Чар-писанка», розговорилися про нечисленні, на жаль, дослідження нематерикової української літератури в нашій вітчизняній філологічній науці й згадали одного з дослідників — талановитого науковця й поета Олександра Астаф'єва, з яким, а також з його дружиною Марією Астаф'євою, я була добре знайома.

Мова несподівано зайшла про мандалу (Віра Остапівна вимовляла «мандаля»), бо мене особливо привабив цей символ, адже так називалася книга її віршів 1980-го року. Письменниця розповіла, що вона під час своїх подорожей зацікавилася ним, адже в азійських країнах він широко використовується не лише в мистецтві та духовних індуїстських і буддистських практиках, але й у побуті.

Вона бачила зображення мандал на будинках, на предметах одягу, в інтер'єрі і навіть витатуєваними на тілі. Люди вірять, що ці символи допомагають зцілитися від недуг, захищають від зла, від недоброчинців і лихих очей.

Тому й в Індії, Китаї, Японії вважають, що мандала має бути в домі, адже її значення пов'язані з життям та вітальною енергією всесвіту.

Пані Віра сказала, що у її творчості мандала — як коло — символізує вічність, яку втілюють сонце, яблуко, вінок, коло гуцульського чоловічого танцю «Аркан» або ж річне коло народних свят, як в «Тотемі скальних соколів». Маю цю книжку, тоді ж і підписану мені її рукою: «Дорогій пані Аделі — з любов'ю. Віра В.», — у своїй бібліотеці й дорожу нею особливо, бо весь час, коли беру її до рук, згадую нашу задушевну розмову в домі п. Марії.

Антон Григорук, мій чоловік, так само захоплюю розмовляв із Зоєю Лісовською: обоє художники, вони відразу знайшли спільні теми, що стосувалися класичного і модерного мистецтва, особистої творчості кожного з них.

Наступного дня вже у ширшому колі була зворушлива зустріч у домівці Кутського осередку Союзу українок, куди вельми приємна очільниця осередку Богдана Баб'юк запросила творчу

інтелігенцію Косова і Кут. На цьому зібранні були ми з Антоном, поети Микола Близнюк (Старі Кути), Петро Коваль (Дніпро), аспірантка Ніна Васильченко-Каверіна, яка досліджувала листування Василя Стуса з Вірою Вовк, літераторки Марійка Лазарович та Надія Пасічник, журналіст Василь Глібчук, лікарки Оксана Шкромиди та Марія Бойчук-Бернюга, викладачка Кутської музичної школи Людмила Ковалюк, працівники Кутської селищної ради та Будинку культури Надія Григорчук, Лілія Гулейчук, Христина Будзан, шкільні подруги Віри Селянської-Вовк Оріся Вінтоняк та Анна Титула, яка жила в будинку, де колись провела свої дитячі літа маленька Віра, а також школярі місцевих шкіл, вчителі, мешканці селища.

Світлиця союзянок була причепурена вишиваними рушниками, писанками, квітами. На одному з малих столиків розмістився великодній кошик, поруч — паска, прикрита гуцульською барвистою серветкою із написом «Христос воскрес! Воістину воскрес!»

Із Великодньою втіхою стрічали кутяни свою знамениту землячку.

У слові про Віру Вовк я зачитувала вислів Дмитра Павличка із листа до нас від 4 січня 2012-го року: «Віра Вовк — це видатна, та ні, мабуть, велика людина, що не зламалась на чужині, перемогла відчай по смерті свого батька, здобула освіту самостійно в Німеччині, потрапила з п'ятьма доларами в кишені до Бразилії і там стала письменницею, переслідуваною в радянській Україні, мужньою вчителькою багатьох літераторів українських (за кордоном і на рідній землі)».

Передала письменниці й прикінцеві слова із цього листа: «Як побачите колись Віру Вовк, скажіть їй, що я ніколи її не забуду».

Вірі Остапівні були дуже приємні ці рядки від Павличка, як і його стаття про неї під назвою «Як зоря в долоні Бога», опублікована в «Літературній Україні» за 14 жовтня 2008 року. Це число «ЛУ» ми піднесли їй у презент, хоча, можливо, п. Віра його й мала, адже від 2008-го до 2013-го кілька разів відвідувала Україну.

Наша розмова тривала кілька годин. Діти читали вірші письменниці, показали інсценівки за її творами. Дехто продекламував власні, які Віра Вовк похвалила. Особливо вразив її спів Людмили Ковалюк, викладачки Кутської музичної школи, яка з неймовірною майстерністю виконала кілька українських пісень і дещо з класичного оперного репертуару. Пані Віра запросила п. Людмилу в Бразилію, сказала, що зможе організувати її концерти в Ріо-де-Жанейро. Співачка схвильовано сприйняла високу оцінку письменниці, що було не просто компліментом, а професійним визнанням таланту виконавиці, бо ж — не забуваймо! — Віра Вовк в університеті здобула ще й фах музикознавиці.

Прязна, добра розмова відбулася і за столом, гостинно накритим союзнянками. Ми обмінялися книжками — моїми дитячими, які своїми ілюстраціями, що їх виконав Антон Григорук, припали письменниці до душі, а також дослідженням про закарпатського

художника-різьбяр — «Юрій Павлович: бути собою».

Пані Віра, коли розглядала Павловичеві дереворізи, була вражена.

— Це справжні шедеври! — захоплено вигукнула вона.

А дізнавшись, що ми із мистцем добрі знайомі, попросила передати йому вітання й побажання нових незрівнянних творів.

Про свою роботу над дослідженням епістолярію Василя Стуса і нашої гості розповіла Ніна Васильченко-Каверіна. Поет Микола Близнюк читав власні вірші й також підніс Вірі Остапівні книжку з дарчим підписом.

Цікаво зав'язалася розмова з письменницею у Василя Глібчука, який на той час працював у Косівській районній адміністрації, а до того — журналістом газети «Гуцульський край». Пан Василь із професійною майстерністю ставив письменниці запитання й отримував від неї мудрі, вичерпні відповіді. Їхню розмову записав на диктофон і був дуже задоволений цим бліц-інтерв'ю.

Прощаючись, ми бажали Вірі Остапівні доброго здоров'я і сподівалися на нові зустрічі.

Дев'яностоліття Віри Вовк ми відсвяткували 2016-го року в Будинку культури смт. Кутів. Для цього створили Оргкомітет, на якому вирішили провести ювілейне святкування як літературно-музичну академію, тобто відмовилися від офіційних доповідей, а короткі виступи перемежовували словами ведучих та художніми номерами.

Підготували гарне запрошення із портретом Віри Вовк у вишитій фіолетовими нитками сорочці — п. Віра любила її кілька разів одягала на наші зустрічі.

Текст запрошення звучав так:

«Шановний (шановна)! Запрошуємо Вас на літературне свято «Живе в мені Гуцульщина моя», присвячене 90-ій річниці з дня народження видатної української письменниці, професора університету в Ріо-де-Жанейро (Бразилія), лауреата Національної премії України ім. Т.Г.Шевченка, нашої землячки Віри Вовк (Селянської).

Свято відбудеться 22 травня 2016 року в Будинку культури смт. Кутів о 14. 00 год. Оргкомітет».

Наш захід зібрав численну аудиторію, пройшов цікаво, з піднесенням. Звісно, шкода, що на ньому не було самої ювілянтки, але запрошення я їй в Ріо переслала електронною поштою, а також, після урочистостей — фрагменти святкування у відеозаписі. Письменниця була вдячна, жаліла, що стан здоров'я не дозволив знову зустрітися з милими її серцю людьми.

Ми з Вірою Вовк більше не бачилися, хоч кілька разів на рік обмінювалися святковими поздоровленнями емейлом.

А там розпочалася світова епідемія ковіду, а потім — широкомасштабна війна. У цей час ми щороку мали тривалі поїздки до дітей у Францію, до Києва, різні клопоти та, на жаль, недуги, що вибивали зі звичної колії.

Про відхід Віри Вовк дізналася значно пізніше — після приїзду в Україну восени 2022-го року. Сум

оповив душу: ріку життя перейшла дивовижна людина — світла, чиста, шляхетна, чий тихий голос якимсь незбагненим дивом звучав у серці кожного, хто мав щастя зазнаномитися з нею.

Згадую пані Віру майже її словами: світ не пропаде, допоки в ньому були і будуть особистості, осяяні великими і вічними Божими законами.

м.Косів

**Василь Дутка. «Площа Ринок у Львові»,
полотно, олія, (90х60 см), 2018 р.**

Василь ШКІРЯ

«Один день з Петром Скунцем»

*Де жили повір'я,
там без них живу.
Та почув од гір я
про розрив-траву.
Десь росте, забута,
десь росте, мала.
А бувало, пута
рознести могла.
Десь росте, несміла,
десь росте, ламка.
А звільнити вміла
правду з-під замка.
Вже було: про мене
не рости й трава!
А вона, зелена,
діяла дива.*

Дотепер зберігається в моїй пам'яті трохи хриплий, але до глибини душі знайомий голос Петра Скунця. У ті часи він тільки набирив свій політ, ще далеко попереду були його поетичні Голгофи і Сейсмічні зони, границі епох і розрив – трава. Але вже тоді відчувався величний дух митця, творчість якого стала символом епохи і віри в майбутнє. Він завжди займав чесну громадянську позицію, був відвертим, аналітично сприймав події, мав раціональне мислення, завжди прагнув справедливості, переймався проблемами Вітчизни, як справжній патріот дбав про її національне відродження, утвердження значущості кожної людини.

На долю Петра Скунця випало немало. Відходила у минуле стара комуністична система, повсюди з'являлися паростки нового. Він по-своєму сприймав світ, намагався привнести в нього щось своє. Його бентежило таке сіре, нудне буденне життя, по-філософськи дивився в майбутнє міста над Ужем, верховинського краю, його людей, мріяв про переміни в Україні.

Водночас для нього як поетичної особистості були характерні інтелігентність, висока філологічна культура, самостійність художнього мислення, щирість самовираження. Знавець культури минулого і гостро чутливий до нового, він у своїй поезії однаково ставився як до історичного досвіду людства так і до сьогоденного життя. Його лірика пов'язана з філософським осягненням світу, наданням йому гармонії, відвертістю в найпотаємніших почуттях. У своїх творах поет прагнув гармонії, спокою. Відчувається, що Петро Скунець постійно тримав руку на пульсі часу. Він ніколи не втрачав зв'язок з європейською і світовою літературою, водночас живився надбаннями вітчизняної. Захоплювався творчістю Олеся Гончара, Василя Симоненка, Василя Стуса, Валерія Марченка, Павла Загребельного, Степана Пушика, Михайла Слабошпицького, Івана Чендея, Юрія Шкробинця, Фелікса Кривіна... Радів за творчі успіхи закарпатських побратимів по перу.

То були часи, коли поява у провінції відомого письменника завжди була знаковою подією. У бібліотеках йому влаштовували презентації книг, у школах і дитсадках запрошували на перший урок, дарували квіти, співали пісні, залюбки читали їх вірші.

Радісно зустріли вістку про приїзд на Іршавщину Петра Скунця і в редакції районної газети “Нове життя”. Не часто таке буває, щоб в провінційне містечко навідався такий поважний гість. Правда, завітав відомий поет до нас не сам, а разом із редактором обласної газети “Закарпатська правда” Степаном Вашем та відомим художником Петром Шолтесом.

Ознайомившись із колективом часопису, вони розповіли про себе, свої творчі здобутки і задуми на майбутнє. Відтак сказали, що у них на сьогодні запланована зустріч із хліборобами гірського колгоспу “Верховина”, центральна садиба якого знаходиться в селі Загатті. Це село пов'язане з іменем основоположника закарпатської школи живопису Адальберта Ерделі – тут свого часу вчителював батько художника Іван Гриць. Однак ми не встигли навіть випити й філіжанку кави, як у кабінеті редактора вже почали збиратися члени літературної студії “Промінь”. Незважаючи на те, що тоді ще не було мобільного зв'язку, вістка про перебування в редакції районки іменитих гостей з обласного центру ширилася надзвичайно швидко, блискавично облетіла майже весь район. Найперше, вона якимось дивом завітала в домівки пишучої братії, яка, напевне, серцем, в мрійливих подумках прагне такої зустрічі. Спрацювало “сарафанне радіо”. Із уст в уста чутки ширяться миттю!

Що й казати! Петро Скунець – відомий український поет. Він автор поетичних збірок “Сонце в росі”, “Верховинська пісня”, “Полюси землі”, “Погляд”, “Всесвіт, гори і я”, “Розп'яття”, “Розрив – трава”, “Сейсмічна зона”... Його поезії часто з'являлися в обласних та республіканських газетах, журналах “Дніпро”, “Прапор”, “Жовтень”, “Вітчизна”, “Ранок”, “Київ”, “Дукля”, “Дружно вперед”, в альманасі “Карпати”, колективних збірниках “Лицем до сонця”, “Голоси молодих”, “День поезії”, “Живи, Україно”, “Сталь і ніжність”, “Солдати миру”, “Батьківщині”, “Ми за мир” та ін. А тут така нагода! Початкуючі автори – письменники і журналісти повсякчас мріяли показати комусь із відомих майстрів слова свої нові твори – поезію, прозу і газетні публікації. А ті, хто видавав свої перші книги, бажали мати його передмову чи післяслово. Авжеж! Сам Петро Скунець долучився до видання!

Добре знаний на теренах Закарпаття і художник Петро Шолтес. Першим його вчителем був відомий педагог Золтан Баконій. Свого часу основний імпульс стати майстром пензля йому дали Адальберт Ерделі, Йосип Бокшай, Гаврило Глюк, Федір Манайло. Він брав активну участь в обласних, всеукраїнських і міжнародних виставках, за що удостоєний багатьох відзнак. Мав персональні виставки в Ужгороді, Будапешті, Ніредьгазі і Дебрецені. Твори ужгородського митця зберігаються також у приватних колекціях багатьох країн світу – Чехії, Німеччини, Угорщини,

Польщі, Італії, Ізраїлю, США. Він в основному малював історію рідного краю. Його картини несуть у собі облагороджену людяністю і поетичним почуттям простоту, щирість, що доходять до будь-яких, відкритих та добрих помислів, сердець. Повсякчас вважав своїм обов'язком зворушливими, сповненими любові і тривоги картинами боротися за збереження чистоти й невимовної краси природи рідної землі. Карпати стали для нього тим своєрідним творчим стимулом, який ще в дитинстві вклав до рук чарівного пензля, спонукав спочатку боязко, а згодом усе впевненіше оспівувати те, що завжди вражало його уяву. Пошук засобів виразності в осягненні таємниць поезики верховинського краю безперечно відбився на всій творчості Петра Шолтеса.

У відрядження із Петром Скунцем і Петром Шолтесом подався і редактор найбільш популярного видання краю Степан Ваш. Тираж газети “Закарпатська правда” складав понад 100 тисяч примірників. У обласній газеті працювали такі відомі журналісти як Олександр Сенинець, Юлія Зейкан, Михайло Бабидорич, Ярослав Ядловський, Олександр Підгорний, Микола Рішко, Борис Кушнір... Щоразу після таких поїздок з'являлися розлогі фоторепортажі, які не тільки збагачували газету, а й робили її значно читабельною.

Про роботу літстудії “Промінь” говорив на зустрічі із поетами, прозаїками і майстрами пензля редактор районного радіомовлення, голова творчого об'єднання поет Михайло Ціцак, який наголосив, що її підвалини закладали такі відомі українські письменники як Федір Потушняк, Василь Феннич, Юрій Станинець, Юрій Мейгеш.

У різний час у літературний цех творців художнього слова ввійшли вихованці літстудії Степан Жупанин, Дмитро Кремінь, Іван Петровцій, Михайло Ціцак, Михайло Ломага, Василь Ковач, Василь Шкіря, Василь Кузан, Іван Шмулига, Юрій Петришинець, Василь Ловска, Марина Михтонюк (Кухар) – до речі, тепер телеведуча “Єдиних новин”, Ганна Кливець, Світлана Свистак. Їх твори періодично з'являлися на сторінках районки.

Літстудійці понад десятки літ своїм художнім словом прагнули не тільки відобразити перетворення на Іршавщині, а й своїм життям, своїми творами бути причетними до цих важливих соціально – політичних явищ. Багато з них стали лауреатами обласних, всеукраїнських та міжнародних премій. Зокрема, Дмитро Кремінь із села Суха став Шевченківським лауреатом, а Степан Жупанин став лауреатом всеукраїнської премії імені Лесі Українки.

До редакції на зустріч із Петром Скунцем завітав двоюрідний брат поета Степана Жупанина, Василь. Він працював у одній із художніх майстерень міста над Іршавкою. Давно мріяв зустрітися із Петром Миколайовичом. У чоловіка була феноменальна пам'ять. Він майже наизубок знав “Кобзаря”. Але був дуже скромний. Коли йому надали слово, почав напам'ять декламувати “Розриту могилу”:

*Світе тихий, краю милий,
Моя Україно!
За що тебе сплюндровано,
За що, мамо, гинеш?*

*Чи ти рано до схід сонця
Богу не молилась?
Чи ти діточок невинних
Звичаю не вчила?
“Молилася, турбувалась,
День і ніч не спала,
Малих діток доглядала,
Звичаю навчила.
Виростали мої квіти,
Мої добрі діти,
Панувала і я колись
На широкому світі, –
Панувала... Ой Богдане!
Нерозумний сину!
Подивись тепер на матір,
На свою Вкраїну,
Що, колишучи, співала
Про свою недолю.
Що, співаючи, ридала,
Виглядала волю.
Ой Богдане, Богданочку!
Якби була знала,
У колосці б задушила,
Під серцем приспала.
Степи мої запродані
Жидові, німоті,
Сини мої на чужині,
На чужій роботі.
Дніпро, брат мій, висихає,
Мене покидає,
І могили мої милі
Москаль розриває...
Нехай рие, розкопує,
Не своє шукає,
А тим часом перевертні
Нехай підостають
Та допоможуть москалеві
Господарювати,
Та з матері полатану
Сорочку знімати.
Помагайте, недолюдки,
Матір катувати”.
Начетверо розкопана
Розрита могила.
Чого вони там шукали?
Що там схоронили
Старі батьки? – Ех, якби-то,
Якби-то найшли те, що там схоронили, –
Не плакали б діти, мати не журилась.*

У кабінеті редактора настала тиша. Від подиву ніхто не міг зронити й слова. Літстудійці дотепер знали Василя Жупанина як обдарованого майстра пензля, який майже ніколи не брав участі в районних та обласних художніх виставках, хоча малював непогано – не гірше інших. Однак був надзвичайно скромний. Ніколи не задирав носа.

Першим зронив слово Петро Скунець. Він не міг збагнути: “Хто цей чоловік? Як він взявся тут? Звідки він знає напам'ять “Розриту могилу”? Адже в шкільній програмі цього вірша не було. І взагалі, за цей твір ще не так давно можна було загіриміти за грати. Тоталітарна держава дуже доскіпливо ставилася до

найменших проявів вільнодумства і виходу за межі ідеологічних норм, вбачаючи у цьому пряму загрозу своєму існуванню. Вважалося шкідливим впливати на маси. Влада завжди намагалася приручити митця, зробити його своїм, зручним і правильним.

– Василь Жупанин – друг редакції, – заступився за нього редактор газети Іван Печора. – Двоюрідний брат поета Степана Жупанина, який свого часу трудову біографію почав писати у редакції. Він добре знаний у нашому місті. Талановитий чоловік! А те, що напам’ять знає Шевченка, теж довідався вперше!

Усі погляди були звернені на Василя Жупанина. Не часто таке буває. Він і справді здивував усіх. А ще коли мова йде про заборонені твори Кобзаря.

– А ви не переймайтеся! – на обличчі Василя сяйнула радісна усмішка. – Я з дитинства прагнув пізнати творчість Шевченка. Його поезії пронизані вірою в завтрашній день, щасливе майбутнє, вірою в те, що людина ніколи не змириться з безправством, а рабство ніколи не стане для неї за норму існування. Його поетичне слово виростало з національного ґрунту.

Майже напам’ять вивчив “Кобзаря”. А сталося це так. В армії у вільний від занять час разом із друзями заходив до бібліотеки. І завжди щось нове, незвідане шукав для себе. І як бачите, таки відкопав, – так би мовити, знайшов. Це була в комуністичні часи заборонена книга – “Кобзар”, який був прихований від людського ока. Хоча український народ поставив його на перше місце серед успадкованих з минулого національних духовних скарбів. А одного разу я крадькома навідався у архів бібліотеки. Там, серед “хламу” (списаної літератури) і знайшов цю “закинуту” бібліотечними працівниками книжку, де була “Розрита могила”. Я два чи три рази прочитав текст і мені досить було, аби вивчити назубок. Звісно, солдати теж хотіли послухати Шевченкового слова і тому доводилося для них читати пізно вночі, у “підсобці. На щастя, командир військової частини був із Західної України і він із розумінням ставився до нас, хлопців із Закарпаття, які ніколи не підвели його.

– А ще щось можете прочитати? – брала цікавість Петра Миколайовича.

– Звісно, що можу, – упевнено мовив Василь. – Ось послушайте!

*Чигрине, Чигрине,
Все на світі гине,
І святая твоя слава,
Як пилина, лине
За вітрами холодними,
В хмарі пропадає.
Над землею летять літа,
Дніпро висихає,
Розсипаються могили,
Високі могили –
Твоя слава... і про тебе,
Старче малосилий,
Ніхто й слова не промовить,
Ніхто й не покаже,
Де ти стояв? чого стояв?
І на сміх не скаже!*

*За що ж боролись ми з ляхами?
За що ж ми різались з ордами?
За що скородили списами
Московські ребра? засівали,
І рудою поливали...
І шаблями скородили.
Що ж на ниві уродилося?
Уродила рута... рута...
Волі нашої отрута.
А я юродивий, на твоїх руїнах
Марно сльози трачу: заснула Вкраїна,
Бур’яном укрилась, цвітлю зацвіла,
В калюжі, в болоті серце прогноїла
І в дупло холодне гадюк напустила,
А дітям надію в степу оддала...
А надію...
Вітер по полю розвіяв,
Хвиля морем рознесла.
Нехай же вітер все розносить
На неокраснім крилі.
Нехай же серце плаче, просить
Святої правди на землі.
Чигрине, Чигрине,
Мій друже єдиний,
Проснав єси степи, ліси
І всю Україну.
Спи ж, повитий жидовою,
Поки сонце встане
Поки тії недолітки
Підростуть гетьмани.*

Присутні слухали мов заворожені. Такого від Василя Жупанина не чекав ніхто. Він і справді мав Божий дар. Напам’ять знав десятки творів із “Кобзаря”. Читав вдумливо, виразно, з інтонацією, дотримуючись паузи, наголосу, підвищення й зниження тону. Він був чудовим декламатором. Але жодного разу його ніхто не бачив на сцені.

– Я, Петре Миколайовичу, давно мріяв про зустріч із вами. Налаштувався на неї, прагнув зробити вам щось приємне. Тому пропоную із вашого творчого доробку... “Мій скарб”.

Петро Скунець лише погоджувально кивнув головою, а присутні привітали новоспеченого читця дружніми оплесками. Звісно, на такий успіх він не сподівався.

– “Мій скарб”

*Тим, що школу життєву пройшли,
що зі смертю стрічалися близько,
тим, що в праці відряду знайшли,
я готов уклонитися низько.
В них я вчуся і в бурю, і в сніг
не коритись дорогам далеким.
Та й між ними в житті, як на гріх,
сперечатись доводиться з деким.
Правим я виявляюсь, бува,
ну, а дехто перечить одначе
й замість доводу кине слова:
Ти ще надто зелений, юначе”.
Я образи бокал пригублю,
та вино в нім не дуже приємне.
Спалахну, не стерплю, закиплю,
щось у відповідь кину нечемне.*

*А тоді на адресу мою –
і обурення, й гострі насмішки:
“Ми вже билися, хлопче, в бою,
як ти лазив під лавою пішки”.
Тільки згодом образи смішні
вже не колють ні душу, ні тіло.
Я щасливий за те, що мені
вісімнадцять лише віддзвеніло.
На укуси подібних образ
в мене є протидія могутня:
“Скарб надійний – минуле – ув вас,
але в мене дорожчий – майбутнє”.*

Потім Василь Жупанин на прохання членів літстудії подарував присутнім ще кілька віршів Петра Скунця – “Найземніше”, “Розлука”, “Вітчизна мрій”, “Тиша. Гори. Я”. Після цього Петро Миколайович міцно потис руку і щиро подякував йому за все, з чим прийшов назустріч.

– У вас, Василю, воїстину феноменальна пам’ять! – резюмував Петро Скунець. – Ви нагадуєте мені Івана Франка, який володів чотирнадцятьма мовами. Мені теж легко давалася наука в школі. Я теж вчився сумлінно. Тепер мало хто повірить, що в одній кімнаті у нас навчалися водночас аж чотири класи, то й учився я всі чотири роки всього, що вивчали у всіх чотирьох класах. Запамяталось й таке: мене на рік раніше взяли до школи, а потім із першого автоматично перевели до другого.

Знайомство Василя Жупанина із Петром Скунцем видалось напрочуд вдалим!

Однак Петро Скунець та Степан Ваш і Петро Шолтес змушені були чимскоріше закінчувати рандеву, бо на сьогодні у них була запланована зустріч із хліборобами, які в ці липневі дні приступили до збору збирання зернових культур. А якраз родом із цього села. Саме тому, напевне, редактор районки Іван Печора й представив високоповажним гостям мене і виділив для поїздки автотранспорт – старенького “бобика”, який уже об’їздив сільськими дорогами десятки тисяч кілометрів.

Коли уже зібралися виходити із редакції, Петро Скунець поцікавився, як у мене справи, що нового, над чим працюю тепер, адже я часто навідувався до обласної організації Спілки письменників України, спілкувався з ним, обговорювали різні питання. Ми вже давно добре знали з Петром Миколайовичом. Я на радощах подав йому рукопис нових казок, які він згодом із своєю передмовою опублікував у обласних газетах “Молодь Закарпаття” та “Новини Закарпаття”, редакторами яких були Василь Горват і Віталій Ящишак.

Я почував себе на сьомому небі.

Загаття знаходиться за чотирнадцять кілометрів від районного центру. Петру Шолтесу одразу припала до душі поїздка в село, де народився Адальберт Ерделі. Він багато чув про цей благодатний край, але жодного разу тут не побував. Степан Ваш також мав велике задоволення від того, що нарешті випала нагода відвідати ті місця, де свого часу ходив з мольбертом відомий митець. Мріяв про загатські

краєвиди і Петро Скунець. Високі гори впираються у саме небо. Довкола – вічнозелені ліси. Свого часу часто навідувався сюди його побратим по перу, відомий український письменник Василь Поліщук. Працюючи в газеті “Закарпатська правда”, залюбки брав відрядження саме на Іршавщину (за що неодноразово йому перепало від редактора, мовляв, інших регіонів нема?). Однак саме тут він написав “Лісову повість” та “Максимову криницю”. Їх герої, стверджував автор, не вигадані, а взяті з життя, з якими можна наживу поспілкуватися, поговорити про життя-буття, вибудувати в своїй уяві творчу перспективу.

Звісно, для кожного із нас село – надзвичайно чарівне місце на землі, де можна відпочити серцем і душею. Особливо, якщо ти тут народився. Усе знайоме, близьке, рідне і дороге. І поля, і долини, і потічки...

Річка є найкращим місцем відпочинку в літню спеку. Її краса своєрідно вимальовується в сонячних променях. Спостерігаючи, як золоті промені відбиваються в небесно-блакитній воді, ти отримуєш невимовне задоволення від милування природою. Особливо красиво тут у вечірній час, коли втомлене сонце неквапливо опускається за небосхил. На небі в цей час розливаються яскраві фарби. Яка краса!

Мало яке село в Україні омивають аж три річки. А саме таким є Загаття. Іршавка – одна з найбільших приток Боржави бере початок на західних схилах гори Бужори, що у гірському масиві Великий Діл, на північній частині від села Лікоть.

Основні притоки Іршавки – річки Кривуля і Ріка, які впадають у неї неподалік села. А це говорить про те, що на відміну від сусіднього села Завидово Мукачівського району тут нема проблем із водою.

І ще таке: майже на кожній вулиці по 2-3 колодязі, уже понад чотири десятки літ вода по трубопроводу поступає до кожної оселі. Влітку дитвора має де купатися, проводити своє дозвілля – дорослі. Сюди частенько заїжджають навіть жителі навколишніх районів та сусідніх районів.

– У вас тут дуже гарно, – мовив Петро Скунець, дивлячись у віконечко старенького “Бобика”. – Недаремно тут творили такі відомі індивідууми! Особисто я добре знав художника Андрія Синитара. Він часто навідувався до Ужгорода, любив читати. Багато читав. Спілкувався із письменником Петром Ходаничем, який не тільки пише, а й малює. Їм було про що поговорити.

– Андрій Синитар – мій сусід, – мовив я. – Тепер із дружиною і синами проживають в Канаді. Про нього часто пишуть тамтешні газети і журнали. Відомий майстер пензля. До речі, його син Андрій теж пішов батьковою стежкою.

– А мені пригадуються роботи Адальберта Ерделі, де він із дивовижною постійністю пише воду, налиту в склянки, у високі чари, в круглі скляні вази, – вголос розмірковував П. Шолтес. – Кожен живописець знає: можливо, й немає в мистецтві натюрморту важчого завдання, ніж зображення води, її прозорості, перемінливого життя світла, відображеного й переломленого в воді. І предивна легкість, з якою

він розв’язує завдання, що стояли перед ним у натюрмортах з водою. Старі художники часто розповідають, що, побачивши роботи Ерделі на виставці закарпатських художників у Києві один з відомих художників сказав: “Ось де живописець чистої води”. Ерделі – воістину був символом чистоти, ясності, простоти, які він цінував в людях, у людських взаєминах. Що чиста вода в натюрмортах художника – це символічне позначення основи всіх основ, священної живої води чарівних українських народних казок.

– Ерделі мав правду, – кивнув головою на знак згоди Петро Скунець. – Вода – це еліксир життя і наш найцінніший водний природний ресурс. Ніщо так не впливає на наші самопочуття, як якість води, яку ми щодня п’ємо. Я часто спілкуюся з лікарем, який каже, чому потрібно пити здорову і живу воду в достатній кількості. Це дуже важливо. Вода впливає на всі функції нашого організму. Вона уповільнює процес старіння, допомагає у втраті ваги, зміцнює нашу імунну систему, помітно підвищує якість життя. Степан Карлович довго дивився у віконечко машини, а потім і собі спромігся на слово:

– Дотепер пригадую, як відгукувалися про воду наші батьки. Хліб – батько, вода – мати. Без води й борщу не звариш. Вода м’яка, а камінь пробиває. Та найбільш поширеним було прислів’я: без води – і не туди, і не сюди.

Отак за розмовою й незчулися, як під’їхали до контори колгоспу. На сходах на нас уже чекав голова правління господарства Іван Яцура. З усього було видно, що він був напрочуд заклопотаний. Однак мистецький десант з міста над Ужем зустрів привітно. Найперше, усіх запросив до кабінету. У приміщенні, незважаючи на те, що надворі було спекотно, ввійнуло прохолодою. На підвіконниках було багато квітів. Секретарка поставила перед нами філіжанки запашної кави, вгостила цукерками. Розмова тривала недовго, бо на вагу золота була кожна хвилина – сонце вже далеко підбилося в zenіті, треба було поспішати на хлібний лан. Попри все, Петро Миколайович подарував голові колгоспу і секретарці свою нову книгу “Розрив-трава”. Звісно, такої честі удостоївся і я (ця книжка дотепер зберігається у сімейній бібліотеці). Тільки через десятки літ я дізнався про її непросту долю виходу в світ (тоді про це П.Скунець волів не говорити, бо, як зізнався він, уже готовий набір книги із-за політичних мотивів готували до знищення і лише завдяки відомому українському поету Борису Олійнику, котрий рекомендував її до Шевченківської премії, вона побачила світ і прийшла до читача). Виявляється, книги як і люди, мають свою долю.

У поле до жниврів ми навідалися майже в обідню пору. Надворі було спекотно, понад тридцять градусів тепла. Але комбайнери Василь Габурай, Михайло Бідзіля, Василь Сідор не зважали на це, а продовжували збирати дорідний урожай. Потім один із степових кораблів зупинився і в герметично обладнаний кузов автомашини, на якій під’їхав водій Василь Бабинець, посипалося золоте зерно.

Голова колгоспу Іван Яцура сказав, що сьогодні досить незвичний день. Із хвилини на хвилину в поле має навідатися агіткультбригада, яка подарує хліборобам букет українських народних пісень. І це були не просто слова. Небавом так і сталося.

Допоки перед комбайнерами і водіями автомашин виступив Петро Скунець, Петро Шолтес робив портрети – замальовки жниврів, разом із матеріалом Степана Ваша про симфонію стиглих хлібів оперативно з’явилися на сторінках “Закарпатської правди”. Він розповів про свою нову книжку, яка недавно побачила світ в Ужгородському видавництві “Карпати”.

Пригадую, хтось із комбайнерів запитав, чому книжка називається “Розрив-трава”, Петро Скунець відповів:

– За народними переказами, розрив-трава, це казкове зілля, що має чарівну силу розривати кайдани, відмикати замки. Про нашу країну, що першою в світі розірвала кайдани соціального рабства, про нашого сучасника, що відкриває замки невідомості і проникає в таємниці майбутнього й розповідає ця книжка. Іншими словами, збірка ця поетична єдність мужності й ніжності, громадянського й особистого обв’язку перед сучасниками й перед самим собою.

А ще Петро Миколайович, на прохання присутніх, прочитав свого вірша “Тарас”. Вдумаймося лише у ці поетичні рядки:

*Будь проклят світ,
що дав його труні,
будь проклят день,
коли його не стало...*

*Не граймо, браття, на сумній струні,
над мужністю ридати не пристало.
Йому один раз жити,
як усім...*

*Та час по сто літ не шкодує дурням,
а генія –
з якихось сорок сім,
забрав третину, перепродав тюрмам.*

*Смерть ліпшою не стане від прикрас,
якщо вона і генієва навіть.
А люди кажуть:
вічний наш Тарас!*

*Я теж кажу,
і серце не лукавить.*

*І серце вірить,
Що Тарас живе,
ішло із смертю щось від неї дуже,
ішло, мабуть, народження нове,
коли відпало все чуже, минує.
Коли хльоскі міщанські язика
не посмакують долю поета –
що їв,
що пив,
і скільки пив,
і з ким,
чи не бував крім музи хтось іще там:*

*коли над ним не скигнить самота,
коли недуга не підкосить ноги,
коли поет народним гнівом став,
і вже народ немислимий без нього.
Коли не може цар ані закон
над ним вчинити доблесну розправу:
коли не може п'яний солдафон
крізь стрій прогнати українську славу...*

Які слова! Яка висока поезія! Так може сказати лише справжній майстер слова! Постає Тараса Шевченка стала для нього символом мужності і справедливості, надихала на нові творчі звершення в ім'я України. А ще відчувається прив'язаність поета до загальнонародної творчості.

Та зустріч запам'яталася мені на все життя. Петро Миколайович був надзвичайно простою, доброю, щирою, чесною, порядною й водночас талановитою й далекоглядною людиною. Він ніколи не кидав слова на вітер. Будучи редактором першої у краї незалежної газети “Карпатська Україна”, не боявся вголос висловити свою думку, прославляти Україну, засуджувати її ворогів. Він охоче залучав до співпраці молодих прогресивних журналістів, часто збирав їх у себе у кабінеті, спільно вибудовував план роботи, радився, прислухався до думки інших, часто і сам пропонував, яку життєву порушити в в одному із наступних номерів газети. Я гордий з того, що й сам мав велику честь надрукуватися в цьому часописі. Водночас Петро Скунець повсякчас сприяв публікації моїх творів на сторінках обласних газет “Молодь Зкарпаття” та “Закарпатська правда”.

П.Скунець із самого дитинства захоплювався творчістю Тараса Шевченка, Івана Франка, Олеса

Гончара, Бориса Олійника, Миколи Вінграновського, Івана Драча, Гренджі-Донського... Про це свідчать його чисельні публікації на сторінках обласних і всеукраїнських видань. Періодично друкувався він також в журналах “Зміна”, “Дніпро”, “Прапор”, “Жовтень”, “Вітчизна”, “Київ”, “Тиса”, “Дукля”, у колективних збірниках “Сталь і ніжність”, “Солдати миру”, “Балади”, “Ми за мир”, в антології молоді поезії України “Дніпрові райдуги” та “Антології української поезії”. Разом із Степаном Жупанином упорядкував дитячу антологію поетичних творів письменників Закарпаття “Карпатська весна”, яка побачила світ у Братиславі.

Виступ Петра Скунця закінчився дружніми оплесками. У очах комбайнерів і водіїв автомашин відчувалася велика радість і душевне задоволення – до того вони бачили відомого поета тільки по телевізору. Крім того, вони мали можливість вживу поспілкуватися з ним, дати питання, які їх хвилюють. Присутні дізналися, що дружину Петра Миколайовича звали Оленою Дмитрівною, сина – Миколою, дочку – Наталкою.

Потім жнивників своїм талантом радувала сільська агітбригада. Дзвінко лунали над хлібним полем закарпатські народні пісні “Тече вода каламутна”, “Летів пташок понад воду”, “Гей, на високій полонині”, “Попід гайок зелененький”, “Не спала я сеї ночі” та ін.

Цей день із Петром Скунцем запам'ятався мені на все життя.

Василь Дутка. «Ми переможемо» (Із циклу «Родина»), полотно, олія (85X80 см) 2023 р.

ДРАМАТУРГІЯ

Ігор ПАВЛЮК

«Володимир–Василій»

*Моєму другові Володимирові Георгійовичу
Карпуку*

Драматична поема

Дійові особи:

ВОЛОДИМИР (він же ВАСИЛІЙ) – РУСЬКИЙ
КНЯЗЬ
АНГЕЛЯ
ЧОРТЕНЯ

ВОЛХВИ-ІСРЕЇ:
ЖРЕЦЬ ПЕРУНА
ЖРЕЦЬ ВЕЛЕСА (він же ЄПИСКОП ПАВЛО)

КНЯЗЬ ЯРОПОЛК – БРАТ КНЯЗЯ ВОЛОДИМИРА
КНЯЗЬ ОЛЕГ – БРАТ КНЯЗЯ ВОЛОДИМИРА
ВАРЯГ – ДРУЖИННИК КНЯЗЯ ВОЛОДИМИРА
МАЛУША – КЛЮЧНИЦЯ КНЯГИНИ ОЛЬГИ,
МАТИ КНЯЗЯ ВОЛОДИМИРА, ГАДАЛЬНИЦЯ
(відунка і віщунка), юродива, яка ж правду говорить
усім...

ДОБРИНЯ – БРАТ МАЛУШІ, ВОЄВОДА КНЯЗЯ
СВЯТОСЛАВА І КНЯЗЯ ВОЛОДИМИРА

АННА – принцеса Константинопольська, дружина
князя ВОЛОДИМИРА (ВАСИЛІЯ)

ГОЛОС КНЯГИНИ ОЛЬГИ
ДІВЧАТА-НАЛОЖНИЦІ КНЯЗЯ ВОЛОДИМИРА,
ВОЇНИ, ГОЛОСИ З ЮРБИ.

ЯВА ПЕРША

1. 947 рік. Київська Русь. Село Будятичі біля
Володимира на Волині. Капище Перуна з його ідолом
та священним вогнем, біля якого стоять два волхви:
ЖРЕЦЬ ПЕРУНА і ЖРЕЦЬ ВЕЛЕСА. Спілкуються між
собою. Поруч у лелечому гнізді на старій липі сидить
АНГЕЛЯ, а навпроти – на сухому дереві, у
воронячому гнізді – ЧОРТЕНЯ.

ЧОРТЕНЯ (бобрається у «своєму» воронячому
гнізді)

Тут зло...
Нема крилатого коріння.

АНГЕЛЯ
Бо злото – зло
В гнізді,
В душі,
В словах.

ЧОРТЕНЯ

Та й кров людська за кольором осіння.
Від неї добре родить трин-трава.

АНГЕЛЯ

В крові – душа.

ЧОРТЕНЯ

Мені б її купити...

АНГЕЛЯ

Самому ліпше виростити...

ЧОРТЕНЯ

Факт.

АНГЕЛЯ

О, ні.
Я буду кожну душу боронити,
Як Божу гаму:
До-ре-мі... і фа...

ЧОРТЕНЯ

Ми тут літали
Майже двісті років,
А ще такої, бачиш, не знайшли,
Щоби була глибока і висока
Для нас обох...
(Дивиться у безхмарне небо, в якому летять
кигичучи журавлі)
Он знов – курли, курли...

АНГЕЛЯ

Курли-курли...
Їх шлях – мов пуповина,
Тонка й туга,
Невидима для нас.
Для них святе –
Гніздо і батьківщина.

ЧОРТЕНЯ

Для нас – це просто простір,
Часто – час.

АНГЕЛЯ

Ну не скажи!
Я ж – ангел-охоронець!..

ЧОРТЕНЯ

Вже ціла вічність як зійшов з небес...
Чекаєш душу так, як я – ворону,
Що в цім гнізді знесе яйце рябе.

АНГЕЛЯ

Є кров людська у дереві й траві,
Яка спасіння хоче, а не глорії.
Калинних ранків рани ножові.
Гніздо ж лелек –
Мов Колесо Історії.

ЧОРТЕНЯ

З висот небес воно –
Як циферблат.

Над ним зоря.
Під ним –
Вітри й могила.
Запахне Сонцем цей весняний сад –
То людські гени згадують про крила...

АНГЕЛЯ
Мов райським снігом –
Зацвіли сади.
Вже чути коней дихання під замком.

ЧОРТЕНЯ (показує вниз)
Оно душа –
Як з вітру і води!..

АНГЕЛЯ
А мо', з вогню й землі...

ЧОРТЕНЯ
Самець чи самка?

АНГЕЛЯ
Вона і він же...
Дві оно душі...

ЧОРТЕНЯ
Дзеркальна здатність
До таких роздвоєнь
Давно минула...
ТИ хоч не гріши!..
...Я бачу душу..
Й не віддам без бою!

АНГЕЛЯ
Це смертний бій.
(Дивиться із гнізда на землю)
Напевно, я напивсь
Води з Дніпра із п'яною зорею,
Чи за людей прийняв оті стовпи,
А за стежину –
Місячну алею?..

ЧОРТЕНЯ
Та ні.
Це люди.
Жінка уповні.
Я бачу наскрізь дві душі одразу..

АНГЕЛЯ
Тричі запіють треті три півні –
Й розтанеш ти
По Вищому наказу.

ЧОРТЕНЯ
Але візьму
Цю душу молоду.
А ти без мене,
Ти без мене...
Зм'якнеш.

АНГЕЛЯ
Я захищу цю душу від облуд
(Розпускає крила широко по горизонталі).

Такенну душу!
Чи такенну!..
(Розчепірює руки по вертикалі)

ЧОРТЕНЯ
Як не крути-верти,
А нам удвох цвісти:
Я цвітом чорним,
Ти ж бо цвітом білим.
Є світло й тінь.
Тому і є світи.
І душі є...
Ми їх з тобою ділим.

Твої ідуть до Бога, а мої...
До Князя цього світу.

АНГЕЛЯ
Знаю, знаю.
Твої – ворони,
Наші – солов'ї.

ЧОРТЕНЯ
Побачим –
Хто з нас більше назбирає.

Через капище до волхвів іде вагітна МАЛУША.

АНГЕЛЯ
Ти глянь, це жінка з повними грудьми.
Вона ось-ось приречена родити.

ЧОРТЕНЯ
Ці людські душі
Родяться з пітьми,
Щоб знов туди,
Щоб знов туди хотіти.

Як би я міг,
То взяв одразу двох.

АНГЕЛЯ
Як добре.
Ти їх взяти сам не можеш.
Бо людським душам дав свободу Бог.
Ну а мене поставив на сторожі.
Щоб твій Патрон
Не взяв до Пекла їх.
Щоби вона Отця любила й Сина
Так, як себе і родичів своїх,
А рай – як місце,
Де їх пуповина.

Вагітна МАЛУША зупинилася, погладила свій
живіт, прислухаючись до нього.

ВОЛХВИ підійшли до неї і повели у зруб, де
МАЛУША почала родити.

Почувся плач новонародженого хлопчика.
Небо пронизує блискавка.
Гримить грім.

ЖРЕЦЬ ПЕРУНА і ЖРЕЦЬ ВЕЛЕСА вийшли з новонародженим хлопчиком.

ЖРЕЦЬ ПЕРУНА *(тримає немовля на руках)*
Його Перун вітає громовицею!
То неспроста.
Це мічене хлоп'я.
Воно прийшло з весною,
З тими птицями
(Показує на гнізда, де сидять невидимі для людей АНГЕЛЯ і ЧОРТЕНЯ),
Яких ми зачекалися в цих краях.

ЖРЕЦЬ ВЕЛЕСА
Він – княжий син.

ЖРЕЦЬ ПЕРУНА
Назвемо Володимиром,
Адже він буде владен, знаменит!..
Син Святослава!
Та з яким же виміром
Нам підійти до людської вини?
Бо ж його мама...

ЖРЕЦЬ ВЕЛЕСА
Он вона, щасливиця!
(Показує на зруб, звідки виходить МАЛУША, простягає руки за новонародженим сином).
Почалася злива.

МАЛУША
Я тут, синочку, тут...

ЖРЕЦЬ ПЕРУНА *(віддає немовля МАЛУШІ)*
Бери, візьми...

ЖРЕЦЬ ВЕЛЕСА
От на врожай хороший
Нині злива ця.
Богів вона пов'язує з людьми.

ЖРЕЦЬ ПЕРУНА *(до МАЛУШІ)*
Ми допоможемо.
Син твій буде русичем.
Тобі не можна в Київ, де престол...
Владимир з іновіркою-бабусею
Забути може – звідки він і хто.
Його ж бабуся Ольга вже охрещена.
Вона – княгиня.
Ти ж, Малушо, – раб,
Її чубатим сином палко пешена
У травах десь на березі Дніпра.
Відомий воїн – батько Володимира –
Князь Святослав любив тебе чи ні...
Сама ти відчуваєш незадимлено.
А ще Добриня в тебе у рідні.
Він рідний брат твій,
Богатир з легендою!
Ти ж ключниця ув Ольги...
Знають всі.
Вона ж тебе і сендами і тендами
Сюди прислала, –
Наче рану в сіль.

Село волинське, лісове – Будятичі,
Вагітну прихистило, як доньку.
І, чує моє серце, будуть вдячними
Йому нащадки,
Що оцю ріку
Назвали Бугом,
Богом тобто...
Видно, що
Вона життя давала їм в бутті –
І рибою, і водами, і видрами...
Карала рідко.

ЖРЕЦЬ ВЕЛЕСА
Люди тут прості.

МАЛУША
Прості і добрі люди тут, то правда є.
Спасибі Вам, волхви, спасибі всім!
А я, Малуша,
Донька Малка Любечанина,
Я клянуся Ладом,
Клянуся сином князя і моїм,
Що буду вдячна за душевний прихисток,
За те, що я між вовком і волхвом
І душу й тіло зберегла...

ЖРЕЦЬ ВЕЛЕСА
Не вихрист ти...
Твоя свекруха зрадила з хрестом
Предківську віру.
Тому і ненавидить
Тебе і сина твого поготів...

ЖРЕЦЬ ПЕРУНА
Війна Богів.
Хто з них, Малушо, праведний –
То лиш боги розсудять ворогів.

ЧОРТЕНЯ
Де двоє б'ються – третій скористається.
То ж буду із язичниками я.

АНГЕЛЯ
Я ж до Христа вестиму, не до Каїна,
Оце рожденне в муках немовля!

Плаче малий ВОЛОДИМИР.
ЖРЕЦЬ ВЕЛЕСА і ЖРЕЦЬ ПЕРУНА моляться.

Слава Богиням нашим – Рожаницям Роду
Православного!
Ой, Матінко Ладом, дружино Сварожа,
Славимо любов Твою всенароджуючу,
Славимо ніжність твою життєдайну.
Матінка наша Небесна ти, Матір Богів наших
могутніх, а русичі вірні діти твої.
Славимо доньку Твою, Лелю прекрасну, Діву нашу
красну.
Рожаницям пожертви несемо, аби любов Їхня до
нас не згасала,
аби турбувались Вони про Рід наш земний.

Із вирію дивляться на нас Боги наші Славні, тож
будемо гідні любові їхньої!
Слава Рідним Богам!

МАЛУША *(долучається до молитви з ними)*
Слава Богам
Проголосимо СЛАВУ Богам,
Які є Отці наші,
А ми є їхні Сини.
І будемо достойні
У чистоті нашого тіла і нашої Душі,
Яка ніколи не вмирає.

Слава життя вічного
Боги мої, Предки світлі і трисвітлі!
Русь Велика – Вітчизна мила!
Сонце предковічне огортає променями землю
рідну.

Мокоша матінка тче ниті Долі,
Дана охопила руками землю, чорну мов тло
одвічного Дива.
Я йду стежею Прави до брами Іру з Прадідами
воєдино.
Перун веде мене у Вічність безсмертного Роду.
Чує душа голос Предків у посвисті вітрів
Стрибожих,
І єсть то велике Коло явлення Родів Слов'янських,
Коло вічне і незнищенне, безсмертне, мов Віра моя,
Тверде, як Алатир-камінь!

МАЛУША *(йде з ВОЛОДИМИРОМ на руках і молиться сама)*

Слава Долі
Рано-раненько вийду я до річеньки, веретено в руки
візьму,
до Долі помолюсь. Матінко рідненька, захиснице
миленька,
дай мені долі, доброї волі.
Нехай жінкою я буду коханою, господинею гарною,
хай дітки здорові зростають, добро та щастя в сім'ю
прибувають.

Хай миленький мене любить, лише ніжно хай
голубить.

Буду я дружиною вірною, порадицею мудрою.
Богам Рідним славу співаю, пожертву Долі у Вирій
посилаю.

Річенько-водиченько, віднеси веретено до Долі у
світлицю,
хай згадає мене дівицю, як буде долю виплітати,
коханого на подвір'я моє зазивати.

Слава Долі
Доленько-матінко, не влітай ниток чорних у життя
моє,
не пускай Карну мою долю ткати, щоб не
прийшлося мені потім з горя страждати.
Яко Діва ти красна, весела і щасна, як мою долю
будеш ткати,
я Тобі буду гарно співати. Гарно співати, ще й славу
казати,

Богів прославляти,
Тебе величати.

У Вирію-Сонцю Боги співають.
На Землю священну благодать посилають.

2 . 969 рік. Київ. ЖРЕЦЬ ПКРУНА І ЖРЕЦЬ ВЕЛЕСА
ідуть назустріч один одному. Лунає голос християнського
дзвону.

ЖРЕЦЬ ПЕРУНА
Померла Ольга – наш великий ворог!

ЖРЕЦЬ ВЕЛЕСА
Княгиня Ольга?
Християнка та,
Яка би й внука охрестила скоро...

ЖРЕЦЬ ПЕРУНА
Для декого вона уже свята.

ЖРЕЦЬ ВЕЛЕСА
Свята – це як?

ЖРЕЦЬ ПЕРУНА
Це майже богорівна...

ЖРЕЦЬ ВЕЛЕСА
Хто назначає? –
Люди, а чи Бог?

ЖРЕЦЬ ПЕРУНА
Жерці Христа.

ЖРЕЦЬ ВЕЛЕСА
Вона ж і так царівна!..

ЖРЕЦЬ ПЕРУНА
Вони із сином правили, обох...
Допоки син маленьким був.
А потім,
Як Святослав підріс,
Пішов на Ви...
І мама, й син
Жили законом плоти.
І мстили, і любили...
Йшли у вись –
До наших предків,
Де Перун і Велес,
Дажьбог, Мокоша, і Стрибог..
І ми –
Жерці –
Міста, столиця, села...
Княгиня Ольга – зрадниця!
Пойми!

Входить молодий ВОЛОДИМИР І ДОБРИНЯ.
Волхви затихають.

ВОЛОДИМИР *(до волхвів)*
Я знаю, ви не любите бабусю.
Я сам із нею клято сперечавсь,
Хоча любив душевно.
Але в душі

Були ми різні –
Сонце і свіча.

Вона з хрестом приїхала з Царграда.
А я перунський...
Як і мій народ.
Але мені бабуся завжди рада!
Я пив її любов, немов Дніпро.

Вона казала: «Бог – любов, онуку».
Розповідала про своє життя,
Про діда – князя Ігоря,
Про муки,
Яких зазнала.
Щире каяття
Я бачив на її зболілім серці.

ЖРЕЦЬ ВЕЛЕСА
Її любили предківські боги!
Вона помстилась жорстко!
В темнім герці
Її боялись наші вороги!

А потім той розп'ятий скаламутив
Її усю...
Ісус його зовуть.

ЖРЕЦЬ ПЕРУНА
Немовби Ольга напилась отрути.

ЖРЕЦЬ ВЕЛЕСА
Вона прощала навіть татарву?

ЖРЕЦЬ ПЕРУНА
І «зуб за зуб» було вже не для неї.
Вона казала: тре любити всіх!

ЖРЕЦЬ ВЕЛЕСА
І навіть ворогів землі своєї?!

ЖРЕЦЬ ПЕРУНА
Цього не знаю.
Ворогів своїх.
Так Бог Ісус, мовляв, учив любити.
Він сам любив.
Його ж убили ті,
Кого він вчив по-божеському жити.

ЖРЕЦЬ ВЕЛЕСА
Отак буває часто у житті.

Чому ж княгиня в того Бога вірить,
Якщо його могла убити чернь?!

ЖРЕЦЬ ПЕРУНА
Бо він воскрес!
Безсмертний він.

ЖРЕЦЬ ВЕЛЕСА
От звірі!..
Не вірю, що ріка назад тече!

ДОБРИНЯ
Хтось Велесу, хтось вірить Перунові.
Хтось ні у що не вірить.
(до ВОЛОДИМИРА)
Йдемо всі, –
До бабці Ольги
Стежкою любові.
А нас колись розсудять Небесі.

ЖРЕЦЬ ПЕРУНА
Що там робить?
Там же не буде Тризни.
По-християнськи Ольгу проведуть.
Там ритуали нашої вітчизни
Потоптані.
Ні, я туди не йду!

З'являється ЧОРТЕНЯ.

ЧОРТЕНЯ
Моє завдання – всіх і скрізь сварити.
Пересварю вохвів!
Це вищий клас!
(Нашіптує щось на вухо ЖРЕЦЮ ВЕЛЕСА)

ЖРЕЦЬ ВЕЛЕСА
...А я піду.
Бо Велес – Бог народу.
Князі ж Перуну хочуть догодить.
Я ж, знаючи чудну людську природу,
З людьми побуду в цю прощальну мить.

ЖРЕЦЬ ПЕРУНА (до ЖРЕЦЯ ВЕЛЕСА)
Ти зрадник теж!
Не йди до зрадовірців!
Слов'янський корінь не гризи хоч ти!
Не вір чужої віри чорній зірці.
Будуй між Богом і людьми мости!

ЖРЕЦЬ ВЕЛЕСА
Я ж і будую!
Що – людей зоставить
Самих із тим розп'ятим Христом?
Мені здається, він такий лукавий...
Забрав княгиню.
Захистить їх хто? –
Людей, отих, що покищо із нами,
Приносять жертву батьківським богам.
Якщо ми їх покинем,
Як до мами,
Вони підуть на жертву ворогам?

ЖРЕЦЬ ПЕРУНА
Коли народ тебе узрить на тризні,
Подумає – що так повинно бути!
Між тілом і душею він зависне.

ЖРЕЦЬ ВОЛХВА
Якщо ж волхви на тризну не прийдуть,
Ми віддамо народ Христу у жертву.
Боги нам наші цього не простять!

Попи чужинські будуть дух наш жерти
І красти душі, як убивця-татъ.

ВОЛОДИМИР *(до ЖРЕЦЯ ПЕРУНА)*

То йдемо з нами.

(Дзвонять дзвони)

Знову дзвонять дзвони.

Скликають люд до бабці Ольги.

Йдем.

(Обіймає ДОБРИНЮ за плечі)

ДОБРИНЯ

Такі душевні дзвони похоронні.

У нас таких ще не було ніде!

ЖРЕЦЬ ПЕРУНА

Ти теж, Добриня, бачу, зрадник... зрадник...

ДОБРИНЯ

Який я зрадник?!

Я Малушин брат.

Я дядько Володимира!

Я радий,

Що знав його,

Як був він – дитвора...

ЧОРТЕНЯ *(підсакує від радості)*

Мені вдається всіх пересварити!

Це легше, ніж я думав у гнізді.

Усі вони за Бога будуть битись.

Я їм усі поплутаю путі!

(Шепоче щось на вухо ДОБРИНІ)

ДОБРИНЯ

Його я вчу, щоб став він чесним воєм,
Державником і витязем тепер.

ЖРЕЦЬ ПЕРУНА

Ми також хочем, щоб він став героєм,
А не щоб християнином помер.

Але сьогодні вмерла його баба.

Він мусить попрощатися...

А ми...

Для нас миліший вовк, природна жаба,
Ніж ті, що йдуть від Сонця до п'їтьми.

(Повертається. Іде геть)

ЖРЕЦЬ ВЕЛЕСА *(іде з ВОЛОДИМИРОМ,
ДОБРИНЕЮ на звук дзвонів)*

А я піду княгиню хоронити,

Не жінку-християнку.

Тільки ту,

Яка уміла і любити, й мстити,

В глибинах жити, брати висоту.

Вона вже за межею.

Ми не судді.

Який там Бог зустрів уже її?

(Небо пронизує блискавка. Гримить грім.)

Молитви наші будуть хай почуті.

А християни кажуть хай свої.

Звучить церковний дзвін.

Чути християнську молитву «Отче наш»:

Отче наш, Ти, що є на небесах! Нехай святиться
Ім'я Твоє, нехай прийде Царство Твоє, нехай буде
воля Твоя, як на небі, так і на землі. Хліб наш
щоденний дай нам сьогодні. І прости нам провини
наші, як і ми прощаємо винуватцям нашим. І не введи
нас у спокусу, але визволи нас від лукавого. Бо Твоє
є царство, і сила, і слава навіки. Амінь.

ЖРЕЦЬ ВЕЛЕСА *(сповняє язичеську молитву)*

Слава Велесу

Великий і могутній Велесе!

Славимо мудрість Твою нескінченну,

яка дає нам пізнати Закони Права,

аби гідно жити у Яві та з честю відійти у Наву.

Сповни нас Мудрістю Своєю, як наповняв прадідів
наших.

Вкажи шлях істинний до Сварги Синьої.

Ти приніс отрочат на Землю Святу Руську,

від яких пішов Рід наш великий, піклуйся про онуків
своїх.

Премудрий Дух Роду Православного,

ми славимо Тебе і закликаємо перебути з нами,

охороняючи та примножуючи блага наші.

Слава Рідним Богам!

З'являється АНГЕЛЯ. ЧОРТЕНЯ утікає.

3. Цей же 969 рік. Новгород.

ВОЛОДИМИР

Блаженну Ольгу вже похоронили.

(Чути крики «Ганьба! Ганьба!»)

А батько мій до вас мене послав,

Щоб з іменем перунським і Ярила...

І всіх богів

Я тут князював.

Мій батько Святослав сказав в дорогу,

Що новгородці кликали мене...

(Чути голоси: «Ти мусиш захистити нас і Бога!»)

ВОЛОДИМИР

Так, долю не об'їдеш і конем.

На те і князь!

Я не піддався Ользі!

Вона мені вдягнути хтіла хрест.

Я бачив її усміхи і сльози.

Воно в мені ніколи не помре.

Але Малуша – мама моя мила, –

Мене благає не міняй богів!

«Коріння предків має стати крилами», –

Вона казала вголос і без слів.

Своїм життям давала приклад гідний.

Та й брат її – Добриня, – дядько мій,

Він – воєвода,
Вчив мене:
Сусідні
То лиш дівчата добрі.
Бог же – свій.

Входить ДОБРИНЯ.

ДОБРИНЯ
Варяги також, бач, не християни,
А воїни, яких ще пошукать!
Вони в боях завжди від крові п'яні,
А християнський Бог... він... яко тать...

Він хоче в Перуна украсти душі,
Він хоче розп'яти всіх людей!
(До юрби)
Отож усі подякуєм Малуші,
Що сина шляхом правильним веде.
А ось вона, а ось вона іде...
(показує рукою на МАЛУШУ із зовнішністю
відунки-віщунки, яка виходить на сцену)

МАЛУША *(голосом відунки)*
Так, брате мій, варяги і слов'яни!
Від болю я відункою тепер.
Майбутнє бачу,
Бачу хрест і рани...
І Київ...
Володимир...
Хоч помер...
Стоїть великий над Дніпром...
О Боже...
В руках великий меч,
Чи, може... хрест...

ДОБРИНЯ
Та зараз ми ще все змінити можем!
Наш князь ще молодий!
Нехай росте!
Вчимо його любити все даждьбоже,
Своїх богів, як і своїх людей.

Хоч Ольга в ньому сіяла зернину,
Щоби хрестом зросла вона колись.
Усе зроблю, якщо я не загину,
Щоб сні Малуші-мами не збулись...

ЧОРТЕНЯ І АНГЕЛЯ сміються.

Виходить ВАРЯГ.

ВАРЯГ
Ми, скандінави, будем завжди з вами.
Ми вам рідніші, ніж чужі боги.
Боги норманські з вашими богами
Не сваряться...

ДОБРИНЯ *(сміючись)*
Такі-от пироги.

ЧОРТЕНЯ *(на вухо ВОЛОДИМИРУ)*
Ти ж молодий.

Ти князь.
Ти ще в утробі
Був проклятий...
Сказати – ким, коли?
Руда чуприна на твоєму лобі,
Дитячі травми в серці залягли.

Ти можеш всім помститися за болі:
Твоїм братам...
Як мстила Ольга всім
За свого мужа Ігоря...

АНГЕЛЯ *(до всіх, але його ніхто не чує, крім
ЧОРТЕНЯТИ, як не чує і сам ВОЛОДИМИР, бо він не
християнин)*

Доволі!
Доволі мстити!
Кайтеся усі!

Любіть свого ворога.
Прощайте.
Віддайте Богу суд.
Він всім воздасть
По милості.
В молитві підлітайте
До Бога – як до Батька...

ЧОРТЕНЯ *(перебиває АНГЕЛЯ, на вухо
ВОЛОДИМИРУ)*

Ти вже – власть!
Тебе волхви бояться і сусіди.
Не вір нікому.
Може, Ользі вір...
Коли вона хреста іще не виділа,
А чесно мстила ворогам,
Як звір.

Люби життя:
Дівчат, і гроші, й славу,
І власть свою, яку дали боги.
І буде всій державі кучеряво.
Всім буде добре.
(Сміється)
Ги-ги-ги-ги-ги...

ВОЛОДИМИР *(до всіх)*
Я поважаю батька Святослава,
Бабусю Ольгу, – регентку колись.
Продовжу їхню віковічну славу,
Князь йде «на Ви»,
Бабуся йшла у вись.

А я піду до себе, у глибини.
Я – Новгородський князь –
Люблю життя!
«На Ви» не йтиму, як мій батько нині.
*(Голос із натовпу: «Ти син рабині й вовчого
виття!»). ДОБРИНЯ іде в натовп і забирає того,
хто кричав)*

А батько на Дунаї хай воює.
З «варяг у греки» хтось нехай іде.
Про нас іще весь білий світ почує.

(до ДОБРИНІ)
Добрине, воєводо мій, ідем.

Всі йдуть за ВОЛОДИМИРОМ ТА ДОБРИНЕЮ.
Голоси: «Що ж тепер буде? Що ж то буде з нами?»
Звучить язичеська молитва «Вранішня слава»:

«Роде Могутній! Ти є Творець Яви, Нави і Прави,
Ти сотворив з Рожаницями Рід Небесний і Рід Земний.
Славу тобі складаю, як син (донька) Твій кровний.

Славлю Сонце-Дажбога, який сходить над Землею-
Мокошею ранку кожного, промінням золотим
живить і зігріває Землю Священну і життя дає Роду
Земному – дітям Богів Православних. Хай слава
стоголоса Дажбогу Пресвітлому летить до Ірію і
повниться там любов'ю дітей земних.

Слава Роду Великому!»

4. 972 рік. Берег річки Ільмень біля Новгороду.
Капище бога-громовержця Перуна біля якого
ЖРЕЦЬ ПЕРУНА.

ЖРЕЦЬ ПЕРУНА
Князь Володимир вірний нам донині.
Поставив біля річки Перуна.
Ріка Ільмень і Новгород...
Як свині,
Йдуть християни...
Але йде весна!
Із нею цих негідників ми знищим,
Що хочуть розп'яти наш народ.
Слов'янський бог Перун все вище, вище...
Із нами Род.

Крилатий корінь предків з нами, з нами!
А не з Ісусом дивним і чужим.
То й Ігоря древляни розпинали.
Він також християнин?..

Виходить ВОЛОДИМИР

ВОЛОДИМИР
Не сміши!
Дід Ігор – Князь!
Він вже на Предків Раді.
Бабуся Ольга мстила огого!
Вони вже разом.
Ми їх щастю раді.

ЖРЕЦЬ ПЕРУНА
Вони не разом –
Як вода й вогонь!

Княгиня Ольга із Христом спочила...
Із Перуном князь Ігор.
Отако.
Бабуся діда зрадила.
Ярило
Гостив його берези молоком...

Бог весняного Сонця –
Наш Ярило,

Родючості і пристрасті,
З мечем!..

ВОЛОДИМИР
Бог пристрасті!
Щоби не говорили,
А ми з Ярилом,
Не з Христом підем!

Ярило нам дає великі крила,
Бабусин Бог вбивати кличе плоть.
То де мої дівчата любі-милі?!
Дівчата, геєей!
(Заклично махає рукою. З'являється дві дівчини-
наложниці князя ВОЛОДИМИРА).
Я хочу вас обох!

ВОЛОДИМИР починає любовну гру із двома
ДІВЧАТАМИ, поваливши їх на землю. Завершивши
любовну гру, він встає, одягається. ДІВЧАТА
розбігаються в різні боки.

Заходить ДОБРИНЯ.

ДОБРИНЯ
Дозвольте, князю.

ВОЛОДИМИР
А, Нікітич!
ПрОшу.

ДОБРИНЯ
Сумні новини.
Батько ваш...

ВОЛОДИМИР
Помер?!.

ДОБРИНЯ
Загинув.
Печеніги вбили.

ВОЛОДИМИР
Боже!

ДОБРИНЯ
Якийсь там Куря.

ВОЛОДИМИР (*гнівно*)
Я помщуся тепер!

ДОБРИНЯ
Зробив той Куря чашу з твого батька,
Ну тобто кухоль з черепа його.
В Дніпровім гирлі їх було багато –
Тих печенігів...
Узяли кругом.

Там Святослава засідка чекала.
Свенальд все – воєвода – розказав.
Він вижив і прийшов до Ярослава –
До твого брата в Київ, майже сам...

Бо вся дружина князева погинула
Від пацінаків – плем’я кочове.
...Та правду всю дніпровська знає риба,
І вороння, що в тих місцях живе.

ВОЛОДИМИР *(схвильовано ходить туди-сюди)*
Ага-ага.
Все ясно... тобто темно все.
Закономірно...
Ярослав...
Тепер
Він буде князем київським напевне.
А батько відгуляв...
В бою помер.

Це славна смерть для воїна великого.
Хай буде тризна!
Хай почує світ
Дзвін наших срібних келихів!
Щоб кликали
Вони до Бога,
Доки ми живі!

Щоб християнські дзвони більш не плакали
На славній нашій предківській землі.

ДОБРИНЯ
Мій рідний князь,
Тут дехто бачить знаки вже,
Що не хрестився князь –
Тому й поліг.

Його ж просила мама охреститися,
Як і тебе...
Та він тягнув, тягнув...
Та скільки, кажуть, ниточці не витися...

ВОЛОДИМИР
Втікав від мами батько на війну.

Від неї я в жагу ховався злякано,
Таївся між ногами у дівок...
Її Христос із ангелами птахово
Дививсь на мене...
Я від страху мок.

Жалів бабусю Ольгу.
Заблудилася
Вона від горя.
Стільки пережить!..
Вона Христу так гаряче молилася,
Що хай Перун вже там її простить.

А ми бенкет готуєм!
Тризну справимо!
Жервоприношень кровних принесем.
Любов і смерть...
Між зорями і травами.

Добриня, люде, воїни!
Ідем!

5. Велика тризна біля капища ПЕРУНА. Чути дзвін келихів, людські голоси.

ЖРЕЦЬ ПЕРУНА

Давайте всі поклонимося разом
Богам прапредків наших в тризни час,
Щоби ніякі біди і зарази
Не убивали ще в утробах нас!

Живуть боги у Праві, Яві, Наві.
А тризна – це триглав, ці три світи!
Ми, слава Богу, у своїй державі!
А молитви – невидимі мости,
Які єднають і богів, і смертних,
Богів з богами і людей з людьми.
Давайте ж поспіваємо, повертимось,
Помолимося, об’єднуючись, ми.

ЖРЕЦЬ ПЕРУНА промовляє молитви. ВОЛОДИМИР,
його челядь, усі присутні підтягують:

Слава Матері Землі

Матінко наша рідна,
Мокоше наша славна!
Ми, вірнії діти твої,
Щодень тебе слухаємо,
І бачимо допомогу твою
У справах наших.
Ти нас годуєш і оберігаєш,
Від усього злого захищаєш.
Дякуємо тобі за сили, які ти даєш нам,
Що здоров’ям і доблестю у нас проростають.
Ми тебе повік берегти будемо.
Прийми сили наші душевні собі у допомогу,
Щоб на нашій землі панували мир і злагода,
Щастя й достаток, щоб з Богами Рідними
Жили ми в єдності
І були перед Родом Всевишнім славними
Українцями-русичами Православними!
Слава Матері Землі і всім Богам Рідним!

З’являється відунка МАЛУША.

МАЛУША

Бастардом сина мого називають!
Покійний Святослав – його отець.
Любов від Святослава я пізнала.
Тому для мене тризна ця – святе.
(Промовляє молитву. Всі підтримують.)
Слава загинувшим за Рід!
А тому, що впав у полі,
Перуниця дає
Води Живої напитися,
А напившись її,
Він їде до Сварозі
На білому коні,
І там стрічає його
Перунько
І веде до блаженних
Своїх чертогів.
І там перебує він час,

І отримає нове тіло.
І так має жити
І радуватися сьогодні
І до вічних віків,
Творячи за нас молитви.

ЖРЕЦЬ ПЕРУНА

Малуша каже правду – як блаженна.
У християн юродством це зовуть.
А правда не черлена й не зелена.
А правда – Божа, тобто вища суть.

МАЛУША затягує молитву. ЖРЕЦЬ ПЕРУНА та всі підтягують.

Брамо Небесна, відкрийся,
дай Предкам Славу!
Предки наші любі, Щури і Пращури.
Дякуємо вам за здоров'я, за силу,
Що ви нам від Богів Рідних посилаєте,
У справах земних допомагаєте.
Нехай Сварог оберігає Вас і надає Вам Силу!
Щасливо перебувайте у Світі Духовному,
Нами опікуючись!
Нехай вічно існує зв'язок поколінь –
Священний живий зв'язок між нами!
Слава Духу Предків наших!
Слава усім Рідним Богам!

Чути дзвін келихів. Музика, пісні, танці.

ЖРЕЦЬ ПЕРУНА

Стану перед Дубом, Перуна покличу:
Прийди-прийди, Перуне, прийди-прийди, грізний,
З силами Перуновими, блискавками ясними,
Землю освяти громами рясними,
З Алатир-каменя вогню викреши,
Вогню викреши – світло запали.
Іду я, Світлом Перуновим захищений,
Горить Ведогонь у душі моїй.
Сили ворожі мене оминають,
Дажбожого онука не чіпають,
Бо сила зі мною Божеська –
Перуничі – витязі громи могутні;
Вони воріженьків відганяють,
Блискавками спопеляють.
Слава Богам Рідним і Предкам Світлим!

МАЛУША

Кажу я правду.
Смерті не боюся.
Переболіла злам, свекрушин гнів.
Постійно я богам своїм молюся.
Й вони про даль розказують мені.

А я вже – людям...
А вони – як знають.
Я – голос предків,
Хоча син мій – князь.
Не на чиєму боці я не граю
І не міняю душу на коня.

Кажу усім, що думаю, що знаю.
Що думають про мене – все одно.
Я не боюсь цю людсько-вовчу зграю,
Боюсь лиш Бога перед вічним сном.

ЖРЕЦЬ ПЕРУНА

Якого бога?

МАЛУША

Спільного!
Живого!
Бо ж Бог один!
Стежини різні лиш
Людським серцям блукаючим
До Нього.

ВОЛОДИМИР (до МАЛУШИ і до всіх)

Ой, мамо, мамо,
Відпочинь.
Облиш...

МАЛУША (не звертає на ВОЛОДИМИРА уваги)

Завершуйте вже тризну цю дрімучу.
Бо Святослава вже не воскресить.
Відвоював він, відкохав, відмучився.
Гроза іде із півночі...
(Небо прорізує блискавка. Чути грім.)
Гримить!

*Тризна завершується. ВОЛОДИМИР лежить.
З'являються АНГЕЛЯ та ЧОРТЕНЯ.*

АНГЕЛЯ

Душа пропаша...
Буйно, не по-Божому...
Простилися...

ЧОРТЕНЯ

То не тобі й ні нам...

АНГЕЛЯ

Казала ж Ольга сину,
Що не гоже так.
Ніяким не молився він богам.

Він не послухав маму.
Неохрещений
Тому й помер...
І душу загубив.

А Ольга щиро каялась,
Завершивши
Своє життя,
Як сам Христос учив.

Тому простились їй гріхи язичеські.
Не відала ж вона, що помста – гріх.
А Святослав був славним чесним витязем,
Та Божу благодать узять не зміг.

Святий Андрій ще проповідь євангельську
На землю цю приніс і возвістив.

Століття поміж вибраними й званими
Наводить Бог святі свої мости.

Він кличе всіх до себе, та не силує.
Він любить всіх, як Батько, Мама, Дід...

ЧОРТЕНЯ

Він хоче, щоби люди стали зіллями.
А мій Господар – світлоносний лід!

АНГЕЛЯ

Неправда це.
Не зіллями, а іскрами
Бог бачить душі праведних людей.
Сам Він – безмежне вогнище...
Із вірою
Людська душа
До нього увійде –
І стане Богом...

ЧОРТЕНЯ

Ну, не кожна душенька!
Не кожную іскру Вогнище прийме!

АНГЕЛЯ

Лиш ту, яка закони не порушила,
Не перейшла свідомо Божих меж.

Закон – любов і заповіді... прощення,
І милосердя, й вірність, каяття.
До раю стежка справді терном мощена,
До пекла ж стежку брудом золотять.

ЧОРТЕНЯ

Нема без пекла раю,
Як без темені
Немає світла.
Мудрим будь, дитя!
Князь Володимир...
Душу його тре мені
Туди, немає звідки вороття.

АНГЕЛЯ

Апостол Первозванний той – Андрій –
По річці Борисфен ходив, бо вірив,
Що хреститься людей слов'янських рій,
Який живе між деревом і звіром.

Але нескоро хрест прийнявся тут.
Княгиня Ольга перша причастила
Свою поганську душу золоту
Ісуса кров'ю.

ЧОРТЕНЯ

Зрадила Ярила!..

АНГЕЛЯ

Хіба краплина зраджує ріку,
Коли стає хмариною, сльозою?
Її Господь поверне отаку
Саму до себе
Після злого бою.

Язичники творінням честь дають,
А християнам сам Творець миліший.
Вони у корінь зрять,
У саму суть,
У Триєдиність,
Світло, біль і тишу.

Язичники ж не біси.

В душах їх
Найлегше, правда, звити гнізда бісам.
Вони, мов клени в масках золотих,
На синій зорі по-пацанськи пісають.

ЧОРТЕНЯ

Це ти про мене?

АНГЕЛЯ

І про тебе теж.
Ти ж також ангелям було до зради.

ЧОРТЕНЯ

Можливо, й ти до Світла ще прийдеш.
Я буду радий.
(Сміється страшним сміхом)

Тепер до Володимира лечу.
(Шепоче на вухо ВОЛОДИМИРУ, під'юджуючи
його на гріхи)

Нехай іде вбивати і гуляти.
Зламає хай бабусину свічу..
Князівську душу будемо ми мати.

ВОЛОДИМИР *(важко встає)*

По тризні тяжко...
Ждуть державні справи.
Наложниці набридли і меди.
Он Ярополк вже замість Святослава
П'є зірку із Дніпрової води.

У стольнім граді Києві гуляє
Мій брат уже, завершивши війну,
Яку наш батько вів на злім Дунаї.
А брат Олег ув Овручі...
Ну-ну...

Брати мене завжди нерідним чули.
Мовляв, бастард я.
Скільки натерпівсь!..
Дитинство, юність...
Ігрища минули.
Спитаю не попів,
А у волхвів –
Як бути далі...
Що мені робити...
Яка у світі місія моя?
Русь укріпити чи... дітей робити,
Йти проти вітру, чи – як течія...

Я слухатиму кров свою гарячу.
Я ж князь отут.
І що мені волхви?..
Самі боги мене таким назначили!

То ж буду сам собою!
Бо живий.

А вмерти встигну кожної хвилини.
Я бачив смерть.
Я смерті не боюсь!
Тече в мені медова кров калини
І світиться в мені майбутня Русь.

Мов жінка – Русь.
За неї також б'ються
Князі з князями,
Волхв, хрестатий піп...
Перемагаю страх,
Хоча й боюся
Того, що в світі
Й того, що в мені.

ЯВА ДРУГА

1. 975 рік. Київський КНЯЗЬ ЯРОПОЛК (син покійного князя Святослава і брат ВОЛОДИМИРА) воює з його рідним братом – КНЯЗЕМ ОЛЕГОМ, який княжив у древлянських землях (сучасна Білорусь).

КНЯЗЬ ЯРОПОЛК
Допоки я князюю в стольнім граді –
У Києві,
Що батько наш лишив,
Олег, мій брат, мене... ні-ні... не зрадив...
На полюванні мого друга вбив.

В мені ж бо кров тече княгині Ольги,
Що древлянам мстила до хреста...
І я помшусь.
Не допошу сваволі,
Яка від мого брата пророста.

Мені приснився батько мій сьогодні.
Язичник він.
Він помсту поважав.
Бабуся Ольга...
Та уже не згодна,
Бо християнка...
Рідні на ножах.

Але буває так, що брат по духу
Тобі рідніший, ніж по крові брат,
Коли своє серденько ти послухаєш
Із жилою потужною Дніпра,
Що зв'язує часи, простори й пристані,
Богів і смертних, смердів і князів...
Олег, як вовк, в лісах древлянських рискає.
Він друга мого кривого убив!

КНЯЗЬ ОЛЕГ
Уста перунські кров'ю ти замазуєш
Не задля друга, а земель моїх!..
Красивими словами всім розказуєш,
Та все це курям смердівським на сміх.

Земля древлянська завжди вельми лакома
Для тих князів, що в Києві сидять.
Тут Ігоря роздерли між ломаками,
Бо дід сюди занадивсь яко тать.

Ти, брате Ярополче, також косишся
На мене, древлянське це гніздо.
І воїни твої гудуть вже осами
Хто їх зупинить?
Я – або ніхто.

Волхви благословляють це побоїще.
Так Ігор князь колись тут потерпів,
Коли брав данину...
Столичне війнство
Так знахабніло, що немає слів.

Варягів проти брата кличуть русичі,
У спину б'ють – за владу, за престол.
Не хочуть йти дорогами найвужчими...
І гублять ще багато людських доль.

Дзвенять мечі. Чути шум битви і смертельний зойк
КНЯЗЯ ОЛЕГА: «Вмираю я... Ви, браття і дружино,
простіть мені... Й ти, брате Ярополк...»

КНЯЗЬ ЯРОПОЛК
Не хтів твоєї смерті я...
Хоч нині
Брат брату – вовк.

Так сталося, Олеже,
Кровний брате...
Та я ішов не за твоїм життям.
Волхви нас учать з честю помирати.
Яка там честь між вовчого виття!..

Я втратив брата, Новгород узявши.
Що скаже мама, предки на суді?
Невже було так і так буде завше:
Ми кровні серцем,
Доки молоді.
Адже єдина мама нас родила:
Мене й Олега...
Хай простить Перун...
Простить нехай Мокоша і Ярило...
Я брата вбив.
Коли вже сам помру,
Судити будуть предки і нащадки,
Мене як князя, як людину теж...
Людська ж бо слава явно неназавжди,
Неслава ж Божа то не має меж.

Боги ж бо свідки:
Я не хтів убити.
Так вийшло, вийшло!..
Долі жарт лихий.
Помер Олег під кінськими копитами.
А Володимир онде вже – верхи
Попер просити помочі варягів,
Бо де два б'ються –
Третій скориста...

Ой, чує моя душенька:
Бродяга –
Наш званий брат –
Своє ще на верста.

Він завжди був окремо,
Ще з дитинства
Був нетутешній,
Весь у маму він –
В оту Малушу,
Що тепер – провидиця,
Провісниця на зорях,
На крові...

Сонцеволосий,
Дивний...
Усамітнений.
Таких не люблять люди...
Любить звір.
І Бог таких-от любить...
Якось мітить їх.
І Володимир мічений,
Повір...

Наш спільний батько Святослав
Побачив це.
Про особливу долю натякав...
Що Володимир – син його –
Позначений
У цім житті поганському,
Собачому,
Веде його божественна рука.

Що буде Володимир духу воїном,
Не племена підкорить – небеса!..
Олег убитий...
Рана незагоєна.
Можливо, стану жертвою я сам
На цій війні богів,
Де ми лиш воїни...
Та я не зраджу предківських богів!
Хоча в душі моїй такі пробоїни,
Що я також померти би хотів.

*ЧОРТЕНЯ (підлітає до вуха КНЯЗЯ ЯРОПОЛКА,
шепоче йому)*

Ти правильно, ти правильно все кажеш.
За око – око і за зуба – зуб.
Помстися Володимирові вражому.
Перунське Древо –
Предковичний Дуб –
Твоя бабуся зрадила...
Дажьбога,
Стрибога, Рода, Ладу, Перуна...

*АНГЕЛЯ (підлітає до іншого вуха КНЯЗЯ
ЯРОПОЛКА)*

Вона Христову вибрала дорогу –
Княгиня Ольга...

ЧОРТЕНЯ (кричить)
Зрадниця вона!..

*КНЯЗЬ ЯРОПОЛК (обіймає свою голову обома
руками)*

Я не суддя моїй бабусі Ользі.
Вона хрестилась.
Так.
Це знають всі.
Ніхто ж не зна її святого болю.
Хіба що Першобог у Небесі.

Люблю її.
Люблю Олега брата...
І батька, й Володимира...
Люблю...
Але аз князь.
Я мушу убивати,
Коли на когось дуже розізлюсь.

Я предківським богам молюсь,
Як вмію,
І раджуся з волхвами – що робить...
Можливо, до Христа і я дозрію,
Як і бабуся Ольга...
Ех, якби...

Якби прийшов до мене Володимир,
Обняв по-братськи,
Ради попросив...
Але й коли були ми молодими,
То не любились.
Нині й поготів.

Тепер за нами влада і народи.
Князі ми.
Не належимо собі.
Живем не за законами природи,
Тамуючи людський наш кровний біль.

АНГЕЛЯ
Із того болю буде тепле світло
В майбутньому, у Бога, у раю...
Кому дано побільше в цьому світі,
Із того в Тому більше питають.

ЧОРТЕНЯ
Хай краще Ярослав з волхвами буде,
Аніж візьме свій хрест і піде з ним.

АНГЕЛЯ
Ти хочеш, щоб були твоїми люди.
Я ж хочу, щоб і князь цей став святим.

ЧОРТЕНЯ (ДО АНГЕЛЯТИ)
За людські душі б'ємося з тобою,
Допоки люди вигнані в цей світ.
Повернуться вони вже не юрбою...
Як плодом стане тут не кожен цвіт.

Одного вб'є гроза, а інших – Сонце,
З'їсть дивна птиця чи іклистий звір.
Хтось бачить рідні зорі в ополонці,
А хтось мене у власній голові.

Хоча я в масці ангельській літаю
До душ людських.
І вірить хтось мені.
Я кличу в пекло,
Ну а ти – до раю.
Але наразі разом ми в багні...

Являються ВОЛХВИ-ІСРЕЇ: ЖРЕЦЬ ПЕРУНА І
ЖРЕЦЬ ВЕЛЕСА

ЖРЕЦЬ ПЕРУНА
Я чую дивні, дивні голосіння –
Мов духи злі із добрими в борні.
Мов проростає бісове насіння,
А добре – ні.

ЖРЕЦЬ ВЕЛЕСА
Жрець Перуна,
Та ти ж не християнин,
Що чуєш їхніх бісів голоси...
Ми всі, жерці, – богів своїх бояни.
Я чув, Христос, – він навіть Божий Син.

ЖРЕЦЬ ПЕРУНА
Ти, бачу, вже цікавишся хрестами.

ЖРЕЦЬ ВЕЛЕСА
Та Бог один...

ЖРЕЦЬ ПЕРУНА
Перун?

ЖРЕЦЬ ВЕЛЕСА (*задумливо*)
І Велес теж...
Це імена...
Жрець Перуна,
Між нами...
Цей Божий син – Христос –
За нами йде?

ЖРЕЦЬ ПЕРУНА
Христос не наш.
Я вірний Перунові.
Всіх проклену,
Хто предківських богів
Так чи інакше зрадить!
Я готовий
Боротися...
І вийти з берегів.

Війна духовна – то найважча з воєн.
За свого бога кожен дасть життя,
І після смерті буде удостоєн
Тих нагород, що заслужив в гостях.

Жрець Велеса!
Ідем.
Готуєм тризну.
Олега-князя вбито...

ЖРЕЦЬ ВЕЛЕСА
Тризна знов...
Князь за земну піклується вітчизну.

Ми ж за небесну.
Замовляєм кров.

ЖРЕЦЬ ПЕРУНА (*бере у руки смолоскип*)
А тризна – свято.
То святе.
То наше.
У християн таких немає тризн!
Ми будем пити мед і їсти кашу,
Що мертвим вже не тре земних вітчизн!

Радіємо, що рідні вже у предків.
Боги з богами.
Люди із людьми.
Як жрець я бережу закони ветхі
Богам приношу жертви, людям – мир.

Род (Першобог) велів мені стояти
На варті наших предківських богів.
То ж Перуна не зможуть розіп'яти
Ані мечем, ні магією слів.

Між Яв'ю й Нав'ю ми – жреці народу –
Поводирі, пророки ми, волхви...
Вогонь і землю, вітер цей і воду
Ми змішуєм для того, хто живий.

А хто помер – для того тризна буйна,
Вогненна радість для перунських душ!
Побудь у ній, себе, свій рід відчуй-но,
Я вас до предків нині проведу.

ЖРЕЦЬ ПЕРУНА запалює смолоскипом високе
(аж до неба) поминальне вогнище зі складених
прямокутником священних дерев – дуба і берези, до
якого несуть у човні мертвого КНЯЗЯ ОЛЕГА. За
ним іде у вогонь дружина КНЯЗЯ ОЛЕГА...

ЖРЕЦЬ ПЕРУНА (*голосно творить молитви*)

Дажбожі Внуки ми –
Улюбленці Богів!
І Боги свої десниці
Тримають на ралах наших.
Заспіваймо славу Суражію,
І так мислимо до вечері,
і п'ятикратно славимо Богів!

А тому, що впав у полі,
Перуниця дає
Води Живої напитися,
А напившись її,
Він іде до Сварозі
На білому коні,
І там стрічає його
Перунько
І веде до блаженних
Своїх чертогів.
І там перебує він час,
І отримає нове тіло.
І так має жити
І радуватися сьогодні

І до вічних віків,
Творячи за нас молитви.

КНЯЗЬ ЯРОПОЛК (підкидає гілячку у поминальний вогонь, промовляє замовляння для захисту душі (слава-оберіг))

Встану перед Дубом, Перуна покличу:
Прийди, прийди, Перуне, прийди, прийди, грізний,
з силами Перуновими, блискавками ясними
Землю освяти, громами рясними
З Алатир-каменя вогню викреши,
Вогню викреши, світло запали.
Їду я Світлом Перуновим захищений,
Горить Ведогонь у душі моїй,
сили ворожі мене оминають,
Дажбожого онука не чіпають,
Бо сила зі мною Божеська,
Перуничі – витязі, Громи могутнії.
Вони вороженьків відганяють,
Блискавками спопеляють
Слава Богам Рідним і Предкам Світлим!

Вогонь згасає. ЖРЕЦЬ ВЕЛЕСА дістає черепи КНЯЗЯ ОЛЕГА та його дружини з попелу і кладе його біля Кумира Роду – родового ідола.

ЖРЕЦЬ ВЕЛЕСА
Тепер вони навіки будуть разом.
А ми в честь князя розіграєм бій!

Воїни починають театралізовано, ритуально битися на мечях, імітуючи справжній бій, як велять закони святкування тризни...

У цю тризну-бійку вривається варязька дружина на чолі з ВАРЯГОМ, ДОБРИНЕЮ, які відразу вступають у бій, роблячи його реальним.

ЖРЕЦЬ ВЕЛЕСА
Дивись, варязька випала зараза.
На тризні вбити може лиш не свій!

ВАРЯГ (*убиваючи сокирою руського воїна, учасника ритуалу*)

Це правда, жрець.
Своїм богам я вірний.
У нас, варягів, – Оден це і Біль...

ЖРЕЦЬ ВЕЛЕСА
Що робиш ти?!.
Чи ми для тебе звірі?

ВАРЯГ
Це діло ваше.
Вірний я собі.

Я тільки воїн...

ЖРЕЦЬ ВЕЛЕСА
Найманець!

ВАРЯГ
Це правда.
Тому я чесний.
Платять – я служу.

ЖРЕЦЬ ВЕЛЕСА
А як хто інший більш заплатить завтра?!.
До нього підеш, як до гною жук?

ВАРЯГ
Є честь у мене.
Договір із князем.
І я не зраджу, бо поклявся йому.
Князь Володимир віддає накази.
А я лиш воїн.
Лиш своє візьму.

ЖРЕЦЬ ВЕЛЕСА
Не знав, що досі ти у Володимира.
Ти вірний воїн.
Добре платить князь?

ВАРЯГ
Не в платі справа.
Я ж бо не Кікімора.
Я не міняю душу на коня.

ЖРЕЦЬ ВЕЛЕСА
Князь дійсно добре в людях тямить, воїнах,
Коли таких варягів залуча...
Душа болить у князя незагоєна.
У християн так плаче потерча...

ЖРЕЦЬ ПЕРУНА
Жрець Велеса,
Тобі Христос все мариться?
Княгиня Ольга врочила, чи що?
Дозволь пораду:
Не літай за хмарами...
А то Перун розсердиться,
Як... чорт...

ЖРЕЦЬ ВЕЛЕСА
Жрець Перуна,
Ти ж чув про Трійцю, Господа,
Розп'яття, Сина Божого – Христа?

ЖРЕЦЬ ПЕРУНА
Я знаю, чув.
Та дух мій не погодиться
Богів слов'янських
Зрадити, продати!..

Бій затихає. Стогнуть поранені.

ДОБРИНЯ
По тризні вже.
Ідем до Володимира.
Без мене він, напевно, пропаде.
Без нього ми також давненько здиміли б...
(Штовхає ВАРЯГА)
Ідем до Володимира.
Він жеде.

ВАРЯГ, ДОБРИНЯ, ВОЇНИ ідуть, залишаючи
задимлених волхвів, убитих та пораних на тризні за
КНЯЗЕМ ОЛЕГОМ.

3. Військовий табір КНЯЗЯ ВОЛОДИМИРА.

ВОЛОДИМИР

Син Святослава і рабині – кажуть.
Хіба ж я винен, що бастард.
Так є.
Боги на небі наші долі в'яжуть.
Мене з дитинства доля в душу б'є.

Куди мені подітися – не знав я.
Мов сирота я при живих батьках.
В мені тече кров князя Святослава,
Але чужим я в рідних був казках.

Мене жаліли мама і бабуся,
Які молитись вчили, як могли.
А більш ніхто...
Хіба що дикі гуси
Мене аж до варягів занесли.

Ці браві хлопці вірні, чесні вої.
Не те що ті он – родичі, «свої»...
(Входить ДОБРИНЯ, обіймається із КНЯЗЕМ
ВОЛОДИМИРОМ)
Добриня ще от...

ДОБРИНЯ
Я ось тільки з бою...

ВОЛОДИМИР
Я навіть не запитую...
Пив-їв
На тризні ти там по моєму брату?
Брат брата вбив...
То я також уб'ю...
Як батько мій,
Я ворогу дам знати:
«Іду на Ви».
Не згоден в нічию!

ДОБРИНЯ
Взяли з варягом Новгород ми бистро.

Входить ВАРЯГ.

ВАРЯГ
Взяли, взяли.
Князь Ярополк утік.
І полоцька дружина з нами в битві,
На боці нашім...
Воїни ще ті!..
(Сміється. Звертається до ВОЛОДИМИРА)

Ти правильно зробив, наш славний княже,
Що при батьках Рогніду згвалтував.
Князь полоцький Рогволд тепер хай скаже –
Чому доньку за тебе не віддав –

Ту Гориславу...
Він тебе принизив,
А ти й убив його, його рідню.
Ти справжній князь –
Він шолома до низу.
Підсунув цей варяг тобі свиню.

Він помилився.
Ти не хлопчик,
Воїн.
Сам будеш брати те, що хочеш ти.
А я, Добриня... будемо з тобою...
За плату – я,
Добриня – золотий...
Він – воєвода князя Святослава –
Тепер до тебе (дядько ж твій!) прийшов.
Щось більше, аніж гроші, почесь, слава
Його штовхало.
Мабуть, це любов.
(Характерно холодно-іронічно сміється)

ВОЛОДИМИР

За око – око, а за зуба – зуба, –
На цім стою, як і Перун стоїть.
Он його ідол з мореного дуба.
Он воїни й наложниці мої.

Багато тих та інших, ой, багато.
Люблю жінок, люблю життя і смерть.
Роблю робити з буднів сірих свято.
Життя – це тризна,
Вічність і момент...

Люблю моменти – коли я у жінці...
Люблю дивитись на вогонь зорі.
Люблю – як пружно сповнений по вінця
І слізьми, й кров'ю, й соком яворів.

В мені гуде крик всіх наложниць зразу,
Я п'ю з усіх ворожів черепів.
Син Перуна я чи якась зараза?..
Можливо, я би й знати не хотів.

Коли помру – то там усе й побачу.
Своїй бабусі Ользі розповім...
Хоча вона з Христом, можливо...
Значить...
Її не стріну в царстві предків тім.

Але наразі буду жити сильно.
Бо ж молодість для того і дана.

З'являється ЧОРТЕНЯ.

ЧОРТЕНЯ (на вухо ВОЛОДИМИРУ)
Будь божевільний.
Ти від Бога вільний.
Тоді тебе... полюбить Сатана.

Твої боги язичеські із нами.
Це духи зла, це біси, як і я...

Виходить МАЛУША,
ЧОРТЕНЯ утікає-зникає.

МАЛУША *(до ВОЛОДИМИРА)*
Іди до мами, сину, слухай маму!
Я знаю, в чому місія твоя,
Але Тобі про це ще знати рано!..

ВОЛОДИМИР
А може, мамо, знати маю я...

МАЛУША
Ти це відчуєш.
Час Твій прийде скоро.
Наразі я за тебе помолюсь.
Ще ті дуби оно *(показує на дерева)*
Не змінять кори,
Як Ти в корінні змieniш душу-Русь.

Ну а наразі...

ВОЛОДИМИР
Що наразі, мамо?

МАЛУША
Нічого, сину.
Доля – не жона.

ВОЛОДИМИР
Помру на жінці чи в бою загину?

МАЛУША
Ні те, ні інше.
Ще твоя весна.

Та прийде літо.
А уже під осінь
Ти перелом великий проживеш.

І будуть кругом люди, наче оси.
І горизонт духовний перервеш.

ВОЛОДИМИР
Не йди ще, мамо, розкажи про мене.
Ти ще не християнка?..

МАЛУША
Я – сама...
Іди, живи, дитя моє зелене.
А я уже, а я уже зима...
(Виходить)

ВОЛОДИМИР кидається за нею, але його зачіпає-
зупиняє ДОБРИНЯ.

ДОБРИНЯ
Мій князю, стій-но.
Ми ідем на Київ...

ВОЛОДИМИР
А мама...
(простягає руки до МАЛУШ)

ДОБРИНЯ
Мамі меч свій не даси!..
Варязький дим очей тобі не виїв.
А мамі, знаю...
Ти чудовий син.

2. Стольний град Київ. ВОЛОДИМИР із варязькою
дружиною, своїм воєводою ДОБРИНЕЮ, ВАРЯГОМ
вриваються до КНЯЗЯ ЯРОПОЛКА.

ВАРЯГ
Князь Ярополк втікав.
Ми доганяли.
Князь Володимир обіцяв нам все,
Аби його ми брата убивали,
А він став князем київським.
Ось сенс!

Ми підкупили Блуда-воєводу,
Що Ярополку вже давно служив.
Були вони далекі від народу.
І блудний Блуд у спину ніж встромив
Своєму князю,
Що втікав у Родень
Де вже засада наша жде його.
Звичайно, це ніяк не благородно.
Але чи благородним є вогонь?
Чи благородні є земля і вітер,
Вода, яка потопить дурака?
Як борешся за владу в цьому світі,
То вб'єш і брата.
Скрізь так у віках.

Вернули Ярополка і дружину,
Взяли його у дверях на мечі.
Ну тобто підлю вдарили у спину.

ДОБРИНЯ
В історію про це ти не кричи!..

ВАРЯГ
Я не кричу.
Історія ця – ваша.
Я ж є варяг.
Мене купив ваш князь.
Я честь його не міряю, не важу.
Як вашу руську зраду, вашу грязь.

Ваш князь вбиває нашими руками
Людей же ваших і своїх братів.
Чи радитесь ви з вашими богами?
Я б слов'янином бути не хотів...

ДОБРИНЯ
Князь Володимир стратив того Блуда –
Як зрадника.
Хоча він допоміг...
У християн, я чув, свій був Іуда,
Який Христа продав за грошей міх.

Входить ЖРЕЦЬ ПЕРУНА.

ЖРЕЦЬ ПЕРУНА

Князь Володимир у війні й зі мною.
Йому сказав я, що мій князь – Перун,
Кому служу увесь,
Зову до бою
Із зовнішнім лиш ворогом на прю.

А братовбивчі війни –
Це жакіття!
Ти чуєш, князю?!
Я тепер не твій!

З'являється ЧОРТЕНЯ.

ЧОРТЕНЯ *(підбігає до ЖРЕЦЯ ПЕРУНА)*

Прийшов мій час!
Я це вдягну лахміття
(смикає ЖРЕЦЯ ПЕРУНА за його ритуальний одяг)
І напушу гріхів на князя рій!

Князь любить блуд і масові убивства.
Він наш увесь.
Язичеська душа.
В його душі огром такого свинства,
Що в пекло треба брати не спіша –
Щоб грішним душам, клятий, не нашкодив,
Не згвалтував мене...
Його боюсь.
Чорт має рамки...
Князь же цей без броду...
Його гріхи погублять юну Русь.

ЖРЕЦЬ ПЕРУНА

А я піду до свого Бога в нетрі.
Мене не скоро мій народ знайде.
Князь Володимир віру хоче стерти.
Без мене він духовно пропаде.
(Виходить)

ЧОРТЕНЯ

Не пропаде!
Я буду замість нього!
(Вказує на ЖРЕЦЯ ПЕРУНА, що зник)
Оце вдягнуся тільки так, як він.
(Одягається у ритуальний одяг ЖРЕЦЯ ПЕРУНА)
Я князеві заплутаю дорогу,
Немов мурасі у густій траві.

Князь буде мій і вся його країна.
Він буде грішник –
Ще не бачив світ!
І буде Русь – одна страшна руїна.
Ха-ха, ха-ха!
Від Сатани привіт!

ВОЛОДИМИР

Жрець Перуна змінивсь тепер до мене.
Благословляє пристрасі мої.

ЧОРТЕНЯ *(в одязі ЖРЕЦЯ ПЕРУНА)*

У Перуна життя також шалене.
Тебе він любить і твої бої.

Іди, іди, вбивай, розширюй владу!
Люби жінок побільше, нахабніш.
Не підіймай очей до зорепаду...
Там смерть.
Там відчай.
Бачиш Місяць-ніж.

А Ярополк був майже християнин,
Бо християнам волю дав як князь.
Не треба тризни!
Брат твій не поганин...
Поганий він поганин...

ВОЛОДИМИР *(поплескуючи ЧОРТЕНЯ по плечу)*
На коня!

Оно вагітна жінка Ярослава.
Візьму її в наложниці свої.

ЧОРТЕНЯ

Бери-бери!
І буде тобі слова!
І ворог проти тебе не встоїть.

ВОЛОДИМИР

Один Варяжко вірний Ярополку.
Він втік до печенігів без коня.
На Русь він водить печенігів полком,
Як білий ворон чорне вороння.

Ну то таке...
Я Русь перунізую.
Клянусь тобі,
Ти благородний жрець!

ЧОРТЕНЯ

Ти не мені клянись,
Хай той почує
(Показує рукою кудись униз),
Що душу віддаси йому, як тре...

Дві армії привів ти в столоний Київ –
Варягів військо і жінок, що мав...
Та розбрату там хитро не посіяв,
В Константинополь тих варягів слав.

У Візантію ж дав посил підленький –
Щоб розділив варягів Василевс,
Щоби вони – як з козубів опеньки,
Назад не повернулись до дерев.

Жінок-наложниць князь собі залишив,
Їх сотні – соковитих, молодих.
Ти сильний князь.
Всі кругом тебе – миші.
Лови їх всіх,
Блуди.

Карай людців, люби жінок перунськи,
Мсти ворогам.
А вороги – усі.

Тебе назвуть архистратегом руським.
Ти – крові сіль.

ВОЛОДИМИР

Я відчуваю силу несусвітню,
Яку дає Перун мені і ти –
Жрець Перуна.
Ви блискавками світите
Мій шлях до слави, золота... мети...

Бо ж Бог Перун –
Це справжній син Сварога
І Велеса суперник...
Бо ж боги
Також воюють.
Маю свого бога.
Із ним стою.
Мені він дорогий.

Іду у світ Стрілою Перуноюю.
Це захист і від нечисті, і кривд.

ЧОРТЕНЯ *(сміється, говорячи із собою)*
Я тішуся цією от обновою
(Скубає свій одяг ЖРЕЦЯ ПЕРУНА)
Князь клонув і летить в тартарари.

Він слухає мене і плоть скажену,
Яка його штовхає на гріхи,
В пекельне перетворює свячене,
Усі його думки і потрохи.

Князь Перуна на пагорбі поставив.
Його кумир він з дерева, а вус
Із золота.
Срібноглавий.
Дажбог, Стрибог, Сімаргл, Мокоша...
Русь.

ВОЛОДИМИР

Перун – це бог військової звятги,
Він охоронець Прави,
Бог-закон.

Прилітає АНГЕЛЯ.
ВОЛОДИМИР не бачить його, звичайно.

АНГЕЛЯ *(до ВОЛОДИМИРА)*
Навіщо ж ти ведеш на Русь варягів?!.
Навіщо брата убивав за трон?!.
(Розпачливо)
Не чуєш ти мене...
Я знаю, знаю.
Але моє завдання –
Прокричать
Найвищу правду
До самого раю,
Де і тебе не втомляться чекать.

Бо ж Божий Син прийшов уже на Землю,
Щоб врятувати і таких, як ти.

Можливо й, ти його колись приємлеш...
Покаєшся –
І зробишся святим.

Але наразі йде велика битва.
Жерця Перуна грає ЧОРТЕНЯ,
Яке було, як я є, божим витвором,
Та поміняло душу навмання...
І хоче звести душу Володимира
Туди ж, у пекло, звідки і прийшло...
Жрецем перевдягнулося – і здиміло....
Спокушує, підштовхує на зло.

Якби хрестився князь –
Я став би ангелом –
Хто охоронець для душі його...
І був би він вже вибраним між званими,
Як над золою – зоряний вогонь.

ВОЛОДИМИР

Щось у душі шкребе мене, ятрить мене.
Так, саме так, раніше я не мав...
Та хрін із тими от дереворитами!
Піду-но до наложниць і до трав.
(Іде)

Гаряча сцена оргійного кохання ВОЛОДИМИРА з
кількома жінками одночасно. ЧОРТЕНЯ в одязі
ЖЕРЦЯ ПЕРУНА бігає навколо і радісно плескає в
долоні.

**3. ВОЛОДИМИР руйнує християнські храми,
мечеті, синагоги і з їх матеріалу будує язичеські
капища, організовує гучні бенкети, заводить багато
наложниць...**

ВОЛОДИМИР *(беручи в руки хреста, який щойно
знятий із куполу храму)*

Спалив би хрест, якби не бабця Ольга.
Про неї пам'ять – то святе мені.
Вона мене виховувала довго,
Хрестити навіть думала, та ні...
Не став я християнином в дитинстві
І нині вірний тільки Перуну.

З'являється АНГЕЛЯ.

АНГЕЛЯ *(говорить на вухо ВОЛОДИМИРУ, який
не бачить його)*

Погряз ти, князю, в безпросвітнім свинстві,
Пустивши в грішну душу сатану.

ВОЛОДИМИР відмахується від АНГЕЛЯ, як від
набридливої бджоли...

АНГЕЛЯ *(продовжує)*

Колись, можливо, ти мене почувеш.
Моє крило протягнуте в твій бік.
Ну а наразі я кричу усе,
Шукаючи розп'яття у тобі.

Зерну христовім важко проростати
На цій землі.

Хоч був апостол тут.
В його слідах пташки –
Мов сльози матері,
Чийого сина убивать ведуть.

Час – як стихія...
Тисяча минає...
Андрій – апостол –
Вдома вже давно,
А Скіфія його ще розпинає,
П'ючи на тризнах кровяне вино.

Й хоча «нема ні елліна, ні грека»,
А є у Бога лиш душа людська,
Та Русь чека духовна безпека,
Доки вона Христа не погука.

Чути пророчий голос МАЛУШІ, яка читає:
«Дніпро впадає у Понтійське море; море це звуть
Руським. Уздовж його берегів навчав, як кажуть,
святий Андрій, брат Петра. Коли Андрій навчав у
Синопі і прийшов до Корсуня, він довідався, що від
Корсуня недалеко гирло Дніпрове. І прибув він до
гирла Дніпрового, а звідти вирушив угору по Дніпру.
І сталося, що він прибув і зупинився під горами на
березі. А ранком, вставши, промовив він до учнів,
що були з ним: «Бачите ви гори ці? На горах цих засяє
благодать Божа, буде місто велике і багато церков
здвигне тут Бог». І піднявся він на гори ці, благословив
їх, помолвився Богу і зійшов з гори цієї, де пізніше
виріс Київ». «Святий Апостол Андрій – перший
архієпископ Константинопольський, патріарх
Вселенський і Апостол Український. На київських
горах стояли ноги його, і очі його Україну бачили, а
уста благословляли, і насіння віри він у нас насадив.
Воістину Україна нічим не менша від інших східних
народів, бо і в ній проповідував Апостол».

ВОЛОДИМИР (до МАЛУШІ)
Ой, мамо, мамо...
Що ти, мамо, мелеш?!
Та ти ж – МАЛУША!..
Не мелуха ж ти!
Христос тобі миліший, аніж Велес...
Мені з Перуном велено іти!

МАЛУША
Чим велено?
Ким велено, мій сину?..
Ідеш за плоттю, пристрастю...
(Сумно)
Іди...
Я відчуваю і свою провину...
Та й ти такий ще, сину, молодий...

ВОЛОДИМИР
Я молодий, матусю, тому хочу
Так жити тут, як вовк живе чи птах.
Пірнати у жінок бездонні очі
І бачити богів у тих очах.

Ми з Перуном цю землю зміним скоро.
Ми з ним подібні.
Молодий Перун

Зі мною часто по ночах говорить
І учить жити...

МАЛУША
Вбий мене, стару!..
Як вже убив ти брата Ярослава,
Батьків Рогніди...

ВОЛОДИМИР (обіймаючи МАЛУШУ за плечі)
Йди вже, мамо, йди...

Твій син вже має владу, гроші, славу.
Ти не радієш.
Ніби ждеш біди.

МАЛУША
Це все не вічне, сину мій, не вічне.
Це все убивче для душі.
Це гріх.

ВОЛОДИМИР (махає рукою)
Іди вже мамо, йди.
Бабусі свічі
Уже тебе чекають...

МАЛУША (також махає рукою і йде)
Нас усіх...

Хрести і свічі суджені землі цій.
Але наразі – меч, вогонь і кров.
Читаю я майбутнє не по лицях,
А по крилатім корені церков.

МАЛУША зникає.
ВОЛОДИМИР іде на бенкет в обнімку з кількома
жінками відразу, п'ючи вино з великого рога.

ЧУТИ ГОЛОС ЖЕРЦЯ ПЕРУНА:
Ти правильно, ти правильно все чиниш.
Жінки, бенкети – сила, статус твій!
Відповідальність сильного мужчини –
Збирати мед і не зважати на рій
Усяких скарг по суті й без причини.
Люби.
Вбивай.
Купай свій дух в Дніпрі.

А вмреш – Перун дітей своїх жаліє...
Там предки, окрім Ольги, наші всі.
Пливемо в сон розливою олією,
Як по воді пливе кривава сіль.

Ми Перуна олюдноємо.
Ти ж, князю,
Уже ледь-ледь обожнений для тих,
Хто, як і ти, іде до Сонця з грязі,
Кому Перун миліший за хрести.

Так і чини.
Люби жінок і владу.
За око – око,
А за зуба – зуб.

У Києві сидиш,
У стольнім граді.
Ото й князюй,
Перуну й людям люб.

ВОЛОДИМИР *(б'є себе по вухові, ніби убиває комара)*

Що це пищить, немов комар на вії?
Якийсь комар предивний.
Не уб'єш.
Так смішно:
Ворогів вбивати вмію,
А цей комар із мене кривцю п'є.

Але дзичить він все приємне серцю.
Так дивно, розумію я його.

З'являється сам ЖРЕЦЬ ПЕРУНА

ЖРЕЦЬ ПЕРУНА
Це голос предків.
Ти на них не сердься.
А для хрестів тримай меча й вогонь.

ВОЛОДИМИР
Тримаю.
Знаю.
Бо Перун – як Сонце.
А той Христос – як свічка воскова.
Мені здається, що усе те – сон це:
Немов моя бабуся ожива,
Яка мене любила, ще хлопчину.
І я її любив, люблю навік.
Та й Перуна – духовну батьківщину –
Люблю поважно.
Он він – у траві...
(Показує на ідол Перуна)

ЖРЕЦЬ ПЕРУНА *(до себе)*
Іди.
Твори із Перуна кумира.
Аби забувся серцем про Христа.
Аби у нього щиро не повірив,
Як бабця Ольга...
Майже вже свята.

Виходить ДОБРИНЯ.

ДОБРИНЯ *(до ВОЛОДИМИРА)*
Щось ти вже, князю, весь ідеш у себе.
Агов, агов!
Ждуть славні нас бої!
Ще рано у собі шукати небо.
Ще встигнем, коли ляжем в кураї.

За ці роки ти встиг вже тут багато.
Радимичів і в'ятичів зборов,
Розширивши владіння до Прибалтики,
Болгари волжзкі – мусульманська кров –
Відчули нашу силу – і змирились,
Як Новгород, Ростов і Полоцьк наш.
Я вірю в меч і щит, у лодій крила.

В богів своє буття...
Іде весна.
Ідемо, князю, далі із мечами,
До Візантії,
Де були не раз!
Бо в себе встигнем.
Відійшли від мами.
Ідемо в простір,
Бо же встигнем –
В час.

ВОЛОДИМИР
Старий Добрине,
Вірний і надійний,
Я згоден, згоден.
Візантія жде.
Якщо допоможу у їхніх війнах,
Мені принцеса Анна припаде.
Варда Фука бунтує Візантію.
Його ми знищим.
Анну я візьму
Собі у жони,
Як беруть стихію...

ДОБРИНЯ
Береш країни, князю, ти –
Як муж!

ВОЛОДИМИР
Не все тут просто,
Серце моє чує,
Що греки хитрі.
Ловкі обмануть...
Готові ми.
Як треба – повоюєм.

ДОБРИНЯ
Ідем на Ви!

ВОЛОДИМИР
Як батько – на війну..
(у гніві, ходить туди-сюди)
Шість тисяч воїв я послав скарати
Варду Фоку.
Розбив Фоку.
Дарма...
Василій – візантійський імператор –
За це мав дати Анну.
Та нема.

Щось не спішить дотримати він слова.
З дружиною піду на Херсонес.
Бо княже слово – з кров'ю.
Не полова.
Запам'ятають землі ці мене!

ДОБРИНЯ
Я знаю, княже,
Ти, як бабця Ольга:
Любити вмієш,
Вмієш мстити теж.

І маєш ти щось нетутешнє в долі
В душі твоїй...
Іди.
Чого ти ждеш?

ВОЛОДИМИР
Залиш мене, залиш мене, Добрине.
Я хочу до бабусі!..

ДОБРИНЯ
Рано ще!

ВОЛОДИМИР
Я на її могилу хочу нині!
Поговорити з нею.
В грудях щем.

Щось у мені з'явилося предивне,
Безсоння...
Мов у грудях – спів орла.

ДОБРИНЯ
Тебе з дитинства знаю, князю.
Сивієш...

ДОБРИНЯ зникає.
ВОЛОДИМИР підходить до могили КНЯГИНИ
ОЛЬГИ, на якій стоїть хрест.

ВОЛОДИМИР *(цілує хрест)*
...Так, сивію.
Я лук, а чи стріла?
Як князь – то лук,
То меч,
Вогонь крилатий.
А як творіння боже –
То стріла,
Яку пустили з лука...
Щоб догнати...
Хто робить добре –
Хоч бажає зла.

Бабусю, рідна,
Ти шукала Бога.
Я пам'ятаю: мучилась до дна.
Знайшла Христа –
І стала тиха й строга,
Мов торкнута сльозиною струна.

В собі я нині теж себе шукаю,
Ну тобто Бога свого, мур і храм.
Тому й болить... що жили зачіпає,
Як струни ті, чи тятину Дніпра.
Вночі ідуть до мене убієнні,
Кого я вбив...
Кричать – як журавлі...
Прийшла Рогніда і брати до мене,
Чий попіл вже, я думав, у землі...

Всю ніч не спав я.
У липкому страсі
В їх тінях бився,
Мов об лід бобер.

Боявся жити,
Вмерти теж боявся.
Ніколи не страждав так,
Як тепер.

Молився Богу.
Та Перун сміється.
Не помагає внукові –
І все...
Кривавий піт
Вночі із мене ллється,
Зубаста п'явка
З мене душу п'є.

Росте бажання –
Щоб себе убити.
П'ю п'яний мед...
Ще важче на душі.
Не радують ані жінки,
Ні діти...
Спинився час.
Нікуди не спішити.

І ти мені, бабусю,
Снишся,
Сниться...
І біля тебе легшає мені.
Зовеш мене,
Як ти сама, –
Хреститися...
Не продавати душу Сатані.

Перехрестивсь я...
(Хреститься)
Так мене ти вчила.

(З'являється ЖРЕЦЬ ВЕЛЕСА)
Й почув відразу голос золотий...

ГОЛОС КНЯГИНИ ОЛЬГИ
Це голос Бога.
Йди хрестися, князю.
Хрести народ свій,
Бо блукає він.
Перун – це казка.
Хто із ним –
Той блазень.
Спасеться той –
Хто за Христа йде в бій.

В душі твоїй шиплять
Пекельні тіні.
Так буде вічно...
І за гріх ще гірш...
Якщо Христа –
Як росний дощ в пустиню –
Не пустиш в себе.
Ангелу повір.

ВОЛОДИМИР
Про ангелів ти ще, бабусю Ольго,
Розповіла маленькому мені.

Мені здалось –
Чекав тебе я довго.
І ти прийшов за мною
Не у сні.

ГОЛОС КНЯГИНИ ОЛЬГИ

Я не прийшла.
Чекаю я на тебе.
Прийми хреста –
І ти навіки мій.
Твій ангел-охоронець
Йде із неба,
Де наш Отець
І зір медових рій.

Твій страх нічний
Замініться любов'ю.
А замість болю
Буде благодать.

ВОЛОДИМИР
Мої гріхи...

ГОЛОС КНЯГИНИ ОЛЬГИ

Христос своєю кров'ю
Їх змив уже.

ВОЛОДИМИР
Мабуть, візьму хреста...
(Виходить)

ЯВА ТРЕТЯ

Військо ВОЛОДИМИРА осадило Херсонес.
Хрещення. Вінчання. Молитви.

ВОЛОДИМИР
Цей Херсонес – то візантійське місто.
Я хочу Анну взяти тут і хрест.
Лиш християнська віра є пречистою.
Хто буде в ній –
Ніколи не помре.

З'являється ЧОРТЕНЯ в одязі ЖЕРЦЯ ПЕРУНА.

ЧОРТЕНЯ *(до себе)*
Шо ж це таке,
Що ми втрачаєм князя?
(до ВОЛОДИМИРА)
Ти, князю, – зрадник?
Зрадник Перуна!

ВОЛОДИМИР *(до ЧОРТЕНЯ)*
Покаже час...
Можливо, не відразу...
Ти відійди від мене,
Сатана...
(Перехресчує ЧОРТЕНЯ)

ЧОРТЕНЯ зникає, щось бурмочучи. З'являється
ДОБРИНЯ.

ДОБРИНЯ
Вже зрадники відкрили нам ворота!
Наш Херсонес, мій князю.
Увійдем...
Закінчилась важка твоя скорбота.

З'являється АНГЕЛЯ.

АНГЕЛЯ
Чого радіти?
Корсунь – не едем!

Ти ще не знаєш, князю, християнства.
Ти ще жорстокий.
Ти поганець ще.
Жінки, убивства,
Безпросвітне п'янство...
Хреста наразі плутаєш з мечем.

Охрестишся.
Смирення зрозумієш
І десятинну долю віддаси
Церквам христовим...
І святу Софію
Ти розпочнеш,
А твій завершить син.

ВОЛОДИМИР *(ДОБРИНІ)*
А херсонесцям голови відтяти!
Вони посміли стати проти нас!
Дочку градоначальника віддати
Одному з воїв!..

ДОБРИНЯ
Хай мені – вона!..

ВОЛОДИМИР *(схвально махає рукою)*
Бери, як хочеш.
Я чекаю Анну.
Не віддадуть –
В Константинополь йдем!

ДОБРИНЯ
Ну, йдем, то йдем.
Цей світ – розкрита рана.

ВОЛОДИМИР
Та що таке?!
Не бачу!
Де я?
Де-е?!.

Себе не бачу...
І коня, й тополі,
Не бачу моря, хмар, дерев...
(Мацає наосліп ДОБРИНЮ)
Це хто?..

ДОБРИНЯ *(знічено)*
Осліп ти, князю.
Хтось наврочив долю...

ВОЛОДИМИР

Я серцем чую:
В нього йде Христос.

ДОБРИНЯ

Сказали: Анну вишлемо негайно.
Та хрещенням хай князь ваш змиє гріх.

ВОЛОДИМИР

Вже охрещуся.
І в ріці Почайній
Киян тоді хреститиму своїх.

Хоч розумію, важко буде людям.
Адже і я йшов з болем до Христа.
Перуна ідол в Борисфені буде,
Прив'язаний до кінського хвоста...

І будуть сльози.
Йтиме час криваво.
Та Русь прийде до Істини колись.
Інакше всі загинемо в державі...
Не зрозумівши, що таке ця жись.

Я полюбив Христа поважно, дуже.
Я ждав Такого із дитинства ще.
Єдиний він овічнить наші душі,
Хоч тіло час уб'є вогнем, мечем...

Єдиний він страждав, як я, людина,
Як смерд і князь,
І ворогів прощав.
Моя бабуся Ольга з ним єдина.
Була княгиня, а тепер – дитина.
Вона тепер – як зоряна свіча.

Хоч я сміявся з неї гордовито.
Вбивав, карав, як біс...
І гвалтував.
Нехай не я...
Хтось буде з Богом жити,
Кого аз грішний до Христа послав.

Я не месія.
Місія у мене:
Привести до спасіння люд оцей.
Стаю смиренним,
Хоч і був шаленим.
Я за гріхи позбавлений оцей.

Як той розбійник я...
А не Іуда,
Спасаюсь на хресті в останній час.
І біля мене хай спасуться люди.
Донькою Сонця хай свята свіча...

З'являється ЖРЕЦЬ ПЕРУНА.

ЖРЕЦЬ ПЕРУНА
Ще не кінець.
Це навіть цікавіше.
Що ж, ангеля,
Програв цю душу я.

Але тепер
Хитрішим буду, злішим.
Програв лиш бій,
Війна ще –
Ні-чи-я!..

ЖРЕЦЬ ВЕЛЕСА переодягається християнським
ЄПИСКОПОМ ПАВЛОМ, хрестить водою
ВОЛОДИМИРА.

ЄПИСКОП ПАВЛО

Хрещу тебе, як Іоанн – водою.

ВОЛОДИМИР *(стає на коліна, умивається
свяченою водою, одягає довгу білу хрещальну
сорочку, яку дає йому ЄПИСКОП ПАВЛО, радісно
кричить)*

О! Я вже бачу!
Бачу!
Бачу знов!

Бо Дух Святий, Христос, Отець зі мною!
І Анна йде – як до сльозини кров.

Сліпий фізично,
Я прозрів духовно.
Тепер молитись, каятись мій час.
Бо майже всі святі
Були гріховними.
Христос прийшов спасати грішних нас.

ЄПИСКОП ПАВЛО

То провидіння Боже –
Хрест твій, князю.
Христос приходить в тріщини сердець.
До мене він також прийшов відразу,
Як з болем я покався...
І йде
До всіх заблудлих –
Хто творіння Божі
Любив пекельно більше, ніж Творця...
І ангелів дає –
Святу сторожу
Душі людській!
Хай буде воля ця...
(до ВОЛОДИМИРА)
Твоє ім'я в хресті Василій буде.
І ангел вже...
Він – охоронець твій.
Тепер ти з Богом.
Ну а люди...
Люди...
Хрести людей,
Любов'ю їх зігрій.

Будуй церкви –
Доми гостинні Божі.
Бери он Анну.
(Заходить принцеса АННА. ВАСИЛІЙ встає з колін,
іде до АННИ, мовчки бере її за руки, дивиться в очі
та на хрест на її грудях).
Повінчаю Вас.

(Одягає ВАСИЛІЮ ТА АННІ корони на голови)
Вінчається раб Божий Василій та раба Божа Анна...
Чи згодна ти, Анно, стати дружиною Василя?..

АННА (киває головою)
Так.

ЄПИСКОП ПАВЛО
Чи згоден ти, Василій, стати мужем Анні?

ВАСИЛІЙ
Так.

ЄПИСКОП ПАВЛО
Поміняйтесь перстнями.

АННА та ВАСИЛІЙ обмінюються обручками,
тримають у руках запалені свічки. Звучить музика.
Чути християнські молитви:

«Вім'я Отця, і Сина, і Святого Духа. Амінь. (3 рази).
За молитвами святих наших Отців, Господи Ісусе
Христе, Боже наш, помилуй нас. Слава Тобі, Боже
наш, слава Тобі.

Господня молитва (Отче наш...)

Отче наш, Ти, що є на небесах! Нехай святиться
Ім'я Твоє, нехай прийде Царство Твоє, нехай буде
воля Твоя, як на небі, так і на землі. Хліб наш
щоденний дай нам сьогодні. І прости нам провини
наші, як і ми прощаємо винуватцям нашим. І не введи
нас у спокусу, але визволи нас від лукавого. Бо Твоє
є царство, і сила, і слава навіки. Амінь.

Молитва до Пречистої Діви Марії

Богородице Діво, радуйся, благодатна Маріє,
Господь з Тобою. Благословенна Ти між жінками і
благословенний плід лона Твого, бо Ти породила
Христа Спаса, визволителя душ наших.

Символ віри (Вірую в єдиного Бога...)

Вірую в єдиного Бога, Отця Вседержителя, Творця
неба й землі, й усього видимого і невидимого. І в
єдиного Господа Ісуса Христа, Сина Божого,
єдинородного, від Отця рожденного, перед усіма
віками. Світло від Світла, Бога істинного, від Бога
істинного, рожденного, несотвореного, єдиносущного з
Отцем, що через Нього все сталося. Він задля нас
людей, і нашого ради спасіння зійшов із небес, і
воплотився з Духа Святого і Марії Діви, і став
чоловіком. І був розп'ятий за нас за Понтія Пилата і
страждав і був похований. І воскрес у третій день,
згідно з Писанням. І вознісся на небо, і сидить
праворуч Отця. І вдруге прийде зі славою, судити
живих і мертвих, а його царству не буде кінця. І в
Духа Святого, Господа животворного, що від Отця і
Сина ісходить. Що з Отцем і Сином рівнопоклоняємий
і рівнославимий, що говорив через пророків. В єдину,
святую, соборну й апостольську Церкву. Ісповідую
одне хрещення на відпущення гріхів. Очікую
воскресення мертвих; і життя майбутнього віку.
Амінь.

Мале Славослів'я

Слава Отцю, і Сину, і Святому Духові, і нині, і
повсякчас, і на віки вічні. Амінь.

17 травня 2019 року

Василь Дутка. «На базар до Косова» (із серії «Тіні забутих предків»), полотно, олія, (65 x 95 см), 2022 р.

СПАДЩИНА

Олександр СТЕПАНЕНКО

Він бачив Бога, єдиного для всіх

Про душпастирську місію родини Ковчів на Тернопільщині – з нагоди 140-ї річниці від народження отця Еміліяна Ковча.

Здається, вперше ми почули про отця Еміліяна Ковча в 1999 році, коли Єврейською радою України Він був удостоєний звання «Праведника України» – на знак вдячності за порятунок багатьох євреїв у роки нацистської окупації.

Але більшого резонансу героїчна історія його душпастирського служіння набула вже 2001-го, коли Папа Іван Павло II в ході свого візиту до України проголосив Його Блаженним священномучеником церкви. Понтифік тоді зауважив, що історична постать отця Ковча є такою, «котра об'єднує усіх нас» – тобто віруючих різних релігій, громадян різного етнічного походження та мешканців різних країн. Цю думку невдовзі підтвердив і патріарх Української греко-католицької церкви Любомир Гузар: «Це син одного народу, що загинув на землі іншого народу, а відібрано було йому життя за те, що хотів допомогти третьому народу. Там, де є святі, вже немає кордонів».

У 2008 році Синод УГКЦ проголосив Еміліяна Ковча святим покровителем душпастирів греко-католицької церкви. Відтоді його ім'я стало вже доволі відомим в Україні. За два останніх десятиліття з'явилася велика кількість медійних публікацій, які загалом відображують його життєвий шлях та світоглядні погляди, хоч при цьому інколи рясніють помилками та обростають вигадками. Однак досі ані в Україні, ані за кордоном не укладено ґрунтовної наукової біографії нашого великого Праведника. Не створено повнометражного кінофільму на основі такої біографії. Донині ми небагато знаємо і про його родинне оточення, про людей, котрі впливали на формування його особистості.

Нарешті, майже нічого не відомо про священника династію Ковчів, чий шлях служіння часто пролягали Тернопільщиною. Тож цій скромній публікації належало б збудити зацікавленість та спонукати до належного вшанування пам'яті про душпастирську місію родини Ковчів у нашому краї, скориставшись інформаційним приводом: 140-ю річницею від народження отця Еміліяна, яка мала би відзначатися на державному рівні за рішенням Верховної Ради України, а також 80-ми роковинами від його трагічної загибелі, які також припали на 2024 рік.

Звісно, мета автора цього допису полягає не лише у нагадуванні про ювілейні дати. Важливіше наголосити, що по-справжньому актуальними є нині оті духовні цінності, які яскраво втілює в собі

історична постать отця Еміліяна Ковча. Його патріотизм, що живиться любов'ю, а не ненавистю – як любов до рідного без зневаги до іншого. Його солідарність з усіма приниженими та гнобленими – без озирання на їхнє походження... Його повага до людської гідності та жертвне служіння людям... Йдеться про цінності, які насправді спроможні долати кордони між різними людьми та народами. Причому які проголошувалися Ним не лише у церковних проповідях, але були підтверджені багатьма його особистими вчинками в неймовірно складних життєвих обставинах – коли у більшості людей інстинкт самозбереження виявляється сильнішим, аніж норми моралі. Адже лише в небагатьох обраних перемагає дух. Їх ми іменуємо героями і традиційно уявляємо озброєними, з мечем у руці. Отець Ковч на перший погляд виглядав беззбройним у своєму самотньому нескоренні брутальному насильству, яке принесли в його край два деспотичних режими, більшовицький та нацистський. І все ж його гуманістичний дух не поступився перед насильством. Отже – для того, аби бути героєм, не обов'язково носити меч.

Сьогодні, коли Україна переживає чергову трагічну сторінку власної історії, коли злочини проти людяності вчиняються щодня, багато хто з нас також опиняється перед нелегким вибором: скоритися жорстоким обставинам, чи протистояти ним? Допомогти іншому, чи зберегти себе ціною інших? Змиритися із злом, чи відповісти на нього, а якщо відповісти, то як?... Допомогти зробити цей вибір може приклад людей, які свого часу вже пережили подібні випробування і вийшли з них з гідністю. Таким, поза усяким сумнівом, був отець Еміліян Ковч. Ним можемо вповні пишатися. На його світогляді та вчинках можемо зміцнювати свій дух. З Ним, нарешті, могли б гідно представити себе як культурну націю – цілому світові.

Тож саме на часі: вивчення його життєвого шляху та духовного спадку, вшанування пам'яті про Нього – дійсно апостольську постать в новій українській історії.

* * *

У відкритих джерелах сьогодні неважко буде відшукати певні біографічні відомості...

Ковч Еміліян (Омелян), народився 20.08.1884 року, мученицьки загинув 25.03.1944 року – священник греко-католицької церкви, український патріот, просвітителю та громадський діяч, гуманіст, капелан Української Галицької армії, багатолітній парох містечка Перемишляни, беззастережний рятівник євреїв у роки нацистської окупації, добровільний душпастир у нацистському таборі смерті Майданек...

Батьком майбутнього душпастиря був отець Григорій Ковч (1861 – 1919), також греко-католицький священник та непересічний громадський діяч, про якого ще розповімо далі. На момент народження сина-первістка, якого при хрещенні нарекли Еміліяном, отець Григорій служив помічником пароха при церкві св. Параскеви Пістинського деканату, що в селі Космач Косівського повіту. Його дружиною була Марія Ковч (? – 1939), з роду

Яскевич-Волфельд. Дата народження Марії (1891 рік), яку подає українська Вікіпедія та яку дублюють майже усі інші джерела, українські та іноземні, однозначно є помилковою, але на це чомусь ніхто не звертає уваги. У подружжя Ковчів було п'ятеро дітей: брати Еміліян та Евстахій, сестри Ольга, Софія та Наталія.

Сумнів викликає також поширене твердження про те, що шкільну освіту маленький Еміліян розпочав у Космачі. Адже на той момент, коли йому ще не сповнилося й півроку, родина Ковчів покинула це гірське село. У січні в 1885 року отець Григорій отримав чергові призначення в сільські парохії Тисменицького деканату на Покутті, де він служив до 1889-го і звідки перебрався вже на Поділля.

Але от що ймовірно, так це те, що шкільну освіту Еміліян отримав у німецькомовній шестирічній школі у Кіцмані – мабуть саме звідси його добре володіння німецькою, яке відзначали сучасники. У багатьох біографів отця Еміліяна знаходимо повідомлення, втім не підкріплене документальними джерелами, що він 1905 року склав іспит зрілості у Львівській академічній гімназії. Однак вже той факт, що гімназист Омелян Ковч завершив навчання у восьмому, тобто випускному класі Коломийської української гімназії, та успішно здав саме у ній випускний іспит, документально підтверджується «Звітом II ц. к. гімназії у Коломиї за 1903 – 1904 шкільний рік».

Після завершення гімназійного курсу, скориставшись стипендією митрополита Андрея Шептицького, Еміліян вирушив до Риму, де оселився в Колегії св. Сергія і Вакха на площі Piazza Madonna dei Monti і впродовж шести років студіював філософію та теологію у Папському Урбаніанському університеті (1905 – 1911).

Після випуску з отриманням наукового ступеню доктора філософії та теології він повернувся до рідних країв і в Станиславській катедрі був рукоположений на священника єпископом Григорієм Хомішиним (1911).

Ще будучи студентом, Еміліян одружується з Марією Анною Добрянською, донькою греко-католицького пароха з Буковинського краю. У наступні роки родина виховала шістьох дітей.

Першим місцем священничого служіння отця Ковча у 1911 – 1912 роках стала Церква св. Трійці Скалатського деканату, що у подільському містечку Підволочиську на Збручі – ось він, початок його стежки служіння на Тернопільщині!

Наступні чотири роки отець Еміліян присвятив місіонерській діяльності серед українських поселенців у боснійському містечку Козарац, де його й застала Велика війна. Вже після відбиття наступу російської армії, у 1916 році, він повертається до Галичини і деякий час служить вікарієм при парохії села Сарники Горішні Рогатинського повіту.

Однак сподівання на мирну священничу та просвітницьку працю в повоєнній провінції були розвіяні з початком чергової, україно-польської війни за Східну Галичину. Натхненний прикладом свого батька, отець Еміліян зголошується капеланом

до Галицької армії ЗУНР. Від кінця 1918 року він вже служить у чині поручника в Бережанському коші бригади УСС, 2-го корпусу УГА. Власне вже тоді яскраво проявляється його пасіонарна вдача піклування та дарування добра людям. Ось як згадує його товариш по військовій службі Роман Долинський: «Молодий тоді отець Ковч був повний енергії та сил. Не було кутка в Коші, де наш Духовник не появлявся б кілька разів на день. Не було відтинка складного життя Коша, в якому наш Духовник не брав би відповідальності для нього участі. Кожного ранку, відслуживши Божественну Літургію, о. Ковч поспішав до шпиталю, що був уже повний учасників боїв за Львів. Щодня можна було бачити його на полі вправ, в канцелярії, в магазинах, всюди він полагоджував скарги окремих частин чи вояків, завжди знаходив час для вояків та полагодити їхні жалі своїм авторитетом та здібністю...»

З Галицькою армією отець Еміліян пройшов усіма її шляхами, славними і трагічними: через відступ від Львова, переможну, але короткочасну Чортківську офензиву, перехід за Збруч, епідемію тифу, пошук ситуаційних союзників поміж різних ворогуючих сил, полон і табір інтернованих... Кілька разів на цих шляхах він опинявся перед лицем смерті. Так одного разу, потрапивши до більшовицького полону, вже прямував у товарному поїзді з сотнями інших бранців у невідоме, про що пізніше згадував так: «Поїзд став серед поля, щоб прочистити вагони від померлих і надати пораненим води. Звернувшись до вартового, аби той дозволив напиться води і подихати свіжим повітрям, я опинився зовні біля вагону, а коли поїзд мав рушити, вартовий закрив переді мною двері вагону, тим самим врятував мені життя... Ще й гукнув: «Батюшка, пам'ятай молитися за Луку!». Але далеко втекти не вдалося — того самого дня мене схопив інший червоний відділ і долучив до групи бранців, яких готували до розстрілу. Усіх відвели до лісу і змусили копати собі могили. У передостанню мить, коли полоненим наказали повернутися до розстрільної команди спинами, я вголос прочитав молитву і дав сигнал до втечі. Усі, приречені до розстрілу, кинулися навтьоки...»

У 1920 році, польовий капелан Ковч, як і більшість старшин Галицької армії, був інтернований польською адміністрацією у таборі. Який саме це був табір, наразі невідомо. Його донька Анна Марія Ковч-Баран у власних спогадах, що вийшли друком за океаном, так описала драматичні обставини батькового повернення у рідні краї: «Опинившись у польському таборі полонених, батько захворів тифом. Після кількох тижнів у військовому шпиталіку йому вдалося з допомогою добрих людей дістатися до своєї сестри Ольги в селі Цапівцях (Заліщанщина), де його швагер о. Антін Наконечний після смерті дідуся о. Григорія Ковча був парохом. Тут він повторно захворів на тиф, горів у гарячці. Ризикуючи самим захворіти, від ліжка не відходили сестра Ольга і швагер Антін. Коли родина повідомила нашу маму про повернення з війни батька та його захворювання на тиф, мама, що в той час була з дітьми у свого

батька о. В. Добрянського в Чернелиці, негайно поїхала відвідати його. Це було ранньою весною 1920 року. Лід на Дністрі був уже крихкий. Щоб дістатися з Чернелиці до Цаповець, треба було переплисти Дністер. Човнярі відмовились пускатися у воду поміж крижини. І вона, взявши човна, вирішила їхати сама. Але, не маючи досвіду та й сил, при першій зустрічі з кригою, стала потопати. Побачивши небезпеку, один сміливець – перевізник з Устечка – кинувся за мамою, перетягнув її на свій човен і в такій ризикованій ситуації якимось чудом обоє добилися на другий берег... Побачивши батька, мама спершу не пізнала його – він скоріше виглядав приви́дом, аніж людиною, і вона втратила на якийсь час притомність: це був зчорнілий з надмірної гарячки кістяк... Та з Божою ласкою і допомогою цапівецьких людей, які відгукнулись на біду, батько став поправлятися».

Тож після одужання отець Ковч повертається до сім'ї та мирної священничої праці. У 1922 році він отримує призначення парохом церкви св. Николая у місті Перемишляни.

У більшості його біографій зазначено «Перемишляни біля Львова», «у 47 кім від Львова», але тут дозволимо собі невелике уточнення: у міжвоєнний період (1920 – 1939) місто та повіт Перемишляни входили до складу Тернопільського воєводства. Цей період в історії залишив по собі певну спадщину, яку неможливо чітко відділити ані від історії Тернопільщини, ані від людської пам'яті. Якщо йдеться конкретно про душпастирське служіння отця Еміліяна Ковча у Перемишлянах, то воно обіймає найбільш тривалий період його життя (1922 – 1943). Саме тут він реалізувався найповніше як душпастир, великий гуманіст та громадський діяч, залишивши по собі вдячну пам'ять нащадків. Тож нам, сучасним мешканцям Тернопільського краю, варто не забувати про його слід на цій землі і оту пам'ять також всіляко підтримувати.

Тогочасні Перемишляни були типовим східно-галицьким містечком, у якому єврейське населення складало більшість. За переписом населення 1921 року їх тут налічувалося 2051 осіб. Їхню багатовікову присутність у краї уособлювала будівля Головної синагоги XVII століття.

Заслуженим авторитетом серед усіх мешканців міста користувався у той час також місцевий парох костелу св. Апостолів Петра і Павла о. Зигмунт Більський (Zygmunt Bilski), який присвятив душпастирському служінню громаді Перемишлян більш ніж півстоліття свого життя. Тож не дивно, що у 20-і роки чимало місцевих греко-католиків переходили до костелу.

Українська громада Перемишлян після припинення воєн, які тривали впродовж шести років та призвели до руйнації економіки краю, переживала особливо важкі часи. Над патріотично налаштованими українцями тяжіла поразка у змаганнях за власну державність. Як відомо, за рішенням Паризької мирної конференції та Ради амбасадорів Антанти Польська республіка включала до своїх кордонів Східну Галичину, «щоб захистити цивільне населення від небезпеки

більшовицьких банд», та водночас брала на себе зобов'язання вирішити подальшу долю краю на референдумі. Тобто вперше в історії держава зобов'язувалася перед міжнародною спільнотою шанувати права національної групи. Однак і механізмів контролю за дотриманням прав меншин міжнародною спільнотою не було встановлено, і референдум владою Польщі не було призначено, і навіть питання про надання адміністративної автономії трьом галицьким воєводствам надалі постійно саботувалося. Усе це підживлювало протистояння між представниками двох народів, які віками жили на цій землі, та провокувало українців до протесту.

Отець Ковч з властивим йому максималізмом не міг перебувати осторонь від цих проблем. Через це вже у 1922 році, на самому початку своєї священничої праці у Перемишлянах, він постав перед судом за «протидержавний вчинок». Напередодні Великодня місцева адміністрація розмістила плакат з повідомленнями щодо входження Галичини до Польської республіки та щодо проведення виборів до органів влади – якраз навпроти церкви св. Николая. Отець Ковч по дорозі до церкви привселюдно зірвав той плакат. Після отримання виклику до суду він запропонував запросити в якості свідка римо-католицького священника. При слуханні справи в суді отець Ковч прокоментував інцидент приблизно так: «Була Велика П'ятниця. В нас винесена Плащаниця і виставлені Найсвятіші Тайни. Йду я до церкви, а люди обернулися задом до Святих Тайн і читають якийсь папір. Мене кинуло в люті і я здер той папір, а тепер виходить, що то є протидержавний вчинок».

Далі отець Еміліян звернувся до ксьондза:

– А як би Ви, отче, вчинили в такому випадку?

– Так само, як Ви, – відповів той.

Суд погодився з тим аргументом, що місцева адміністрація повинна поважати релігійні почуття громадян і не провокувати їх на протестні дії, тож отця Еміліяна було виправдано. Цей випадок добре ілюструє той факт, що попри недостатню вирішеність у міжвоєнній Польщі національного питання, та держава була правовою. Громадяни у ній мали можливість захистити свої права в суді. Неважко уявити, яка доля спіткала б отця Еміліяна, якби він став зривати плакати з владними декретами у більшовицькій «республіці».

Попри постійно напружені стосунки з владою отець Ковч, будучи свідомим українським патріотом, приязно ставився до усіх мешканців міста, незалежно від їхнього віросповідання та етнічної приналежності. Він був відкритим противником ксенофобії та антисемітизму, намагався підтримувати толерантне ставлення до представників інших етносів у ситуації суспільно-політичної напруги, що постійно наростала у міжвоєнні роки. Отець Микола Дядько, парох села Лагодів Перемишлянського повіту, свідчив про нього такими словами: «Отця Ковча всі любили – українці, поляки, жи́ди, хто б то не був. Отець Ковч не дбав про себе, а й часто про своїх рідних, але робив добро усім, хто до нього звертався».

Фаїна Ляхер, що виховувалася у родині, де панувала юдейська традиція, але згодом навчалася у перемишлянській гімназії разом з дітьми отця Омеляна, також відзначала тепле та приязне ставлення з їхнього боку. Спілкування з ровесниками в отій оазі взаєморозуміння, яка сформувалася навколо пароха та його родини, згодом допомогло їй пережити роки нацистського геноциду.

Від початку свого служіння в Перемишлянах отець Омелян був занурений у щоденну працю і піклування про тих, хто найбільше потребував допомоги. За короткий час йому вдалося відреставрувати занедбану у роки війни Церкву св. Миколая (початок XIX ст.) у місті та Церкву Іоанна Хрестителя у приміському селі Коросно, відновити Народний дім, облаштувати читальню «Просвіти», створити кооператив, заснувати церковний та гімназійний хори...

У 1919 році в селі Унів, що в семи кілометрах на північ від Перемишлян, за ініціатииви митрополита Андрея Шептицького був заснований Унівський монастир Студитського уставу, від 1926 року – Свято-Успенська Унівська лавра. Настоятелем монастиря аж до 1937 року служив рідний брат митрополита Андрея – о. Климентій (Казимир) Шептицький, з яким пароха Перемишлян єднали багаторічні дружні стосунки. Не раз гостив у Перемишлянах та Уневі й Андрей Шептицький. На одній з світлин він зображений серед віруючих разом з Омеляном Ковчем.

Справа творення мережі студитських монастирів у селах, започаткована братами Шептицькими, мала високу мету – створювати осередки християнської духовності, людського братерства, аскетичного побуту, життя не лише подаянням, але працею власних рук. Поза сумнівом, їхній приклад та спілкування з ними справляли великий вплив на отця Ковча та інших у священників Перемишлянського деканату. Адже вони регулярно відвідували Унівський монастир під час паломництв, всіляко долучалися до справи його становлення, допомагали утримувати сиротинець та ремісничу школу, які діяли при монастирі.

Але світське, зокрема політичне життя було позбавлене тієї гармонії, яка дбайливо підтримувалася у монастирських мурах.

Гостро кризовим у політичному житті Польщі виявився 1930-й рік, який позначився радикалізацією режиму «санатії» в боротьбі з внутрішньою опозицією, посиленням авторитарних тенденцій в управлінні державою, цензурою преси, примусовим розпуском Сейму, арештами й ув'язненням опозиційних політиків, а з іншого боку – радикалізацією супротивників режиму. Посилення диктатури тодішній уряд виправдовував розхитуванням держави опозицією, яка мала тоді сильне представництво у Сеймі. А також – діями націоналістичного та комуністичного підпілля, у першу чергу УВО-ОУН та комуністів, у яких влада вбачала агентів Берліна та Москви. Влітку та восени 1930 року східно-галицькими воєводствами прокотилася хвиля акцій саботажу та диверсій: підпалив збіжжя у панських та осадницьких господарствах, а також пошкоджені лінії зв'язку. Помітного резонансу в околицях Перемишлян набув збройний напад боївки

ОУН на поштову карету в Бібрці, під час якого загинули охоронець-поліцейський та учасник нападу. Влада не забарилася покласти колективну відповідальність за теракти на все українське населення краю. Брутальна «пацифікація» українських сіл супроводжувалася масовими арештами, погромами і закриттям легальних українських організацій.

Український політикум та громадськість виявилися розділеними оцінками кризової ситуації і баченням шляхів виходу з неї. З осудом діяльності й методів ОУН/УВО і водночас із наголосом на неприйнятності каральних методів, застосованих владою, виступили усі легальні українські партії та духовні лідери Андрей Шептицький та Григорій Хомишин.

Отець Ковч не побоявся публічно засуджувати у проповідях так звану «пацифікацію», через що врешті-решт на кілька місяців був ув'язнений у Бережанській тюрмі. Перебуваючи в ув'язненні, він не марнує часу – просто в камері пише текст, в якому намагається дати відповідь на питання про виклики часу для церкви, сформулювати морально-етичні принципи, яких повинен дотримуватися духовний отець. Ці його роздуми в 1932 році вийшли друком у вигляді брошури із назвою «Чому наші від нас утікають?» Назва брошури наголошує на проблемі переходу багатьох греко-католиків на латинський обряд. Отець Ковч не звинувачує цих людей, він намагається окреслити причини втрати церквою суспільного авторитету. І приходить до висновку, що основна з них – зорієнтованість служителів церкви на ритуальних дійствах, відстороненість від життя громад: «Коли священник хоче задержати своє стадо при вірі, церкві й обряді, то він мусить «вийти із захристії» і мусить брати живу участь в громадянському житті своєї парохії. На це не має ради! Не буде цього робити, то стратить ґрунт під ногами, як це вже не одному й трапилося...»

У згаданій брошурі отець Еміліян формулює також засадничі цінності, що складають основу його духовної проповіді, які він вважає найважливішими для людини, котра вірить у Бога: «Хто сіє бурю, той збирає громи. Хто сіє пшеницю, той збирає пшеницю. Подібно, хто посіє любов, той любов збере, хочби це жниво було і як пізно. З цього виходить, що як кожна праця, не тільки священника, але й всякого віруючого християнина мусить ґрунтуватися на любові, так і його народна праця не сміє бути позбавлена цієї основи...»

На жаль, не усі чули слова гуманної проповіді, яку отці Церкви намагалися донести до своїх вірних. Тож знаки біди над краєм з року в рік ставали все більш виразними.

Чергову трагічну сторінку в історії краю, з небаченими досі масштабами беззаконня та дегуманізації відкрив більшовицький режим, а слідом за нею її продовжив нацистський. Вже у вересні – жовтні 1939 року НКВД розпочало в Перемишлянах масові арешти найбільш авторитетних людей, громадських діячів, інтелігенції, конфіскацію майна заможніших підприємців, масові депортації родин польських осадників, державних службовців, військових, поліцейських. У вересні ченці Унівської Лаври

пережили кілька днів погрому, впродовж яких тривала конфіскація збіжжя, сільськогосподарської техніки, худоби, землі, вилучення книжок монастирської бібліотеки... На беззаконні та нелюдські дії очільники окупаційної влади також активно провокували незаможних селян закличками «грабуї награвоване!»

Випадки пограбувань люмпенізованим людом напризволяще полишених в ході депортацій польських осель були і в Перемишлянах, і в селі Коросно, парохією якого також опікувався отець Еміліян. Він болісно переживав ці події, вбачав у тому, що сталося, частину власної провини і з великим болем говорив про це у проповідях, вимагаючи повернути вкладене майно: «Мені здавалося, що я виховував вас на добрих парафіян, а я зробив вас голотою! Мені соромно за вас перед Господом Богом!» З цього приводу Анна Марія Ковч подає коментар трьох освічених перемишлянців, котрі разом опинилися в армії Андерса: гімназійного вчителя Масляка, віцестарости Сломського та адвоката Бренделя. На запитання щодо того, хто з вищих достойників Перемишлян поводить себе найкраще за часів більшовицької окупації, їхня відповідь була одностайною – отець Ковч.

Свого апогею масштаб сталінських репресій сягнув у червні 1941 року. НКВД провадило арешти та вбивства у Перемишлянах та навколишніх селах, 26 червня у Золочівській тюрмі відбувся масовий розстріл в'язнів, переважно українців, але серед них було також чимало поляків та євреїв. Наміру енкаведистів, котрі прийшли арештовувати отця Ковча, перешкодив лиш наліт німецької авіації. Коли бомби почали падати неподалік, оперативники розбіглися. Отець Омелян переховувався до приходу німецьких військ у хаті перемишлянського добродія на прізвище Демко, завдяки якому зміг врятуватися.

Перемишляни в перші дні нацистської окупації, як і більшість інших галицьких міст, зазнали спровокованого нацистами єврейського погрому, вчиненого руками місцевого населення. Нацисти активно поширювали пропагандистський штамп про роль «жидокомуні» у сталінських злочинах, через що кількадесят перемишлянських євреїв зазнали вбивств та грабунків.

Це було початком кінця багатовікової історії місцевої єврейської спільноти.

Свідомо частина української громади намагалася зупинити вуличне насильство. Отець Ковч разом із Михайлом Шкільником, багаторічним перемишлянським суддею, якого було призначено бургомістром Перемишлян, заходилися створювати підрозділ української міліції для підтримання громадського порядку. Але зупинити запущену машину беззаконня було непросто. Вже у ті липневі дні тець Еміліян застерігав земляків від надмірних ілюзій щодо нового окупанта, добре розуміючи його людиноненавистницьку суть. Ті його застереження люди часто згадували пізніше: «Не дуже радійте, на місце одного «добродія» прийшов інший, тільки гудзики на мундирах помінялись».

Публічно засуджували вбивства євреїв й інші діячі церкви на Перемишлянщині. Парохом села Унева в цей період був ієромонах Герман (Будзінський).

Відомо, що дізнавшись про перші вбивства євреїв, він виступив з осудом цих злочинів на загальних зборах села, скликаних для обрання солтиса.

У липні 1941 року нацисти підпалили під час богослужіння Головну синагогу, яка знаходилася поруч із церквою св. Николая. Про це також згадувала донька Анна Марія: «Батько завважив дим поблизу церкви і водночас почув розпачливі крики. До хати вбігли кілька євреїв у великій паніці і стали благати в батька порятунку. Німці, кинувши в синагогу, де вони саме зішлись на молитву, запалювальні бомби, зачинили двері й нікого не випускали. Не замислившись ні на мить, батько побіг туди... В голові не було іншої думки, крім тієї, що люди горять і просять рятунку. Він вбіг між юрбу біля синагоги й німецькою мовою, яку знав досконало, крикнув до вояків, щоби покинули її. На диво, вояки сіли в свої мотоцикли і від'їхали в бік своєї станції...» Серед вогню, несамовитих криків отець Ковч кинувся відчиняти підперті важким стовпом двері, вбіг досередини і разом з іншими став витягати напівпритомних людей, раз у раз викрикуючи: «Тікайте, хто куди може!»

До сьогодні невідома точна кількості загиблих в ході тих трагічних подій. Знаємо, що тоді загинув син белзького рабина Ааарона Рокеаха – Моше.

Першу «акцію» масового вбивства євреїв було вчинено нацистами та їхніми поплічниками 5 листопада 1941 року. Цього дня на околиці Перемишлян у напрямку села Коросно, на узліссі у місцевості Березина було розстріляно від 300 до 400 чоловіків різного віку. Невдовзі у Перемишлянах було створено гетто. В близькому селі Якторові запрацював табір примусової праці для євреїв. У 1942 році розпочалося вивезення євреїв краю до табору смерті Белжець. Криваві оргії перших погромів «еволюціонували» до організованих, технологічних форм геноциду.

Але у темряві жорстокості, беззаконня, доносів на своїх вчорашніх сусідів остаточно не згасав вогонь людського милосердя і спасіння. Одним з тих, хто ніс цей вогонь, був отець Ковч. Він закликав до милосердя під час проповідей, підтримував у людях віру в перемогу добра, у неминучість поразки злочинних режимів. Ще у 1941 року пророкував поразку Райху у війні: «Морально упавший світ котиться по похилій площині до своєї загибелі. Ви, молоді, зберігайте Бога у ваших душах, і з Його Святим Іменем ідіть проти цілого світу, коли він проти Бога».

Завдяки допомозі різних людей, серед яких були поляки і українці, отці-студити і націоналісти, священники і вчителі, селяни і навіть службовці-колаборанти, змогли врятуватися в околицях Перемишлян та Унева кількадесят євреїв. За своїми масштабами це був справжній підпільний рух опору режимові та людської солідарності. У мережі студитських монастирів вдалося створити цілісну систему місць переховування євреїв, яка координувалася Андреем та Климентієм Шептицькими. Завдяки ній за приблизними оцінками вдалося врятувати біля 200 людських життів.

Саме за митрополичим розпорядженням були врятовані монахами-студитами Курт і Натан Левіни, сини Єзекіїля Левіна, рабина львівської синагоги «Темпль», який був близьким другом Андрея Шептицького. Сам Ребе Єзекііль загинув 1 липня 1941-го, у перший день єврейського погрому в Львові, на подвір'ї тюрми «Бригідки». Але двома його синами впродовж 1942 – 1944 років опікувалися єромонах-студит Марко Стек та особисто Климентій Шептицький.

Вражаючим прикладом врятування в Уневі є також історія єврейської дівчини Фаїни Ляхер. Її переховували сестри Студітського Уставу в своєму дочірньому домі в Уневі та в Святопокровському монастирі в Якторові. Після війни Фаїна Ляхер прийняла християнство та приєдналася до спільноти сестер-студиток.

Четверо єврейських дітей пережили весь час нацистської окупації у сиротинці при Унівській лаврі.

Подружжю Вольфа та Перли Лямів з чотирма своїми дітьми вдалося тривалий час переховуватися на горищі монастирської гарбарні в Уневі.

Прикладом довготривалого переховування групи євреїв є також героїчний чин місцевого вчителя Миколи Дюка. Він протягом п'ятнадцяти місяців, з січня 1943 р. до червня 1944 р., переховував п'ятьох євреїв на горищі унівської сільської школи, а взимку – в підвалі. Одними з них були вчителька із Золочева Клара Сафран зі своїм сином Руалом. До речі, Руал Сафран – саме той наш славнозвісний земляк, якого весь світ знає як лауреата Нобелівської премії з хімії 1981 року Роалда Гоффманна.

У лісах, які оточували Унів, також переховувалися євреї. Ченці-студити допомагали їм їжею та одягом. Коли хтось з місцевих мешканців доносив про це в гестапо, відбувалися обшуки та каральні акції. Одна з них завершалася спаленням дерев'яного скиту біля Унівської Лаври.

Історій порятунку було немало і при більшість з них ми вже мабуть не дізнаємось. Лише кількох рятівників було удостоєно звання Праведників народів світу.

Це Климентій Шептицький, монах-студит Марко Стек, вчитель Микола Дюк, мешканці Перемишлян: Марія Леськів, Анна Рибак, Мар'ян і Владислава Слонецькі, Тадеуш Янкевич, Зенон, Євгенія і Збігнев Калінські...

Їхні способи допомоги безправним євреям, яким було відмовлено у праві жити, були різними: переховування, постачання їжі, ліків, вироблення фіктивних «арійських паперів», направлення на примусові роботи до Німеччини...

Отець Ковч, поза сумнівом, також вдавався до таємної допомоги і рятування. Так, наприклад, відомо про факт вироблення ним фіктивних метрик подружжю Рубіна та Ітки Пізем, яким завдяки цьому вдалось вижити.

Але чим він відрізнявся від інших Праведників – так це тим, що не боявся виявляти своє милосердя відкрито, привселюдно! Говорити про гріх вбивства, доноси і грабунку на церковній проповіді, публічно хрестити євреїв і видавати їм свідоцтва про хрещення, випускати євреїв до свого храму!

Саме це викликало лють у гестапівців. Ясна річ, не усіма земляками постава отця Еміліяна сприймалася із схваленням, і тому є чимало свідчень. Навіть найближчі члени родини прохали його зупинитися, не наражати себе на небезпеку. Але він був переконаний, що священник, носій слова Божого, не може чинити інакше! Слово Боже не повинно ховатися! На такого роду прохання різко відповідав навіть власному синові Мирону, на той час семінаристові: «Я радів з твого вибору стати священником, але, на жаль, ти ще не розумієш свого священничого покликання, тому залиш семінарію, обери собі іншу дорогу...»

Тож передбачити подальшу долю отця Ковча було неважко. У січні 1943 році поліція безпеки арештовує його і ув'язнює в тюрмі на Лонцького, про що він сповіщає родину і просить не клопотатися про його звільнення: «Я мешкаю на 2 поверсі, вікно 6 і 7 на вулиці Сапіги, рахуючи від вулиці Томіцького...» Після клопотань багатьох людей, у їх числі митрополита Андрея, у поліції погодились звільнити отця Еміліяна, але з умовою, що той відмовиться від подальшої публічної допомоги євреям. Від нього була отримана спокійна відмова: «Послухайте мене... – сказав він офіцерові СД – Ви є офіцером поліції. Ваш обов'язок розшукувати злочинців. Будь ласка, віддайте Божі справи у Божі руки».

Непохитну поставу Праведника не змогли згнати торттури. Один з його співкамерників пізніше свідчив: «Щось неймовірно важке діялося в наших серцях, коли ми бачили, як гестапівці після тортур кидали священника, як якусь річ, а не людську істоту, в нашу камеру. Ми помагали йому сісти. На його обличчі не було видно пригнічення, якась неземна усмішка осявала його обличчя. Він потішав нас, молодих, півголосом молився за нас, за свою паству».

Остаточно переконавшись, що духовна сила отця Еміліяна не поступиться перед торттурами, нацисти переводять його до табору смерті Майданек, що знаходився в Дистрикті Люблін окупаційного Генерального губернаторства. Звідси, як відомо, було «можна вийти лише через димар крематорію». Тут він провів останні місяці свого життя як в'язень під табірним номером 239914, у 14-у бараку 3-го поля. Навіть тут, у нелюдських умовах, за крок до смерті він не відмовився від своєї місії душпастиря: продовжував відправляти богослужіння, молитися, сповідувати, хрестити, причащати, нести пораду та підтримку.

На усі спроби близьких людей домогтися його звільнення відповідав, як і раніше, непохитно: «Я розумію, що стараєтеся про моє визволення. Але я прошу вас не робити нічого в цій справі. Учора вони вбили тут 50 чоловік. Якщо я не буду тут, то хто допоможе їм перейти ці страждання?... Я дякую Богові за Його доброту до мене. Окрім неба, це єдине місце, де я хотів би перебувати. Тут ми всі рівні – поляки, євреї, українці, росіяни, латиші, естонці. З усіх присутніх я тут самотній священник... Тут я бачу Бога, Який єдиний та однаковий для всіх, незалежно від релігійних відмінностей, що існують між нами. Можливо, наші Церкви різні, але в усіх них царює той же великий Всемогутній Бог. Коли я відправляю

Службу Богу, всі вони разом моляться. Моляться різними мовами, але чи Бог не розуміє усіх мов? Вони вмирають по-різному, а я допомагаю їм переходити цей місток у вічність. Хіба це не благословення? Хіба це не є найвеличніший вінець, який Господь міг покласти на мою голову? Саме так! Дякую Богові тисячу разів на день за те, що Він послав мене сюди. Я не смію просити Його про щось більше. Не турбуйтеся про мене – радійте зі мною!”

Помер отець Еміліян Ковч у табірному лазареті 25 березня 1944 року.

Поза сумнівом – Він сповна заслужив, щоб прийдешні покоління говорили про Нього як про великого Праведника. Адже Праведність життя полягає саме в беззаперечному даруванні добра людям. Власною самопожертвою на шляху дарування добра він заслужив, щоб прийдешні покоління не забули про це. Адже добро має шанс перемогти брутальне насильство лише тоді, коли ми пам’ятатимемо про Праведників у нашій історії. Отець Еміліян – один з них.

Тож упокой, Боже, душу раба Твого Еміліяна там, де праведні спочивають.

І сотвори йому вічну пам’ять.

І славу.

* * *

На завершення цього допису варто згадати про душпастирську місію інших членів родини Ковчів на Тернопіллі, насамперед про батька отця Еміліяна – Григорія Ковча. Адже вплив батьківської особистості на вибір життєвого шляху та світоглядних орієнтирів для молоді людини завжди є вагомим. Згодом на цей вплив накладається освіта, особистий досвід, живий приклад інших людей, наділених мудрістю та духовною силою. Можемо припускати, що такими для отця Еміліяна були єпископ Григорій Хомишин, митрополит Андрей Шептицький, архімандрит Климентій Шептицький.

Та вочевидь, у свої молоді роки Еміліян Ковч зростає переважно під позитивним впливом батька. Тим більше, що отець Григорій також видається постаттю неординарною.

Наразі відомості про його життєвий шлях дуже фрагментарні. Але маємо надію – той хто шукатиме, знайде більше.

Народження 30 березня 1861 року, с. Малий Любінь Городоцького повіту – смерть 19 грудня 1919 року, м. Старокостянтинів Подільської губернії.

Батьки: Дмитро Ковч (1827—1888 рр.) та Марія з роду Кориляк (1831—1891 рр.). Батьківська селянська родина була заможною: мали багато орної землі, ліс, велику пасіку (понад 100 вуликів). Дмитро Ковч служив паламарем при церкві Пресвятої Трійці, організував відбудову церкви після пожежі в 1885 р., пожертвував на неї чимало власних коштів. В подяку за ці заслуги, за пропозицією пароха о. М. Гелітовича і діди́ча К. Бруніцького після смерті його поховали на церковному подвір’ї. Могила збереглася.

Невідомо, де саме отримав духовну освіту отець Григорій Ковч. Посвята у духовний сан відбулася 7 жовтня 1883 року.

Перше призначення – адміністратор парохії у с. Добростани Городоцького повіту з 1 листопада 1883 до 26 лютого 1884 року.

Наступне – помічник пароха при церкві св. Параскеви Пістинського деканату, що в селі Космач Косівського повіту. Тут він служить з 26 лютого 1884 до 1 січня 1885 року. Тут народжується старший син Еміліян.

Донині, на жаль, не збереглися ані будинок парохії XIX ст., ані згадана історична церква Параскеви.

Пригадую, як ще у 2004 році авторові цих рядків довелося побувати в Космачі, гуцульському селі, в якому прийшов на світ Еміліян Ковч. Вже тоді кабінет Космацького сільського голови Дмитра Пожоджука прикрашав портрет отця Еміліяна. Однак ідея присвоєння Космацькій загальноосвітній школі імені отця Еміліяна на той момент не отримала підтримки у вчительському колективі...

У наступні роки отець Григорій служить у Тисмениці (з 1 січня 1885 до 1887 р.), у с. Ганнусівка Тисменицького повіту (з 1887 до 1889 р.), у с. Рошнів Тисменицького повіту (з 1889 до 4 жовтня 1889 р.)

А вже від 1889 року починається період священничого служіння на Поділлі, найбільш тривалий у його житті – лиш з перервою на місіонерську діяльність у Боснії, та капеланську службу в Українській Галицькій армії. Розпочався він 4 жовтня 1889 року у с. Давидківці Чортківського повіту, де отець Григорій служив майже рік адміністратором парохії, до 30 вересня 1890 року. За тим були 4 роки служби помічником пароха в Гусятині при історичній Онуфріївській церкві (1890 – 1894).

Найбільше років свого життя отець Григорій віддав душпастирській праці в селі Лисівці Заліщицького повіту (з 1894 до 9 березня 1908 року). Тут він обіймав посаду пароха, а згодом ще Заліщицького декана. З великою повагою про його заслуги для села згадує Василь Сопівник, автор книжки «Лисівське духовне джерело»: «Розквіт Греко-Католицької віри у селі припадає на служіння тут о. Григорія Ковча. Він ревно працював у лоні Христового виноградаря, сповна віддавався душпастирським обов’язкам. Священик, як пишуть літописці, був на той час єдиним моральним провідником громади. Його енергійна діяльність на цьому фоні виглядала маленьким, але яскравим факелом...». Послідовно о. Григорій здійснював і шкільну політику на основі національної ідеї та її провідників. У 1907 році о. Григорій Ковч очолював товариства «Просвіта» у Лисівцях та Шипівцях. Він товаришував з директором школи у Лисівцях Василем Храпливим, з сім’ї якого вийшли відомі світові учені та громадські діячі».

Про громадянську і просвітницьку працю отця Григорія, відому в цілому Заліщицькому повіті, згадує також д-р Лонгин Горбачевський у мемуарах «Мій життєвий шлях. Моїм дітям і внукам на спогад», які видано в Канаді. Маємо підстави для того, аби зробити висновок, що в Лисівцях отець Ковч-батько вже вповні реалізувався як просвітянин та громадський та діяч.

А от про його участь у політичних справах досі не було відомостей. Тож про це мусимо розповісти докладніше.

Виявляється, отець Григорій Ковч у 1899 році був одним з членів-засновників Української національно-демократичної партії як представник Заліщицького повіту. З історії знаємо, що в грудні 1899 року на установчому з'їзді у Львові утворилася Українська національно-демократична партія (УНДП, або «партія народовців»). Ініціаторами її створення та лідерами на цьому етапі були Юліян Романчук, Кость Левицький, Михайло Грушевський, Євген Олесницький та ін., а також Іван Франко, який на той час вже розчарувався у соціалістичних ідеях.

У газеті народовців «Діло» від 17.09.1933 року під №244, можна відшукати спогади про цю подію д-ра права Юлія Олесницького під назвою «Перша краєва українська національно-демократична організація. (Своєчасний спомин)». У ньому автор серед інших відомостей подає список «провізоричних організаторів» партії від адміністративних повітів Східної Галичини. І виглядає це список так:

1) Пов. Бережани; о. Михайло Моссора (Поручин) 2) Пов. Городенка: д-р Теофіль Окуневський, 3) Пов. Гусятин; о. Сев. Махновський (Боссири) 4) Пов. Калуш: Ярослав Коритовський 5) Пов. Ліско: о. Кипріян Ясеницький (Балигород) 6) Пов. Скалат: о. Йосиф Ганкевич (Красне) 7) Пов. Тереховля: о. Теодор Цегельський (Струсів) 8) Пов. Тернопіль: о. Евст. Цурковський (Настасів) 9) Пов. Заліщики: о. Григорій Ковч (Лисівці) 10) Пов. Золочів: о. Данило Танячківч, 11) Пов. Жидачів: о. Северин Борачок.

Не зайвим тут буде нагадати, що на цьому з'їзді в 1899 році засновники УНДП, будучи законослухняними громадянами Австро-Угорської імперії, проголосили вперше в історії політичну мету – здобуття у правовий та ненасильницький спосіб культурної, економічної і політичної незалежності у складі соборної Української держави:

«Ми, галицькі Русини, часть українсько-руського народу, що має державницькі традиції, ніколи не зрікся і не зрікаєся прав народу самостійного, заявляємо, що остаточною метою наших народних змагань є дійти до того, щоби цілий українсько-руський нарід здобув собі культурну, економічну і політичну самостійність та з'єднав ся з часом в одноцільний національний організм».

Одним з цих діячів був отець Григорій Ковч, парох села Лисівці та Заліщицький декан.

У наступні роки, з 1908-го по 1914-й, він служив парохом церкви Успіння Богородиці у с. Кошилівці того ж Заліщицького повіту. Одночасно опікувався будівництвом та оздобленням церкви у Цапівцях.

А з 1914-го вирушив разом із сином Еміліаном до боснійського містечка Козарац, де провадив місіонерську діяльність серед українських поселенців.

Від перших днів проголошення ЗУНР отець Григорій Ковч – у вирі тих подій. Немолодий вже, 58-річний заслужений священник. Звісно, мав повне моральне право повернутися на парохію, пережити чергову війну, продовжувати нести слово Боже, виховувати онуків. Аж ні, совість не дозволила, у

доленосний для народу час разом з сином пішов до армії, був призначений капеланом великого військового з'єднання – II Галицького корпусу УГА у складі чотирьох бригад (УСС, Коломийської, Бережанської та Золочівської) під командою полковника Мирона Тарнавського. Вповні розділив долю Галицької армії у 1918 – 1919 роках.

Помер 19 грудня 1919-го року, у Старокостянтинові, в розпал епідемії тифу. Місце поховання у братській могилі невідоме.

Наразі жодного місця пам'яті про нього у краї, якому він так щиро служив, не створено.

* * *

На добру згадку нащадків заслуговує і молодший брат отця Григорія, отець Василій Ковч, чия душпастирська праця також пов'язана з Тернопільщиною (1868, Малий Любінь Городецького повіту – 1941, Капустинці Чортківського району Тернопільської області).

Якщо довіряти відкритим джерелам, він отримав гарну освіту: закінчив гімназію у Львові, Львівський університет, навчався у Відні, Празі, Парижі, Римі. Володів багатьма іноземними мовами: польською, німецькою, чеською, італійською, латиною, грецькою, івритом.

Був рукоположений на священника в 1900 році Андреем Шептицьким, на той час Станиславівським єпископом.

Священничий шлях отця Василя пролягав Чортківським повітом: служив співробітником парохії у с. Росохач (1900 — 1906 рр.) у с. Улашківці (1907 — 1909 рр.) у с. Капустинці (1909 – 1914). Одночасно працював як шкільний комісар на села Чортківського і Борщівського повітів: Ланівці, Лисівці, Шипівці, Улашківці, Сосулівка, Росохач, Угринь, Олексинці.

У роки Першої світової війни, у зв'язку з окупацією Поділля, його було скеровано в село Заріччя Надвірнянського повіту.

У повоєнний час – багатолітній парох с. Капустинці Чортківського повіту (1918 – 1941). Тут ним збудовано великий парохіяльний будинок, який у селі ще й досі називають палацом. У 1940-х роках у ньому діяла «захоронка» (дитячий садок) під опікою сестер-законниць, від 1945 року аж до початку XXI століття – Капустинська середня школа.

Відомо, що впродовж свого життя о. Василь Ковч багато писав, але з невідомих причин не видав своїх творів. На парохії вони також не збереглися. Існує версія про те, що рукописи було конфісковано органами держбезпеки у 1939 році. Подальша їхня доля невідома.

Як свідчить священнича метрика отця Василя, збережена у ДІАФО, помер він 28 березня 1941 року. Похований у с. Капустинці біля церкви. Його скромна могила збереглася, нещодавно впорядкована церковною громадою.

Світла пам'ять!

2024 р.

КРИТИКА. РЕЦЕНЗІЇ. ОГЛЯДИ

Ніна ГОЛОВЧЕНКО

Валерій ЗАЛУЖНИЙ: саме новітні технології мають забезпечити стійкість української нації

У 2024 році до сучасної української мілітарної літератури додалася перша з заявленої автором трилогії книжка Валерія Залужного «Моя війна» (видавництво «Вавилонська бібліотека»). Дві наступні попередньо мають назву «Наша війна» та «Їхня війна». Видання стало бестселером ще від часу повідомлення про те, що перша частина трилогії ось-ось вийде з друку. Проте очікування щодо книги від Головнокомандувача ЗСУ були дещо завищеними. Це можна пояснити тим, що генерал Залужний – харизматична і популярна людина, але ще не фаховий письменник)

Жанр книги «Моя війна» означено як «роман». І тут дійсно йдеться про історію становлення особистості, але це не вигадана історія: Валерій Залужний ділиться найбільш значущими спогадами зі свого дитинства, юності, професійного становлення. Тому це скоріше не роман у класичному його розумінні, а автобіографічна проза (нонфікшн), з ліричними та публіцистичними відступами, з дидактичними настановами. З іншого боку, читачі мали бажання дізнатися більше про закулісся російсько-української війни, що триває, адже книга Головнокомандувача ЗСУ (2021-2024) має промовисту назву «Моя війна». Проте ще не прийшов час для оприявлення державних військових таємниць, отож історична конкретика та кулуарні деталі з генерального штабу ЗСУ періоду вторгнення у книзі подаються дуже дозовано.

Таким чином, «Моя війна» Валерія Залужного – це історія становлення українського хлопця, що виріс у провінції, пройшов етапи радянського побуту і радянської освіти (садочок, школа, технікум). Лише у Новоград-Волинському машинобудівному технікумі відчув нарешті особливі стани душі від пізнання нового і, завдяки бажанню навчатися («Моя релігія – опанування знань. Вона й допомогла мені. Приєднуйтесь!» С. 169) і постійній роботі над фізичною формою, отримав фахову освіту військовика та... пізнав усі перипетії радянської, пострадянської, а згодом української армії в період АТО, ООС і повномасштабного вторгнення. Тобто, історія становлення особистості майбутнього генерала, попри певну загубленість у дитинстві (коли світлий і теплий світ дідуся і бабусі раптом перетікає у малопривітні будні дитячого садочка, а про батьків автор пише дуже мало), попри якийсь ступор у шкільній освіті (хоч і шалене прагнення до навчання), попри «алексанровщину» у військових навчальних закладах (але і там траплялися фахові й віддані військовій справі люди) це і є у розумінні Валерія Залужного «моя війна».

Книжка дуже строката за структурою і стилем викладу: розлогі світлі спогади про раннє дитинство у батьків матері, дідуся і бабусі, імпресіоністичні замальовки з морського узбережжя Нормандії змінюються афористично-дидактичними настановами або, наприклад, розгорнутою антитезою у спогадах про Брежнєва – Перченка із відчутним «спільним знаменником» обох епізодів байдужістю до людей:

«- Залужний, встань! Як ти можеш? Де твоя совість? Брежнєв помер! Будеш дивитися похорон стоячи! Ти в мене ніколи не станеш піонером!..» (С. 130)

.....
«- То у яких частинах не виконують моїх наказів? – грізно, вже з розплющеними очима спитав доповідача Педченко...

- Командири цих бригад, встати! ...
- Ти підполковник? ... Командир бригади? ...
- Так точно. ...
- Скільки на пасаде? ...
- Два роки. ...
- Пашиол вон! Ти уволєн, розтягуючи кожне слово, прогрімів він. – Вон із зала». (с. 131)

Але щодо значущих цінностей Валерій Залужний висловлюється дуже чітко: людина виховується передусім безумовною любов'ю рідних. Саме тепло дідусявого, бабусиного і тітчиного сердець у ранньому дитинстві сформували у Залужного незнищенне позитивне і доброзичливе сприймання людей і світу.

Навчання як захопливе заняття зацікавило хлопця саме в технікумі, коли він зрозумів, куди і як можна застосувати реальні знання з теоретичної механіки(!!!). Абстрактна шкільна освіта не зайшла хлопцеві, ази ж професійної освіти мотивували його до пізнання. («...Російська література була вже мені не до вподоби... мені припала до душі теоретична механіка. Ох і наука, скажу я вам! Як вона наморочила мені голову!» С. 141-142).

Витривалість як здатність людського організму до тривалих інтенсивних фізичних та розумових навантажень – це те, на переконання Валерія Залужного, що допоможе здолати людині будь-які виклики життя. Описаний у книжці епізод із забігом на 5 км абітурієнтів військового училища є своєрідною метафорою життя. Як засвідчує автор, серед людей є ті, що здаються на півдорозі, є ті, що вибувають із перегонів, а є ті, що долають межу можливого і тоді отримують несподівану підтримку і досягають мети.

Потреба у постійному навчанні, розвитку, пізнанні нового, освіти, на переконання автора, – головний виклик сучасного життя, успішної людини. І життєве кредо генерала Залужного.

Найважливіше у житті, як твердить Валерій Залужний, залишатися людиною: «Ця книжка передовсім мала бути про людей і людяність... Є такі, що скажуть: війна змінила нас назавжди. Ні, відповім я, вона прийшла перевірити, хто міг залишитися людиною... Ми залишалися людьми. Спостерігаючи за тим, що відбувається, особливо останнім часом, мимоволі думаю, що це насправді й є найскладніше» (с. 197).

Як педагогу за освітою, викладачеві зі стажем мені особливо глибоко зазвучала теза Валерія Залужного про наставників, про вчителів: *«Я гадаю, що ті, хто навчився любити життя, людей, має право навчати»* (с. 222). Це про людей, які покликані серце віддавати дітям. І всі ми, хто навчався у школі, добре знаємо, що ширі, фахові вчителі, які шанували дитячу індивідуальність і були залюблені у свій предмет, чинили дуже сильний вплив і на ставлення до навчальної дисципліни, і на вибір професії, і на формування людини як особистості...

Щодо лідерських якостей людини Валерій Залужний теж має свою думку. Він переконаний, що лідер – це не про посаду, а про характер людини: *«...Справжню людину, а тим паче – лідера визначає характер, а не його робота, посада чи набір виконуваних завдань»* (с. 209).

Ця книга – для сильних духом, бо автор закликає ніколи не погоджуватися з поразкою, не залишатися на маргінесі, не дати змогу трагедії (Валерій Залужний дуже скупко згадує важкий етап особистого життя – смерть дитини) знищити тебе: *«Життя має тривати і сили треба знаходити. Щоб боротися, передусім за себе, за своє майбутнє. Ти повинен стати тим центром, навколо якого кипітимуть події. З цих подій доведеться виділяти головне, приміряти й підлаштовувати під себе, шукати мотивацію. Тільки вперед! Інакше життя покине тебе, як тих розгублених школярів на пероні, до якого інший потяг якщо й доїде, то може не зупинитися»* (с. 149).

Валерій Залужний широко захоплений своїми співвітчизниками: *«Довгий шлях від курсанта до генерала, Головнокомандувача Збройних сил України дає мені право вести мову про нас з вами – українців, які сьогодні довели, що унікальні. Як же ми боремося за те, щоб бути! За своє існування. Увесь світ має вчитися у нас, як захищати себе, як боронити своє майбутнє. ...Основою цієї сили має бути наш незламний дух, який кували наші пращури в горнилі боротьби з ворогами. А ще – освіченість...»* (с. 223).

Генерал формулює особливі вимоги щодо освіти та підготовки військового керівника, що в умовах захисту і розбудови молоді демократичної держави є надважливим завданням. «Три кити» військової освіти генерал Залужний означає так:

1. *«Ідеологічна підготовка, яка має ґрунтуватися на історії нашого народу й історії його боротьби».*
2. *«Підготовка і розвиток якостей лідера, які мають враховувати національні особливості й менталітет, релігію й звичаї, розвиток власних можливостей».*
3. *«Спеціальна академічна, енциклопедична підготовка, де знання основ озброєння, стратегії, тактики, спеціальних понять і термінів є фундаментом для ухвалення правильних рішень»* (с. 225).

Знову і знову автор наголошує на освіченості не лише військовиків, а й усіх українців. Адже сучасна війна має тотальний характер, у неї втягнуте усе суспільство, і кожен українець має орієнтуватися чи то в бойових завданнях, чи то у медичній справі,

чи у боротьбі з корупцією, чи зрештою хоча б критично відчитувати інформаційну ворожу навалу: *«Але такої війни, яка постала перед нами, українцями, ще не бачив ніхто»* (с. 223) *«Тому закликаю всіх, хто так чи так докладає зусиль до здобуття нашої спільної Перемоги, намагатися бути освіченими. Даймо бій і тут!»* (с. 224) *«Адже «майбутнє виборюється не лише в окопах, залитих нашою кров'ю, а й на барикадах, де підла ворожа влада намагається завести людей у чергове ярмо, і на сторінках газет, і в етерах телебачення, і на просторах Інтернету. Скрізь, де нас намагаються вбити. А ми маємо боротися і бути сильними»* (с. 225).

Емоційно-автобіографічний, дидактично-публіцистичний, ліричний і пізнавальний роман Валерія Залужного «Моя війна» завершується розділом «Післямова», де генерал, спираючись на свій освітньо-науковий і практичний досвід війни, осмислює поняття «війна» загалом і поняття «російсько-українська війна» зокрема.

Теза перша: *«Незважаючи на те, що найціннішим багатством на Землі є життя, майже вся історія людства пов'язана з війнами...»* (с. 242)

Теза друга: *«Демократичній армії вільного світу завжди важко воювати з армією феодала»* (с. 244). *«Вільні й демократичні нації та їхні уряди мають прокинутися й замислитися, як захистити своїх громадян та свої країни»* (с. 242-243).

І саме досвід російсько-української війни, «особливо її повномасштабний складник», формує, на переконання генерала Залужного, основу новітньої воєнної науки. А саме:

1. Війни потрібно уникати. *«Але обов'язково слід бути до неї готовим»* (с. 243). [*«Si vis pacem, para bellum»... Хочеш миру – готуйся до війни»* (с. 241)].
 2. Сучасні війни тотальні, «вони потребують зусиль не лише армії, а й усіх громадян». *«Війна – це якнайвища концентрація сил для виживання»* (с. 243).
 3. *«Війна – наука. Вона має свої закони й правила, і їх краще треба знати й вивчати»* (с. 244).
 5. Ця війна дала волелюбному українському народові ще один шанс на перемогу над росією. Але Україна має віднайти свій «особливий шлях перемоги» над армією, що чисельно переважає українську.
 6. Саме новітні технології (один з способів їх реалізації – застосування безпілотних систем) змінюють хід нашої війни, і саме ці тенденції визначають розвиток військової справи тепер і в майбутньому. *«...Вже сьогодні ми винайшли спосіб, як воювати і перемагати проти сильніших армій у XXI сторіччі... Саме технології мають забезпечити стійкість української нації»* (с. 245).
- Питання лише в тому, «хто швидше оволодіє цими технологіями – демократичний світ чи світ тиранії...» (с. 246)

Окрім суто раціональних висновків зі свого досвіду війни, Валерій Залужний у післямові висловлює й гуманістичні думки: *«Як і мій дідусь, молюся сам і закликаю всіх молитися й просити в Бога, щоб наші*

онуки ніколи не побачили того, що бачили наші діди, що побачили ми і, на жаль, наші діти» (с. 242). З іншого боку, закликаючи суспільство до єдності у боротьбі, генерал звертається і до політичних діячів, засуджує «використання війни у власних інтересах або намагання впливати на її хід задля власних інтересів» (с. 243-244).

Отож, генерал Валерій Залужний постає у своїй книзі «Моя війна» передовсім непересічною людиною, українцем, фаховим військовим, лідером, який вболіває за Україну, українців, армію і формулює дуже актуальні, глибокі й доречні висновки, поради, настанови. Генерал Залужний прагне в доступній формі пояснити широкому колу читачів важливість ціннісних основ, фаховості, єдності, інноваційності у виборюванні права на свободу і державність України в сучасній війні з московитським агресором, тираном і феодалом.

P.S. І мої суто читацькі враження: краще читати книгу Валерія Залужного, а не поверхові чи політично тенденційні журналістські матеріали про Валерія Залужного. Генерал хоч і скупий щодо інформації про військові та кулуарні обставини війни, однак на рівні натяків та асоціацій дає змогу відчитати немало цікавих спостережень.

Василь Мулік: «Ми – вертолїтники – народ особливий»

До розлогого спектру новїтньої української комбатантської літератури впевнено долучилася перша прозова книга українського військового льотчика, підполковника ЗСУ Василя Муліка. Бажання розповісти більше про армїйську авіацію, екіпажі Мі-8 і Мі-24, про їхню роботу в Африці і боротьбу з підступним ворогом-сусїдом у зоні АТО спонукало командира вертольота Мі-8 до копїткої роботи з текстом.

Книжка Василя Муліка «Congo-Донбас. Гвинтокрилї флешбеки» (Київ: Видавництво «Бїлка», 2021, 416 с.) – «не спогади, не щоденник, не мемуари», а розповідь про надзвичайні події з життя військового льотчика. Сюжет складається з яскравих ремїнісценцій про миротворчу місію українських вертолїтників в Африці, у Демократичній Республіці Конго, що виписані не в хронологїчно-фактологїчному порядку, а як авторська асоціація до епізодів бойових виходів «веселих гвинтокрилих шибайголїв» «посеред степів Донбасу», і навпаки.

«Флешбеки» дуже емоційні: це і захоплення екзотичними флорою і фауною Африки та звичаями її населення; це і випробовування складними польотами посеред вулканів, гір, джунглїв, воєнних конфліктів різних африканських військових угруповань. Це і майстерність за межею можливого гвинтокрилих медеваків у зоні АТО. Це і жах ураження ракетою ПЗРК «на старенькій вісімці». Це й спроба урівноважити емоційні гойдалки посиденьками з шашликом, пловом, віскї чи кавою. Це і трагічні митї усвідомлення загибелї друзїв-вертолїтників: у виданні 2021 р. Василь Мулік зазначає 25 імен

побратимів, які віддали життя за Україну і яким він присвятив цю книгу.

Це і ненависть до російських екіпажїв миротворчої місії у ДР Конго, співвітчизники яких вдерлися на територію України. Це і безмежний гнів до ворога, яким насичені сторінки книги і який є джерелом енергії і невичерпного завзяття «військового вертолїтника... у званні майора», «цинічного і неполїткоректного мерзотника у пікселї», «невиправного романтика» і «вічного повітряного блукальця»: «Ненависть до ворога – інстинктивна вже, випечена, навїки вплавлена у геном, свідомість і душу... Цей ворог – ...споконвічний, тисячолїтній... Головна його зброя – брехня, що задушливими хвилями густого смороду розливається всюди. Цей ворог порушить усі договори та домовленостї, щойно це буде вигідно – так було завжди. Так є. І так буде... Тож – ніякої книжково-романтичної поваги до противника... Бий по яйцях, шматуй зубами, дери кігтями, вичавлюй очі – у...бани заслуговують на це. Саме вони й зробили нас такими. Наша ненависть – ...єдина адекватна відповідь їхній звірачїй патологїчній жорстокостї, їхньому бажанню нищити усе на своєму шляху...» (с. 81-82). «Вони – орда, дика і кровожерлива. Вбивати, грабувати, катувати – ось їхня мета» (с. 147).

Тролінг росїян у Африці шевроном із трьома вискаленими вовками, тризубом і написом «Правий сектор...», «що діє як часник на вампїрів чи срібло на перевертнів» (с. 84): «...бачити їхні пискї, що витягуються і помітно сіріють, коли на очі їм потрапляє та нашивка – «дорогого вартує» (с. 84) Промовистї сталї ідіоми, якими прошиває свій текст автор, увиразнюють давню особливу «любов» українців до підступного ворога

Композиційно – це історії про завдання українських вертолїтників під час місії ООН в Африці та бойовї операції в зоні АТО в Україні, які пов'язані між собою іменами побратимів, складністю завдань, асоціативними образами чи відчуттями тощо. Часом це новела («Новомлинївка, Україна. Травень, 2014») або есей («Траса М-06. Україна. Жовтень, 2020»). Окремі оповідї обрамлені своєрїдними епіграфами – авторськими віршами: експресивними, патріотично-публіцистичними, трїшки «школярськими», але надзвичайно щирими. Наприклад, розділ «Авдїївка. Україна. Листопад, 2019», присвячений добровольцям російсько-української війни, розпочинається з оди добровольцям:

«...Характер міцніший за крицеву сталь,
Серця гарячіші за сонце.

Вклоняюся вам, хто до бою постав –
Незламним бїйцям-добровольцям!» (с. 85)

Захоплення героїчним чином добровольців російсько-української війни насичує і прозовий текст: «...Добровольцї. Ось уже кілька рокїв кожного разу, коли я бачу когось із них, я відчуваю невимовну вдячність, захоплення та якесь майже містичне благоговіння. Це, напевно, якась особлива порода людей. Для мене вони – реальне уособлення справжності, непоступності, якихось особливих принципів, рис характеру, мотивів, ціннісних

орієнтирів та життєвих поглядів. І саме це робить їх тими, ким вони є – втіленням моєї гордості за мій народ, за націю – тої гіркої, пекучої гордості, що стискає зуби та кулаки, що тліє за повіками завжди невчасними та непотрібними сльозами, що спонукає не здаватися, не зупинятися, не опускати руки...

Тоді – у чотирнадцятому – на схід без вагань поринули тисячі чоловіків та жінок у складі десятків нашвидкуруч, поспіхом створених підрозділів – як пізніше назвали їх, «добробатів». Більшість... були погано озброєні, не мали відповідної підготовки та злагодженості. Добробати великою часткою своєю склалися з людей, які жодного відношення не мали до стародавнього ремесла війни. Але як вони воювали! ... Як же вони трощили сепарню, поки ми – армія – збиралася докупити, розкохлялася та роздуплюлася. Вони гинули – десятками, сотнями – але вперто та невпинно йшли вперед, буквально шматуючи «наротнає апачленіє дамбаса», роздираючи його на криваве шмаття. Пізніше добробати або влились у лави Збройних сил чи Національної гвардії, або просто були розпущені. Та свою функцію вони виконали на сто відсотків, «від і до» – сплативши незбагненну та страшну ціну сотнями життів, добровольці підрозділи дали нам – армії – час, необхідний, щоб нарешті збагнути та згадати своє призначення. А ще – щоб відчути, як же це смачно – вганяти ікла у ворожу плоть» (с. 88-89).

Василь Мулік коротко, але ємно виписує портрет одного з добровольців – 24-річного Дмитра Коцюбайла на псевдо «Да Вінчі», із яким був знайомий: «Смаглявий, темноволосий, з гострим поглядом майже чорних очей... Ще й чорна борода... Є у ньому щось таке – східне, арабське... Насправді він українець – до останнього ланцюжка ДНК – у жилах якого кипить кров воїнів УПА. А ще, коли він усміхається – щиро і якось так трошки сром'язливо – його обличчя стає таким... таким зовсім-зовсім юним – практично дитячим...» (с. 92) Захоплюється його рисами лідера і патріота. У контрасті з «професіоналізмом, мотивацією, залізною дисципліною» добровольців унікальної «у своїй бойовій ефективності» першої штурмової роти Да Вінчі, – критикує армійську бюрократію. І ділиться передчуттям долі цієї неймовірної людини: «Чуєш, Да Вінчі? Ти повинен жити. Ти – майбутнє цієї нації та цієї країни... Живи. Борися, перемагай. І – головне – виживи... Та тільки я... відчуваю, знаю – що саме ти обереш, якщо поставити тебе перед вибором: життя чи перемога» (с. 93).

Про українську армію Василь Мулік пише образно, як про «казкового велетня, що роками лежав у багні – дряхліючи... Так коли прийшла біда, цей велет... випростався таки з болота..., а його тремтячі долоні лягли на іржаві руків'я тупих мечів... З кожним ударом... він міцнішав. ...Метафора, звичайно... але є в ній правда» (с. 152).

Водночас з гіркотою автор констатує, що серед генералітету в українській армії «катастрофічно мало» (с. 154) справді толкових професіоналів, зате не бракує «александровщини» – бюрократії і «спихатих штабних щурів» (с. 268).

Так само метафорично Василь Мулік змальовує жорстоке пекло війни, коли замість бограчу – «густо-червоного паруючого варива зі щедрими куснями м'яса» мусить «обідати» польотом на Марік – евакуувати важкопораненого бійця із Маріуполя: «Молодий хлопчина – міцний, м'язистий... Трубки крапельниць, катетери, бинти... на грудях зліва, на серці – татуювання. Червоно-чорний тризуб» (с. 182). Попри докладені надзвичайні зусилля евакуації, боєць помер від важкого поранення. І майор Мулік ще раз констатує: «Двадцять один рік хлопчині... Дитина... Та ні. Не дитина... Воїн. Оце... називається НАЦІЯ, а не та х..та, що порозбігалася...» (с. 185)

Нещадно-емоційно Василь Мулік «помічає» «інших» – «які ховалися, тремтіли, тікали за кордон, ставали опікунами та давали хабарі, аби тільки не потрапити на Схід». Він укладає цілий каталог типових типажів на дивані і резюмує: «Ви всі... – жалюгідні, боягузливі, хитрі та жадібні тварини без честі та совісті... Ви – не нація. Не народ. Не суспільство. Ви – колонія одноклітинних» (с. 151). На такі відверто-публіцистичні оцінки «аморфного драглистого тіла українського соціуму» має право лише той, хто пройшов «практичні заняття» і «лабораторні роботи» війни.

Отримуючи в Маріуполі 2017 р. відзнаку «Народний Герой України», Василь Мулік подякував батькам, своїм наставникам у льотній справі, засновникам нагороди, піхоті, а ще – «жалюгідним істотам», що у країні, яка стікає кров'ю, але бореться, продовжують своє міщанське «мирне» існування. «...Моя огида, моє презирство до всіх цих маленьких, хитреньких, сіреньких покидьків сягнула “червоного сектору”» (с. 256) і наситила енергією боротьби.

Автор залюблений у «мешканців п'ятого океану» (с. 97), які піднімаються в повітря не завдяки фізиці, аеродинаміці, рівнянню Бернуллі, гарячій люті турбін, крилам і гвинтам. «...Їх підіймає у небо та втримує у ньому мрія... А ще – впевненість, удача та тренувана воля, помножена на інтуїцію, знання, навички та досвід, що вміщаються в руках та свідомості пілота», професія якого для більшості людства «лишається майже магічною» (с. 98). Льотчики – «це окремий народ, доволі закрита каста – зі своїм світоглядом, звичаями, неписаним кодексом, фольклором та забобонами» (с. 135)

А ще він пише про те, що підготовка фахового льотчика – це дорого, бо набуття навичок – це роки «інтенсивних польотів, сотні годин нальоту та ресурсу авіаційної техніки, десятки тон витраченого палива...» (с. 131) Есей «Ірпінь. Україна. Липень. 20...» – це квінтесенція професії льотчика, де є і патетика («Закони авіації написані кров'ю пілотів», с. 133), і гумор («Фіброгастроскопія майже... тільки – «з чорного ходу». «Процедура ця породжує в пілотському середовищі безліч вкрай неполіткоректних байок та вульгарних жартів», с. 134).

У своєрідному портреті / автопортреті льотчика Василь Мулік іронічно зазначає: «Без польотів, пригод, коньяку та жінок льотчик сумує, чахне, занепадає, втрачає інтерес до життя та впадає в

сплячку та депресію» (с. 131). А ще – переживає «синдром четвертого місяця» – фізичну, моральну і психологічну втому від одноманітної роботи в замкнутому просторі місії ООН у Африці, коли «фізношерстний колектив повністю змінює для тебе свою сутність – кожен демонструє своє справжнє обличчя, істинні мотиви дій, дійсні принципи та риси характеру, якості та цінності» (с. 145) тощо.

З-поміж опису усіх випробувань, автор у пейзажах акцентує й красу, яку споглядають льотчики армійської авіації. Чи це рідні бродівські пейзажі: «Туманний прохолодний ранок – такий класично-осінній, वोгий та непрозорий – перекинувся теплим днем. Бездонна височінь неба – жодної хмаринки. Легкий вітерець з гірким присмаком диму. І сонце, сонце, сонце...» (с.110). Чи це опис ранку з борта МІ-8 у Сватовому, чи грози у Конго.

Спогад про бій під Довгеньким (2014), коли два Мі-24 – «шайтан-арба» (с. 114) – «роздобали сепарський блокпост» («Маневр! Атака! Вогонь!», с. 113) і попали під ворожий обстріл, але з пораненням оператором та гарматою, яку заклинило, таки ж «примудрилися повернутися живими» (с. 120), – експресивний, динамічний, насичений азартом боротьби, емоціями страху через можливу втрату побратима, епізодами вправного володіння вертолітом і цілющим полегшення після того, як таки ж знищили ворога і приземлилися, виконавши завдання. Такий ємний на події та правдиві емоції репортаж з бойового вильоту може написати лише його безпосередній учасник.

Окремі рядки автор присвячує війні, у яку занурений: «Війна – прекрасний вчитель...». Але «це – не школа життя, це – академія смерті... Війна – це постійний страх... Війна – це психо-хімічний індикатор, «лакмусовий папірець» істинних людських якостей та рис характеру... Війна вчить цінувати прості речі – ...смачну їжу, чисту воду, сон... Крута «тачка»: Новий «Айфон»? Не сміши мене...» (с. 149) «Війна – монохромний всесвіт з чітким кордоном між «чорним» та «білим», «своїми» та «чужими», «світлом та темрявою», «за» і «проти»... Немає ніякого «где-та пасередине»! (с. 150)

Автор контрастує гірку статистику початку російсько-української війни у 2014 році: «За всю афганську війну бродівський полк втратив загиблими два екіпажі. Ми втратили два екіпажі за одну годину ЦІЄІ війни...» (с. 103)

Контраст – один із улюблених прийомів зображення у книзі Василя Муліка. Ось як він описує свої враження від екзотики африканських міст. Ямусукро: «пощастило відвідати Нотр-Дом-де-ла-Пе, найбільшу католицьку церкву у світі. Враження грандіозні... я був у німому захваті від масштабу, монументальності та краси» (с. 93). Гома: «мегаполіс-смітник... Ну так, сусідство вулкана та розкішне величезне озеро»; чукудуки – гібрид велосипеда й самокату з дерев'яними колесами та бодо-бодо – «газобой» для місцевих мачо та ін. «Решта... галас, сміття, жебраки, злодії...» (с. 94). Також автор оригінально акумулює строкаті враження від

африканської цивілізації в афористичні оксиморонні образи: «Африка... – перфекціонізм хаОсу» (с. 95).

А ще Василь Мулік у текстах, що базуються передовсім на його досвіді бойового льотчика, узагальнює свої враження і роздуми своєрідними філософськими сентенціями: «Закони фізики однакові для всіх – блискавка обирає найвищу точку. Те саме стосується і законів життя – перший, найсильніший удар завжди приймають на себе кращі, сміливіші, сильніші, решта з мовчазною заздрісною згодою та прихованою радістю бидла споглядає за цим...» (с. 121-122) Або: «...з війни не повертається ніхто. Загиблі лягають у ями. Решта... повертаються... «з війною». Усі ми несемо її частку, відбиток..., тавро, вічно запалену виразку, що сочиться, стікає гнилою сукровицею» (с. 147).

Також автор мислить ємними метафоричними порівняннями. Наприклад, коли зображення хижої екзотики Національного парку Вірунга («Бені, ДР Конго. Березень, 2020») – африканських кабанів, гірських горил, слонів, бегемотів – перегукується зі п'ятиденним полюванням сепарів на «Бродовський борт на Гродовке», що виконує завдання в зоні АТО («Краматорськ. Україна. Червень, 2015»). Чи пряме порівняння «чорношкірих бойовиків з мачете» з «денеєрівськими алкашами-рагуляками у російській “горці”» через їхню пристрасть до безкарних убивств.

Узагальнення воєнного досвіду автор часто подає як афористичні висловлювання: «Ми їх не вбивати будемо вчити, а виживати». І дійсно, вчити вбивати нас вже було запізно – ми вже навчилися» (с. 233). «Героїзм не там, де мета виправдовує засоби, а там, де є лише мета...» (с. 259). «Все... Ще поки не таке «все», коли лопату обстукали, а ворони хрест обісрали, а більш локальне “все”» (с. 401).

Так само авторові вдаються й образні означення: «ентомологічна симфонія» або «нічна камарилья» – про африканські нічні хмари мошки та комарів; «африканська ніч – всі жеруть всіх»; «І відразу ввімкнулися сотнею живих “болгарок” цикади» чи коники» (с. 295).

Неймовірний гумор, часто зрозумілий лише в контексті життя вертолітників, ще одна стильова ознака цієї книги: «...Я льотчик з сьомого поверху» (с. 140); «Ворог – він і в Африці ворог» (с. 82); «Who is my socks?!» (с. 100). При чому автор слушно зазначає, що «військовий гумор... треба відносити до окремого жанру. Він майже завжди чорний, ...вульгарний..., гострий... і завжди смішний» (с. 249).

Отже, книжка Василя Муліка «Congo-Донбас. Гвинтокрилі флешбеки» ще один твір сучасної документальної (нонфікшн) прози про війну, з емоційним, енергійним, ємним образним словом, пізнавальною та живильною енергією. Автор пише захопливо, експресивно, патріотично, публіцистично. «Гвинтокрилі флешбеки» Василя Муліка не просто самовираження письменника у творчості, а й чітка громадянська позиція воїна, учасника російсько-української війни, що триває.

Надія МОРИКВАС

В'ячеслав Гук про екзистенційну самотність поета

Сторінками «Кримського літопису» (Київ, 2023)

В'ячеслава Гука я відкривала разом з Ігорем Калинцем чи радше з Марією Шунь й Оленою Кицан – упорядниками антології українського верлібру «Ломикамін» (Львів, 2018), на сторінках якої ми були надруковані. Отже, це відбулося щойно 2018 року, наколи поет мав уже кілька книжок (Щоправда, перші його поетичні збірки побачили світ у кримських видавництвах. Але навіть книжки, видані в Києві, хоча їх наклади в рази перевищують «львівські», таки не доходять до зацікавленого читача. Зрештою, поезія априорі елітарна, отож філософська, психологічно-драматична лірика В'ячеслава Гука не приречена на популярність). Це були поезії-спомини про втрату батька, непромовлені розмови з ним, ненаписані листи. Власне ці поезії здобулися тоді високої Калинцевої оцінки, яка винесена на обкладинку «Кримського літопису». Але подам це в ширшому контексті нашої тодішньої розмови з поетом-дисидентом, автором «Верлібрового вироку»: « – **Отже, поет спротиву, Митуса, відбувся. А наступний знаковий хто? Новітній.** – Не знаю. Є дуже різні поети. Є постмодерні, здатні на всякі, часом нездорові, непристойні моменти, але є щось цікаве, фантастичне, та вони не є символом сучасної літератури. Бачите, я вважав, і зрештою й Антоніч і Гарасимович, що поезія має бути гарною, що це поезія ідеалістична, вона має само по собі бути чистою, до певної міри божественною. От недавно прочитав прекрасну поезію невідомого мені поета, він з Криму – В'ячеслав Гук – надзвичайна поезія, давно вже такої не читав...».

Втрата рідних у Гуковій поезії нерозривно пов'язана із втратою рідного дому. Відліком його літописання є прощання з Кримом. У цих текстах розлита безмір самотності, яку увиразнюють туга за втраченим коханням, за щемливим запахом рідної домівки, за минулим часом, спогади, що зберігають безліч деталей: дерев'яне крісло на кримській веранді, лава на безлюдній залізничній станції, очікування в станційному буфеті, прощання. Ці емоційні сюжети затягують і, незважаючи на розлогі рядки й епічний тон цих віршів (як того вимагає літописання), поезія В'ячеслава Гука наповнена внутрішньою експресією і динамікою, ледь стримувана вивіренним словом, – непередбачувана. Адже в кожному наступному рядку може «вистрілити» несподівана метафора – і тоді все зміниться: час, події, людські стосунки, пейзажі і навіть камінь, під який вода не тече. А тим часом – «життя, як пісок, що тече крізь розтиснуті пальці».

*це були дні, у яких поцупили втрачений час, де в
кімнатах
чи не кожна річ ставала особливою і навік
западала в серце,*

*він вперше осягнув межу почуттів, як загубленої
землі тишу,
наче відганяв тяжку дрімоту, проте боліла йому
та втрата,
яку спізнав і що колись пташиним криком уві сні
озветься,
сніг присипав його капелюх і пальто, ніби траву
торішню.*

Проте саме тоді, очевидно напередодні від'їзду, поет відчув «велич самотності» (!) Кажуть, що самотність – розкіш для поета, але поруч є ще звичайна «болюча людська самота», яка також болить поетові, бо він наділений хистом відчувати чужий біль, і є ще «самотність, як холод порожнього ліжка, яке залишила жінка»...Самотність має безліч відтінків...

*пустельна й закрижаніла земля колишньої його
батьківщини,
вигоріли під сонцем нескінченні поля – засаджені
кукурудзою,
гарячий дух літа й тяжкий спокій землі –
воскресали у пам'яті,
він пам'ятав запах її волосся й незглибиме дно її
чорних очей,
що зберігали сум і жсахне незбагненне одкровення
самотності.
він писав їй у давнім листі: я люблю тебе, але
обираю свободу,
лист надійшов у порожній будинок, який
сховався за пагорбом,
можливо, усе життя він шукав себе в
цілковитому усамітненні,
але даремно жадав притулку там, де замерзала
вода, де гніздо
порожнє дикого голуба навесні розмило
дощовими потоками.*

Але цей (жорстокий, егоїстичний, вимушений?) вибір не приніс йому щастя, бо:

*...уже втрачене назавше, таке незбагненне й
близьке їй і йому, –
як осягти усамітнений світ речей, де повільно
гине людина?..*

*Самота, додана до любові, все одно залишається
самотою...*

Все це таке особисте і водночас суголосьне з почуваннями тисяч людей сьогодні, які розлучаються, покидають свої домівки й могили рідних, але зберігають у серці спогади – це їх тримає при житті.

*Йому снилося кримське дитинство, корабельні
щогли
вранішня пристань, цеглові будинки й осінній
сумир,
неначе світ відбивався у схарапуджених снах
святого
Франциска й крижаною водою вдосталь уста
живив.*

За світовідчуттям, чи радше за гострим відчуттям нинішнього часу втрат і переміщень, із цією поезією споріднені вірші Інги Кейван з її нової книжки «Діти Беслану» (Чернівці, 2023), де є такі рядки: « Слухай, Як світ мовчить. Усе спаковане, Всі валізи стоять в коридорах Німих». (Авторка переконана, що події

Револуції гідності, анексія Криму були лише логічним продовженням бесланської трагедії – цинічного злочину Путіна, на який світ закрив очі. Ми всі стали дітьми Беслану)... За аналогією, книжку Гука можна було б назвати «Діти Криму», адже саме Крим став першою жертвою цієї війни і символом відходу з рідної землі, образом покинутого раю, який ще довго буде кровоточити в серцях його колишніх мешканців. Власне із втратою рідного Криму загострилося й сирітство В'ячеслава Гука та відчуття екзистенційної самотності поета.

Або, даруйте за глибший екскурс в історію літератури, – настроєву тональність «Кримського літопису» певною мірою можна порівняти з поезією часів Першої світової війни Степана Чарнецького з його «антивоєнного циклу», яка пахне свіжою... ні, не кров'ю, а «ржою утоми», смутку, і не чути в них гуку гармат, лиш «часом бездомний вітер-волокіта задзвонить в шиби загубленого в полях шпиталю: «Чи знаєш сум шпитального склепіння, Де визирає біль зі всіх сторін? А в воздуху дрозжать самі терпіння І зимна смерть чаїться коло стін»... Образ шпиталю як місця людських страждань відображено в Літописі опосередковано, через особистий досвід ліричного героя...

*Він зважився написати їй листа в останню
чверть вистражданої зими,
коли лежав у лікарні і тримав у руці хустинку,
щоб спинити кровотечу, –
геть виснажений, зі страшенно вихудлим тілом
і надсадним голосом –
йому снились качки в ополонці бродячої осені й
колодязь сивої води,*

*він намагався зробити так, щоби сльози
заспокоїли порожнечу душі.
Можливо, ніщо так не об'єднує людей, – як...
втрата – це єдине, що тримає на цьому світі,
єдине,
що єднає назавше грішне й святе, людське і
Боже,*

між теперішнім і минулим –

Це вже з нових віршів-розмислів В'ячеслава Гука.

Тісний томик Гукової поезії прагне розірватися, словам і зазвичай широким рядкам тут справді замало місця. Окрім цього, томик (том) – це лиш частина масиву поезії. Очевидно, кримський літопис продовжується – за законами жанру, і він буде писатися аж доти, поки люди не повернуться до своєї ойкумени.

Вагота Гукового слова у наскрізному відчутті часопромінання – у пережитті кожної його хвили, сповненій страждань і любові, і співчуття. Ця поезія спонукає нас переживати власні життя, прислухатися до своєї душі й шукати рятівні слова, подібно до поета, коли він

*...прагнув відчувти мить, сповнену тривожного
існування, прагнув іти
сліпма в суцільній імлі, щоб відродити у
свідомості живодайні слова.*

Василь Дутка. "Прялі з Яворова", полотно, олія (120х96.5 см), 2017 р.

МИСТЕЦТВО

Мистецькі обрії заслуженого художника України Василя Дутки

Василь Якович Дутка – Заслужений художник України, член Національної спілки художників України, член Спілки дизайнерів України, доцент кафедри образотворчого мистецтва та академічних дисциплін Косівського державного інституту декоративного мистецтва.

Народився Василь Дутка 6 березня 1965 року на Тернопільщині у мальовничому селі Миколаївка Бучацького району. У рідному селі над Дністром пройшли дитячі роки майбутнього художника. Він з раннього віку захоплювався малюванням і ліпкою, а після закінчення школи приїхав на навчання до Косова.

Навчався в Косівському технікумі народних художніх промислів ім. Василя Касіяна на відділі художньої кераміки (1981-1985), де в той час викладачами основ фахової майстерності, композиції, рисунку, живопису та скульптури були Анастасія Коб'юк, Григорій Колос, Василь Бойчук, Анатолій Калитко, Микола Солтис, Іван Андрейканіч.

Після служби в армії навчався у Львівському державному інституті прикладного та декоративного мистецтва (1988-1993, тепер – Львівська національна академія мистецтв), отримав фахові компетентності за спеціальністю «художня кераміка». Іван Франк, Тарас Янко, Володимир Черкасов, Юрій Дворник – педагоги, імена яких з вдячністю згадує нині.

На педагогічній роботі у Косові з 1993 року. Спочатку працював викладачем у Косівському училищі прикладного та декоративного мистецтва ім. В.І. Касіяна, а від 1996 р. – заступником директора з навчальної роботи. Окрім викладацької та адміністративної роботи, активно працює творчо, бере участь у різних мистецьких виставках як в Україні, так і за її межами. Невдовзі стає членом Спілки дизайнерів України (2002) та членом Національної спілки художників України (2008). За педагогічну працю нагороджений знаком «Відмінник освіти України».

Наше знайомство в роки навчання на відділі художньої кераміки у Косівському технікумі народних художніх промислів ім. В.Касіяна, а згодом педагогічна праця

у стінах альма-матер, що триває впродовж трьох десятиліть, спонукають до написання статті про колегу-ювіляра. На сьогоднішній день Василь Якович Дутка є наймолодшим з удостоєних почесного звання «Заслужений художник України» серед спілчан Косівської регіональної організації НСХ України та колективу Косівського державного інституту декоративного мистецтва.

Василь Якович Дутка – обдарований художник і чудовий педагог, ерудит і успішна людина. Він вирізняється толерантністю і працелюбством. Професійний розвиток і досягнення значних мистецьких здобутків визначаються насамперед його активною життєвою позицією, відданістю справі, наполегливістю та цілеспрямованістю.

Наукову, методичну та творчу роботу Василя Яковича висвітлено у навчальному посібнику Галини Юрчишин «Регіональне мистецтво та архітектура Прикарпаття. Частина 1. Творчий доробок художника Василя Дутки» (Івано-Франківськ: Місто НВ, 2010). Акцентується увага на тому, що художник систематично удосконалюється, а його творчість вирізняється національною самобутністю і романтизмом. Життя і побут гуцулів, його багатовікова культура, природа Прикарпаття – все це є невичерпним джерелом натхнення для художника.

Про творчість Василя Дутки інформують ґрунтовні статті А.Мудрицької, публікації Л.Городенко, В.Молинь, В.Шкурғана, Я.Тимофійчука у районному часописі «Гуцульський край» (Косів). Живописні твори художника збагачують видання цього річного випуску «Гуцульського календаря-2025» (Верховина).

Свій 60-літній ювілей художник зустрів з вагомим творчим здобутком. Широкий є спектр мистецьких спрямувань Василя Яковича – малярство, скульптура, графічні твори та монументальні розписи.

У малярстві Василь Дутка продовжує розвивати тему Гуцульщини, як це робили славні його попередники – відомі українські художники Корнило Устиянович, Теофіл Копистинський, Іван Труш, Олена Кульчицька, Олекса Новаківський, Йосип Курилас, Ярослав Пестрак, Григорій Смольський та багато інших. Але робить це Василь Якович по-своєму, з властивою тільки йому манерою живопису й характерними колористичними особливостями.

Василь Дутка активно працює творчо як живописець, *відображає життя і побут гуцулів, їхню самобутню культуру. Характерними особливостями живописних творів є виразність, цілісність композицій, монументальність форм, гармонія кольорних поєднань, широка манера письма, підкреслена декоративність. Це засвідчують як окремі твори «Космацьке весілля», «Колядники з Криворівні», так і найновіші у творчому доробку митця живописні композиції, об'єднані в серію «Тіні забутих предків» («Святвечір на Йордан», «Прялі з Яворова», «На базар до Косова».*

«Ось і вечір...». «Дорога на полонину». Впродовж 2022-2023 років художник виконав цикл творів «Родина», до якого входять «Дівчина з приданим», «Поцілунок», «Заручені», «Залицяння», «Князь і княгиня», «Газди», «Переможемо».

Його широкоформатні полотна ефектні і декоративні, постають яскравою візитною карткою художника на чисельних персональних виставках в Україні і за кордоном (Польща, Франція, Греція, Великобританія).

Важливим аспектом слід виокремити творчу працю живописця і скульптора Василя Дутки у розвитку польсько-українських культурних зв'язків, зокрема, пов'язаних з іменем відомого польського композитора з українським корінням Яна-Ігнація Падеревського. Наприкінці 2012 року в м. Лохув (Польща) проект Василя Дутки зайняв I місце в конкурсі на виконання пам'ятника Я.Падеревському. З нагоди відкриття у Варшаві Музичного салону композитора Я. Падеревського, В.Дутка виготовив скульптурне погруддя композитора (2013). Живописний портрет Я.І.Падеревського, виконаний Василем Яковичем і подарований президенту, знаходиться в апартаментах канцелярії Президента Республіки Польща.

Василь Якович Дутка є автором проекту пам'ятника Папі Івану Павлу Другому, виконаного з кованої міді і встановленого у м. Туліглове біля Перемишля (2019). Виготовив барельєф Папи Римського Іоана Павла Другого на фасаді костелу благословенної Кароліни у м. Тарнув (Польща, 2014), рельєфне зображення Фридеріка Шопена для Музею опери ім. Марцелії Сембріх Коханської в м. Болтон Лендінг (США, 2015).

Про виставкову активність ювіляра у Польщі велемовно засвідчують наступні факти. Міжнародна виставка живописних творів трьох художників: «Мій Львів» Василя Дутки (м. Косів, Україна), «Мое Вільно» Роберта Блюя (м. Вільнюс, Литва), «Мое Гродно» Андрія Філіповича (м. Гродно, Білорусь) експонувалася 2013 року у польському місті Кельце.

Персональна виставка малярства В.Дутки організована в серпні 2015 року в м.Рибнік (Польща) з метою реклами української культури під час проведення XVII Всесвітніх Літніх Олімпійських Ігор. В експозиції виставки були представлені твори «Гуцульське весілля», «Водохрестя в Криворівні», «Позолочений хребет», «Весна в Карпатах», «Посріблені гори», а також 10 картин з архітектурними мотивами міста Львова. На відкритті виставки в День України в Польщі були присутні делегації Спільнот Польських Організацій з країн Європи, Північної та Південної Америки, Австралії. Ще одна персональна виставка живопису В. Дутки у лютому 2016 року експонувалася з нагоди урочистого відкриття XII Всесвітніх Зимових Олімпійських Ігор у польському місті Арламов. Виставку відвідали високопоставлені особи багатьох

країн, оскільки вона експонувалася у відпочинково-конференційно-спортивному комплексі поблизу «Резиденції», де проходять засідання Уряду Ради Міністрів.

Плідна міжнародна співпраця і доробок художника гідно пошановані. Міністерством Культури і національної спадщини Польщі Василь Якович Дутка нагороджений орденом «Заслужений для Культури Польщі» (2015).

2019 року присвоєно почесне звання «Заслужений художник України».

Живописне полотно Василя Дутки «Груповий портрет: З.Горголевський, Т.Павліковський, М.Коханська, І.Падеревський під час відкриття оперного театру у Львові 1900 р.» (2021) вміщено на титульній сторінці альбому Адама Бали «Вплив поляків на культурну спадщину України. Феномен заснування міського театру у Львові». Впродовж 2022-2023 років Василь Якович працює над виконанням серії з 16 живописних творів про життя Яна Падеревського. Персональна виставка «Президент Я. І. Падеревський» відбулася у Варшаві восени 2023 року (спільно з художником з Білорусії Андрієм Філіповичем).

З найновіших персональних виставок художника назвемо: «Лінія, силует, форма» в Коломийській філармонії ім. Олександра Козаренка (2023), «Золотий перетин» у виставкових залах Івано-Франківської обласної організації НСХУ (2024, спільно з художником Анатолієм Рудницьким), «Вода, повітря каміння...» в Арт-просторі у Надвірній (2024). В даний час триває персональна виставка В.Дутки у виставковій залі Замку короля Казимира в Перемишлі, на якій представлено 40 живописних творів, присвячених Гуцульщині і краєвиди Львова.

Василь Якович Дутка став переможцем відкритого конкурсу на створення пам'ятника Святійшому Патріарху Київської і всієї Руси-України Володимирі Романюку в с.Хімчин Косівського району Івано-Франківської області, на батьківщині Патріарха до 100-літнього ювілею. Попереду відповідальна робота. Зараз він працює над виготовленням моделі з затвердженого проекту.

З творчої робітні скульптора В.Дутки «вийшли у світ» бронзова статуетка (Гран прі) фестивалю «Червона рута», скульптурні зображення Ігнація Падеревського і Фридеріка Шопена, меморіальні дошки з барельєфами відомих діячів української культури Оксани Затварської, Петра Терпелюка, Ярослава Грабовецького, Івана Боднарука, Богдана Радиша, меморіальні дошки Петру Яснію та Денисові Монастирському, скульптурний портрет Героя України Володимира Гарматія. Меморіал пам'яті «Кожному поколінню своя війна» – трифігурна композиція в бронзі, виконана Василем Яковичем для 10 окремої гірсько-штурмової бригади в Коломиї.

Нашим мужнім захисникам, Героям війни з рашистами, присвячується серія з 12 графічних робіт «Наші студенти-захисники» (2024-2025). Це великоформатні рисунки, виконані м'якими рисувальними матеріалами. Дуже часто в роботі над рисунком Василь Якович застосовує одразу всі графічні засоби – лінію, штрих, тональну пляму.

З графічних робіт раннього періоду творчості В.Дутки варто згадати серії «Солдатські будні» (1986), «Мої однокурсники» (1988-1989). На персональній виставці «Лінія-Силует-Форма» у Косівській РО НСХУ (2009) експонувалися 50 робіт (лінійні начерки, зарисовки, штрихові рисунки).

Художник виконує багато графічних підготовчих ескізів до майбутніх живописних робіт та скульптур. Як досвідчений педагог і творча особистість, Василь Якович набуті знання і досвід передає своїм студентам, викладаючи такі навчальні дисципліни: рисунок, авторський рисунок, пластична анатомія, скульптура, проектування. Керує дипломними роботами студентів, є учасником пленерів та майстер-класів, відновив проведення занять вечірнього рисунок.

Творчо активний художник і досвідчений педагог, методист і дослідник мистецтва, доброзичливий і толерантний колега – все це про нашого ювіляра, який власною працею робить значний внесок у скарбницю національного мистецтва. Діяльність заслуженого художника Василя Яковича Дутки спрямована в русло розвитку образотворчого мистецтва України і має багатовекторний характер. Нещодавно, з нагоди ювілею, Василь Дутка нагороджений медаллю Національної спілки художників України «За творчі здобутки». Ми горді за нашого колегу! Захоплюємось, шануємо і поважаємо!

Валентина Молинь, кандидат мистецтвознавства, член Національної спілки художників України, доцент Косівського державного інституту декоративного мистецтва

Василь Дутка. «Лазенковський парк у Варшаві», полотно, олія (180 X 90 см), 2015 р.

Золота ПЕКТОРАЛЬ

ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКИЙ ТА ГРОМАДСЬКО-ПУБЛІЦИСТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

Видання літературно-мистецького об'єднання "ПЕКТОРАЛЬ"

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації ТР № 456-56р
від 13 жовтня 2008 року

АВТОР ПРОЕКТУ І ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР
ВОЛОДИМИР ПОГОРЕЦЬКИЙ

ТЕХНІЧНИЙ РЕДАКТОР
ТЕТЯНА ТОРАК

Адреса редакції:

48500, м. Чортків, Тернопільська область, вул. Вітовського, 26

тел.: (03552) 2-63-90; 8-097-28-85-035

e-mail: zolotapektoral@urk.net

pektoral2007@rambler.ru

сайт: zolotapektoral.te.ua